

Toiveet ja todellisuus

– Nuorten asuminen 2014

Päivi Kilpeläinen, Eeva Kostainen ja Seppo Laakso

ASUMINEN



SUOMEN YMPÄRISTÖ 2 | 2015

Toiveet ja todellisuus

– Nuorten asuminen 2014

Päivi Kilpeläinen, Eeva Kostiainen ja Seppo Laakso

Helsinki 2015

YMPÄRISTÖMINISTERIÖ



Ympäristöministeriö
Miljöministeriet
Ministry of the Environment

SUOMEN YMPÄRISTÖ 2 | 2015
Ympäristöministeriö
Rakennetun ympäristön osasto

Taitto: Edita Prima Oy
Kansikuva: Joni Villanen

Julkaisu on saatavana myös internetistä:
www.ym/julkaisut

Edita Prima Oy, Helsinki 2015

ISBN 978-952-11-4377-9 (nid.)
ISBN 978-952-11-4378-6 (PDF)
ISSN 1238-7312 (pain.)
ISSN 1796-1637 (verkkokj.)



ESIPUHE

Tämä nuorten asumista koskeva tutkimus on osa pidempää jatkumoa. Nuorten asumista, siihen liittyviä suunnitelmia, asenteita ja ongelmia on selvitetty aiemmin 2000-luvulla kaksi kertaa: vuonna 2005 valmistui Mervi Ilmosen, Jukka Hirvosen ja Rikhard Mannisen tekemä tutkimus ”Nuorten asuminen 2005” ja vuonna 2011 Tiina Kuparin toimittama tutkimus ”Omaa kotia etsimässä – nuorten asuminen 2010”. Myös 1990-luvulla nuorten asumista selvitettiin vastaavalla tavalla kaksi kertaa, vuosina 1991 ja 1995. Nyt valmistuneessa tutkimuksessa on pyritty siihen, että se olisi mahdollisimman vertailukelpoinen aiempiin tutkimuksiin nähden. Näin voidaan tarkastella, miten nuorten asumisolot ja -asenteet ovat vuosien mittaan muuttuneet, ja miltä osin ne ovat säilyneet ennallaan.

Tutkimus perustuu laajaan nuorille tehtyyn puhelinkyselyyn. Nuoriksi on määritetty 18–29-vuotiaat henkilöt. Suurimpana erona aiempiin selvityksiin nähden on se, että tässä tutkimuksessa on kartoitettu erikseen maahanmuuttajanuorten asumista. Mukana on sekä ensimmäisen että toisen polven maahanmuuttajia. Maahanmuuttajanuorille on esitetty samat kysymykset kuin kantasuomalaisillekin nuorille, joten vastausten perusteella voidaan arvioida näiden eri ryhmien asumisessa ilmeneviä eroja. Toinen keskeinen lisä edellisvuosien selvityksiin on se, että tämä tutkimus pitää sisällään myös arvion nuorisoasuntojen tarpeesta suhteessa tulevien vuosien asuntokysyntään.

Julkaisu sisältää erillisen artikkeliosuuden. Artikkelit laajentavat asumiskyselystä tehtyä analyysia ja tarjoavat tarkempia tietoja nuorten asunnottomuudesta ja opiskelija-asumisen kehittämisestä. Kolmas artikkeli kuvaa asumistukien merkitystä nuorille sekä tukijärjestelmään liittyviä ongelmia.

Tutkimuksen ovat tehneet Päivi Kilpeläinen, Eeva Kostainen ja Seppo Laakso Kaupunkitutkimus TA Oy:stä. Artikkelien kirjoittajat ovat Pertti Honkanen Kelasta, tutkijat Tuuli Kaskinen ja Tommi Laitio Demos Helsingistä sekä jatko-opiskelija Veera Viitanen Turun yliopistosta.

Tutkimuksen ovat rahoittaneet ympäristöministeriö, nuorisoasiain neuvottelukunta (Nuora), Nuorisoasuntoliitto ry (NAL) ja Asuntorakentamisen Kehityssäätiö. Hankkeen ohjausryhmän puheenjohtajana on toiminut Nuorisoasuntoliiton kehittämispäällikkö Tiina Irjala (24.10.2014 asti) ja kehittämispäällikkö Kalle Sola (25.10.2014 alkaen). Ympäristöministeriötä ovat ohjausryhmässä edustaneet hallitussihteeri Ville Koponen ja erityisasiantuntija Tuula Tiainen, nuorisoasiain neuvottelukuntaa pääsihteeri Tuomo Valve ja Nuorisoasuntoliiton paikallisyhdistyksiä Marja Suuronen Nuoret asujat Stadissa ry:stä.

Helsingissä 19.12.2014

Ville Koponen
Hallitussihteeri
Ympäristöministeriö

Tuomo Valve
Pääsihteeri
Nuorisoasiain
neuvottelukunta

Kalle Sola
Kehittämispäällikkö
Nuorisoasuntoliitto ry

SISÄLLYS

1 Johdanto	7
1.1 Taustaa.....	7
1.2 Tutkimuksen tarkoitus ja sisältö.....	8
2 Tutkimusasetelma	9
2.1 Tutkimuksen toteutus.....	9
2.2 Vastaajien taustatietoja.....	10
2.3 Vastaajien asumistilanne.....	11
3 Itsenäistyminen ja sen haasteet	16
3.1 Omaan kotiin.....	16
3.2 Kotona asumisen syitä ja itsenäistymisen vaikeudet.....	21
3.3 Asunnottomuuden kokeminen.....	26
4 Muuttaminen - vuokralle vai omistusasuntoon	29
4.1 Vuokra-asukkaat.....	32
4.2 Omistusasuntoon.....	37
5 Asumiskustannukset	43
5.1 Asumismenoista selviytyminen.....	43
5.2 Taloudellinen tuki vanhemmilta ja sukulaisilta.....	46
6 Nuorten asumistoiveet	48
6.1 Omakotitalo, rivitalo vai kerrostalo.....	48
6.2 Yhteisöllinen asuminen.....	51
6.3 Kaupunkiin vai maaseudulle.....	54
6.4 Ympäristöasenteita heijastavat asumistoiveet.....	59
6.5 Asuinympäristö.....	62
7 Nuorisoasuntojen määrällisen tarpeen arviointi	69
7.1 Nuorisoasuntojen tarpeeseen vaikuttavat tekijät.....	69
7.2 Kysyntätekijät.....	70
7.3 Tarjontatekijät.....	72
7.4 Tulo- ja kustannustekijät.....	72
7.5 Nuorisoasuntojen tarve.....	74
8 Johtopäätökset ja toimenpide-ehdotukset	76
8.1 Keskeiset tulokset.....	76
8.2 Johtopäätökset.....	78
8.3 Toimenpide-ehdotukset.....	83
Lähteet	85

Artikkelit:

Viitanen: Nuoret asunnottomat Suomessa.....	86
Kaskinen: Opiskelija-asuminen tulevaisuuden viisaan asumisen mallina .	91
Honkanen: Nuoret ja asumisen tuet	101
Liitteet	111
Kuvailulehti	113
Presentationblad	114
Documentation Page	115

1 Johdanto

1.1

Taustaa

Nuoruus on suurten muutosten aikaa: kotoa muutto, opiskelu, valmistuminen ammattiin, työnhaku, seurustelu, yhteen muuttaminen, eroaminen, mahdollisesti lasten hankinta. Näihin muutoksiin liittyy kiinteästi tarve vaihtaa asuinpaikkaa. Tutkimusten mukaan 18–29-vuotiaat ovat vilkkaimmin muuttava ikäryhmä sekä kuntien välisessä että kuntien sisäisessä muutossa. Suuri osa nuorten muutoista suuntautuu opiskelu- ja työmahdollisuuksia tarjoaville suurille kaupunkialueille. Niissä nuoret muuttajat valikoituvat itsenäisen asumisuran alkuvaiheessa opiskelija- ja nuorisotasuntojen lisäksi keskustojen ja esikaupunkien vuokra-asuntoihin. Työllistyminen ja perheellistyminen työntävät etenkin lapsiperheitä ulommaksi kaupunkikeskustoista suurempiin ja edullisempiin asuntoihin ja väljemmille asuinalueille.

Nuorten asumista määrittävät muun muassa koulutus- ja työmahdollisuudet ja ne vaikuttavat suoraan pienten vuokra-asuntojen tarpeeseen paikkakunnalla. Muutokset elämäntilanteessa, opinnoissa, työssä tai ihmissuhteissa sekä pienet ja vaihtelevat tulot ohjaavat nuorten asumisratkaisuja. Kohtuuhintaisten ja tilaratkaisuiltaan toimivien pienvuokra-asuntojen kysyntä on kova erityisesti kasvukeskuksissa ja asumisväljyydestä tingitään kustannusten pienentämiseksi. Asuntomarkkinoiden kiristyminen pääkaupunkiseudulla ja muissa suurissa kaupungeissa samaan aikaan työttömyyden kasvun kanssa on heijastunut nuorten mahdollisuuksiin saada kohtuuhintainen asunto. On vaarana, että etenkin pääkaupunkiseudulla kasvavalle joukolle nuoria oma vuokra-asunto jää haaveeksi työttömyyden, katkonaisten työsuhteiden ja velkaantumisen myötä.

Nuoret ovat yleisesti ottaen heikossa asemassa asuntomarkkinoilla. On olemassa viitteitä siitä, että maahanmuuttajanuorten asema asuntomarkkinoilla olisi vielä kantaväestön nuoria heikompi. Aikaisemmassa tutkimuksessa (Kostiainen & Laakso, 2012) on todettu, että Helsingissä epävarma asuminen kohdistuu kotimaisia kieliä puhuvia enemmän vieraskieliseen väestöön: suomen- ja ruotsinkielisistä oli väestötietojärjestelmän mukaan vailla vakinaista asuntoa 0,8 prosenttia, kun muunkielisistä vastaava osuus oli 2,8 prosenttia. Maahanmuuttajanuorilla itsenäisen asumisen aloittamista saattaa kiirehtiä usein kantaväestöä suuremmat perhekoot, sillä suuria perheasuntoja on vähän tarjolla sosiaalisessa vuokra-asuntokannassa. Maahanmuuttajat kokevat myös syrjintää, sekä asukasvalinnassa yksityisillä markkinoilla että työmarkkinoilla, mikä edelleen vaikeuttaa asunnonsaantia.

Vieraskielisen väestön määrä on kaksinkertaistunut Suomessa vuodesta 2005 vuoteen 2013 (Tilastokeskus). Vieraskielisistä 22 prosenttia on 18–29-vuotiaita, kun samanikäisten osuus koko väestöstä on 15 prosenttia. Vieraskielinen väestö yleensä ja nuoret vieraskieliset erityisesti ovat keskittyneet suuriin kaupunkeihin. Yli puolet vieraskielisistä nuorista asuu Helsingin seudulla, jossa asuminen on kalleinta ja kilpailu vuokra-asunnoista on kovinta.

Nopeasta muutoksesta huolimatta maahanmuuttajanuorten näkemyksiä asumisesta ei ole juurikaan tutkittu. Onko maahanmuuttajilla erityistarpeita, jotka tulisi

huomioida asuntorakentamisessa? Onko maahanmuuttajanuorten asema asuntomarkkinoilla sama kuin syntyperäisillä suomalaisilla? Jos asema asuntomarkkinoilla on heikompi, mitä asialle voitaisiin tehdä?

1.2

Tutkimuksen tarkoitus ja sisältö

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää 18–29-vuotiaiden nuorten asemaa asuntomarkkinoilla, nykyistä asumista ja tyytyväisyyttä siihen sekä asumiseen liittyviä tavoitteita, toiveita, ongelmia sekä arvostuksia ja mieltymyksiä. Saatuja tuloksia verrataan vuosina 1991, 1995, 2005 ja 2010 toteutettujen tutkimusten tuloksiin ja tätä kautta tarkastellaan myös nuorten asumisessa tapahtuneita muutoksia. Erityisenä teemana on maahanmuuttajanuorten asema asuntomarkkinoilla: minkälaisia tarpeita, toiveita ja näkemyksiä heillä on asumisestaan. Lisäksi tutkimuskokonaisuudessa selvitetään nuorisoasuntojen määrällistä tarvetta tulevien 5–10 vuoden ajalle.

Luvussa kaksi käydään läpi haastattelututkimuksen tutkimusasetelmaan ja toteutukseen liittyviä seikkoja ja esitellään vastaajien taustatietojen jakaumat, muun muassa sukupuolen, iän ja nykyisen asumisen suhteen. Kolmannessa luvussa tarkastellaan nuorten itsenäistymiseen liittyviä kysymyksiä ja haasteita. Neljännessä luvussa käsitellään nuorten muuttoaikeita ja tavoiteltua hallintamuotoa. Viidennessä luvussa selvitetään nuorten selviytymistä asumismenoistaan. Kuudes luku keskittyy nuorten asumistoiveisiin: minkälaisessa asunnossa ja ympäristössä halutaan asua. Seitsemännessä luvussa analysoidaan nuorisoasuntojen tulevaisuuden tarpeeseen vaikuttavia tekijöitä. Viimeisessä luvussa vedetään yhteen keskeisiä tuloksia sekä esitetään johtopäätöksiä ja tulkintoja taustalla olevista syistä ja vaikutuksista. Lopuksi esitetään toimenpide-ehdotuksia nuorten aseman kehittämiseksi asuntomarkkinoilla.

2 Tutkimusasetelma

2.1

Tutkimuksen toteutus

Tutkimuksen perusjoukkona olivat 18–29-vuotiaat Suomessa asuvat (pois lukien Ahvenanmaan maakunta) nuoret. Otoksen poiminnasta vastasi Väestörekisterikeskus, joka poimi henkilöt väestötietojärjestelmästä satunnaisotannalla. Otos jaettiin kantaväestöön ja vieraskielisiin nuoriin. Kantaväestöä edustavat nuoret, joiden äidinkieli on suomi, ruotsi tai saame. Vieraskielisiin kuuluvat sekä ensimmäisen¹ että toisen polven² maahanmuuttajat. Vieraskielisten ryhmä jaettiin vielä neljään eri kieliryhmään: Venäjä ja entinen Neuvostoliitto, Afrikka- ja muu Lähi-itä, Aasia sekä Eurooppa ja muut länsimaat.

Tutkimus toteutettiin puhelinhaastatteluina loka-marraskuun 2014 aikana. Haastatteluista vastasi Taloustutkimus Oy. Kantaväestön haastattelut kiintiöitiin vastaajien sukupuolen, iän ja asuinpaikan mukaan. Asuinpaikka määriteltiin neljän suuralueen mukaisesti: Helsinki-Uusimaa, Etelä-Suomi, Länsi-Suomi sekä Pohjois- ja Itä-Suomi. Kunkin haastattelukiintiön koko vastasi kunkin ryhmän todellista väestöosuutta. Kantaväestön haastatteluja tehtiin yhteensä 1300 kappaletta.

Vieraskielisten haastattelut kiintiöitiin vastaajien (1. polvi) tai heidän vanhempinsa (2. polvi) lähtömaan tai maanosan mukaan, siten että jokaisesta neljästä kieliryhmästä pyrittiin saamaan 50 tehtyä haastattelua.

Vieraskielisen osuuden sisällä oleva äidinkieliä kiintiö ei toteutunut täysin suunnitellusti, vaan seuraavasti: Venäjä ja entinen Neuvostoliitto n=50, Eurooppa ja muut länsimaat n=47, Afrikka ja Lähi-itä n=46, Aasia n=57. Vieraskielisten osuudessa ensimmäisen polven maahanmuuttajia on 150 henkilöä ja toisen polven maahanmuuttajia 50 henkilöä. Vieraskielisten haastatteluja tehtiin yhteensä 200.

Kaupunkitutkimus TA Oy on tehnyt aineiston tilastolliset analyysit ja kirjoittanut tutkimusraportin.

Saadut vastaukset painotettiin sukupuolen, iän, asuinpaikan ja äidinkielen mukaan. Näin saatiin laskettua perusjoukkoa vastaavia tunnuslukuja. Vieraskielisten kieliryhmittäisten kiintiöiden vastaajamäärät ovat kuitenkin sen verran pieniä, ettei vastauksista voida tehdä yleistäviä päätelmiä, vaan vastaukset ovat suuntaa antavia.

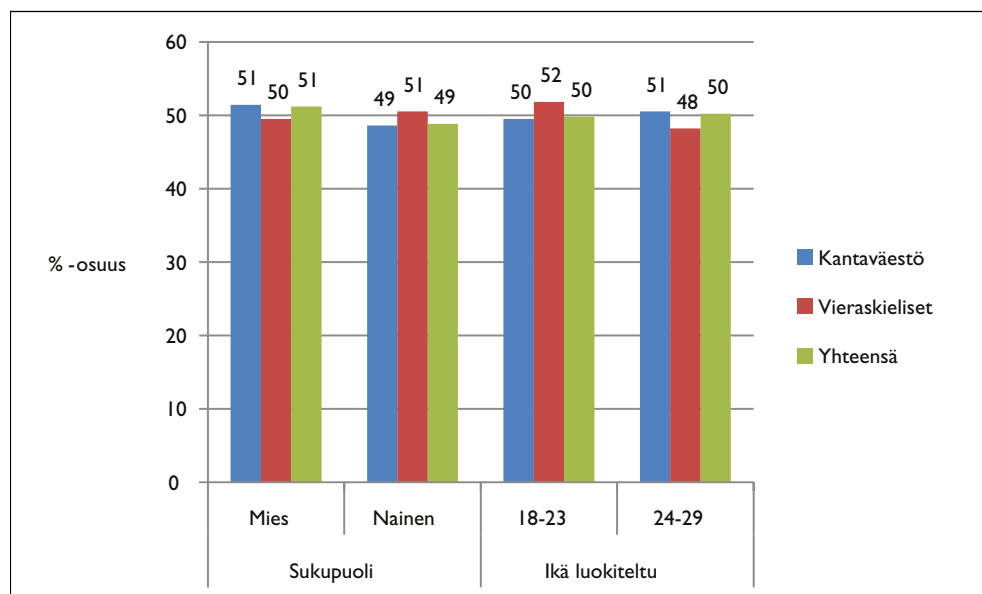
¹ Ensimmäisen polven maahanmuuttaja = haastateltava sekä kummatkin hänen vanhemmista ovat syntyneet ulkomailla. Lisäkritereinä otosjoukkoon kuulumiselle pidettiin sitä, että vastaajan äidinkielenä piti olla jokin muu kuin suomi.

² Toisen polven maahanmuuttaja = haastateltava itse on syntynyt Suomessa, mutta kummatkin vanhemmat ovat syntyneet ulkomailla. Lisäkritereinä otosjoukkoon kuulumiselle pidettiin sitä, että vastaajan äidinkielenä piti olla jokin muu kuin suomi. Vastaajan toisen tai kummankin vanhemman äidinkieli kuitenkin sai olla suomi.

Vastaajien taustatietoja

Ikä ja sukupuoli

Kaikista vastaajista hieman alle puolet on naisia ja hieman yli puolet miehiä. Ikäkaumaltaan vastaajat jakautuvat tasan 18–23-vuotiaisiin ja 24–29-vuotiaisiin. Vieraskielisten vastaajien ryhmässä sukupuolijakauma on tasaisempi naisten ja miesten välillä sekä ryhmässä on hieman enemmän nuorempia 18–23-vuotiaita vastaajia kuin kantaväestön vastaajaryhmässä.



Kuva 2.1: Vastaajien jakautuminen äidinkielen, sukupuolen ja iän mukaan

Asuinpaikkakunta

Kaikista vastaajista kolmasosa asuu Uudellamaalla sekä noin kymmenesosa Varsinais-Suomessa, Pohjois-Pohjanmaalla ja Pirkanmaalla. Lisäksi Keski-Suomessa asuu noin 7 prosenttia vastaajista. Muiden maakuntien osuudet jäävät alle viiden prosentin. Vieraskielisistä suurin osa, 61 prosenttia, asuu Uudellamaalla. (Tarkemmat osuudet liitetaulukossa 1.)

Työmarkkina-asema

Vastaajista lähes puolet on opiskelijoita, reilu kolmasosa on työssäkäyviä ja hieman alle kymmenesosa työttömiä tai muussa työmarkkina-asemassa (ks. liitetaulukko 2). Vuoden 2010 tutkimukseen verrattuna työssäkäyvien määrä on noin kolmasosan pienempi ja vastaavasti opiskelijoiden osuus on noin 15 prosenttiyksikköä suurempi.

Kantaväestössä on vieraskielisiin verrattuna enemmän työssäkäyviä ja vähemmän opiskelijoita. Kantaväestössä opiskelijoista suurin osa opiskelee yliopistossa, AMK:ssa tai muussa korkeakoulussa, vastaavasti vieraskielisissä suurempi osa opis-

kelee lukiossa tai ammatillisessa oppilaitoksessa kuin korkeakoulussa. Vieraskielisistä vastaajista useampi suorittaa kantaväestöä iäkkäämpänä toisen asteen ammatillista tutkintoa.

Vakituisessa tai määräaikaisessa työssä käyviä on kantaväestössä noin kymmenesosa enemmän kuin vieraskielisissä. Työttömien osuus on molemmissa ryhmissä hieman alle kymmenesosa. Kantaväestössä on noin kaksi prosenttia vähemmän äitiys-, isyys- tai vanhempainlomalla olevia kuin vieraskielisissä.

Kieliryhmittäin tarkasteltuna Venäjä ja entinen Neuvostoliitto sekä Afrikka ja muu Lähi-itä -ryhmien vastaajista suurin osa on opiskelijoita lukiossa tai ammatillisessa oppilaitoksessa. Sitä vastoin Eurooppa ja muut länsimaat -ryhmän vastaajista suurin osa työskentelee vakituisesti. Aasia-ryhmän vastaajista suurin osa opiskelee yliopistossa, ammattikorkeakoulussa tai muussa korkeakoulussa.

Tulotaso

Vastaajien tulotaso on väestön keskimääräistä tulotasoa alhaisempi. Vastaajien keskimääräinen tulotaso on 1 000–2 000 euroa kuukaudessa (ks. liitetaulukko 3). Yksin asuvilla oli käytettävissä keskimäärin 1 001–1 500 euroa kuukaudessa, kun yhdessä jonkun kanssa asuvien kotitalouksien yhteenlaskettujen kuukausitulojen keskiarvo oli 3 001–4 000 euroa kuukaudessa. Suomalaisilla kotitalouksilla oli vuonna 2012 keskimäärin käytettävissään 3 126 euroa kuukaudessa kotitalouden koon ollessa keskimäärin 2,06. Opiskelijatalouksien keskimääräiset käytettävissä olevat tulot olivat 1 217 euroa kuukaudessa (keskikoko 1,52). Yhden hengen talouksien käytettävissä olevat tulot olivat keskimäärin 1 657 euroa kuukaudessa, kahden hengen talouksilla 3 604 euroa kuukaudessa ja kolmen hengen talouksilla 4 289 euroa kuukaudessa. (Tilastokeskus, Tulonjakotilasto 2012.)

Verrattuna vuoden 2010 tutkimukseen yksinasuvien tulotaso on hieman heikentynyt ja vastaavasti lapsiperheiden sekä lapsettomien pariskuntien tulotaso hieman noussut. Yksinasuvien tulotason laskua vuoden 2010 tutkimuksesta selittää osaltaan muutokset nuorten työmarkkina-asemassa; työllisten väheneminen ja opiskelijoiden osuuden kasvu.

Yksin asuvien talouksista suurin osa (90 %) ansaitsee alle 3 000 euroa kuukaudessa, vastaavasti lapsiperheistä noin kolmasosa ja lapsettomista pariskunnista hieman alle puolet (47 %). Vieraskieliset vastaajat ansaitsevat vähemmän kuin kantaväestön vastaajat. Vieraskielisistä lapsettomista pariskunnista yli puolet (56 %) ja lapsiperheellisistä kolmasosa ansaitsee alle 2 000 euroa kuukaudessa. Vieraskielisistä yksin asuvista vastaajista suurin osa (76 %) ansaitsee alle 1 500 euroa kuukaudessa, kun osuus kantaväestön yksin asuvilla vastaajilla on alempi (61 %).

2.3

Vastaajien asumistilanne

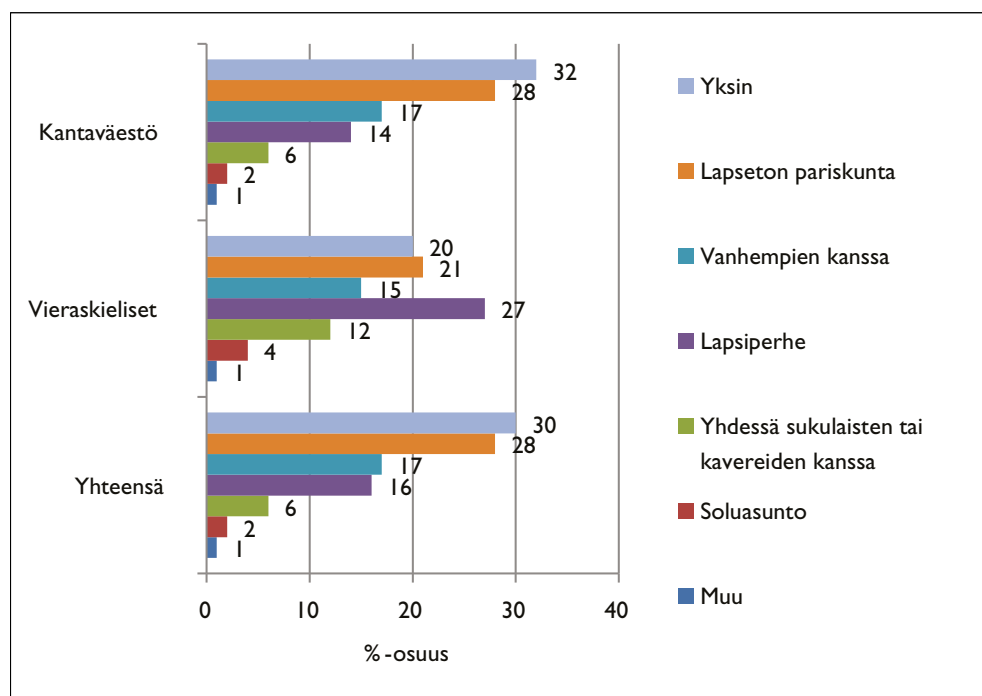
Nuorten asuinolosuhteet poikkeavat keski-ikäisten olosuhteista sekä asunnon hallintaperusteen, koon että talotyypin mukaan. Keski-ikäiset asuvat muita useammin omistusasunnossa ja muita tilavammin. (Pyykkönen 2013). Suomalaisten nuorten yksin asuminen on lisääntynyt parissakymmenessä vuodessa, sillä 1990-luvun alussa 25-vuotiaista naisista ja miehistä asui yksin 16 prosenttia, kun vuonna 2013 ikäluokan miehistä asui yksin 31 prosenttia ja naisista 33 prosenttia. Suomalaisten nuorten alle 30-vuotiaiden avoliitot ovat suurelta osin lapsettomia. (Nikander & Pietiläinen 2013.)

Asuntokunta

Asuntokunnan muodostavat kaikki samassa asuinhuoneistossa vakinaisesti asuvat henkilöt. Vastaajista vajaa kolmasosa asuu joko yksin tai avo- tai aviopuolison kanssa. Hieman alle viidesosalla vastaajista on jo omia lapsia ja samansuuruinen osuus asuu vielä vanhempiansa kanssa. Yhdessä muiden sukulaisten tai kavereiden kanssa asuu noin viisi prosenttia vastaajista ja vain pari prosenttia soluasuinnossa. Kantaväestön vastaajista suurin ryhmä asuu yksin (32 %), vieraskielisistä viidesosa. Lapsiperheellisten osuus vastaajista on kantaväestössä hieman alle viidesosan, kun taas vieraskielisistä suurin ryhmä ovat perheelliset vastaajat (27 %). Lapsettomien pariskuntien osuus on seitsemän prosenttiyksikköä suurempi kantaväestön vastaajissa kuin vieraskielisissä. Vanhempien luona asuvien osuudet ovat lähes yhtä suuret kantaväestön ja vieraskielisten keskuudessa. Yhdessä sukulaisten tai kavereiden kanssa asuu kantaväestöstä kuusi prosenttia, kun vastaavasti vieraskielisistä vastaajista reilu kymmenesosa asuu näin.

Kieliryhmittäin tarkasteltuna Venäjä ja entinen Neuvostoliitto -ryhmän vastaajista kolmasosa asuu yksin ja samansuuruinen osuus avo- tai aviopuolison kanssa. Afrikka ja muu Lähi-itä -ryhmän vastaajista suurin osa (24 %) on lapsiperheellisiä, viidesosa asuu yksin ja samansuuruinen osuus vanhempien kanssa.

Eurooppa ja muut länsimaat -ryhmän vastaajista suurin osa eli kolmasosa on perheellisiä ja lähes neljäsosa avo- tai aviopuolison kanssa asuvia. Aasia-kieliryhmän vastaajista viidesosa on lapsiperheellisiä. Vastaava osuus Aasia-ryhmän vastaajista asuu myös yksin tai yhdessä avo- tai aviopuolison kanssa.



Kuva 2.2: Vastaajien asuntokunta

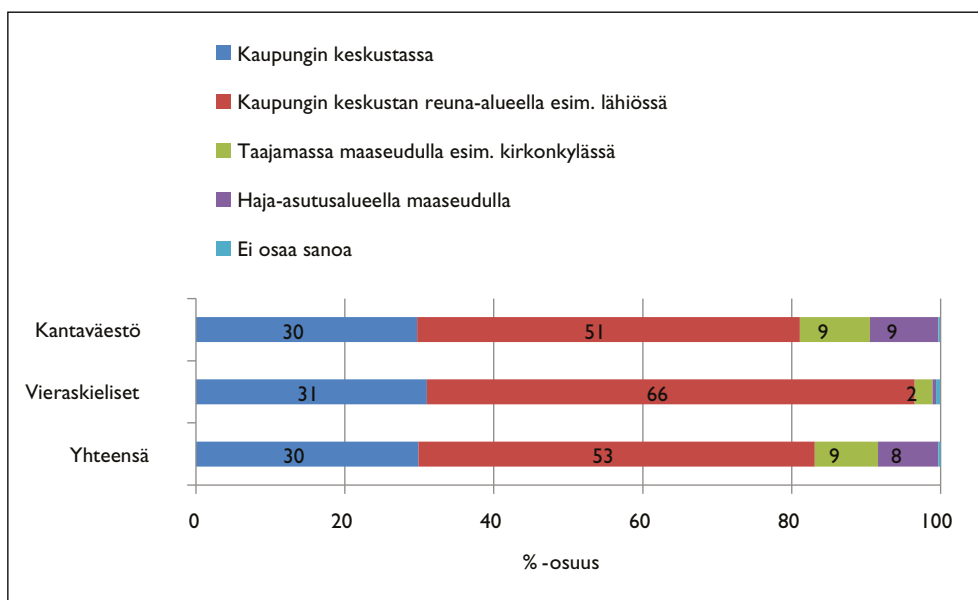
Aikaisempien vuosien tutkimuksiin verrattuna 2000-luvulla vanhempien kanssa asuvien vastaajien osuus on supistunut huomattavasti 1990-lukuun nähden. Vastaavasti yksin asuvien vastaajien osuus on kasvanut. Lapsiperheiden osuus vastaajista on vähentynyt vuoden 1991 tutkimuksesta kuusi yksikköä, pysytellen koko 2000-luvun samalla tasolla. Samoin lapsettomien pariskuntien osuus vastaajista on vuotta 2005 lukuun ottamatta pysynyt samalla tasolla.

Taulukko 2.1: Vastaajien asuntokunta vuosina 1991, 1995, 2005 ja 2010

	1991	1995	2005	2010	2014
Asuu vanhempien kanssa	27	29	19	23	18
Asuu yksin	24	27	32	31	33
Pariskunta ilman lapsia	28	26	32	29	30
Lapsiperhe	22	18	18	17	17

Asunnon sijainti

Kolmasosa vastaajista asuu kotikuntansa tai kaupunkinsa keskustassa ja hieman yli puolet keskustan reuna-alueilla esimerkiksi lähiössä. Vieraskielisten vastaajien ryhmässä lähiöissä asuvien osuus on huomattavasti suurempi (15 %-yksikköä) kuin kantaväestössä. Kantaväestöä asuu sitä vastoin vieraskielisiä enemmän taajamassa sekä haja-asutusalueella maaseudulla.



Kuva 2.3: Vastaajien asunnon sijainti kotikunnassa tai kaupungissa

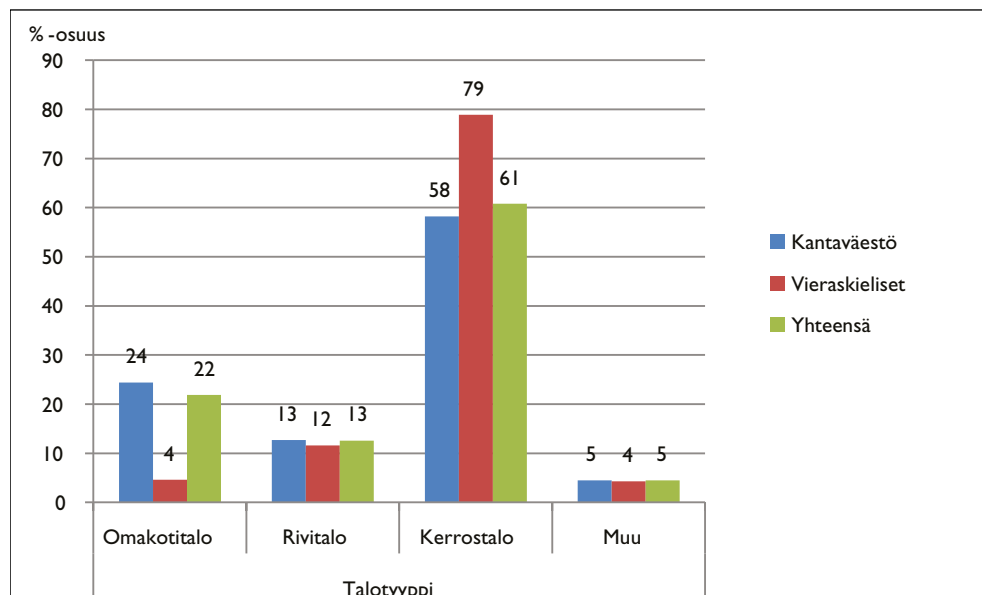
Talotyyppi

Talotyyppi on selvästi riippuvainen henkilön iästä: Alle 36-vuotiaat asuvat muuta väestöä useammin asuinkerrostaloissa riippumatta työmarkkina-asemasta. Kerrostaloasumisen suosio hiipuu iän myötä: 20–25-vuotiaista 77 prosenttia asuu kerrostalossa, mutta 26–35-vuotiaista enää 53 prosenttia. Talotyyppi on yhteydessä myös työmarkkina-asemaan: kerrostaloasuminen on yleisintä opiskelevien nuorten keskuudessa, kun taas työlliset siirtyvät nopeammin pois kerrostaloasumisesta. (Pyykkönen 2013.)

Vastaajista suurin osa (61 %) asuu kerrostalossa, reilu viidesosa omakotitalossa ja reilu kymmenesosa rivitalossa. Kantaväestöä edustavista vastaajista yli puolet (58 %) asuu kerrostalossa, lähes neljäsosa omakotitalossa ja reilu kymmenesosa rivitalossa. Vieraskielisistä vastaajista vielä suurempi osuus asuu kerrostalossa (79 %), reilu kymmenesosa rivitalossa ja vain viisi prosenttia omakotitalossa.

Lapsuudenkodista pois muuttaneista yli puolet (68 %) asuu kerrostalossa, reilu kymmenesosa rivitalossa tai omakotitalossa. Kantaväestön omillaan asuvista vastaajista suurin osa (66 %) asuu kerrostalossa, samoin vieraskielisistä suurin osa (81 %).

Lapsuudenkodissa asuvista vastaajista yli puolet (59 %) asuu omakotitalossa, reilu kymmenesosa rivitalossa ja neljäsosa kerrostalossa. Kantaväestön kotona asuvista vastaajista suurin osa (66 %) asuu omakotitalossa, kun taas vieraskielisistä suurin osa (70 %) asuu kerrostalossa.



Kuva 2.4: Vastaajien talotyyppi

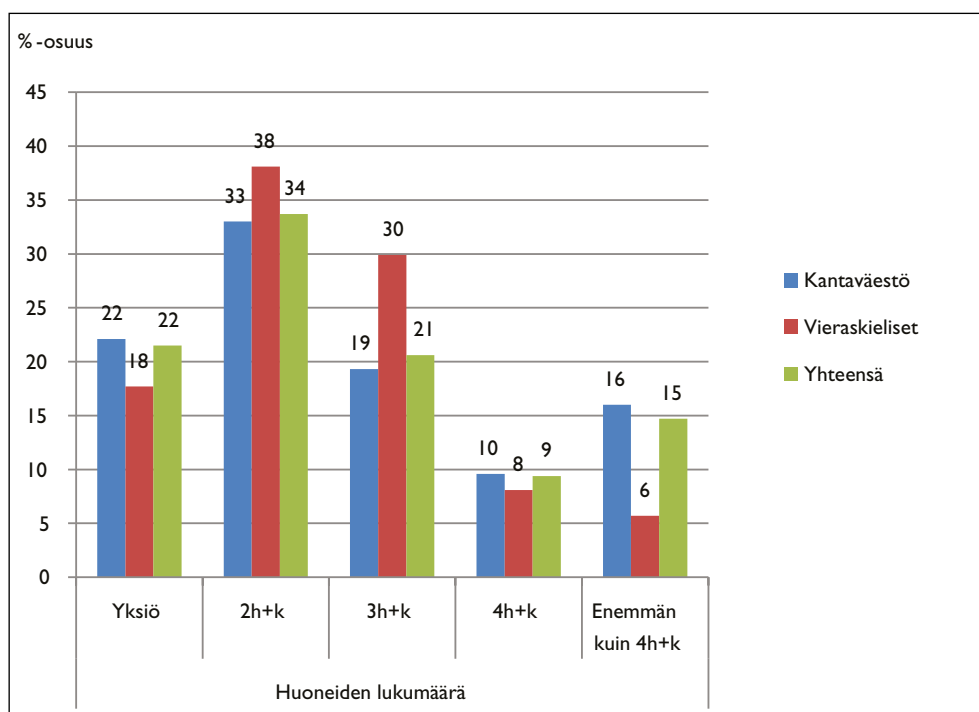
Asumisväljyys

Kaikkien vastaajien keskimääräinen asumisväljyys on 34,5 neliötä henkilöä kohden, mikä on selvästi vähemmän kuin koko väestön asumisväljyys (39,8 m²/henkilö) vuonna 2013 (Tilastokeskus). Keskimääräinen asumisväljyys Uudellamaalla on kuitenkin koko maata alempi, 36,7 neliötä henkilöä kohden, ja pääkaupunkiseudulla vielä alempi, 34,9 neliötä per henkilö (Uudenmaan liiton tietopalvelu 2014). Asumisväljyys on sidoksissa ikään: käytettävissä oleva pinta-ala henkilöä kohden kasvaa iän myötä. Vastaajien asumisväljyys oli myös hieman alempi kuin nuorten 20–25-vuotiaiden asutokunnilla keskimäärin (36 m²). (Pyykkönen 2013.) Vastaajien asumisväljyys kasvoi kuitenkin hieman edellisistä kyselyistä vuosilta 2010 (32 m²) ja 2005 (33,3 m²).

Yleisesti ottaen asumisväljyys on Suomessa kasvanut jatkuvasti: vuodesta 1960 vuoteen 2012 keskimääräinen asumisväljyys on kasvanut 2,8-kertaiseksi ja Helsingissä kaksinkertaiseksi. Tutkimusten mukaan asutokuntien pieneneminen ja tulotason nousu ovat ensisijaisia tekijöitä, jotka kasvattavat asumisväljyyttä, kun taas asumisen käyttökustannusten (vuokra tai omistusasumisen hoito- ja rahoituskustannukset) nousu hidastaa asumisväljyyden kasvua. Asumisväljyyden kasvu pysähtyi kuitenkin Helsingissä ja hidastui voimakkaasti Helsingin seudulla 2000-luvun puolivälissä, mutta koko maassa kasvu jatkuu. Väljyyden kasvun pysähtymisen (Helsinki) tai hidastumisen (seutu) taustalla on ensisijaisesti asuntomarkkinoiden kiristyminen, jota kuvastavat ennen kaikkea muihin alueisiin sekä muuhun kustannuskehitykseen verrattuna nopeasti nousseet asuntohinnat ja vuokrat. On myös arvioitu, että asumisen arvostukset ovat muuttumassa ja urbaanin asumisen arvostus on nousemassa. Tähän liittyy se, että hyvän saavutettavuuden ja hyvien palveluiden vastapainona tyydytään tinkimään asumisväljyydestä, jolloin sijainnista maksettua lisäneliöhintaa

kompensoidaan pienemmällä asuntokoolla. (Laakso & Kostainen 2013, 19; Laakso 2011, 80–81.)

Vakinaisesti asuttujen asuntojen keskimääräinen pinta-ala oli 81,1 neliötä ja keskimääräinen huoneluku kolme vuonna 2011. 20–25-vuotiaiden asuntokuntien keskimääräinen pinta-ala oli selvästi keskivertoa alempi, 51,1 neliötä ja keskimääräinen huoneluku 1,9. (Pyykkönen 2013.) Vastaajien asuinpinta-ala on keskimääräistä alempi mutta selvästi suurempi kuin 20–25-vuotiailla keskimäärin: kaikkien vastaajien nykyisen asunnon asuinpinta-ala on keskimäärin 69 neliötä. Kantaväestön vastaajien asuinpinta-ala on keskimäärin 71 neliötä ja vieraskielisten 53 neliötä. Vastaajista kolmasosa asuu huonelukumäärän mukaan kaksiossa, viidesosa yksiössä ja samansuuruinen osuus kolmiossa, noin kymmenesosa neljän huoneen ja keittiön asunnossa sekä 15 prosenttia tätä suuremmassa asunnossa. Kantaväestön vastaajien osuus on vieraskielisiä vastaajia suurempi yksiössä asuvissa sekä suurempien huonekokoje asunnoissa asuvissa. Vieraskielisten vastaajien osuus on suurempi kahden ja kolmen huoneen asunnossa asuvissa.



Kuva 2.5: Vastaajien huoneluku

Vieraskieliset vastaajat asuvat ahtaammin kuin kantaväestön vastaajat myös huoneiden määrällä mitattuna. Yhden hengen kotitalouksista suurin osa (60 %) sekä kantaväestöstä että vieraskielisistä asuu yksiöissä. Lisäksi vieraskielisistä kahden hengen talouksista kymmenesosa asuu yksiössä ja samoin lähes kymmenesosa kolmen hengen talouksista. Vastaavat luvut kantaväestön osuuksissa ovat noin viisi prosenttia. Kahden henkilön talouksista vieraskielisistä selvästi suurempi osuus (64 %) kuin kantaväestöstä asuu kaksioissa. Lisäksi vieraskielisistä kolmen hengen talouksista neljäsosa asuu kaksiossa, kun vastaava osuus kantaväestöstä on kymmenen prosenttia. Kolmen hengen talouksista vieraskielisistä suurin osa (61 %) asuu kolmiossa, kun vastaava osuus kantaväestön vastaajissa on kolmasosa.

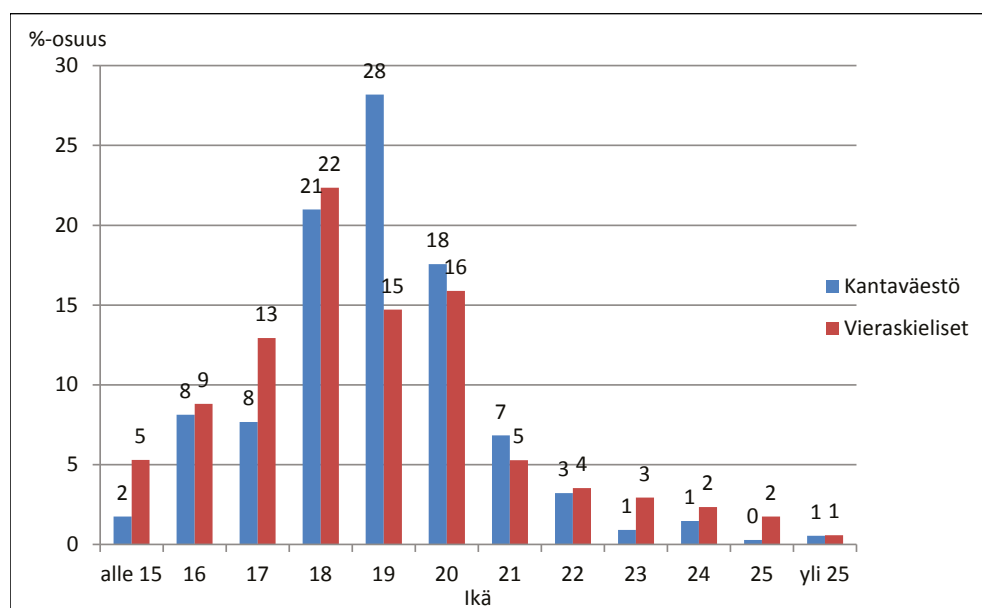
3 Itsenäistyminen ja sen haasteet

3.1

Omaan kotiin

Vastaajista suurin osa (83 %)³ on jo muuttanut pois lapsuudenkodista. Yleisin muuttokäikä on ollut 18–20-vuotta, jolloin 67 prosenttia on muuttanut omilleen. Kantaväestöstä 67 prosenttia ja vieraskielisistä 53 prosenttia on muuttanut pois lapsuudenkodista 18–20-vuotiaana. Lapsuudenkodista pois muuttaneita on enemmän kuin vuoden 2010 tutkimuksessa (71 %). Poismuuttoian suhteen ei ole tapahtunut merkittäviä muutoksia. Alaikäisenä lapsuudenkodista pois muuttaneita on hieman vähemmän kuin vuoden 2010 tutkimuksessa.

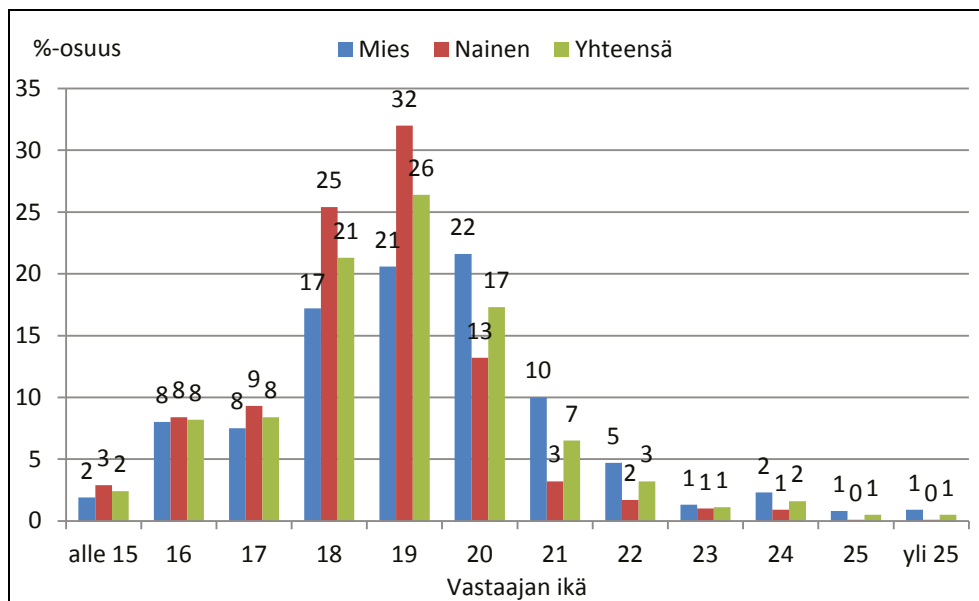
Oinosen (2013) mukaan suomalaisnuoret muuttavat pois lapsuudenkodistaan hyvin nuorina verrattuna muihin Euroopan maihin. Nuoria kannustetaan muuttamaan omilleen ja valtio tukee nuorten itsenäistymisprosessia muun muassa opintotuen, asumistuen ja työttömyysturvan muodossa. Vanhempien kanssa samassa taloudessa elävät pisimpään etelä- ja itäeurooppalaiset nuoret. Lapsuudenkodista pois muuttamisen aikajänne on pitkittynyt Euroopan maissa johtuen yleisestä huonosta talous-tilanteesta. (Oinonen 2013, 28–29.) Lapsuudenkodista pois muuttamista pidetään yhtenä nuoren itsenäistymisen merkinä, vaikkakin nuoret itse ajattelevat, ettei kotoa pois muuttaminen vielä tee nuoresta aikuista (Myllyniemi 2009).



Kuva 3.1: Lapsuudenkodista poismuuttoikä

³ n=1 252

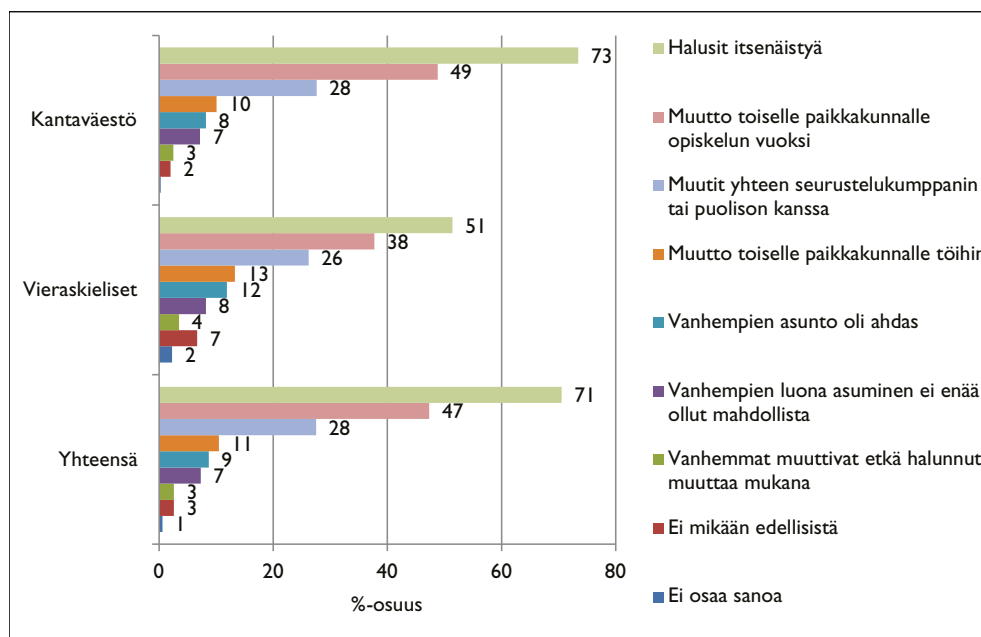
Naisista useampi oli muuttanut pois lapsuudenkodistaan 18–19-vuotiaana kuin miehistä. Miesten muutto pois lapsuudenkodistaan jakautuu tasaisemmin 18–20-vuotiaiden välillä. Lisäksi suurempi osa miehistä asuu lapsuudenkodissaan pidempään kuin naisista. Tulos on ollut samanlainen myös vuoden 2010 tutkimuksessa. Naiset muuttavat kotoa miehiä aiemmin, sillä miehet muuttavat omilleen usein vasta asepalveluksen suorittettuaan. Miehiä asuu kuitenkin jo vähän yli 20 vuoden iässä yksin enemmän kuin naisia ja ero kasvaa etenkin 30 vuoden jälkeen. (Junto 2010, 274.) Oinosen (2013) mukaan naisten aikaisempi poismuutto lapsuudenkodista on Euroopan maita yhdistävä piirre. Selittävänä tekijänä pidetään naisten vakavan parisuhteen (avo- tai avioliitto) aloittamista miehiä nuorempina. (Oinonen 2013, 29.)



Kuva 3.2: Miesten ja naisten lapsuudenkodista poismuuttoikä

Vastaajat saattoivat valita annetuista vaihtoehdoista useita eri syitä, jotka olivat vaikuttaneet poismuuttoon lapsuudenkodista. Koska syitä oli mahdollista valita useampia, kuvassa 3.3 syiden prosenttiosuuksien summa on suurempi kuin 100. Suurin osa valitsi halun itsenäistyä yhdeksi poismuuton syyksi. Muita eniten valittuja syitä olivat muutto toiselle paikkakunnalle opiskelun vuoksi sekä muutto yhteen seurustelukumppanin tai puolison kanssa. Nämä kolme yleisimmin valittua syytä ovat olleet samassa järjestyksessä myös aikaisempien vuosien (2005 ja 2010) tutkimuksissa. Poismuuton yleisimmät syyt eivät eroa kantaväestön ja vieraskielisten välillä, vaikka prosenttiosuuksissa on suuriakin eroja.

Lisäksi poismuuton yleisimmät syyt eivät eroa 18–23-vuotiaiden ja 24–29-vuotiaiden vastaajaryhmien välillä.

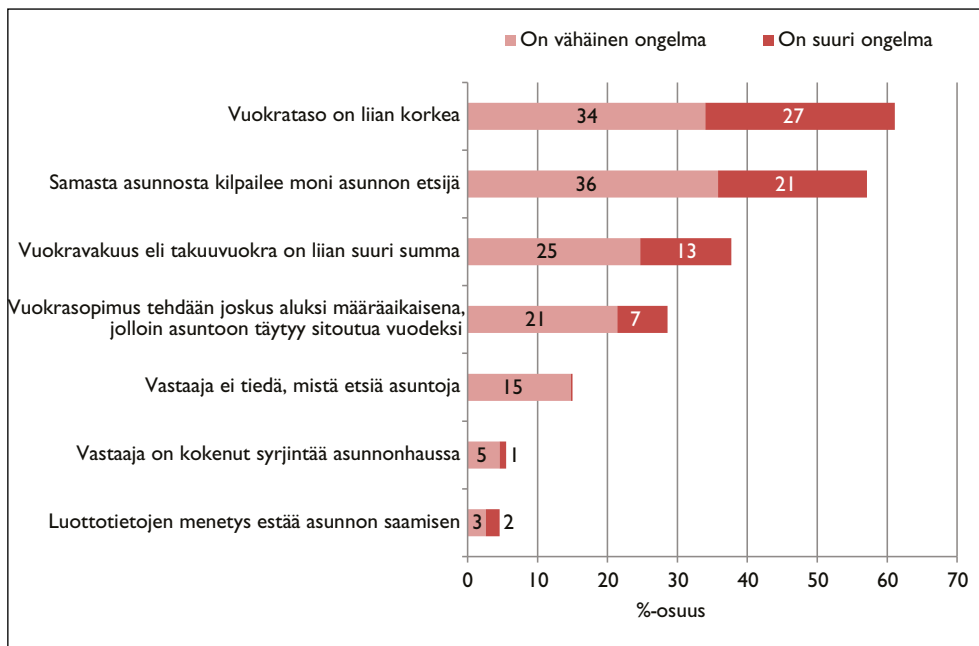


Kuva 3.3: Syyt vanhempien luota poismuuttoon

Kieliryhmittäin tarkasteltuna Venäjä ja entinen Neuvostoliitto -ryhmän vastaukset eivät eroa kantaväestön vastauksista. Eurooppa ja muut länsimaat sekä Aasia -ryhmien vastaajista noin puolet muutti pois lapsuudenkodistaan itsenäistymisen vuoksi ja samansuuruinen osuus lähti opiskelemaan toiselle paikkakunnalle. Hieman alle viidesosa ilmoitti syyksi muuton yhteen seurustelukumppanin tai puolison kanssa ja samoin viidesosa muuton toiselle paikkakunnalle töihin. Afrikka ja muu Lähi-itä -ryhmän vastaajista kolmasosa muutti pois lapsuudenkodistaan siksi, että muutti yhteen seurustelukumppanin tai puolison kanssa ja hieman vajaa kolmasosa siksi, että halusi itsenäistyä. Viidesosa ilmoitti syyksi sen, ettei vanhempien luona asuminen ollut enää mahdollista.

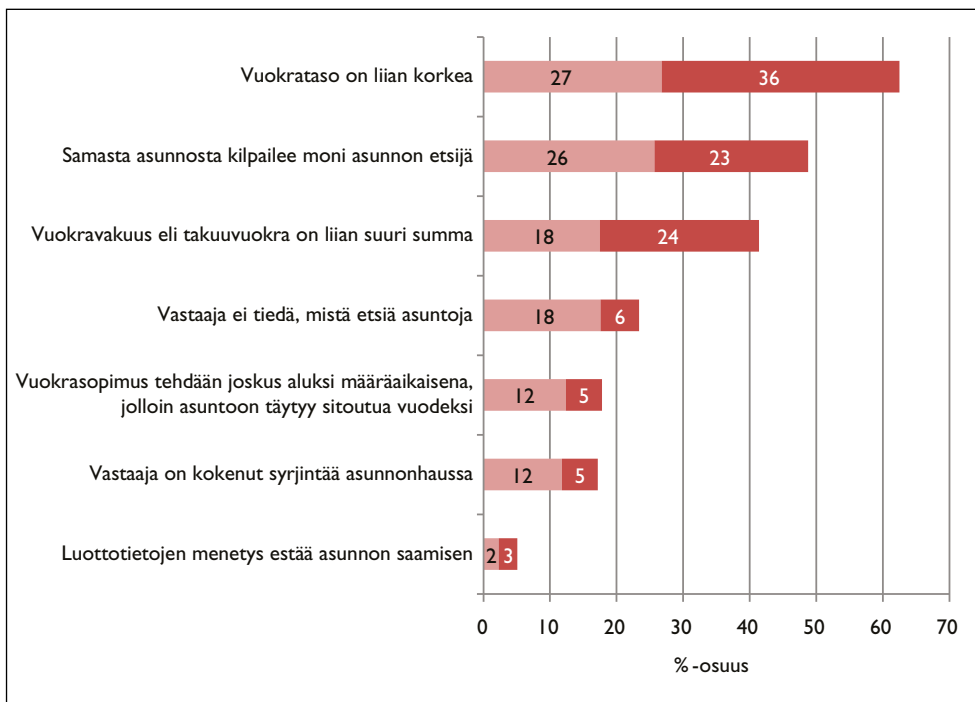
Kotoa pois muuttaneiden suurimpia ongelmia asuntoa etsiessä ovat olleet liian korkea vuokrataso, kilpailu asunnosta muiden asunnonetsijöiden kanssa sekä takuuvuokran liian suuri summa (ks. liitetaulukko 4). Järjestys on sama sekä kantaväestön että vieraskielisten ryhmässä. Vieraskielisistä suurempi osuus kokee edellä mainitut asiat suurempana ongelmana kuin kantaväestö.

Vastaajien suuralueen (Helsinki-Uusimaa, Etelä-, Länsi-, Pohjois- ja Itä-Suomi) sekä asunnon sijainnin (keskusta, lähiö, taajama, haja-asutus) mukaan suurimmiksi ongelmiksi nousivat jo edellä mainitut asuntojen liian korkea vuokrataso sekä se, että samasta asunnosta kilpailee moni asunnon etsijä. Erityisesti Helsinki-Uusimaa -alueella asuvat pitivät suurena ongelmana alueen liian korkeaa vuokratasoa.



Kuva 3.4a: Kantaväestön vastaajien kokemat ongelmat asunnon haussa

Kieliryhmittäin tarkasteltuna ongelmien kolmen kärki on sama: vuokrataso on liian korkea, samasta asunnosta kilpailee moni asunnonetsijä ja vuokravakuus eli takuuvuokra on liian suuri summa. Venäjä ja entinen Neuvostoliitto -ryhmän vastaajat kokivat erityisesti vuokratason liian korkeaksi. Syrjintä on kohtalaisen yleisesti koettu ongelma vieraskielisten nuorten keskuudessa: 17 prosenttia vieraskielisistä oli kokenut sen ongelmana asunnonhaussa. Reilu neljäsosa Aasia-ryhmästä, viidesosa Afrikka ja muu Lähi-itä -ryhmästä sekä 16 prosenttia Venäjä ja entinen Neuvostoliitto -ryhmästä ilmoitti ongelmaksi syrjinnän kokemisen asunnonhaussa.



Kuva 3.4b: Vieraskielisten vastaajien kokemat ongelmat asunnon haussa

Maahanmuuttajien syrjintäkokemuksia asuntomarkkinoilla on selvitetty jo useissa tutkimuksissa. Kotimaisissa tutkimuksissa on tullut esiin, että heikoimmassa asemassa ovat valtaväestöstä eniten poikkeavat ryhmät eli niin sanotut näkyvät vähemmistöt, kuten somalialaiset (Dhalmann 2011; Rasinkangas 2013, 129). Maahanmuuttajien on arveltu kokevan syrjintää erityisesti yksityisillä vuokra-asuntomarkkinoilla (Sjöblom-Immala 2012, 70). Vuonna 2002 (Jasinskaja-Lahti & Liebkind & Vesala, 2002) tehdyssä valtakunnallisessa tutkimuksessa kohteena olivat Suomessa asuvien albaanien, arabien, somalialaisten, vietnamilaisten, virolaisten ja suomalaista syntyperää olevien maahanmuuttajien omakohtaiset kokemukset syrjinnästä. Tutkimuksen mukaan 25 prosenttia vastaajista (n=2 418) oli kokenut syrjintää asunnonhaussa etnisen taustansa vuoksi Suomessa asuessaan.

Euroopan unionin perusoikeusvirasto (FRA) julkaisi vuonna 2009 EU-MIDIS-haastattelututkimuksen etnisten vähemmistöjen syrjintäkokemuksista, johon Suomesta haastateltiin venäjänkielisiä ja somalialaisia henkilöitä. Tutkimuksen mukaan 11 prosenttia venäjänkielisistä (n=562) ja 22 prosenttia somalitaustaisista (n=484) oli kokenut syrjintää yrittäessään vuokrata tai ostaa asuntoa viimeisen viiden vuoden aikana.

Kokeminen on aina jossain määrin subjektiivista, mutta etnisten vähemmistöjen syrjinnästä on saatu empiiristä todistusaineistoa myös tilannetestimenetelmällä. Joroinen (2012) selvitti, missä määrin romaneja ja maahanmuuttajia (Somalia ja Irak) kohdellaan valtaväestöstä poikkeavalla tavalla asunnon haussa. Testiparit hakivat vuokra-asuntoja kolmella eri tavalla: yleishyödyllisiltä asuntotoimijoilta sähköisillä asuntohakemuksilla, vuokra-asuntoja välittäviltä yrityksiltä sähköpostitse sekä yksityishenkilöiltä soittamalla vuokra-asuntoilmoituksiin. Kun eri asunnon hakutavat yhdistettiin (n=67), romaneista 16 prosenttia ja maahanmuuttajista 15 prosenttia kohtasi erilaista kohtelua asunnon haussa. Sähköpostilla tapahtuneissa yhteydenotoissa 22 prosentissa tapauksista ja puhelimitse tehdyissä yhteydenotoissa 14 prosentissa tapauksista maahanmuuttajat kohtasivat etnistä syrjintää. Sähköisesti tehtyjen asuntohakemusten käsittelyssä maahanmuuttajia ei kohdeltu valtaväestöstä poikkeavalla tavalla. Erilaisen kohtelun ilmenemismuotoja olivat muun muassa vähemmistöhakijan sähköpostiyhteydenottoopyyntöön vastaaminen huomattavasti myöhemmin kuin valtaväestötaustaiselle verrokkihenkilölle tai kokonaan vastaamatta jättäminen, henkilötietojen kysyminen luottokelpoisuuden tarkastamista varten jo ennen asunnon näyttöajankohdasta sopimista, tarkempien tietojen tiedustelu työtilanteesta kuin verrokeilta ja ilmoittaminen totuudenvastaisesti, ettei asunto ollut enää vapaana vähemmistöhakijan ottaessa yhteyttä. (Joroinen 2012, 12.)

Tässä tutkimuksessa syrjintäkokemuksia asuntomarkkinoilla kysyttiin lapsuudenkodista pois muuttaneilta ”minkälaisia ongelmia olet kohdannut etsiessäsi asuntoa”-kysymyssarjan yhtenä kysymyksenä. Vastaajille, jotka ilmoittivat kokeneensa syrjintää asunnonhaussa, tehtiin vielä syrjintäkokemusta tarkentava avokysymys: ”Miten syrjintä ilmeni ja mitä arvelet syyksi?”. Vastaajista seitsemän prosenttia vastasi kokeneensa syrjintää asunnonhaussa. Syrjintää kokeneista⁴ 67 prosenttia on kantaväestön edustajia ja 33 prosenttia vieraskielisiä. Syrjinnän kokeminen jakautui kieliryhmittäin siten, että suurin osa (41 %) edustaa Aasia-kieliryhmää, lähes viidesosa Venäjän ja entisen Neuvostoliiton kieliryhmää, samoin lähes viidesosa Afrikka ja muu Lähi-itä-ryhmää ja loput kymmenen prosenttia Eurooppa ja muut länsimaat -kieliryhmää.

Sukupuolen mukaan tarkasteltuna kantaväestössä, Venäjän ja entisen Neuvostoliiton kieliryhmässä sekä Eurooppa ja muut länsimaat -ryhmässä naiset ovat kokeneet enemmän syrjintää kuin miehet. Vastaavasti Afrikka ja muu Lähi-itä sekä Aasia-kieliryhmissä miehet ovat kokeneet enemmän syrjintää kuin naiset.

⁴ n=88

Taulukko 3.1: Vastaajien kokema syrjintä kieliryhmittäin sukupuolen mukaan

Vastaajan kieliryhmä	Sukupuoli %-osuus	
	Mies	Nainen
Kantaväestö	46	54
Venäjänkieliset	43	57
Eurooppa ja muut länsimaat	33	67
Afrikka ja muu Lähi-itä	57	43
Asia	75	25

Syrjintäkokemuksia asuntomarkkinoilla kysyttiin myös lapsuudenkodissa vielä asu-
viltä ”mitkä asiat vaikuttavat siihen, että asut vanhempiesi luona” -kysymyssarjan
yhtenä kysymyksenä. Vastaajille, jotka ilmoittivat syrjinnän syyksi vanhempien luona
asumiseen, tehtiin vielä syrjintäkokemusta tarkentava avokysymys: ”Miten syrjintä
ilmeni ja mitä arvelet syyksi?”. Lapsuudenkodissa asuvista kaksi prosenttia ilmoitti
syrjinnän kokemisen asunnonhaussa vaikuttavan siihen, että asuu vielä kotona. Näin
kokeneista⁵ puolet kuului kantaväestöön ja toinen puoli vieraskielisiin.

Avokysymyksellä kerätyt vastaukset syrjinnän ilmenemisestä ja syistä voitiin vas-
tausten sisällön mukaan luokitella viiteen eri luokkaan:

1. Ikään liittyvä syrjintä
”Monesti halutaan vanhempi vuokralainen.”
2. Sukupuoleen liittyvä syrjintä
”Kyseessä oli tilanne, jossa ystäväni ja minä haimme kimppakämpää. Asunto
meni tytöille eli sukupuolista syrjintää.”
3. Elämäntilanteeseen liittyvä syrjintä
”Silloin kun oli työtön yksinhuoltaja, ei ollut halutuina asukas vaikka ei ollut
maksuongelmia.”
4. Etniseen taustaan liittyvä syrjintä
5. ”Aksentti paljastaa puhelimesta, että on ulkomaalainen. Kokee tulevansa
syrjityksi, koska on ulkomaalainen. On normaalia tummempi ihonväri. Ei niin
tumma kuin afrikkalaisilla vaan siten kuin Lähi-idästä tulleilla. Ajatellaan, että
tuo perheenjäseniä asuntoon ja, että särkevät paikkoja siellä ja sen vuoksi eivät
voi vuokrata asuntoa hänelle.”
6. Lemmikkieläinten vuoksi tapahtuva syrjintä
”En saanut useitakaan vuokralle tarjottuja asuntoja vuokrattua, koska minulla
oli kissa.”

3.2

Kotona asumisen syitä ja itsenäistymisen vaikeudet

Lapsuudenkodissa asuvista⁶ suurin osa (61 %) on miehiä. Vieraskielisten vastaajien
ryhmässä ero miesten (54 %) ja naisten (46 %) välillä on hieman pienempi kuin kanta-
väestöä edustavien ryhmässä (miehet 62 % ja naiset 38 %). Iän mukaan eniten kotona
asuu alle 22-vuotiaita sekä kantaväestön että vieraskielisten ryhmässä. Työmarkkina-
asemaltaan suurin osa (44 %) lapsuudenkodissa asuvista on opiskelijoita lukiossa tai
toisen asteen oppilaitoksessa. Tässäkin suhteessa kantaväestön ja vieraskielisten
ryhmät eivät eroa toisistaan. Kantaväestön kotona asuvista vastaajista 17 prosenttia
on työttömiä, vieraskielisten vastaava osuus on vain kolme prosenttia.

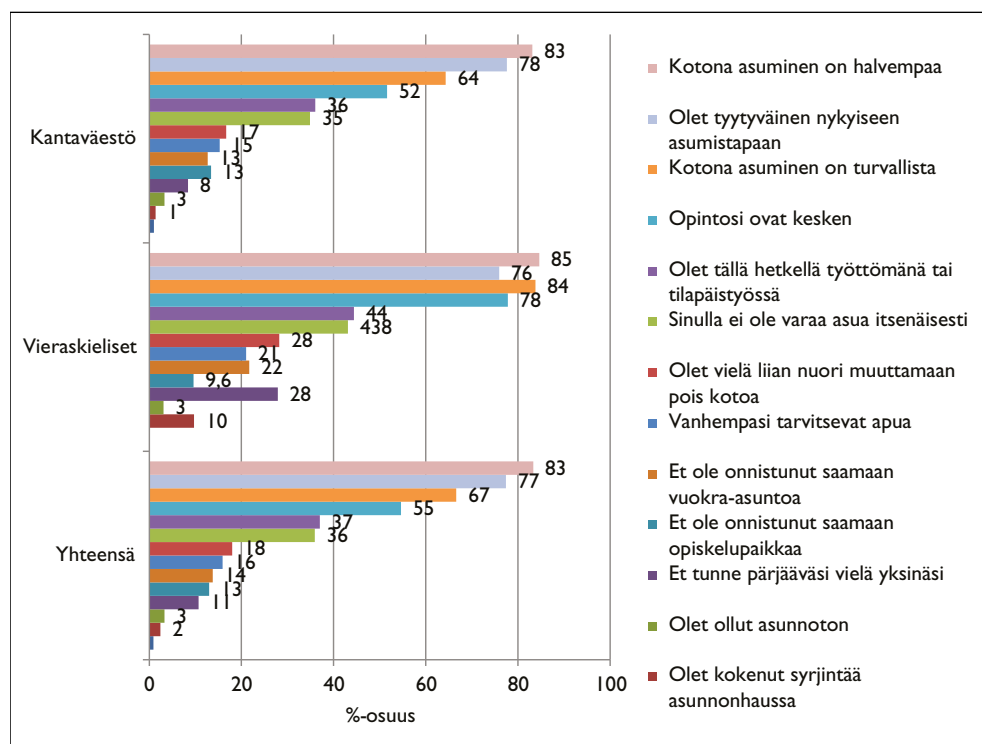
⁵ n=6

⁶ n=248

Kantaväestön kotona asuvista vastaajista kolmasosa asuu Helsinki-Uusimaa -alueella, 28 prosenttia Länsi-Suomessa, ja noin viidesosa Etelä-Suomessa ja Pohjois- ja Itä-Suomessa. Vieraskielisistä kotona asuvista 74 prosenttia asuu Helsinki-Uusimaa -alueella, viidesosa Etelä-Suomessa ja seitsemän prosenttia Länsi-Suomessa.

Yleisin syy asua vanhempien kotona on se, että asuminen siellä on halvempaa. Tämä on noussut esiin myös koko Euroopan tasolla tehdyissä tutkimuksissa, joissa tärkeimpiä syitä ovat taloudellisten resurssien ja kohtuuhintaisten asuntojen puute. Erityisesti taloudellisten resurssien puute nousee keskeisimmäksi selittäväksi tekijäksi etelä- ja itäeurooppalaisten myöhäiselle kotoa pois muuttamiselle (Moreno 2012; Iacovou 2011). Juntto (2010, 272–273) on arvellut, että Suomessakin vuokra-asuntopula ja taloustilanteen heikentyminen saattavat lähivuosina myöhentää nuorten muutttoa pois kotoa. Nuorten vanhempien luona asuvien osuuden lasku onkin hidastunut viime vuosina (Tilastokeskus 2014).

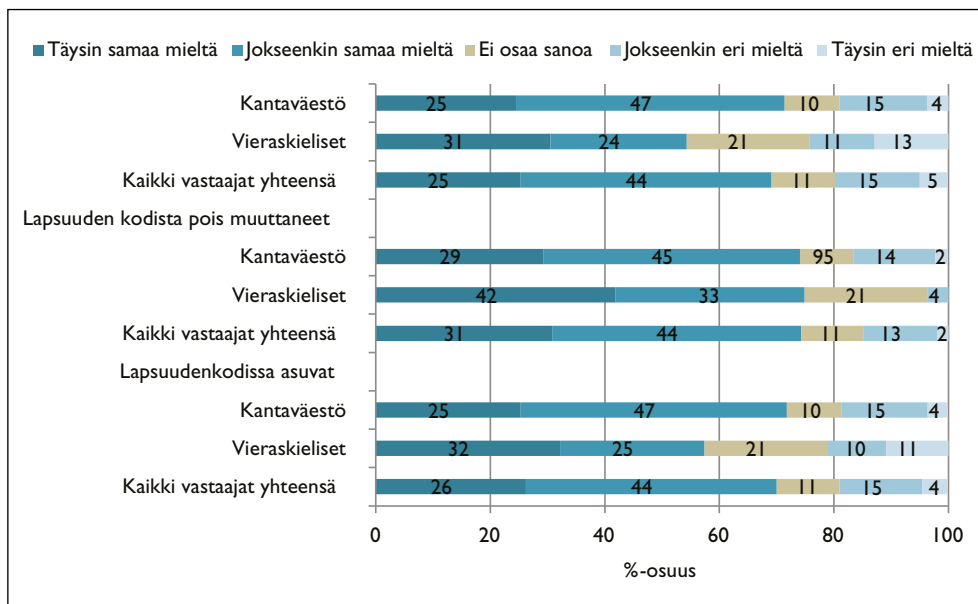
Vastaajista suurin osa (77 %) on tyytyväisiä nykyiseen asumistapaansa eli asumiseen vanhempien kanssa. Jo vuonna 2009 Youth in Europe 2009 -kyselyssä (Eurostat 2009) suomalaisnuorten lapsuudenkodissa asumisen suurin vaikuttava tekijä oli kodin mukavuudet. Lisäksi 67 prosenttia kokee kotona asumisen turvalliseksi. Myös aikaisempien vuosien tutkimusten tuloksissa kotona asumisen syiden kärkikolmikko on pysynyt samana vuodesta 1991. Kotona asumisen turvallisuus tuli vasta vuoden 2010 tutkimuksessa mukaan ja nousi heti kärkikolmikkoon. Kantaväestön ja vieraskielisten syyt kotona asumiseen ovat hyvin samankaltaisia. Suurimmat erot tulevat esiin siinä, että vieraskielisistä suurempi osaa asuu kotona siksi, että kotona asuminen on turvallisempaa (84 %), opinnot ovat vielä kesken (78 %) tai he eivät koe pärjäävänsä vielä yksinään (28 %). Lisäksi kymmenesosa vieraskielisistä on kokenut syrjintää asunnon haussa.



Kuva 3.5: Lapsuudenkodissa asumiseen vaikuttavat syyt

Kaikista vastaajista peräti 70 prosenttia on täysin tai jokseenkin samaa mieltä väittämästä ”pitkä vanhempien luona asuminen on etuoikeus”. Kantaväestön vastaajat

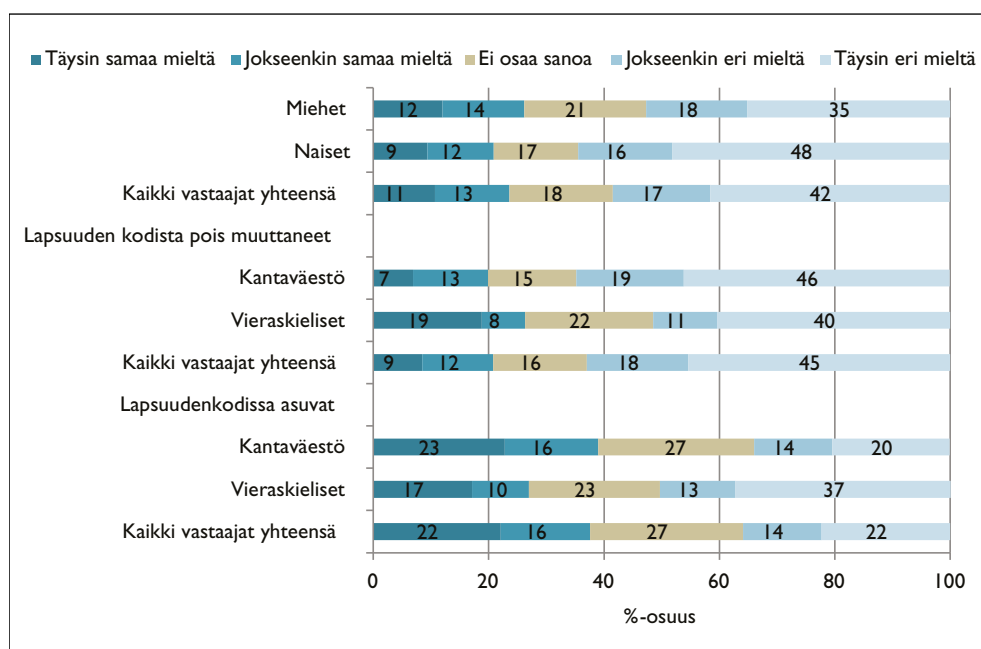
pitävät vieraskielisten vastaajia enemmän pitkää asumista vanhempien luona etuoikeutena, sillä kantaväestöstä 72 prosenttia on väittämistä täysin tai jokseenkin samaa mieltä kun osuus vieraskielisissä on 57 prosenttia. Lapsuudenkodissa asuvista hieman suurempi osuus kuin lapsuudenkodista jo pois muuttaneista vastaajista on väitteestä täysin tai jokseenkin samaa mieltä. Vieraskielisistä lapsuudenkodissa asuvista vastaajista suurempi osuus (75 %) kuin sieltä poismuuttaneista pitää pitkää kotona asumista etuoikeutena. Kantaväestön lapsuudenkodissa asuvien tai sieltä poismuuttaneiden välillä ei ole eroja väitteen suhteen. Vastaukset eivät eroa myöskään sukupuolen mukaan, sillä sekä nais- että miesvastaajista noin 70 prosenttia on väitteestä täysin tai jokseenkin samaa mieltä.



Kuva 3.6: Pitkä vanhempien luona asuminen on etuoikeus

Vastaajista, jotka asuvat vielä lapsuudenkodissaan, suurempi osa kuin lapsuudenkodistaan pois muuttaneista koki, että asumistilanne on siirtänyt heidän lastenhankintaansa. Lapsuudenkodissa vielä asuvista kantaväestöstä 39 prosenttia on väittämistä täysin tai jokseenkin samaa mieltä. Vastaavasti hieman alle kolmasosa (27 %) vieraskielisistä on väitteestä täysin tai jokseenkin samaa mieltä.

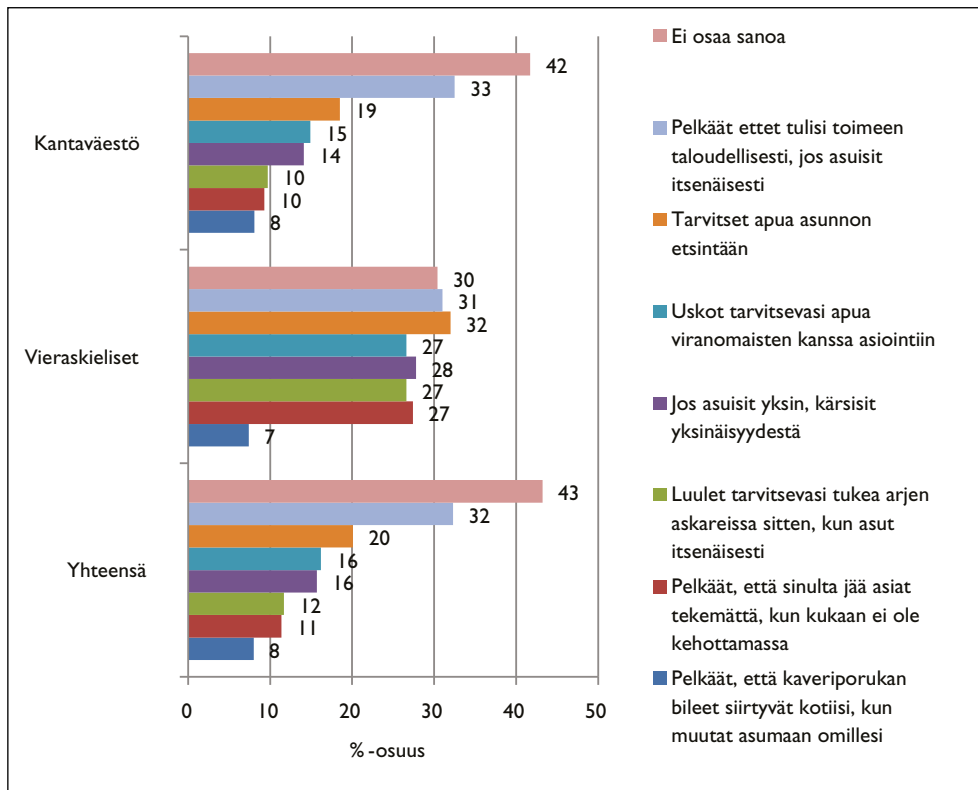
Sukupuolten välillä ei ollut suuria eroavaisuuksia väitteen suhteen.



Kuva 3.7: Asumistilanteeni siirtää lasten hankkimista

Nuorten tuen tarvetta itsenäiseen asumiseen kysyttiin ensimmäisen kerran vuoden 2010 tutkimuksessa, jolloin otettiin mukaan väittämä ”pelkää ettei tulisi toimeen taloudellisesti, jos asuisit itsenäisesti”. Nyt suurin osa nuorista (43 %) ei osannut sanoa, minkälaista tukea he tarvitsisivat itsenäistymiseen. Vastaavasti vuoden 2010 tutkimuksessa 42 prosenttia ilmoitti, ettei tarvitse tukea mihinkään itsenäistymiseen liittyvistä asioista. Nuorista kolmasosa arvioi, että itsenäistymiseen liittyisi taloudellisia huolia, viidesosa tarvitsisi apua asunnon etsintään ja hieman alle viidesosa viranomaisten kanssa asioimiseen sekä arvelee kärsivänsä yksinäisyydestä, jos asuisi omillaan. Nyt saadut vastaukset eivät eroa oleellisesti vuoden 2010 vastauksista.

Vieraskieliset kokevat tarvitsevänsä enemmän tukea itsenäistymiseen kuin kantaväestön vastaajat. Suurin osa (32 %) vieraskielisistä nuorista tarvitsee apua asunnon etsintään. Tiedollisten resurssien puute on yksi merkittävä maahanmuuttajien asuntomarkkina-asemaan vaikuttava tekijä; puutteelliset tiedot eri asumisvaihtoehtoista ja asunnonhakujärjestelmän toiminnasta vähentävät maahanmuuttajien mahdollisuuksia saavuttaa toivottua asumista (Dhalmann 2011, 12). Lähes kolmasosa arvioi tarvitsevänsä apua viranomaisten kanssa asioimiseen, arvelee kärsivänsä yksinäisyydestä, tarvitsisi tukea arjen askareisiin, sekä pelkää, että asiat jäävät tekemättä, kun kukaan ei ole kehottamassa.



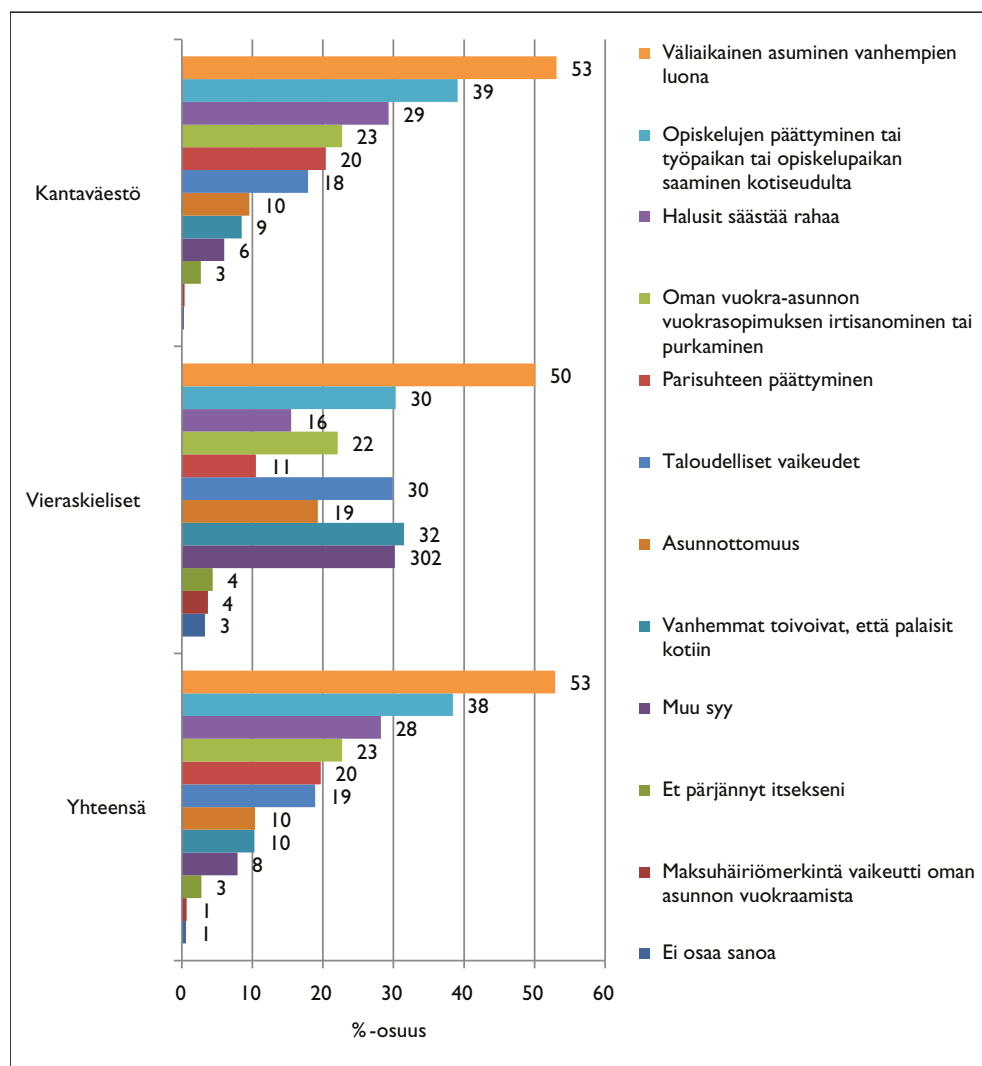
Kuva 3.8: Lapsuudenkodissa asuvien vastaajien tuen tarve itsenäistyessä

Kieliryhmittäin tarkasteltuna Venäjä ja entinen Neuvostoliitto -ryhmän vastaajista suurin osa (41 %) pelkää, ettei tulisi toimeen taloudellisesti, jos asuisi itsenäisesti. Yhtä suuri osuus kieliryhmästä uskoo, että kärsisi yksin asuessa yksinäisyydestä. Eurooppa ja muut länsimaat -ryhmästä kolmasosa pelkää, ettei tulisi toimeen taloudellisesti, jos asuisi itsenäisesti. Samoin kolmasosa uskoo tarvitsevänsä apua viranomaisten kanssa asiointiin. Samansuuruinen osa arvelee tarvitsevänsä tukea arjen askareissa sitten, kun asuu itsenäisesti. Lisäksi kolmasosa pelkää, että asioita jää tekemättä, kun kukaan ei ole kehottamassa. Afrikka ja muu Lähi-itä -ryhmästä lähes puolet (47 %) tarvitsee apua asunnon etsintään ja 40 prosenttia uskoo tarvitsevänsä apua viranomaisten kanssa asiointiin. Hieman alle kolmasosa kieliryhmästä pelkää, ettei tulisi toimeen taloudellisesti, jos asuisi yksin. Samansuuruinen osuus uskoo, että yksin asuessaan kärsisi yksinäisyydestä. Aasia-ryhmästä suurin osa (44 %) pelkää, että asioista jää tekemättä, kun kukaan ei ole kehottamassa ja 42 prosenttia tarvitsee apua asunnon etsintään. Lisäksi vajaa kolmasosa arvelee tarvitsevänsä tukea arjen askareissa sitten, kun asuu itsenäisesti.

Lapsuudenkodista poismuuttaminen ei ole aina lopullista. Kaikista vastaajista viidesosa on joutunut muuttamaan takaisin vanhempien kotiin jo kerran sieltä lähdettyään. Kantaväestöstä useampi vastaaja oli (22 %) muuttanut takaisin lapsuudenkotiin kuin vieraskielisistä vastaajista (13 %).

Yleisin syy takaisinmuuttoon oli sekä kantaväestöllä että vieraskielisillä väliaikainen asuminen vanhempien luona esimerkiksi kesätöiden, varusmies- tai siviilipalveluksen tai ulkomailla asumisen vuoksi. Kantaväestön takaisinmuuton syyt eivät ole muuttuneet vuoden 2010 tutkimuksesta: toiseksi yleisin syy oli opiskelujen päättyminen tai työpaikan tai opiskelupaikan saaminen kotiseudulta ja kolmanneksi yleisin syy rahan säästäminen. Vieraskielisten toiseksi yleisin takaisin muuton syy oli vanhempien toive nuoren takaisin muutosta kotiin ja kolmanneksi yleisimmät syyt olivat opiskelujen päättyminen tai työpaikan tai opiskelupaikan saaminen ko-

tiseudulta, taloudelliset vaikeudet ja muut syyt, joita olivat muun muassa remontti, vanhemman tai oma sairastuminen.



Kuva 3.9: Takaisin lapsuudenkotiin muuttamiseen syitä

3.3

Asunnottomuuden kokeminen

Tässä tutkimuksessa käsiteltiin uutena teema nuorten kokemuksia asunnottomuudesta. Kysymykset esitettiin sekä lapsuudenkodistaan jo pois muuttaneille sekä siellä edelleen asuville vastaajille. Vastaukset ovat kyselyyn vastanneiden subjektiivisia kokemuksia asunnottomuudesta eikä vastausten merkityssisältöä ole voitu selvittää tarkemmin. Aiemman tutkimuksen mukaan se, mikä koetaan asunnottomuudeksi, vaihtelee (Kostiainen & Laakso 2015).

Asunnottomuuden kokemisesta kysyttiin lapsuudenkodista pois muuttaneilta vastaajilta kyllä/ei-vaihtoehdokysymyksenä: ”Oletko ollut asunnoton?”. Jos vastaaja vastasi kyllä, hänelle esitettiin tarkentavia kysymyksiä asunnottomuudesta: onko vastaaja ollut vailla vakinaista asuntoa (VVA)-merkinnällä väestötietojärjestelmässä, missä hän on asunnottomuuden vuoksi joutunut asumaan ja kuinka pitkä asunnotto-

muusjakso on ollut. Vastaavasti lapsuudenkodissa asuville esitettiin kysymys osana tekijöitä, jotka vaikuttavat mahdollisesti siihen, että vastaaja asuu vielä lapsuudenkodissaan. Jos vastaaja vastasi kyllä, hänelle esitettiin edellä mainitut tarkentavat kysymykset.

Lapsuudenkodista pois muuttaneista 5,5 prosenttia vastasi olleensa asunnoton. Heistä yli puolet (57 %) asuu Helsinki-Uusimaa-alueella. Tämä on huomattavasti suurempi osuus kuin ARAn asunnottomuustilastoissa on nuoria alle 25-vuotiaita asunnottomia suhteessa samanikäisiin (noin 0,4 % 18–24-vuotiaista) (ARA 2014b; Tilastokeskus). Ero selittyy osittain erilaisella ikärajauskelle ja sillä, että asunnottomuustilasto perustuu asunnottomien määrään yhtenä päivänä, kun taas kyselyssä ei ollut rajattu kokemusta kyselyhetkeen tai edes viimeiseen vuoteen. Osa selittyy myös asunnottomuuden subjektiivisuudella: kaikkia asunnottomuutta kokeneita nuoria ei todennäköisesti laskettaisi asunnottomiksi virallisissa tilastoissa. Toisaalta nuorten asunnottomuuden on usein todettu olevan suurelta osin piiloasunnottomuutta ja jäävän osaksi asunnottomuustilastojen ulkopuolelle, jotka perustuvat pääasiassa sosiaalipalveluiden käyttöön, kun suurin osa nuorista asunnottomista asuu tuttavien ja sukulaisten luona.

Vuoden 2013 marraskuussa koko maassa oli 1 862 alle 25-vuotiasta yksinäistä asunnotonta. Nuorten asunnottomuus on viime vuosina jälleen kasvanut vuosien 2007 ja 2008 alhaisemmasta tasosta ja on määrällisesti korkeammalla kuin 2000-luvun alussa. Samassa ajassa kun asunnottomien kokonaismäärä on laskenut, on nuorten osuus asunnottomista kasvanut 17,5 prosentista 25 prosenttiin vuodesta 2000 vuoteen 2013. Helsingissä nuorten osuus kaikista yksinäisistä asunnottomista oli 27 prosenttia vuonna 2013, vuonna 2001 se oli vielä 12 prosenttia. (ARA 2014b; ARA 2009.)

Nuorilla alle 30-vuotiailla asunnottomuus kuitenkin ratkeaa useammin turvautumatta asunnottomien asumispalveluihin ja useimmat löytävät majapaikan asunnottomuuden ajaksi ystävien tai sukulaisten luota. Nuorilla yleisimpiä syitä asumisen päättymiseen asunnottomuutta edeltävässä asunnossa ovat vuokrasopimuksen päättyminen itsestä riippumattomista syistä, avio- tai avoero, paikkakunnan vaihto työn, opiskelun tai ihmisuhteiden vuoksi, liian suuret asumiskustannukset sekä itsenäistyminen lapsuudenkodista. Viidesosalla elämäntilanteeseen liittyy talousvaikeuksia. Keskeisimpiä syitä sille, miksi uutta asuntoa ei järjesty, ovat vaikeus löytää sopivan hintaista asuntoa, korkeat vuokratakuut, vaikeus löytää tarpeisiin sopivaa asuntoa ja häiriömerkintä luottotiedoissa. (Kostiainen & Laakso 2015.)

Vain hieman yli puolet (52 %) asunnottomuutta kokeneista vastaajista on miehiä. Asunnottomuustilastoissa naisten osuus yksinäisistä asunnottomista on kasvanut 2000-luvulla, mutta on silti edelleen vain neljännes (ARA 2009; ARA 2014b). Alle 30-vuotiailla nuorilla asunnottomuuden sukupuolijakauma ei näyttäisi olevan niin miesvoittoinen kuin vanhemmissa ikäryhmissä (Kostiainen & Laakso, 2015). Naisten asunnottomuus näyttäisi painottuvan miehiä enemmän alle 30-vuotiaisiin (Kostiainen & Laakso 2012, 46).

Asunnottomuutta kokeneista (n=69) 72 prosenttia on kantaväestön edustajia (n=50) ja 28 prosenttia vieraskielisiä (n=19). Vieraskielisistä suurempi osa (9,5 %) kuin kotimaisia kieliä puhuvista (3,8 %) on ollut asunnoton. Ero on merkittävä. Asunnottomuustilastojen mukaan maahanmuuttajien osuus asunnottomista oli 26 prosenttia vuonna 2013. Asunnottomien maahanmuuttajien määrä on kasvanut vuodesta 2006 lähtien vuosittain, erityisen nopeaa kasvu on ollut 2010-luvulla. Runsaasta 300:sta määrästä on kasvanut lähelle 2 000:tta kymmenessä vuodessa. (ARA 2009; ARA 2014b.)

Asunnottomuus kohdistuu erityisesti Afrikan ja Lähi-idän kieliä puhuviin nuoriin: vieraskielisistä nuorista lähes puolet (47 %) edustaa kieliryhmää Afrikka ja muu Lähi-itä, neljäsosa Aasiaa, viidesosa Venäjän ja entisen Neuvostoliiton kieliä ja loput viisi prosenttia Eurooppaa ja muita länsimaita. Myös Helsingin vailla vakinaista asuntoa

olevien vieraskielisten yleisimmin puhutut kielet sijoittuvat Afrikan ja Lähi-idän kieliryhmiin (Kostiainen & Laakso 2012, 51).

Asunnottomuutta kokeneista reilu kolmasosa (35 %) on ollut kirjautuneena väestörekisteriin vailla vakinaista asuntoa -merkinnällä. Osuus on verrattain alhainen ja samansuuruinen sekä kantaväestön että vieraskielisten ryhmissä. Tulos on mielenkiintoinen Helsingin vailla vakinaista asuntoa olleita koskevaa tulosta vasten, jonka mukaan asuntokantaan siirtyneistä vailla vakinaista asuntoa olleista 77 prosenttia oli tehnyt kirjauksen asunnottomuuteen verrattavissa olevan syyn takia (Kostiainen & Laakso 2015).

Molempien ryhmien asunnottomana olleista yli puolet (68 %) oli asunut asunnottomuuden vuoksi sukulaisten tai ystävien luona. Lisäksi kantaväestöstä noin puolet (49 %) ja vieraskielisistä neljäsosa (26 %) oli joutunut asumaan asunnottomuuden vuoksi vanhempien luona. Vieraskielisistä asunnottomista reilu kymmenesosa (12 %) oli asunut myös asunnottomien asumispalveluissa. Suurin osa asui sukulaisten ja ystävien luona riippumatta asunnottomuusjakson pituudesta.

Kantaväestön asunnottomuusjakson pituus oli suurimmalla osalla (60 %) alle kolme kuukautta. Vieraskielisillä asunnottomuusjaksojen pituudet olivat pidempiä kuin kantaväestöllä. Erityisesti kieliryhmässä Afrikka ja muu Lähi-itä jaksot olivat pitkiä: 44 prosentilla asunnottomuusjakso kesti 1–2 vuotta. Sukupuolen mukaan tarkasteltuna naisvastaajien asunnottomuusjaksot olivat pidempiä kuin miesvastaajien. Naisista neljäsosa oli ollut asunnottomana 1–2 vuotta, viidesosa kaksi tai kolme kuukautta. Miehistä kolmasosa oli ollut asunnottomana kuukauden ja hieman alle viidesosalla 1–2 vuotta. Miehillä suurimman osan (61 %) asunnottomuusjakso oli kestänyt kolme kuukautta tai sen alle.

Lapsuudenkodissaan edelleen asuvista kolme prosenttia (n=8) vastasi olleensa asunnoton. Suurin osa edustaa kantaväestöä (n=7). Asunnottomuutta kokeneista yksikään ei ole ollut kirjautuneena väestörekisteriin vailla vakinaista asuntoa. Suurin osa oli asunut asunnottomuuden vuoksi vanhempien tai sukulaisten ja ystävien luona. Koska ryhmässä oli niin vähän vastaajia, ei ollut mielekästä tehdä tarkempia tilastollisia ajoja ryhmän suhteen.

4 Muuttaminen – vuokralle vai omistusasuntoon

Varhaisen kotoa muuton jälkeen asutaan usein yksin opiskelija-asunnossa tai yksiosässä, jonka jälkeen yleensä muutetaan kaksioon tyttö- tai poikaystävänsä kanssa. Työelämään siirtyminen vakiinnuttaa ja nostaa elin- ja asumistasoa, jolloin hankitaan usein jo omistusasunto. Nuoruus on monien muutosten leimaamaa aikaa, jossa muutetaan paljon työn, opiskelun, asumismallien tai asumisen tilapäisyyden vuoksi. (Juntto 2010, 271.) Lapsuudenkodistaan pois muuttaneet vastaajat⁷ ovat asuneet keskimäärin 3,2 asunnossa lapsuudenkodin jälkeen. Muuttojen määrä on vaihdellut eri tutkimusvuosina seuraavasti:

- 1991 3,1 asuntoa
- 2005 3,8 asuntoa
- 2010 3,4 asuntoa
- 2014 3,2 asuntoa

Kantaväestöstä noin 14 prosenttia on asunut ulkomailla jossain vaiheessa asumisuraansa. Vieraskielisistä hieman suurempi osuus (18 %) on asunut ulkomailla.

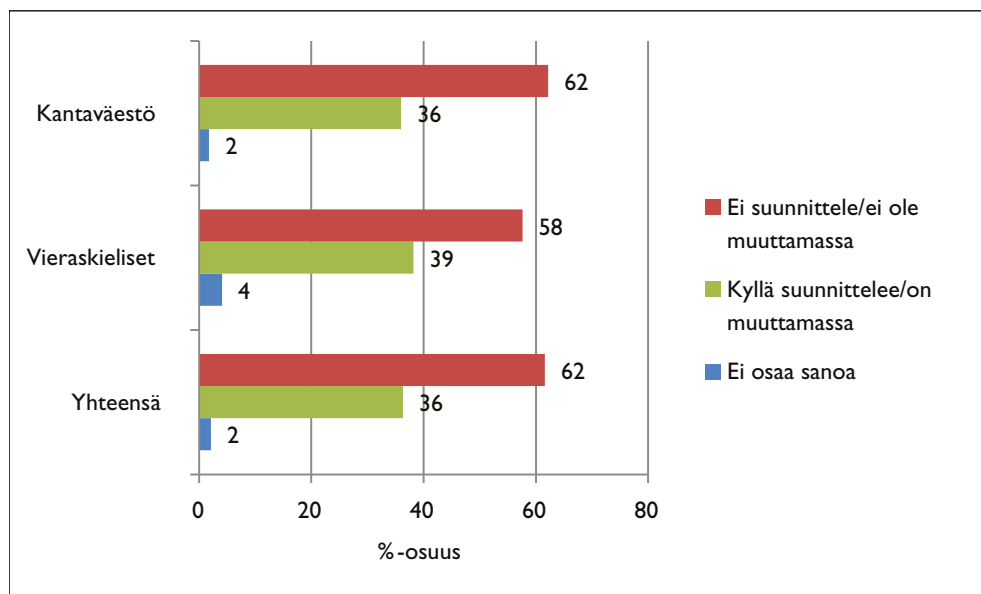
Tällä hetkellä kaikki vastaajat huomioiden yli puolet ei suunnittele muuttoa. Vain reilu kolmasosa suunnittelee muuttoa. Vuoden 2010 kyselyssä muuttoa suunnittelevia oli noin kymmenesosa enemmän, sillä 44 prosenttia vastaajista ilmoitti silloin aikovansa muuttaa.

Lapsuudenkodista jo omilleen muuttaneista muuttoa suunnittelee kolmasosa. Kantaväestön ja vieraskielisten vastaajien välillä ei ole eroa. Vuoden 2010 tutkimukseen nähden tässä ryhmässä ei ole tapahtunut muutosta.

Vastaavasti vielä kotona asuvista noin puolet (53 %) suunnittelee muuttoa. Vuoden 2010 tutkimuksessa suurin osa (75 %) vielä lapsuudenkodissa asuvista suunnitteli muuttoa. Kantaväestön edustajista 55 prosenttia ja vieraskielisistä reilu kolmasosa (38 %) suunnittelee muuttoa.

Kieliryhmittäin tarkasteltuna yhdenkään ryhmän enemmistö ei suunnittele muuttamista: Eurooppa ja muut länsimaat -ryhmän vastaajista 73 prosenttia, Venäjä ja entinen Neuvostoliitto -ryhmän vastaajista 57 prosenttia, Aasia-ryhmästä 51 prosenttia ja Afrikka ja muu Lähi-itä -ryhmästä tasan puolet ei suunnittele muuttoa.

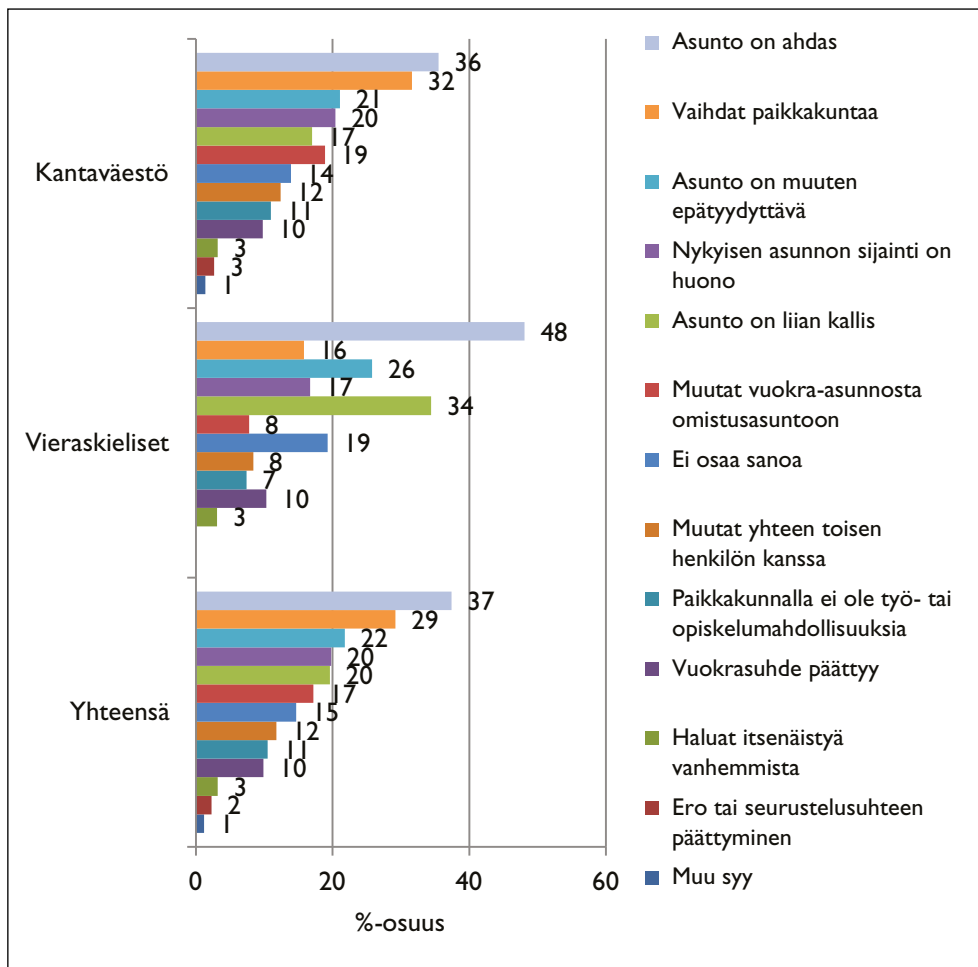
⁷ n=1 252



Kuva 4.1: Kaikkien vastaajien muuttoaikeet

Lapsuudenkodistaan jo pois muuttaneista muuttoa suunnittelevista reilu kolmasosa suunnittelee muuttoja siksi, että nykyinen asunto on ahdas. Samoin lähes kolmasosa on muuttamassa paikkakunnan vaihdoksen vuoksi. Viidesosa suunnittelee muuttoja, koska asunto on muuten epätyytyttävä tai sen sijainti on huono tai asunto on liian kallis.

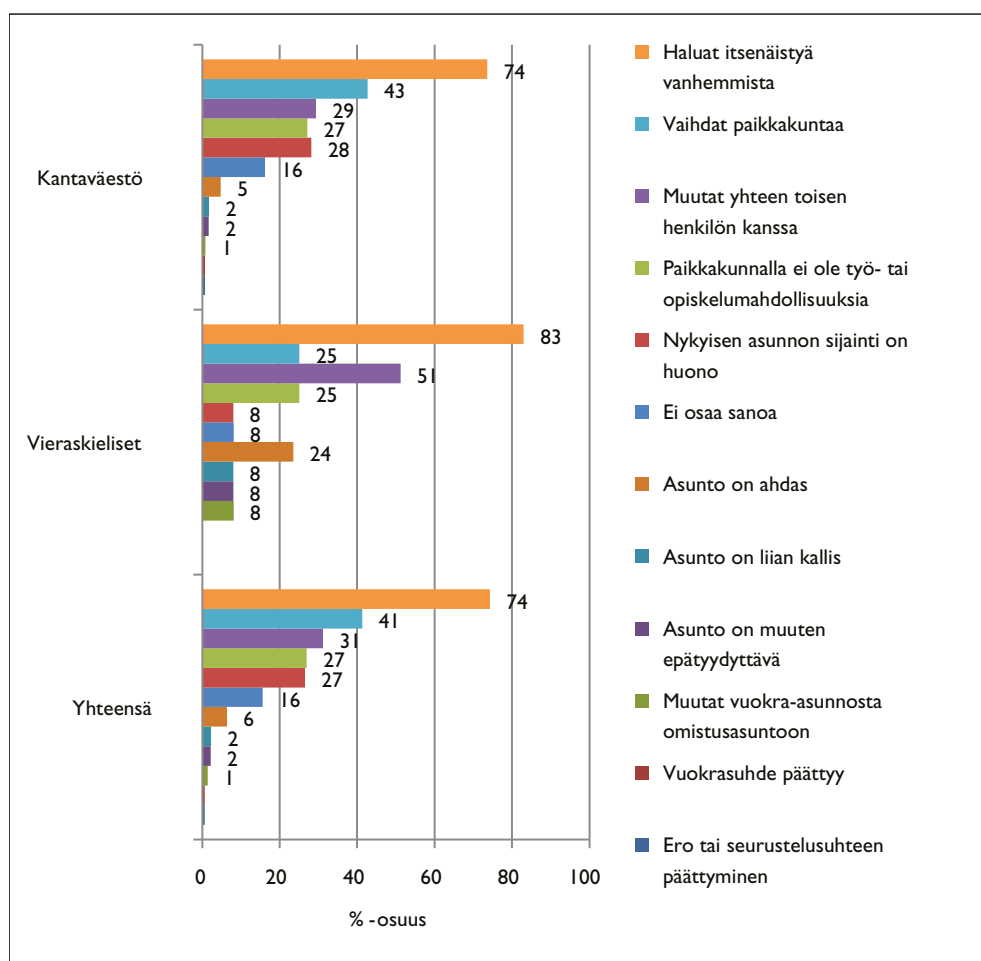
Kantäväestöstä reilu kolmasosa on muuttamassa asunnon ahtauden vuoksi tai on vaihtamassa paikkakuntaa. Viidesosa muuttaa, koska asunto on epätyytyttävä tai sen sijainti on huono. Myös vieraskielisten yleisimpänä syynä muuttoon on asunnon ahtaus (48 %). Toiseksi yleisin muuton syy on asunnon kalleus (34 %). Noin viidesosa vieraskielisistä aikoo muuttaa siksi, että asunto on muuten epätyytyttävä.



Kuva 4.2: Omillaan asuvien syitä muuttoon

Lapsuudenkodissa asuvista muuttoon suunnittelevista suurin osa (74 %) suunnittelee muuttoa siksi, että haluaa itsenäistyä. Reilu kolmasosa on muuttamassa paikkakunnan vaihdoksen vuoksi tai muuttamassa yhteen toisen henkilön kanssa. Hieman alle kolmasosa suunnittelee muuttoa, koska paikkakunnalla ei ole työ- tai opiskelumahdollisuuksia tai asunnon sijainti on huono. Vuoden 2010 ja 2005 tutkimuksiin verrattuna muuton syyt ovat pysyneet samansuuntaisia. Vuoden 2010 tutkimukseen verrattuna nyt tehdyssä tutkimuksessa useampi ilmoittaa muuton syyksi yhteen muuttamisen.

Yleisin syy muuttoon kantaväestön keskuudessa on halu itsenäistyä vanhemmista. Toiseksi yleisin syy on paikkakunnan vaihtaminen. Hieman alle kolmasosa on muuttamassa toisen henkilön kanssa yhteen tai muuton syynä on se, ettei paikkakunnalla ole työ- tai opiskelumahdollisuuksia tai nykyisen asunnon sijainti on huono. Myös vieraskielisten yleisimpänä syynä muuttoon on halu itsenäistyä vanhemmista. Toiseksi yleisin muuton syy on muuttaminen yhteen toisen henkilön kanssa. Neljäsosa vieraskielisistä muuttaa siksi, että vaihtaa paikkakuntaa tai koska paikkakunnalla ei ole työ- tai opiskelumahdollisuuksia.



Kuva 4.3: Lapsuudenkodissa asuvien syytä muuttoon

Kun muuttoaikeissa olevia tarkastellaan asuinpaikan mukaan, voidaan todeta, että riippumatta suuralueesta (Helsinki-Uusimaa, Etelä-, Länsi-, Pohjois- ja Itä-Suomi) ja sijainnista (keskusta, lähiö, taajama, haja-asutus) yleisin muuton syy on paikkakunnan vaihto ja toiseksi yleisin syy asunnon ahtaus. Taajamissa ja haja-asutusalueilla asuvat nostavat halun itsenäistyä vanhemmistaan toiseksi yleisimmäksi muuton syyksi. Etelä- ja Länsi-Suomen keskustoissa muuttosyiden kärkikolmikkoon nousee asuntojen kalleus. Erityisesti Länsi-, Pohjois- ja Itä-Suomen alueilla esiin tulee myös nykyisen asunnon huono sijainti.

4.1

Vuokra-asukkaat

Nuorten yhä varhaisempi lapsuudenkodista itsenäistyminen sekä muut väestörakenteen muutokset ovat lisänneet vuokra-asuntojen kysyntää. Vuokra-asuntojen määrä kasvoi Suomessa 1990-luvulta aina vuoteen 2005, jolloin omistusasuntojen osuus lähti uudelleen nousuun. (Junto 2010, 37.) Tällä hetkellä suurin osa vastaajista (71 %) asuu vuokra-asunnossa. Määrä on hieman suurempi kuin vuoden 2010 tutkimuksessa, jolloin vuokralla asuvien vastaajien määrä oli 60 prosenttia. Kantaväestöstä suurin osa (68 %) asuu vuokralla ja noin kolmasosa omistusasunnossa muiden asumisvaihtoehtojen ollessa vähäisiä. Vastaavasti vieraskielisistä lähes kaikki asuvat vuokralla,

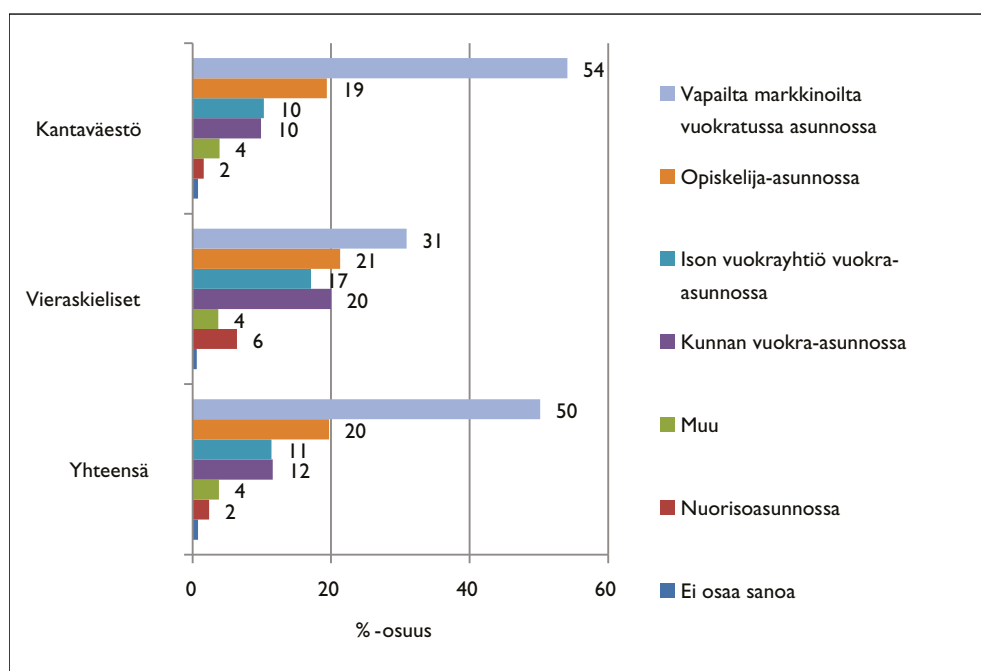
mikä on maahanmuuttajille tyypillinen asumisen muoto erityisesti maassaolon alkuvaiheessa (Juntto 2010, 39). Kieliryhmittäin tarkasteltuna kaikkien ryhmien enemmistö asuu vuokralla: Afrikka ja muu Lähi-itä -ryhmästä 94 prosenttia, Eurooppa ja muut länsimaat -ryhmästä 93 prosenttia, Venäjä ja entinen Neuvostoliitto -ryhmästä 91 prosenttia ja Aasia-ryhmästä 87 prosenttia asuu vuokralla.

Ikäluokittain tarkasteltuna 18–23-vuotiaista asui vuokralla suurin osa (88 %). Vastaavasti 24–29-vuotiaista hieman yli puolet (58 %) asui vuokralla ja kolmasosa omistusasunnossa. Tulos on samansuuntainen aikaisempien vuosien tutkimusten kanssa.

Vuokralla asuvista (n=886) puolet asuu vapailta markkinoilta vuokratessa asunnossa, viidesosa opiskelija-asunnossa ja reilu kymmenesosa ison vuokrayhtiön tai kunnan vuokra-asunnossa. Vieraskielisistä kolmasosa asuu vapailta markkinoilta vuokratessa asunnossa, kun vastaavasti kantaväestöstä näin asuu hieman yli puolet. Vieraskielisistä viidesosa asuu opiskelija- tai kunnan vuokra-asunnossa. Hieman vajaa viidesosa asuu ison vuokrayhtiön vuokra-asunnossa ja kuusi prosenttia nuorisotasunnossa. Kantaväestön vastaajien osuudet ovat ison vuokrayhtiön ja kunnan vuokra-asuntojen kohdalla noin 10 prosenttia pienemmät. Kotimaisten tutkimusten mukaan sosiaalinen vuokra-asuminen on maahanmuuttajien tärkein asumismuoto ja etenkin Afrikan ja Länsi-Aasian köyhistä maista tulleet asuvat pääasiassa sosiaalisessa vuokra-asuntokannassa ja harvemmin yksityisten vuokranantajien asunnoissa (Rasinkangas 2010, 132–133).

Tutkimuskirjallisuudessa eroihin maahanmuuttajaväestön ja kantaväestön asuntomarkkina-asemassa ja -käyttäytymisessä johtaviksi tekijöiksi on tunnistettu taloudelliset resurssit, tiedolliset resurssit, syrjintä, sekä demografiset ja kulttuuriset tekijät. Kantaväestöä heikommat taloudelliset resurssit etenkin ensimmäisen polven maahanmuuttajilla, heikommat tiedot asumisjärjestelmästä ja puutteellinen kielitaito, riippuvuus oman etnisen ryhmän avusta asunnon haussa, asunnon etsinnässä ja asuinympäristössä kohdattu syrjintä sekä poikkeava ikä- ja perherakenne kaventavat maahanmuuttajien valinnanmahdollisuuksia asuntomarkkinoilla ja myös ohjaavat heitä sosiaaliseen vuokra-asumiseen, joka on usein keskittynyt alueellisesti. (Dhalmann 2011, 11–12.)

Maahanmuuttajat ovat kuitenkin keskenään hyvin heterogeeninen joukko: Suomen venäläisille omistusasuminen on tärkeä tavoite ja oma asunto ostetaan heti mahdollisuuksien salliessa, kun taas monet Suomen somalit rakentavat asumisuraansa täysin kaupungin vuokrasektorin sisällä. Silti myös somalit unelmoivat omistusasumisesta ja omakotitalosta, mutta haavetta ei useinkaan pidetä realistisena. (Dhalmann 2011, 75–77, 82.)



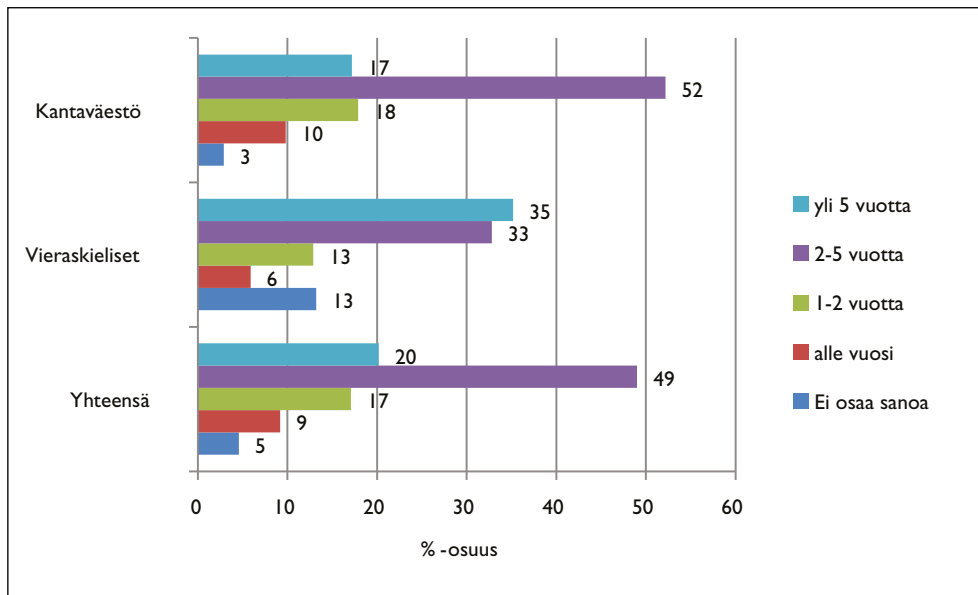
Kuva 4.4: Vuokralla asuvien vastaajien asuminen

Noin puolet vuokralla asuvista pitää asumistaan melko pysyvänä, 2–5 vuoden mittaisena jaksona. Noin viidesosa kokee vuokra-asuminen erittäin pysyväksi (yli 5 vuotta) ja lähes yhtä suuri osuus pitää vuokra-asumistaan melko väliaikaisena (1–2 vuotta). Vastaukset eivät eronneet sukupuolen mukaan, sillä lähes puolet sekä nais- että miesvastaajista piti vuokralla asumistaan melko pysyvänä 2–5 vuoden mittaisena jaksona ja viidesosa molemmista erittäin pysyvänä asumisratkaisuna. Vuokra-asumisen pysyvyyteen ei vaikuttanut vastaajien suuralue tai asuinpaikan sijainti siellä, sillä niistä riippumatta noin puolet katsoi vuokra-asumisensa melko pysyväksi asuinratkaisuksi.

Vieraskieliset pitivät vuokra-asumistaan kantäväestön vastaajia pysyvämpänä asumisratkaisuna, sillä vieraskielisistä kolmasosa piti vuokra-asumistaan joko yli 5 vuoden tai 2–5 vuoden mittaisena asumisratkaisuna. Sitä vastoin kantäväestön vastaajista hieman yli puolet arvioi vuokra-asumisensa 2–5 vuoden mittaiseksi jaksoksi ja hieman alle viidesosa 1–2 vuoden tai yli 5 vuoden mittaiseksi jaksoksi.

Vastausasteikon muutos⁸ vuoden 2010 tutkimuksesta aiheutti sen, ettei nyt saatuja tuloksia voida vertailla täysin aukottomasti aikaisempien vuosien tuloksiin. Vuonna 2010 vain neljä prosenttia arvioi vuokra-asumistaan erittäin pysyväksi, 27 prosenttia melko pysyväksi, 40 prosenttia melko väliaikaiseksi ja 15 prosenttia erittäin väliaikaiseksi.

⁸ Vuoden 2010 tutkimuksessa käytetty asteikko: erittäin pysyvä, melko pysyvä, ei osaa sanoa, melko väliaikainen, erittäin väliaikainen



Kuva 4.5: Vuokralla asuvien näkemys vuokralla asumisen pysyvyydestä

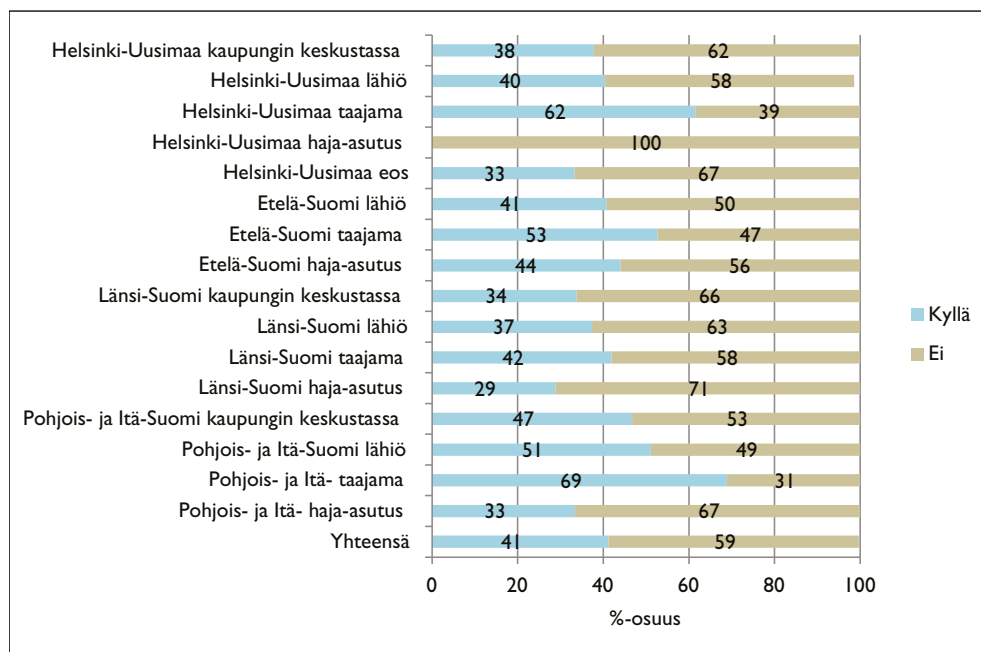
Muuttoa suunnittelevista vastaajista⁹ suurin osa (41 %) on etsinyt itselleen vuokra-asuntoa. Ero kantaväestön ja vieraskielisten vastaajien ryhmien välillä on suuri, sillä kantaväestöä edustavista vastaajista reilu kolmasosa ja vieraskielisistä vastaajista 68 prosenttia on etsinyt itselleen vuokra-asuntoa.

Vastaajista, jotka ovat etsineet itselleen vuokra-asuntoa¹⁰, suurin osa (43 %) on aikeissa vuokrata kaksion, reilu kolmasosa yksiön ja viidesosa kolmion. Yli neljä huonetta ja keittiö (111m² tai suuremmat asunnot) asuntoja ei aikonut yksikään vastaaja vuokrata. Kantaväestön edustajista suurin osa aikoo vuokrata itselleen kaksion (42 %) tai yksiön (36 %) ja alle viidesosa kolmion. Samoin vieraskielisistä vastaajista suurin osa (44 %) aikoo vuokrata kaksion ja hieman alle kolmasosa joko yksiön (29 %) tai kolmion (28 %).

Vuokra-asuntoa ovat etsineet useammin Pohjois- ja Itä-Suomen taajamissa asuvat (69 %). Toiseksi yleisemmin vuokra-asuntoja ovat etsineet Helsinki-Uusimaa alueen taajamissa asuvat (62 %). Lisäksi yli puolet Etelä-Suomen taajamassa sekä Pohjois- ja Itä-Suomen lähiöissä asuvista on etsinyt itselleen vuokra-asuntoa.

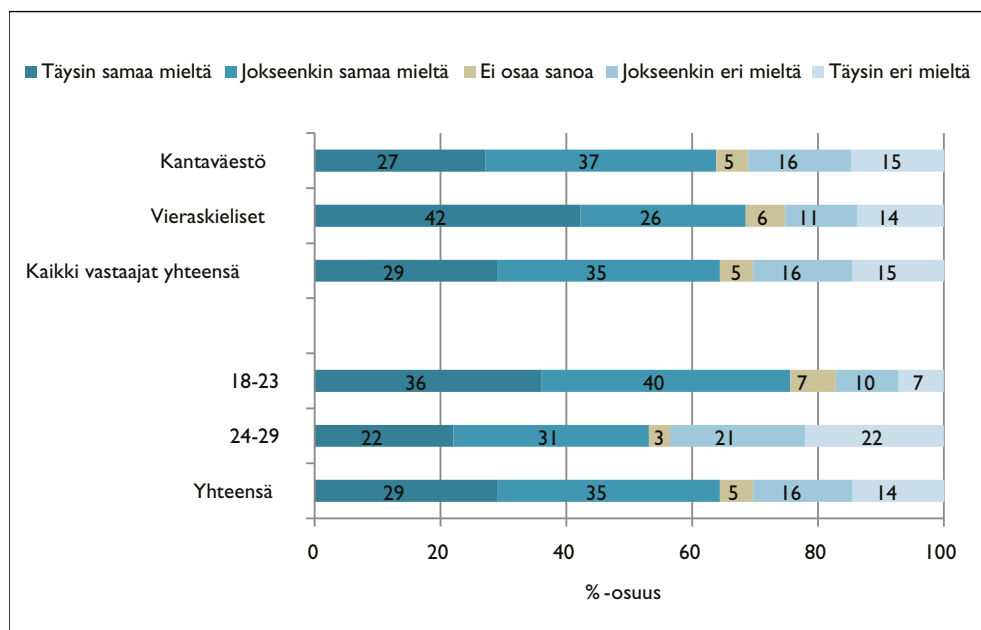
⁹ n=544

¹⁰ n=222



Kuva 4.6: Vastaajat, jotka etsineet itselleen vuokra-asuntoa suuralueen ja asunnon sijainnin mukaan

Kaikista vastaajista yli puolet (64 %) on täysin tai jokseenkin samaa mieltä väittämästä ”vuokra-asuminen on itselleni sopiva asumismuoto”. Vieraskielistä 68 prosenttia on väittämästä täysin tai jokseenkin samaa mieltä. 18–23-vuotiaista suurempi osa (76 %) kuin 24–29-vuotiaista (53 %) piti vuokra-asumista itselleen sopivampana asumismuotona.



Kuva 4.7: Vuokra-asuminen on itselleni sopiva asumismuoto

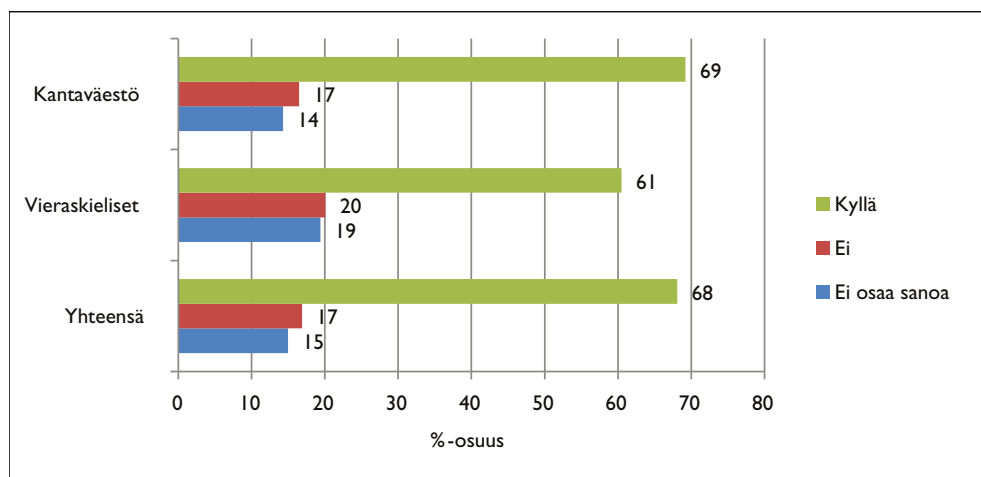
Omistusasuntoon

Omistusasuminen on selvästi ikään sidottu asumismuoto: nuorille on tyypillisempää vuokra-asuminen, kun taas keski-ikäiset asuvat useammin omistusasunnossa. Omistusasujien osuus ikäluokasta nousee iän kasvaessa. Asuntokunnista, joiden viitehenkilö oli iältään 20–25-vuotias, 18 prosenttia asui omistusasunnossa vuonna 2011, kun taas 56–65-vuotiaiden asuntokunnista jopa 74 prosenttia asui omistusasunnossa. Nuorten omistusasumisen vähäisyyteen vaikuttaa opiskelu ja opiskelijoiden matala tulotaso. Siirtyminen työelämään lisää nuorten omistusasumista: 20–25-vuotiaiden työllisten joukossa omistusasuminen on koko ikäluokkaa yleisempää ja kaikista 26–35-vuotiaista asuu omistusasunnossa jo 53 prosenttia. Samaan ikäluokkaan kuuluvista opiskelijoista ja työttömistä kuitenkin alle 20 prosenttia asuu omistusasunnossa. Siirtyminen omistusasumisen piiriin ei siis ole yksinomaan ikäkysymys, vaan liittyy kiinteästi asemaan työmarkkinoilla. Monien toiveissa on omistusasunto, mutta kaikilla ei ole sen hankkimiseen mahdollisuutta. Asumistoiveet eivät sellaisenaan aina toteudu, sillä asuminen on aina toiveiden ja mahdollisuuksien yhteensovittamista. Vaikka ikä tai elämänvaihe voi olla asumisvalintojen taustalla, on asumisvalinnoissa monien kohdalla kyse myös käytettävissä olevista resursseista. (Pyykkönen 2013.)

Kaikista vastaajista suurin osa (68 %) aikoo ostaa omistusasunnon tulevaisuudessa. Tässä suhteessa ei ollut suuria eroavaisuuksia kantaväestön ja vieraskielisten välillä. Vieraskielisten keskuudessa sen sijaan on kuitenkin suuriakin eroja. Kieliryhmittäin tarkasteltuna Venäjä ja entinen Neuvostoliitto -ryhmän vastaajista suurin osa (73 %) aikoo ostaa omistusasunnon tulevaisuudessa. Dhalmannin (2011) tutkimuksen mukaan omistusasunnon ostaminen onkin Suomen venäläisille erittäin tärkeä tavoite, ja oma asunto ostetaan heti mahdollisuuksien salliessa (Dhalmann 2011, 82). Samoin enemmistö Aasia-ryhmän vastaajista (65 %) ja Eurooppa ja muut länsimaat -ryhmän vastaajista (58 %) aikoo ostaa omistusasunnon tulevaisuudessa. Sitä vastoin Afrikka- ja muu Lähi-itä -ryhmän vastaajista vain alle puolet (44 %) aikoo ostaa omistusasunnon. Dhalmannin mukaan myös Suomen somalit unelmoivat omistusasumisesta, mutta haavetta ei useinkaan pidetä realistisena. Somalialaisilla myös Islamin korkokielto ja kotimaahan paluun myynti vaikuttavat asunnonostoaikaisiin. (Dhalmann 2011, 75–78.)

Verrattuna vuoden 2010 tutkimukseen niiden vastaajien osuus, jotka ovat ostamassa omistusasunnon tulevaisuudessa, on noussut 28 prosenttiyksikköä. Omistusasunnon ostoa aikovista¹¹ suurin osa (67 %) suunnittelee ostavansa asunnon vasta neljän vuoden päästä tai myöhemmin ja reilu viidesosa seuraavan kolmen vuoden aikana. Seuraavan vuoden aikana asunnon aikoo ostaa vain seitsemän prosenttia. Vuoden 2010 tutkimuksessa omistusasunnon aikoi ostaa seuravana vuonna peräti viidesosa, reilu kolmasosa seuraavan kolmen vuoden aikana ja samoin reilu kolmasosa vasta neljän vuoden päästä tai myöhemmin. Kyselyyn vastanneiden omistusasunnon ostoaikheet ovat siis neljän vuoden aikana kasvaneet, mutta asunnon ostoa suunnitellaan pidemmälle tulevaisuuteen.

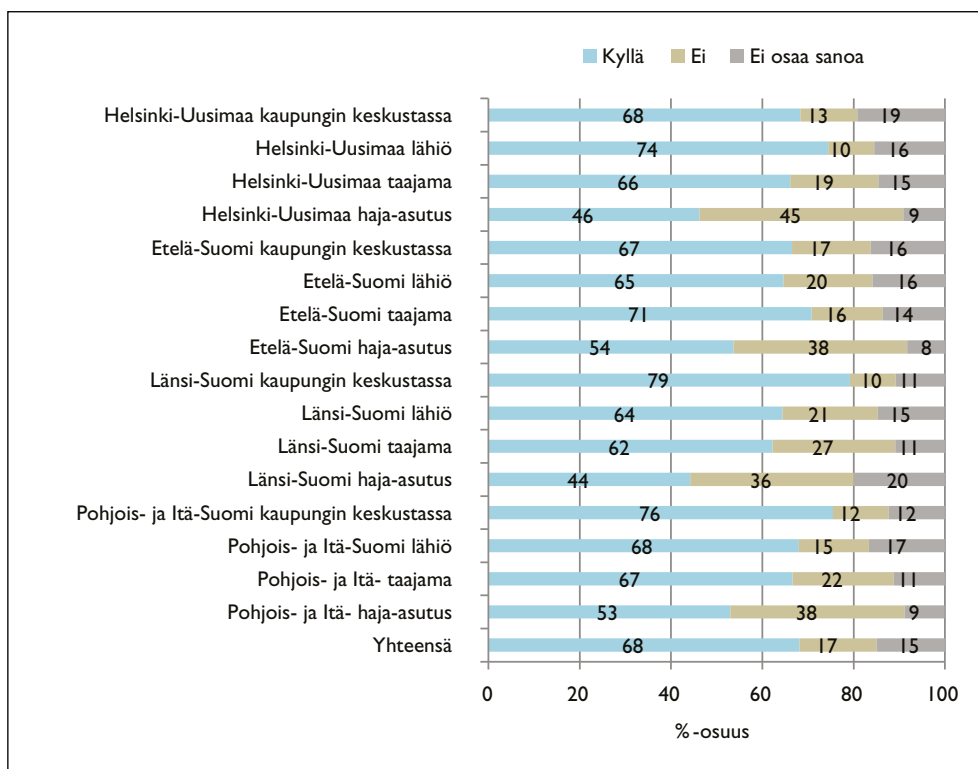
¹¹ n=1 023



Kuva 4.8: Vastaajien aikomus ostaa omistusasunto tulevaisuudessa

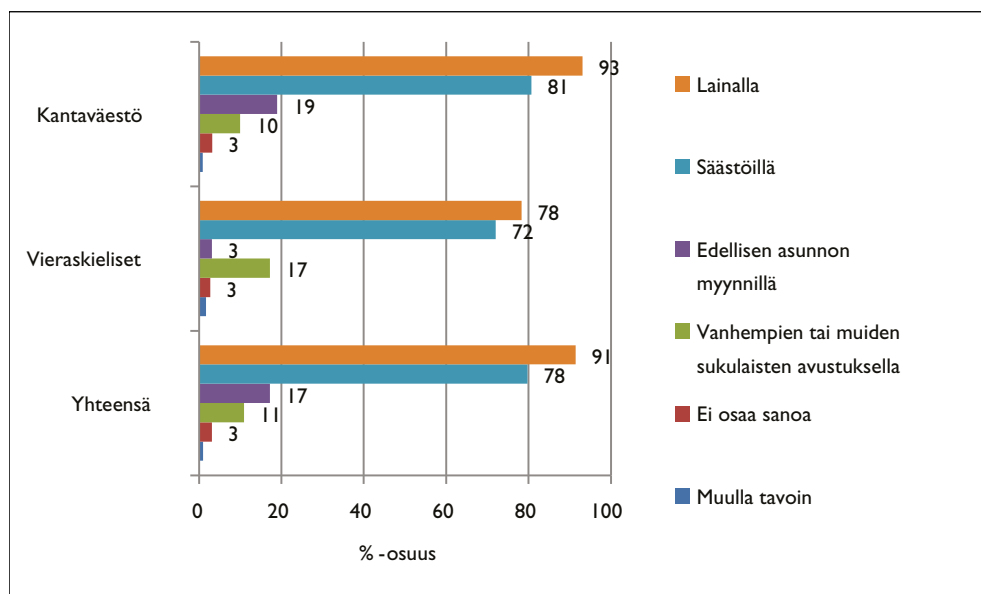
Neljäsosa suunnittelee ostavansa kaksion (40–65 m²) ja viidesosa joko kolmion (66–85 m²) tai neljä huonetta ja keittiön (86–110 m²). Suuremman kuin neljän huoneen ja keittiön (yli 111 m²) asunnon aikoo ostaa hieman alle viidesosa vastaajista. Kantaväestöstä reilu neljäsosa suunnittelee ostavansa kaksion ja viidesosa kolmion, neliön tai suuremman kuin neljä huonetta ja keittiön. Vastaavasti hieman alle kolmasosa vieraskielisistä suunnittelee ostavansa kolmion tai neliön ja reilu viidesosa kaksion. Suuremman kuin neljä huonetta ja keittiön suunnittelee ostavansa vain hieman alle kymmenesosa vastaajista

Lähes kaikilla suuralueilla huolimatta asunnon sijainnista suurin osa aikoo ostaa omistusasunnon tulevaisuudessa (68 %). Ainoastaan Helsinki-Uudenmaan ja Länsi-Suomen haja-asutusalueella hieman alle puolet suunnittelee omistusasunnon ostamista tulevaisuudessa. Vastaajista, jotka asuvat tällä hetkellä suuralueen keskustassa tai lähiössä, suurempi osuus suunnittelee pienempien asuntojen (kaksio tai kolmio) ostamista. Vastaavasti taajamassa tai haja-asutusalueella asuvista suurempi osuus suunnittelee ostavansa neliön tai sitä suuremman asunnon. Ostoaikaisiin vaikuttaa muun muassa asuntojen hintataso, joka on korkeampi kaupunkien keskustoissa, erityisesti pääkaupunkiseudulla, sekä kotitalouden koostumus ja koko. Lapsiperheiden osuus on suurempi haja-asutusalueilla.



Kuva 4.9: Vastaajat, jotka aikovat ostaa omistusasunnon tulevaisuudessa suuralueen ja asunnon sijainnin mukaan

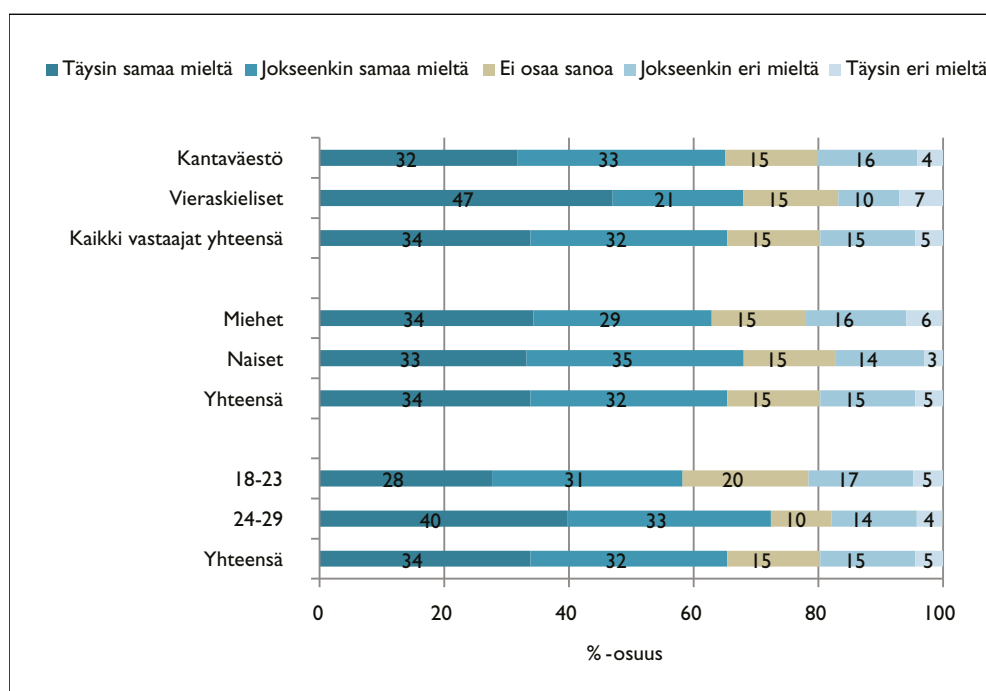
Asunnon ostamista suunnittelevilta kysyttiin myös, miten he aikovat rahoittaa asunnon hankkimisen. Yleisimmin käytetyt rahoitustavat olivat laina ja säästöt, eikä tässä ole tapahtunut muutosta vuoden 2010 tutkimukseen verrattuna. Suurin ero kantaväestön ja vieraskielisten välillä on uuden asunnon rahoittaminen edellisen asunnon myynnillä. Kyselyyn vastanneista kantaväestön edustajista lähes kolmasosa asuu jo nyt omistusasunnossa ja niinpä lähes viidesosa vastaajista aikoo rahoittaa asunnon hankintaa myös edellisen asunnon myynnillä. Sen sijaan vieraskielisistä vain kuusi prosenttia asuu omistusasunnossa ja kolme prosenttia aikoo rahoittaa asunnon hankintaa edellisen asunnon myynnillä. Lisäksi vieraskielisistä hieman useampi aikoo rahoittaa asunnon hankintaa vanhempien tai muiden sukulaisten avustuksella kuin kantaväestöstä.



Kuva 4.10: Vastaajien asunnonrahoitustavat

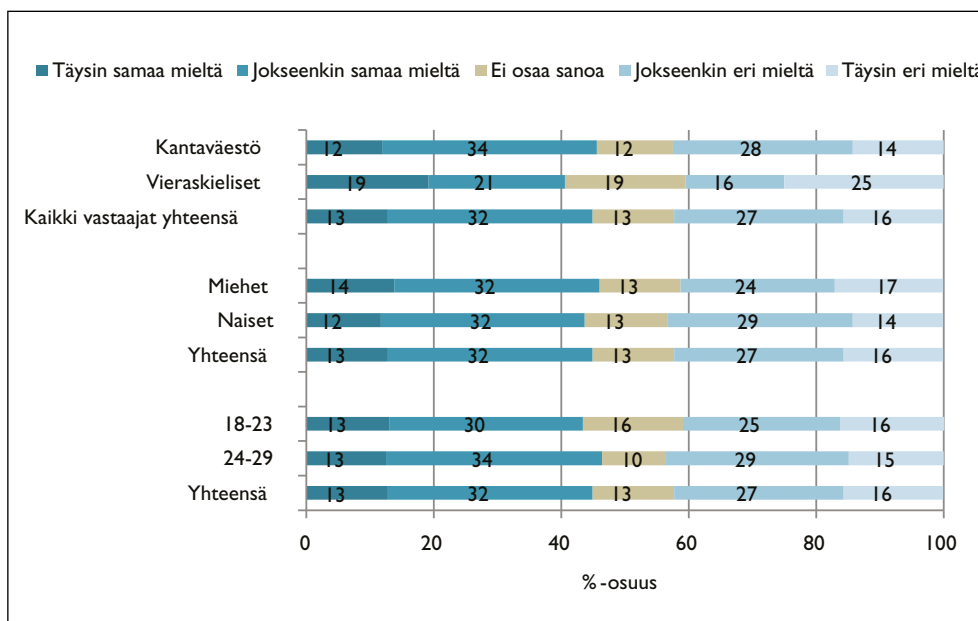
Kaikista vastaajista yli puolet (66 %) on täysin tai jokseenkin samaa mieltä väittämästä ”omistusasunnon hankkiminen kannattaa aina”. Tulos on samansuuntainen, mutta hieman alempi vuoden 2010 tutkimukseen verrattuna, jolloin vastaajista 70 prosenttia oli väittämästä täysin tai jokseenkin samaa mieltä. Omistusasumista on pidetty Suomessa turvallisena ja hyvänä sijoituskohteena (Juntto 2010, 38).

Vieraskielistä 68 prosenttia on väittämästä täysin tai jokseenkin samaa mieltä. Vastaajista, jotka ovat muuttaneet jo omaan kotiin, peräti 81 prosenttia on väitteestä täysin tai jokseenkin samaa mieltä. Sitä vastoin lapsuudenkodissaan vielä asuvista 58 prosenttia on väitteestä täysin tai jokseenkin samaa mieltä. Sukupuolten välillä ei ollut eroavaisuuksia väittämän suhteen. Vanhempaan ikäluokkaan kuuluvat (24–29-vuotiaat) arvostivat enemmän omistusasunnon hankkimista kuin nuorempi ikäluokka (18–23-vuotiaat).



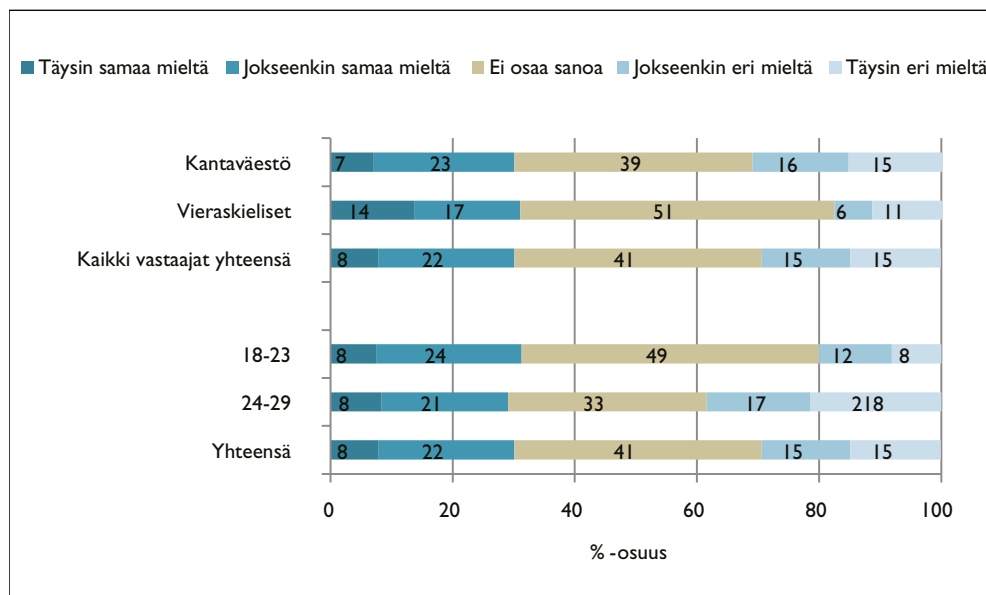
Kuva 4.11: Omistusasunnon hankkiminen kannattaa aina

Kaikista vastaajista hieman alle puolet (45 %) on täysin tai jokseenkin samaa mieltä väittämästä ”tärkeämpää kuin asuntoon satsaaminen on matkustella ja elää nuoruutta”. Vieraskielistä hieman pienempi osuus (40 %) kuin kantaväestöstä (46 %) on väittämästä täysin tai jokseenkin samaa mieltä. Vastaajat ovat iän ja sukupuolen mukaan väitteestä melko yksimielisiä. Vuoden 2010 tutkimuksessa väittämä oli muodossa ”tärkeämpää kuin asuntoon satsaaminen on matkustella ja elää nuoruutta ja päättää vasta sen jälkeen, miten haluaa elää ja asua”. Tällöin yli puolet oli väittämästä täysin tai jokseenkin samaa mieltä.



Kuva 4.12: Tärkeämpää kuin asuntoon satsaaminen on matkustella ja elää nuoruutta

Kaikista vastaajista kolmasosa (30 %) on täysin tai jokseenkin samaa mieltä väittämästä ”asumisoikeusasuminen on minulle varteen otettava vaihtoehto”. Suuri osa ei kuitenkaan osaa sanoa mielipidettään väitteestä. Asumisoikeusasuminen on vuokra- ja omistusasumisen välimuoto, jossa asunnosta maksetaan asumisoikeusmaksu, 10–15 prosenttia hankintahinnasta, sekä kuukausittaista käyttövastiketta. Asumisoikeusasuminen on verrattain harvinainen asumismuoto Suomessa: asumisoikeusasuntoja on noin 38 000 ja ne sijaitsevat 47 kunnassa, pääasiassa kasvukeskusten keskuskaupungeissa ja niiden kehyskunnissa. Vuonna 2011 1,4 prosenttia kotitalouksista asui asumisoikeusasunnossa. (ARA 2013, 3.) Vuoden 2010 tutkimuksessa hieman yli kolmasosa oli väittämästä täysin tai jokseenkin samaa mieltä. Asumisoikeusasuminen on jossain määrin tuntemattomampi asumismuoto vieraskielisille ja nuoremmalle ikäluokalle, sillä heistä noin puolet ei osannut ottaa kantaa väittämään. Vanhemman ikäluokan vastaajat (24–29-vuotiaat) suhtautuvat kielteisemmin asumisoikeusasumiseen yhtenä asumisen vaihtoehtona kuin nuoremmat.



Kuva 4.13: Asumisoikeusasuminen on minulle varteen otettava vaihtoehto

5 Asumiskustannukset

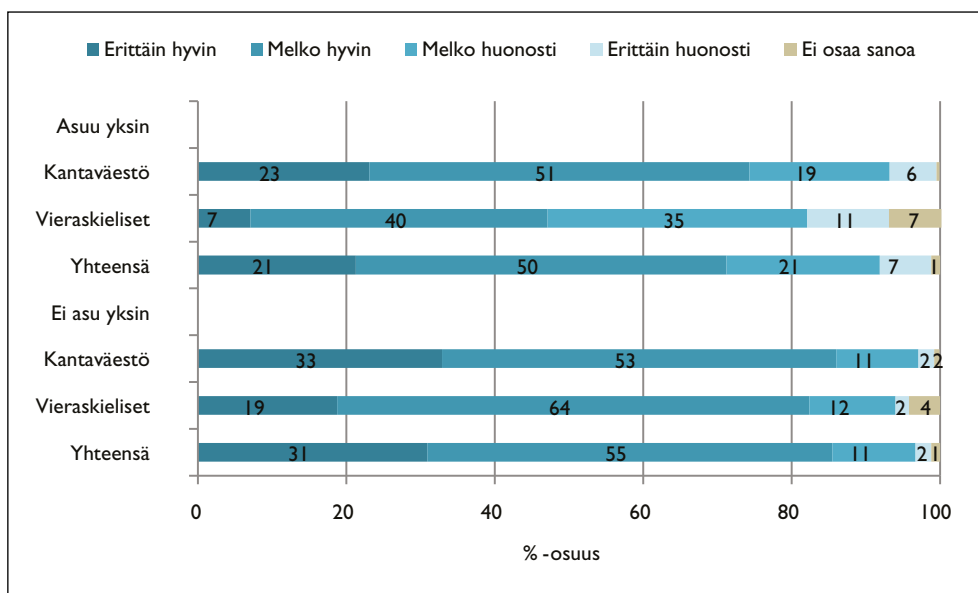
5.1

Asumismenoista selviytyminen

Vastaajilta, jotka olivat jo muuttaneet pois lapsuudenkodistaan, kysyttiin talouden asumismenoista ja miten he kokevat selviävänsä niistä. Vuokralla asuvia pyydettiin kertomaan kuukausivuokra ja omistusasunnossa asuvia pyydettiin laskemaan yhteen yhtiövastike sekä mahdolliset asuntolainan korot ja lyhennykset. Keskimääräinen kuukausivuokra oli 564 euroa ja omistusasujien keskimääräiset asumiskustannukset 953 euroa kuukaudessa. Verrattuna vuoden 2010 tutkimukseen kuukausivuokra on noussut noin 13 prosenttia ja vastaavasti omistusasujan asumiskustannukset noin kuusi prosenttia. (Ks. liitetaulukko 5.)

Kolmasosa omillaan asuvista, sekä kantaväestöstä että vieraskielistä, saa opintotuen asumislisää. Lisäksi asumistukea saa kantaväestöstä hieman reilu kymmenesosa (14 %) ja vieraskielisistä reilu viidesosa (23 %). Toimeentulotukea saa kantaväestöstä neljä prosenttia ja vieraskielisistä reilu kymmenesosa (13 %). Asumistuen, opintotuen asumislisää ja toimeentulotukea saavista suurin osa asui vuokralla.

Valtaosa (71 %) kokee selviävänsä asumismenoista hyvin tai melko hyvin. Kuten vuoden 2010 tutkimuksessa, omistusasujat selviävät asumismenoistaan vuokralla asuvia paremmin. Omistusasujat ovat keskimäärin vanhempia, yleisemmin työllisiä ja suurituloisempia. Vastaajista, jotka asuvat yksin, puolet koki selviävänsä asumismenoistaan melko hyvin, viidesosa erittäin hyvin ja viidesosa melko huonosti. Kantaväestön yksin asuvat kokivat selviävänsä asumismenoistaan paremmin kuin vieraskieliset vastaajat. Kantaväestön yksin asuvista viidesosa kokee selviävänsä asumismenoistaan melko tai erittäin huonosti. Vastaavasti vieraskielisistä yksin asuvista 46 prosenttia kokee selviävänsä asumismenoistaan melko tai erittäin huonosti. Jonkun kanssa yhdessä asuvat selviävät yksin asuvia paremmin asumismenoistaan, sillä kolmasosa yhdessä jonkun kanssa asuvista koki selviävänsä erittäin hyvin asumismenoistaan ja ylipuolet melko hyvin. Kuitenkin kantaväestön vastaajat tässäkin tapauksessa kokivat selviävänsä asumismenoistaan paremmin kuin vieraskieliset vastaajat.

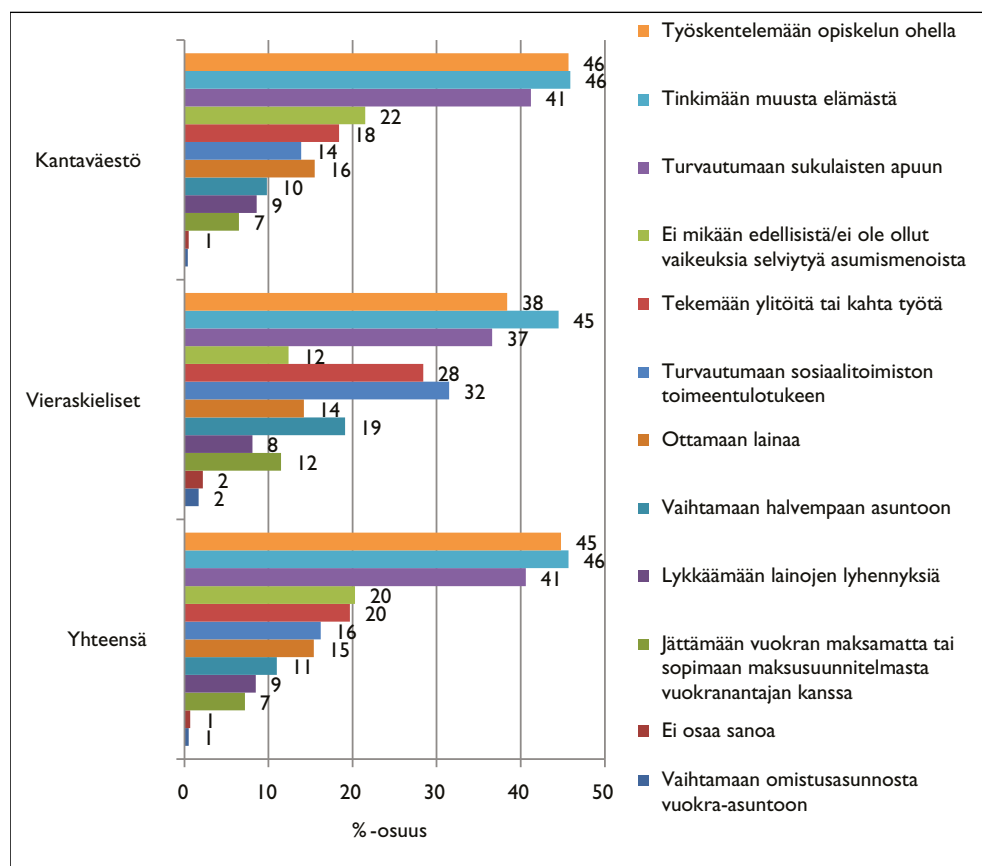


Kuva 5.1: Vastaajien arvio asumismenoista selviytymisestä

Kun vastauksia tarkastellaan suuralueen (Etelä-, Länsi-, Pohjois- ja Itä-Suomi) ja asunnon sijainnin (kaupungin keskusta, lähiö, taajama, haja-asutus) suhteen sekä asuuko henkilö yksin tai yhdessä jonkun kanssa, voidaan todeta, että vastaajat kokevat selviytyvänsä melko hyvin asumismenoistaan riippumatta suuralueesta tai asunnon sijainnista. Heikoiten asumiskustannuksista kokevat selviävänsä yksin asujat eri suuralueiden kaupungin keskustoissa tai lähiöissä (noin viidesosa vastaajista). Vastaavasti yhdessä jonkun kanssa suuralueiden kaupungin keskustoissa tai lähiöissä asuvista vain reilu kymmenesosa kokee selviävänsä melko huonosti asumiskuluista.

Suurin osa (80 %) on joutunut sopeuttamaan omaa tilannettaan, jotta selviytyisi asumismenoista. Osuus on noussut vuoden 2010 tutkimuksesta viisi prosenttiyksikköä. Vastaajista 46 prosenttia on joutunut tinkimään muusta elämästä selvitäkseen asumismenoistaan tai on joutunut työskentelemään opiskelun ohella (45 %) tai turvautumaan sukulaisten apuun (41 %). Nämä kolme keinoa selviytyä asumismenoista nousivat kärkeen myös vuoden 2010 tutkimuksessa. Nyt tehdyssä tutkimuksessa neljä prosenttiyksikköä suurempi osuus on joutunut turvautumaan toimeentulotukeen kuin vuoden 2010 tutkimuksessa.

Kantaväestön ja vieraskielisten ryhmässä on eroavaisuuksia asumismenoista selviytymisen keinoissa, vaikkakin kolme eniten käytettyä ovat samat molemmissa ryhmässä. Vieraskielisistä vain 12 prosentilla ei ole ollut vaikeuksia selviytyä asumismenoistaan, kun vastaava osuus on kantaväestön vastaajilla 22 prosenttia. Vieraskielisistä kolmasosa on joutunut turvautumaan toimeentulotukeen, kun vastaava osuus kantaväestön vastaajissa on 14 prosenttia. Lisäksi vieraskielisistä noin kymmenen prosenttiyksikköä kantaväestöstä suurempi osuus on joutunut tekemään ylitöitä tai kahta työtä.

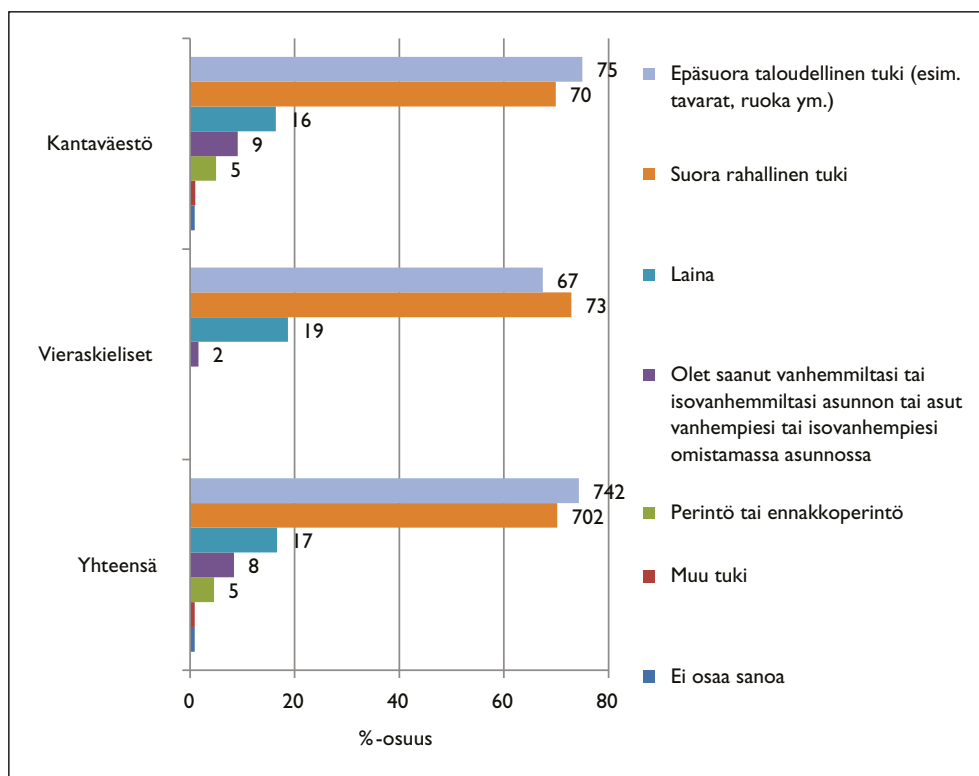


Kuva 5.2: Vastaajien keinot selviytyä asumismenoista viimeisen viiden vuoden aikana

Omistusasunnossa asuvista suurin osa (41 %) on joutunut tinkimään muusta elämästä tai työskentelemään opiskelun ohella (36 %) tai turvautumaan sukulaisten apuun (28 %) selvittääkseen asumismenoistaan. Kolmasosalla ei ole ollut vaikeuksia selvittää asumismenoistaan. Verrattuna aikaisempien vuosien tutkimuksiin omistusasunnossa asujien käytetyimmät keinot selviytyä asumiskuluista eivät ole muuttuneet.

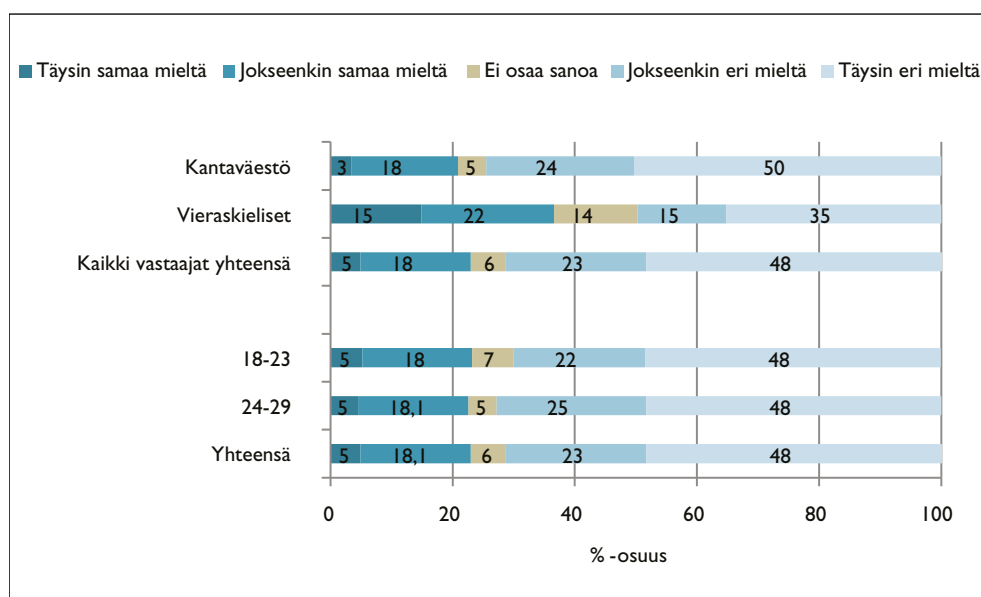
Vastaavasti vuokra-asunnossa asuvista suurin osa (48 %) on joutunut työskentelemään opiskelun ohella tai tinkimään muusta elämästä (48 %) tai turvautumaan sukulaisten apuun (46 %) selvittääkseen asumismenoistaan. Vain hieman alle viidesosalla ei ole ollut vaikeuksia selvittää asumismenoistaan. Verrattuna aikaisempien vuosien tutkimuksiin vuokra-asunnossa asujien turvautuminen sosiaalitoimiston toimeentulotukeen on hienoisessa nousussa, sillä tämän vuoden tutkimuksessa vastaajista 21 prosenttia oli käyttänyt tätä keinoa selvittääkseen asumiskustannuksistaan. Vieraskielisistä vastaajista reilu kolmasosa (35 %) ja kantaväestön vastaajista viidesosa (21 %) on turvautunut sosiaalitoimiston toimeentulotukeen.

Vaikka vastaajat ovat joutuneet turvautumaan erilaisiin keinoihin selviytyäkseen asumismenoistaan, suurinta osaa (72 %) eivät asuntohuolet kuitenkaan paina. Tulos ei ole muuttunut vuoden 2010 tutkimukseen verrattuna. Vieraskielisistä kuitenkin reilua kolmasosaa painavat asuntohuolet, kun vastaava osuus on viidesosa kantaväestön keskuudesta. Ikäluokkien välille ei syntynyt eroavaisuuksia väittämän suhteen. Hieman suurempaa osaa vuokralla asuvista (25 %) painavat asuntohuolet verrattuna omistusasunnossa asuviin (19 %).



Kuva 5.3: Asuntohuolet painavat mieltäni

Vastaajista 73 prosenttia on täysin tai jokseenkin samaa mieltä väittämästä ”tehdesäni asumisvalintoja olen tehnyt tarkkoja laskelmia asumismenoista”. Vastauksissa ei ole eroavaisuuksia kantaväestön ja vieraskielisten välillä. Vanhemmasta ikäluokasta (24–29-vuotiaat) suurempi osa (75 %) kuin nuoremasta ikäluokasta (18–23-vuotiaat) (63 %) on kuitenkin tehnyt tarkkoja laskelmia asumismenoistaan. Samoin naisista suurempi osuus (72 %) kuin miehistä (66 %) on tehnyt tarkkoja laskelmia asumismenoistaan.



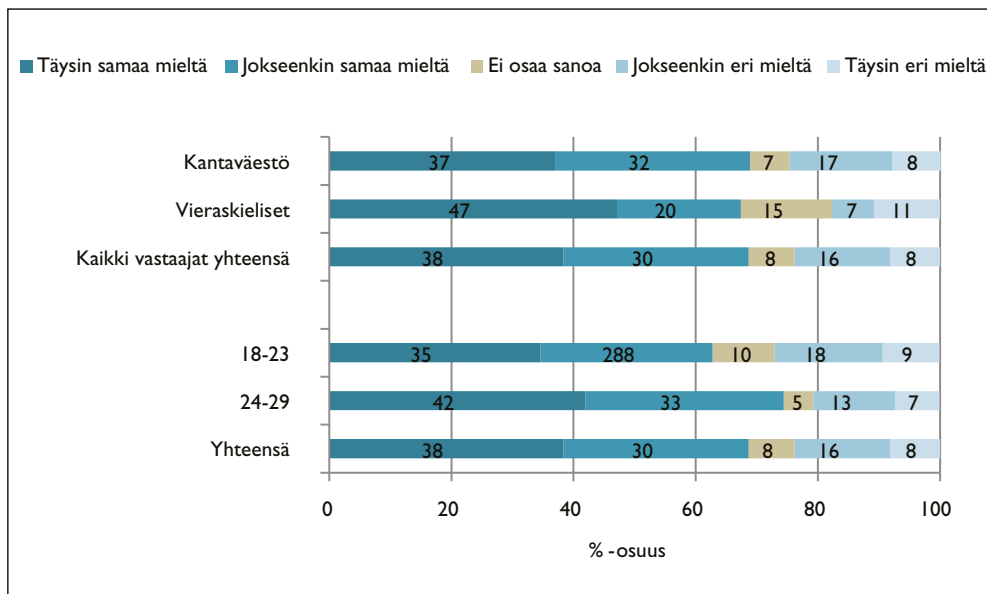
Kuva 5.4: Tehdessäni asumisvalintoja olen tehnyt tarkkoja laskelmia asumismenoista

5.2

Taloudellinen tuki vanhemmilta ja sukulaisilta

Kantaväestöstä yli puolet (54 %) ja vieraskielisistä kolmasosa (34 %) on saanut taloudellista tukea vanhemmilta, isovanhemmilta tai muilta sukulaisilta. Vieraskielisistä nuorista selvästi pienempi osa kuin kotimaisia kieliä puhuvista nuorista voi tukeutua vanhempien ja sukulaisten taloudelliseen apuun. Tähän vaikuttavat muun muassa vanhempien taloudellinen asema ja kulttuurisidonnaiset odotukset aikuisten lasten omillaan pärjäämisestä. Osalla vieraskielisistä nuorista vanhemmat ja suku eivät asu lainkaan Suomessa tai vastaavan hintatason maissa. Vastaavasti vieraskieliset joutuvat tukeutumaan kantaväestön nuoria useammin asumis- ja toimeentulotukeen. Suurin osa tukea saaneista on saanut tukea joko epäsuoran taloudellisen tuen muodossa (74 %), esimerkiksi tavaroina tai ruokana, tai suorana rahallisena tukena (70 %). Nuorista viidennes on saanut tukea lainan muodossa, vajaa kymmenys asunnon muodossa ja viisi prosenttia perintönä.

Tulos oli edelliseen tutkimukseen verrattuna samansuuntainen mutta korkeampi, sillä 42 prosenttia oli saanut taloudellista tukea vanhemmilta tai isovanhemmilta vuonna 2010. Suurin osa vastaajista (80 %) sai tuen suorana rahallisen tukena ja viidesosa lainana (19 %). Vuoden 2010 tutkimuksessa ei ollut mukana vaihtoehtoa ”epäsuora taloudellinen tuki”, vaan se lisättiin tämän vuoden tutkimukseen uutena vaihtoehtona. Tämä on todennäköisesti kasvattanut tukea saaneiden osuutta.



Kuva 5.5: Vastaajien vanhemmilta, isovanhemmilta tai muilta sukulaista saaman taloudellisen tuen muoto
Kantaväestö n=586 Vieraskieliset n=57

Hieman alle puolet sekä nais- (47 %) että miesvastaajista (49 %) ei ole saanut mitään taloudellista tukea vanhemmiltaan, isovanhemmilta tai muilta sukulaisilta. Yleisintä molemmille on ollut epäsuora taloudellinen tuki ja toiseksi yleisintä suora rahallinen tuki. Tukea saaneista naisvastaajista kuitenkin selvästi suurempi osa (80 %) kuin miesvastaajista (68 %) on saanut epäsuoraa taloudellista tukea ja samoin suoraa rahallista tukea (75 % ja 65 %).

Nuoremasta ikäluokasta (18–23-vuotiaat) alle puolet (45 %) ja vanhemmasta ikäluokasta puolet ei ole saanut mitään taloudellista tukea vanhemmiltaan, isovanhemmilta tai muilta sukulaisilta. Taloudellista tukea saaneille suurin osa tuesta tuli epäsuorana taloudellisena tukena ikäluokasta riippumatta.

Vastaajien suuralueen (Etelä-, Länsi-, Pohjois- ja Itä-Suomi) ja asunnon sijainnin (keskusta, lähiö, taajama, haja-asutus) mukaan tarkasteltaessa yli puolet vastaajista, jotka asuvat eri suuralueiden kaupungin keskustoissa, ovat saaneet taloudellista tukea vanhemmiltaan, isovanhemmilta tai muilta sukulaisilta. Poikkeuksen tähän tekevät myös Etelä-Suomen taajamissa ja haja-asutusalueilla sekä Länsi-, Pohjois- ja Itä-Suomen lähiöissä asuvat, joista myös yli puolet on saanut taloudellista tukea vanhemmiltaan, isovanhemmilta tai muilta sukulaisilta. Tuki on ollut useimmiten epäsuoraa taloudellista tukea, paitsi Helsinki-Uudenmaan, Etelä- ja Länsi-Suomen kaupungin keskustoissa asuvilla sekä Länsi-, Pohjois- ja Itä-Suomen haja-asutusalueilla asuvilla, joilla tuki on ollut useimmiten suoraa rahallista tukea.

6 Nuorten asumistoiveet

6.1

Omakotitalo, rivitalo vai kerrostalo

Asumistutkimuksista välittyy hyvin yhtenäinen kuva suomalaisten asumistoiveista: omakotitalo rauhallisella alueella. Lapintie ja Hasu (2010) huomauttavat kuitenkin, että pientaloihanteen suosio peittää alleen muita, normista poikkeavia asumistoiveita, ja että kaikilla suomalaisilla omakotitalo ei ole asumista koskevan toivelistan huipulla, vaikka monilla se onkin. Lapintien ja Hasun mukaan on helppo löytää suuriakin asumisen alakulttuureita, jotka kytkeytyvät erilaisen arvomaailman lisäksi myös ikävaiheeseen ja elämäntilanteeseen: yksi tällainen on esimerkiksi kaupunkimaista asumista arvostavat, jotka ovat valmiita uhraamaan jopa asuinneliöitä asuakseen mahdollisimman urbaanissa ympäristössä. Asumistoiveet eivät sellaisenaan aina toteudu, sillä asuminen on aina toiveiden ja mahdollisuuksien yhteensovittamista. Junton (2008) mukaan asumisessa on tuloista ja varallisuudesta johtuvia eroja, jotka ovat asumistoiveita suuremmat. Asumisvalinnat ja asumistoiveet eivät useinkaan ole yhteneviä, vaan asuntovalinnat tehdään kotitalouksissa, joiden taloudelliset reunaehdot ja elämäntilanne ovat hyvin erilaiset. Kytän, Pahkasalon ja Vaattovaaran (2010) mukaan asumispreferenssien erilaistumisesta ei kuitenkaan ole juurikaan empiiristä todistusaineistoa, vaan tutkimuksissa on usein päädytty siihen, että väestön asumistoiveet ovat yllättävän samankaltaisia. (Pyykkönen 2013; Junto 2008, 5–6; Lapintie & Hasu 2010, 152–153, 175; Kytä & Pahkasalo & Vaattovaara 2010, 92–93.)

Kaikista vastaajista suurin osa (61 %) asui mieluiten omakotitalossa, viidesosa kerrostalossa ja hieman alle viidesosa rivitalossa. Osuus on melko korkea verrattuna Asukasbarometrin (2010) tulokseen, jonka mukaan 55 prosenttia haluaisi asua omakotitalossa ja 24 prosenttia kerrostalossa. Barometrissä on kuitenkin mukana vain yli 10 000 hengen taajamissa asuvat suomalaiset. Asukasbarometrin mukaan vuokra-asukkailla pientalotoiveet olivat lähes yhtä yleisiä kuin omistusasukkailla, vaikka vastaushetken talotyypissä oli jyrkkä ero hallintamuodon suhteen. Eri väestöryhmissä pientalotoiveet olivat yleisimpiä lapsiperheillä, 30–49-vuotiailla ja usean auton perheillä. Barometrin mukaan omakotitalotoiveet ovat yleisiä myös nuorilla. Kerrostalotoiveita oli sen sijaan eniten ikääntyneillä ja autottomilla sekä kohtalaisen usein myös yksin asuvilla. Asukasbarometrin vastaajista 62 prosenttia asui jo toivotussa talotyypissä. Strandell kuitenkin huomauttaa, että toiveasumismuoto ei kuitenkaan välttämättä ole se, mitä juuri nykyisessä elämäntilanteessa halutaan, vaan monet, etenkin nuoret, vastaavat toivetalotyypikysymykseen myöhemmän perhevaiheen mukaan. (Strandell 2011, 75–76.)

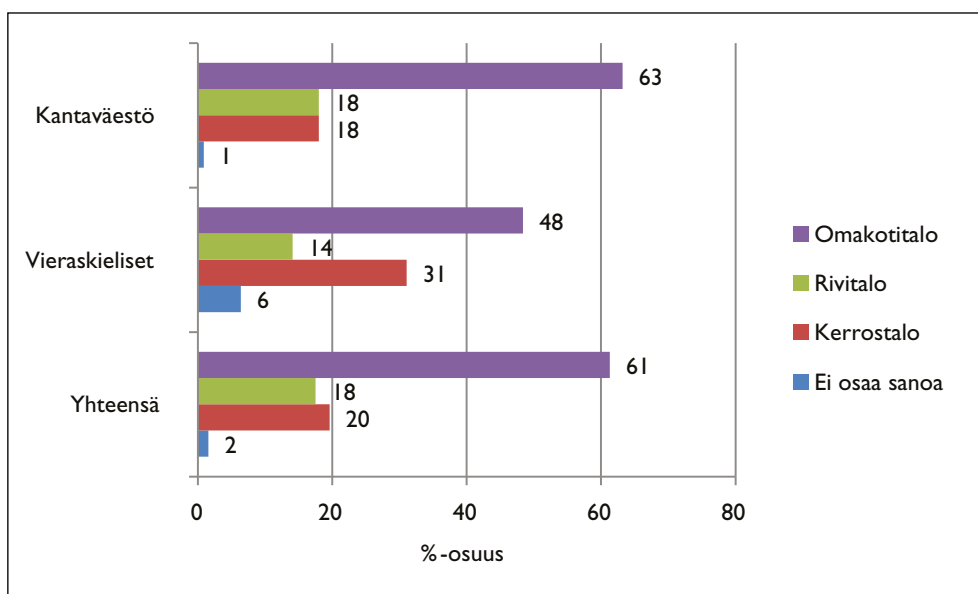
Nykyinen talotyyppi vaikuttaa mieltymykseen vahvasti. Tutkimuksen tekohetkellä omakotitalossa asuvista 80 prosenttia asui mieluiten omakotitalossa. Rivitalossa asuvista 70 prosenttia asui mieluiten omakotitalossa. Sen sijaan vastaajista, jotka tutkimuksen tekohetkellä asuivat kerrostalossa, 52 prosenttia asui mieluiten omakotitalossa. Samanlainen vaikutus oli havaittavissa myös asukasbarometrissä, jonka mukaan pientalotoiveet lisääntyivät suhteessa pientaloasumiseen, eli mitä väljemmällä asuinalueella, mitä kauempana keskuksista ja mitä pienemmässä taajamassa vastaaja asui. (Strandell 2011, 75.)

Yksilön asumismuodon valintaan vaikuttavat kulttuurisidonnaiset, sosiaaliset, henkilökohtaiset ja psykologiset tekijät. Kulttuurisidonnaiset tekijät ovat yksilön sisäistettyjä malleja ja käyttäytymis- sekä motivaatiotekijöitä, jotka ovat jokseenkin vakaita. Sosiaalisia tekijöitä ovat mm. perhevaiheet, roolit ja status. Usein asumiseen liittyvä arvomaailma peritään omilta vanhemmilta, esimerkiksi omistusasumisen suosiminen. Henkilökohtaisia tekijöitä ovat mm. ikä, elämänvaihe ja persoonallisuus ja psykologisia tekijöitä mm. motivaatio, uskomukset ja asenteet. (Hasu 2010, 67.)

Nuorten keskuudessa on havaittavissa jonkin verran viitteitä urbaanimman asumismuodon kannatuksen kasvusta: vuoden 2010 tutkimukseen verrattuna omakotitaloasuminen suosio mieluisimpana talotyyppinä on laskenut hieman, sillä vuonna 2010 vastaajista 66 prosenttia piti sitä mieluisempaan vaihtoehtona. Kerrostaloasumisen suosio on kasvanut noin kolme prosenttiyksikköä ja rivitaloasumisen mieluisuus pysynyt samalla tasolla kuin vuonna 2010. Samansuuntainen pieni muutos oli havaittavissa myös vuoden 2010 asukasbarometrissä verrattuna vuosiin 2004 ja 1998 (Strandell 2011, 75).

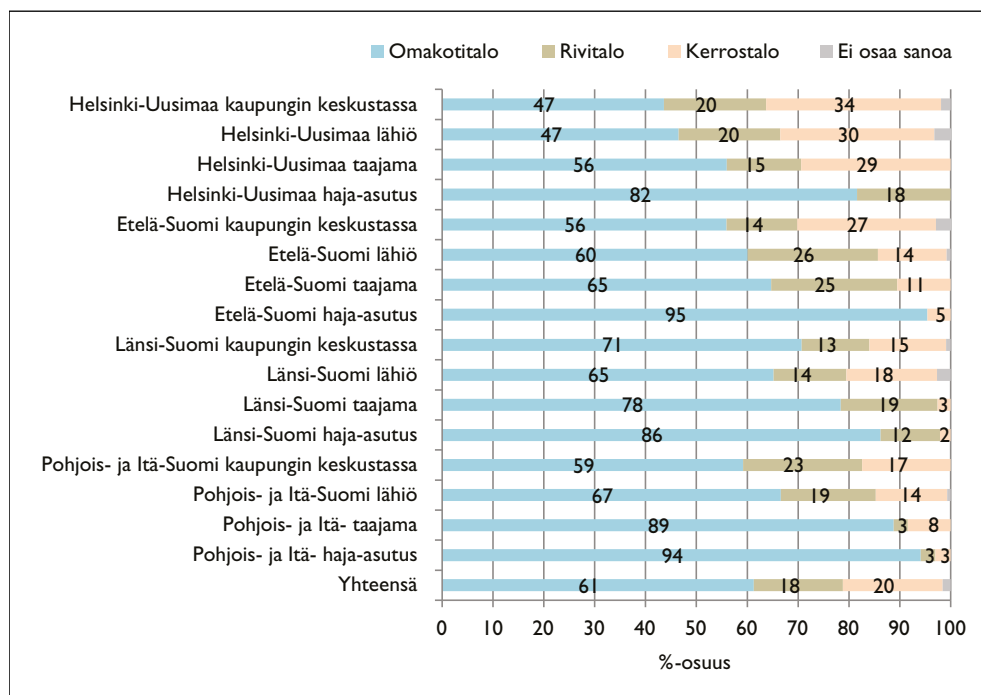
”Urbanisoitumista” voidaan pitää erityisesti nuoruuteen liittyvänä elämänvaiheena, jolloin usein muutetaan lapsuudenkodista työ- ja opiskelupaikan takia suuriin yliopistokaupunkeihin vuokralle, mikä Suomessa harvoin tarkoittaa omakotiasumista. Tyypillinen oletus asumisurasta onkin, että nuoret suuntaavat varallisuuden kasvaessa väljille, luonnonläheisille omakotialueille, jolloin urbaani opiskelijaelämä olisi vain välivaihe. (Lapintie & Hasu 2010, 154.)

Kantaväestöstä suurin osa (63 %) asui mieluiten omakotitalossa ja hieman alle viidesosa rivi- tai kerrostalossa. Vieraskielisistäkin lähes puolet (48 %) asui mieluiten omakotitalossa, kolmasosa kerrostalossa ja hieman yli kymmenesosa rivitalossa. Kieliryhmittäin tarkasteltuna omakotitaloasumista suosii eniten Eurooppa ja muut länsimaat -ryhmän vastaajat (69 %). Toiseksi suosituinta olisi rivitaloasuminen (19 %) ja vain kuusi prosenttia asui mieluiten kerrostalossa. Jakauma on hyvin samankaltainen kantaväestön vastaajien kanssa. Venäjä ja entinen Neuvostoliitto -ryhmästä hieman yli puolet (52 %) asui mieluiten omakotitalossa, kolmasosa kerrostalossa ja reilu kymmenesosa rivitalossa. Aasia-ryhmästä suurin osa (42 %) asui mieluiten omakotitalossa, reilu kolmasosa kerrostalossa ja kymmenesosa rivitalossa. Afrikka ja muu Lähi-itä -ryhmän vastaajat suosivat muista kieliryhmistä poiketen eniten kerrostaloasumista, sillä lähes puolet (43 %) asui mieluiten kerrostalossa. Kolmasosa valitsisi omakotitaloasumisen ja hieman alle viidesosa rivitaloasumisen.



Kuva 6.1: Missä seuraavista talotyypeistä asuit mieluiten

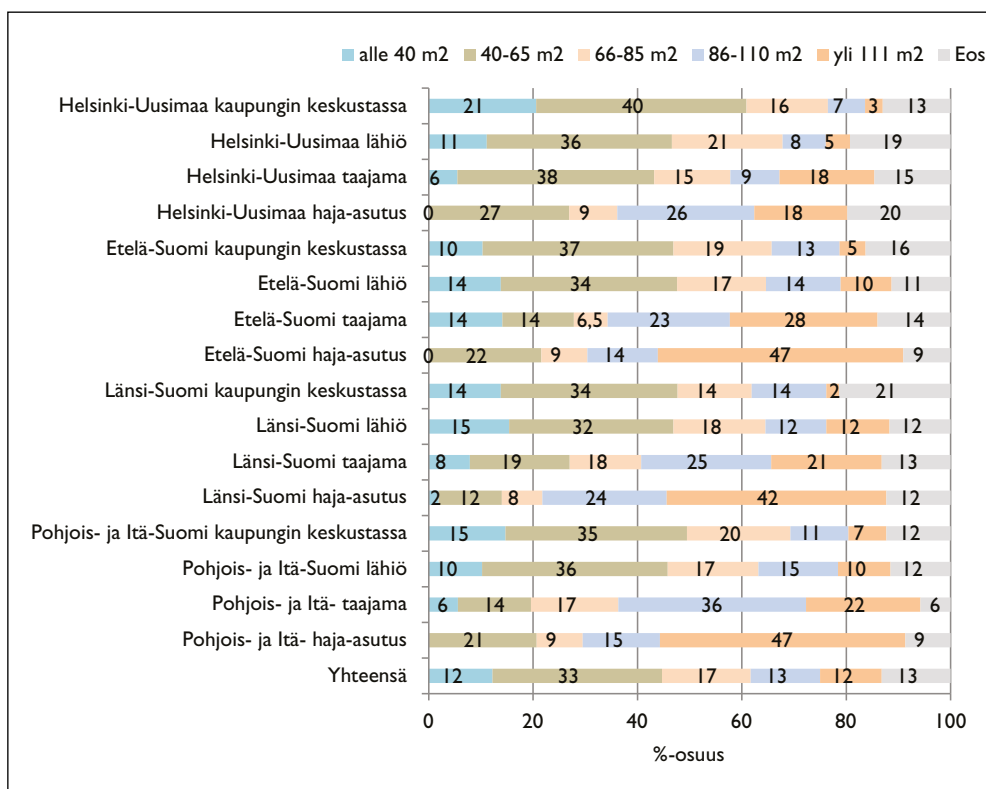
Halutun talotyyppin jakauma on vahvasti riippuvainen erityisesti vastaajan asuinalueesta ja jonkin verran myös suuralueesta. Helsinki-Uudellamaalla kaupungin keskustassa asuvista kolmannes haluaa asua kerrostalossa, viidennes rivitalossa ja alle puolet omakotitalossa, ja lähiöissä asuvilla osuudet ovat samaa suuruusluokkaa. Taajamissa asuvat suosivat omakotiasumista enemmän kuin keskustoissa ja lähiöissä asuvat. Haja-asutusalueilla omakotiasumisen suosio on ylivoimainen ja kerrostaloasumista ei haluta lainkaan. Myös muilla suuralueilla keskustoissa ja lähiöissä asuvien arvostukset poikkeavat taajamissa ja haja-asutusalueilla asuvista, mutta omakotiasuminen on Helsinki-Uudenmaan ulkopuolella kuitenkin suurimmalle osalle mieluisin asumismuoto kaikentyyppisillä asuinalueilla.



Kuva 6.2: Missä seuraavista talotyypeistä asuisit mieluiten

Vastaajia pyydettiin kertomaan, mikä olisi realistinen neliömäärä nykyisellä perhekoolla, tulotasolla ja paikkakunnalla. Yhden ja kahden henkilön talouksista noin 40 prosenttia arvioi realistiseksi neliömääräksi 40–65 (kaksio). Vastaavasti kolmen tai useamman henkilön talouksista suurin osa (56 %) pitää realistisena neliömääränä 86–110 (kolmio).

Kun vastauksia tarkastellaan vastaajien suuralueen (Helsinki-Uusimaa, Etelä-, Länsi-, Pohjois- ja Itä-Suomi) ja asunnon sijainnin (keskusta, lähiö, taajama, haja-asutus) mukaan Helsinki-Uudellamaalla asuvista sekä muiden suuralueiden keskustoissa tai lähiöissä asuvista vastaajista suurin osa pitää realistisena neliömääränä 40–65. Länsi-, Pohjois- ja Itä-Suomen taajama- sekä haja-asutusalueilla asuvista vastaajista suurin osa pitää realistisena yli 111 neliön asuntoa. Keskeisimmät selittävät tekijät ovat alueiden erilainen hintataso ja vastaajien perhekoko ja -koostumus.



Kuva 6.3: Mikä olisi realistinen neliömäärä nykyisellä perhekoolla, tulotasolla ja paikkakunnalla

6.2

Yhteisöllinen asuminen

Yhteisöasuminen on Euroopassa muun muassa Italiassa, Belgiassa, Saksassa, Hollannissa ja Tanskassa sekä myös Yhdysvalloissa jo vuosia ollut kiinnostava ja trendikäs asumismuoto. Tampereen teknillisen yliopiston MONIKKO -hankkeessa tutustuttiin erilaisiin Euroopassa esiintyviin yhteisöasumisen muotoihin ja etsittiin tekijöitä, jotka luovat ja tukevat yhteisöllisyyttä asumisessa. Yhteisöllisyys asumisessa voi näkyä monin eri tavoin ja yksioikoista määritelmää yhteisöasumiselle on hankala antaa. Tunnusomaisia piirteitä yhteisöasumiselle ovat yhteistoiminta, yhteistilat ja yhteisöllinen organisaatio. (Helamaa & Pylvänen 2012, 4; 9; 24–26)

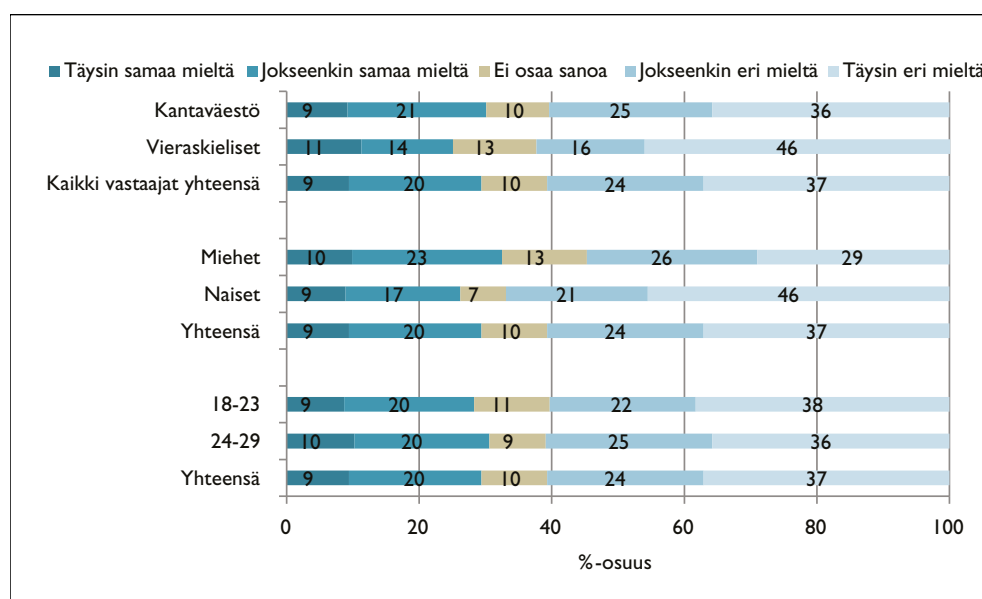
Yhteisöasuminen on kuitenkin Suomessa harvinainen asumisen muoto. Yhteisöllisiä ratkaisuja löytyy lähinnä erilaisista erityisasumisen kohteista esimerkiksi hoitokodeista. Harvinaisuus saattaa johtua toisaalta yhteisöasumiseen edelleen liitetystä ideologisista tai utopistisista mielikuvista, toisaalta syvälle kulttuuriin piirtyneestä käsityksestä ydinperheestä yhteiskunnan ja asumisen perusyksikkönä. (Helamaa & Pylvänen 2012, 14.)

Osa yhteisöistä profiloituu esimerkiksi iän tai elämänvaiheen mukaan. Pelkkä ikä riittää kuitenkin harvoin yhdistäväksi tekijäksi. Kyse on enemmänkin elämäntilanteesta, asumiskulttuurista ja elämäntavasta.

Asumisvalinnat ovat yksilöllisiä eikä asuinyhteisön optimaalista asukasrakennetta voikaan sanella ulkopuolelta. Kuvaavaa on, että asukasrakenteeltaan niin heterogeenisessä kuin homogeenisessä yhteisössä asuvat pitävät oman yhteisönsä asukasjoukkoa hyvänä. (Helamaa & Pylvänen 2012, 42–43.)

Kaikille vastaajille esitettiin asumistapoihin liittyviä väittämiä, joista neljä väittämää koski yhteisöllistä asumista. Väittämistä vain yksi¹² oli mukana vuoden 2010 tutkimuksessa ja sekin hieman eri muodossa. Näin ollen vertailutietoa yhteisölliseen asumiseen ei ole saatavilla. Aihepiiri koettiin tärkeäksi ja se lisättiin tutkimuskokonaisuuteen, sillä haluttiin saada tietoa siitä, miten nuoret suhtautuvat yhteisölliseen asumismuotoon.

Hieman alle kolmasosa (29 %) on täysin tai jokseenkin samaa mieltä väittämstä ”asuminen soluasunnossa ennestään tuntemattomien henkilöiden kanssa sopii minulle”. Sekä kantaväestön että vieraskielisten enemmistö on väitteestä täysin eri mieltä. Naiset suhtautuvat miehiä kielteisemmin soluasumiseen. Sitä vastoin ikäluokkien suhteen vastauksissa ei ole suurta eroa.

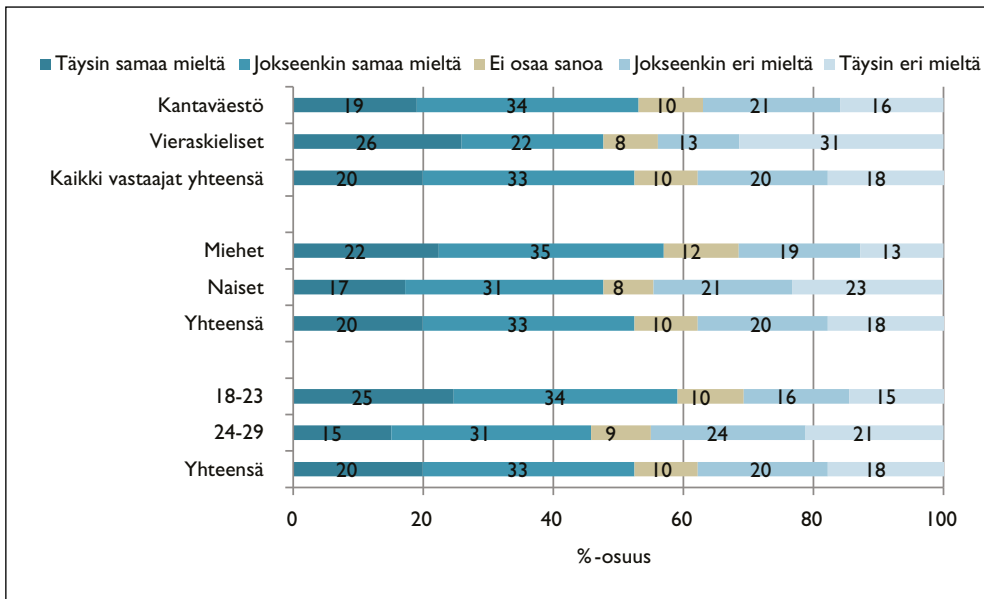


Kuva 6.4: Asuminen soluasunnossa ennestään tuntemattomien henkilöiden kanssa sopii minulle

Hieman yli puolet (53 %) on täysin tai jokseenkin samaa mieltä väittämstä ”kimppekämpässä kavereiden kanssa asuminen sopii minulle hyvin”. Kantaväestön enemmistö on väitteestä jokseenkin samaa mieltä, mutta vieraskielisistä vastaajista enemmistö eli kolmasosa on väitteestä täysin eri mieltä. Naiset suhtautuvat miehiä kielteisemmin myös kimppekämpässä asumiseen, samoin vanhemman ikäluokan vastaajat verrattuna nuorempaan ikäluokkaan.

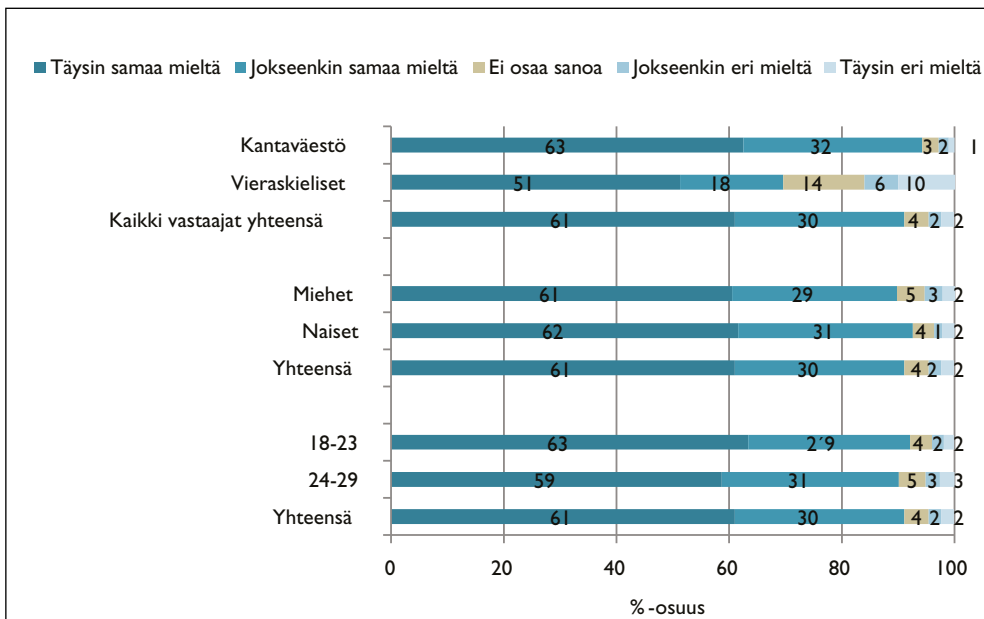
Näyttäisi siltä, että yhteisöllinen asuminen täysin vieraiden henkilöiden kanssa ei ole nuorten keskuudessa suosittu asumisen muoto. Sen sijaan asuminen ennestään tuttujen kavereiden kanssa tuntuu olevan varsinkin kantaväestön mielestä varteenotettava asumisen muoto. Vieraskieliset vastaajat suhtautuvat molempiin yhteisöllisen asumisen muotoihin kielteisemmin kuin kantaväestö, samoin naisvastaajat suhtautuivat kielteisemmin kuin miesvastaajat. Myös vuoden 2010 tutkimuksessa havaittiin sukupuolten välinen ero.

¹² Väite vuoden 2010 tutkimuksessa: ”Kimppekämpässä asuminen sopii minulle hyvin”. Väite vuoden 2014 tutkimuksessa: ”Kimppekämpässä kavereiden kanssa asuminen sopii minulle hyvin”.



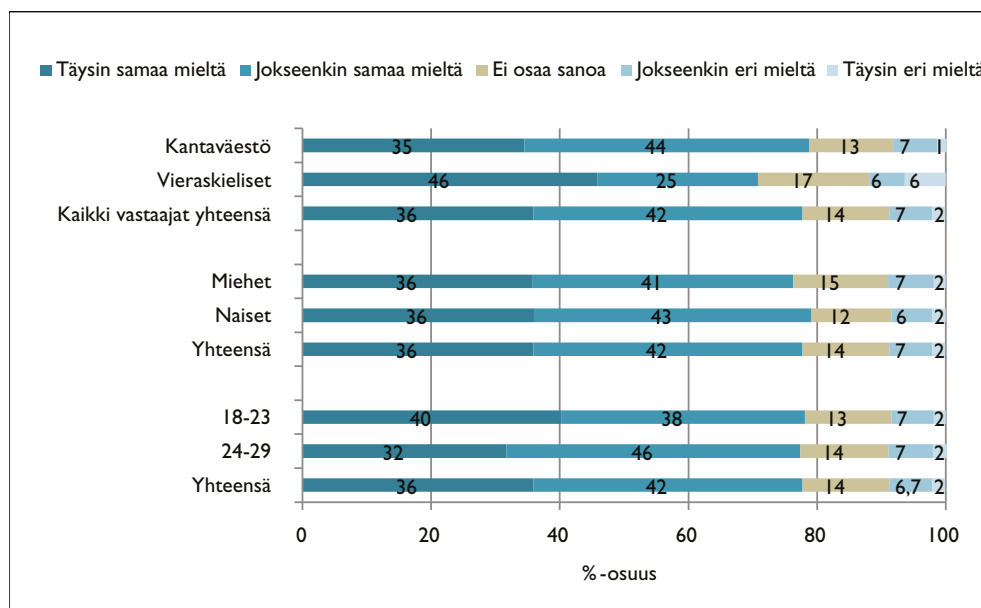
Kuva 6.5: Kimppakämpässä kavereiden kanssa asuminen sopii minulle hyvin

Väitteestä ”kimppa-asuminen on hyvä keino saada asumiskustannukset pienemmäksi” suurin osa (90 %) on täysin tai jokseenkin samaa mieltä. Väitteen puolesta oltiin hyvin yksimielisiä sukupuolen ja iän mukaan. Vaikka yhteisöllinen asuminen ei vieraskielisten ryhmässä näyttänyt olevan kovin suosittu asumismuoto, niin silti enemmistö (69 %) näkee sen hyvänä keinona saada asumiskustannuksia alaspäin.



Kuva 6.6: Kimppa-asuminen on hyvä keino saada asumiskustannukset pienemmäksi

Suurin osa (78 %) on täysin tai jokseenkin samaa mieltä väitteestä ”kimppa-asumisessa tärkeintä on yhteisöllisyys”. Väitteen osalta ei ole suuria eroavaisuuksia eri ryhmien välillä.



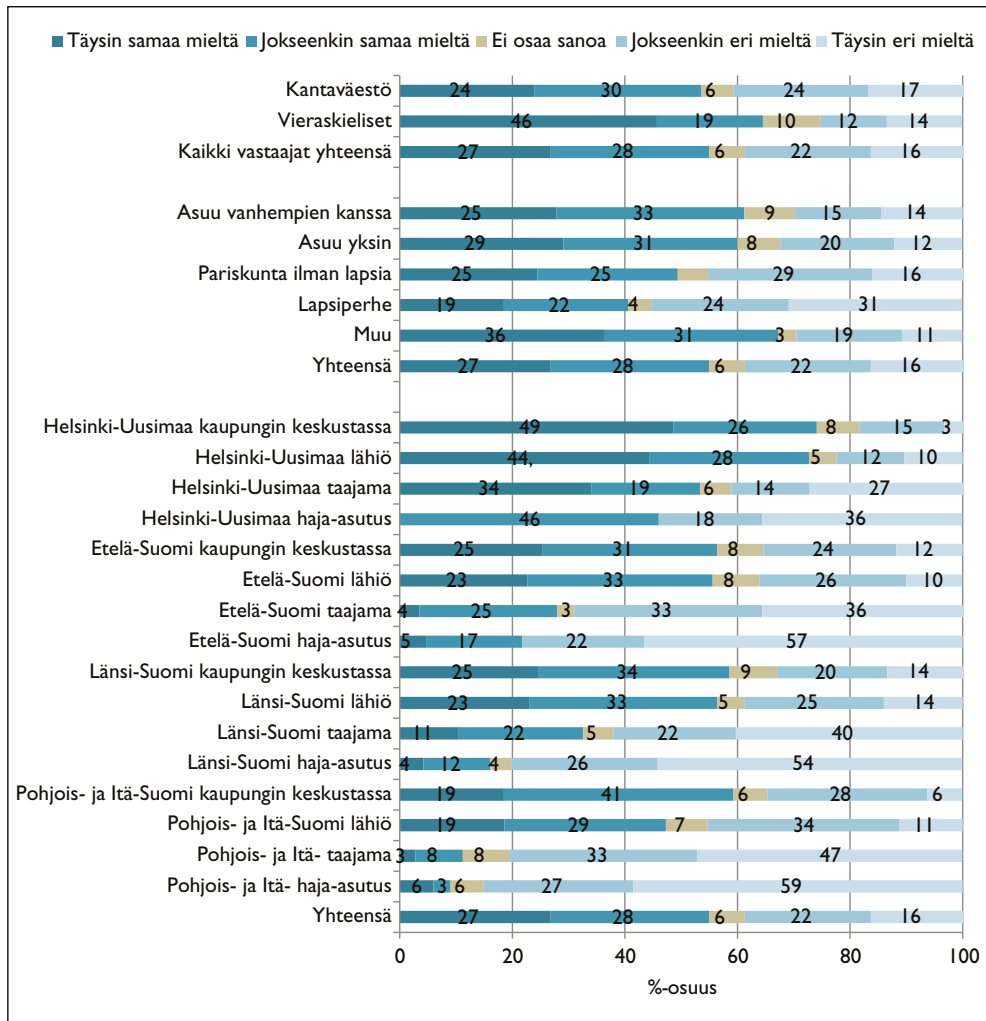
Kuva 6.7: Kimppa-asumisessa tärkeintä on yhteisöllisyys

6.3

Kaupunkiin vai maaseudulle

Nuorten asumistoiveita ja -asenteita mittaavat väittämät heijastelevat suomalaisten yleisiä asenteita ja toiveita. Asukasbarometrin 2010 mukaan tärkeimmät viihtyvyystekijät suomalaisten yli 10 000 asukkaan taajamien asuinalueilla ovat rauhallisuus, luonnonympäristö sekä sijainti ja liikenneyhteydet. Neljännellä sijalla ovat palvelujen saatavuus ja harrastusmahdollisuudet. Suomalaiset arvostavat myös ulkoilumahdollisuuksia, sosiaalisia kontakteja ja turvallisuutta. Rauhallisuus on asuinalueen tärkein viihtyvyystekijä kaikilla väestöryhmillä lukuun ottamatta yksin asuvia ja autottomia, joilla sijainti ja liikenneyhteydet sekä palvelujen saatavuus nousevat tärkeimmiksi viihtyvyystekijöiksi. Pahimpina epävihtyvyystekijöinä suomalaiset pitävät liikenteen aiheuttamia häiriötä ja ongelmia, kuten liikenteen melua, liikenteestä johtuvaa turvattomuutta, läpiajoliikennettä, huonoja liikenneyhteyksiä ja joukkoliikennepalvelujen puutteita. Liikenteen jälkeen eniten epävihtyvyyttä aiheuttavat sosiaaliset häiriöt, turvattomuus ja rauhattomuus. (Strandell 2011, 10.)

Yli puolet (55 %) kaikista vastaajista on täysin tai jokseenkin samaa mieltä väittämästä ”haluan mieluiten asua isossa kaupungissa”. Osuus on noussut vuoden 2010 tutkimuksesta, jolloin reilu 40 prosenttia halusi asua isossa kaupungissa. Vieraskielisistä suurempi osuus kuin kantaväestöstä on väitteestä täysin samaa mieltä. Vastaajat, jotka asuvat yksin tai vanhempien kanssa sekä lapsettomat pariskunnat suosivat kaupunkiasumista. Sitä vastoin lapsiperheellisistä suurin osa (55 %) on väitteestä täysin tai jokseenkin eri mieltä. Vastaajista, jotka asuvat Helsinki-Uusimaa -alueella tai Etelä-, Länsi-, Pohjois- ja Itä-Suomen kaupungin keskustoissa tai lähiöissä, yli puolet on täysin tai jokseenkin samaa mieltä väitteestä. Sitä vastoin Etelä-, Länsi-, Pohjois- ja Itä-Suomen taajamissa tai haja-asutusalueilla asuvista suurin osa on väitteestä täysin tai jokseenkin eri mieltä.

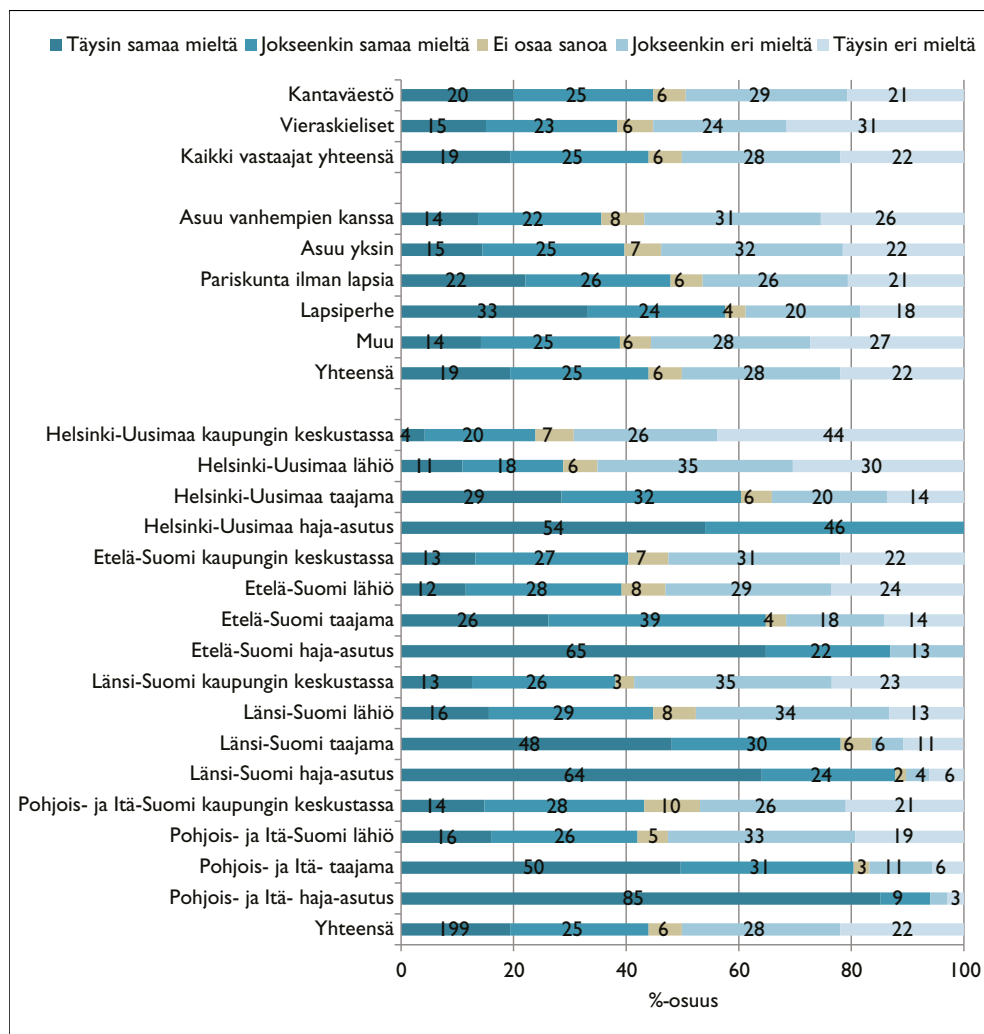


Kuva 6.8: Haluan mieluiten asua isossa kaupungissa

Kaikista vastaajista puolet on täysin tai jokseenkin samaa mieltä eri väittämästä "maaseutumainen asuminen on minulle mieluisin vaihtoehto". Osuus on laskenut hieman vuoden 2010 tutkimuksessa. Vieraskielisistä suurempi osuus kuin kantaväestön vastaajista on väitteestä täysin eri mieltä. Lapsiperheelliset suosivat maaseutumaista asumista. Sitä vastoin vastaajista, jotka asuvat yksin, vanhempien kanssa tai ovat lapseton pariskunta, suurin osa on väitteestä täysin tai jokseenkin eri mieltä.

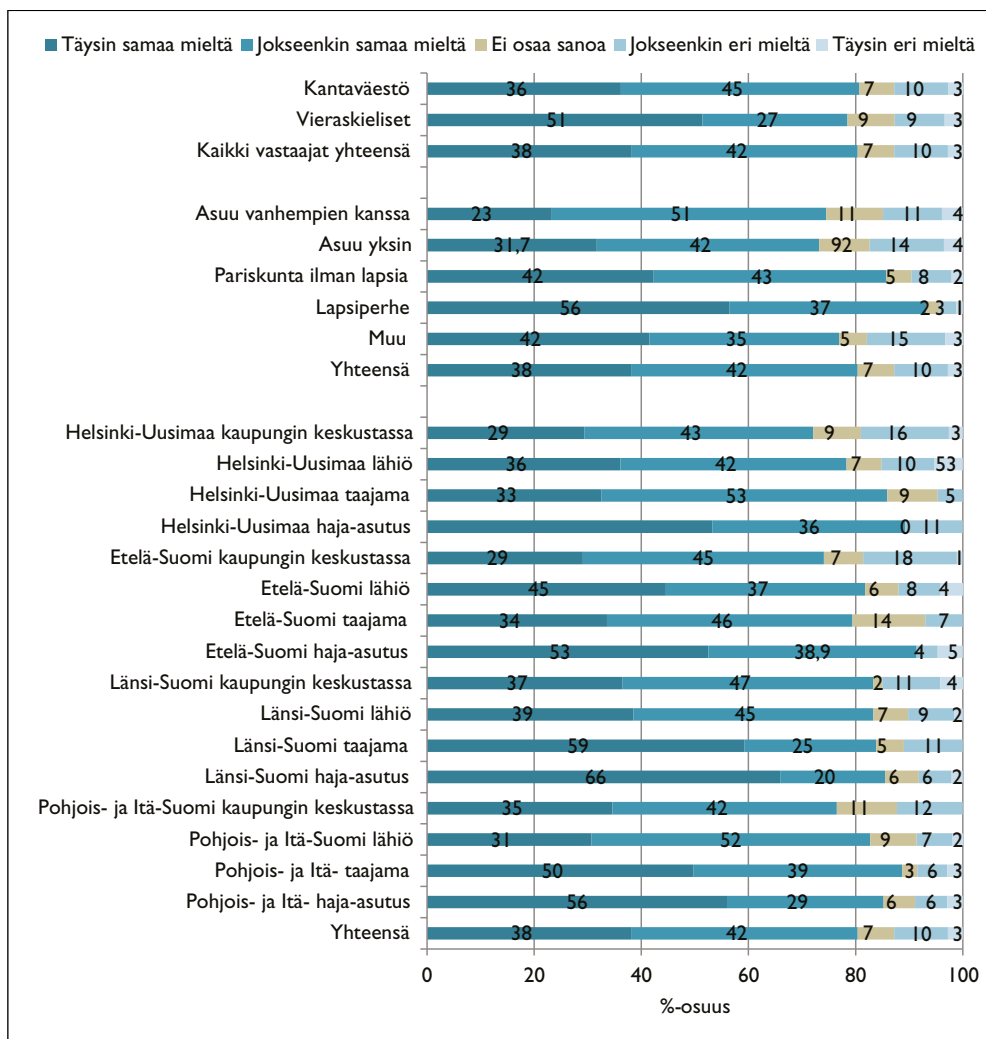
Vastaajista, jotka asuvat Helsinki-Uudenmaan, Etelä-, Länsi-, Pohjois- ja Itä-Suomen haja-asutusalueilla, kaikki tai lähes kaikki ovat täysin tai jokseenkin samaa mieltä väitteestä. Sitä vastoin kaupungin keskustoissa asuvista suurin osa on väitteestä täysin tai jokseenkin eri mieltä.

Vuoden 2010 tutkimuksessa todettiin väitteiden osalta se, että asumisen suosimista joko maaseudulla tai kaupungissa selittää asuinpaikkakunta. Samoin lapsiperheelliset suosivat maaseutumaista asumista enemmän kuin asumista kaupungissa.



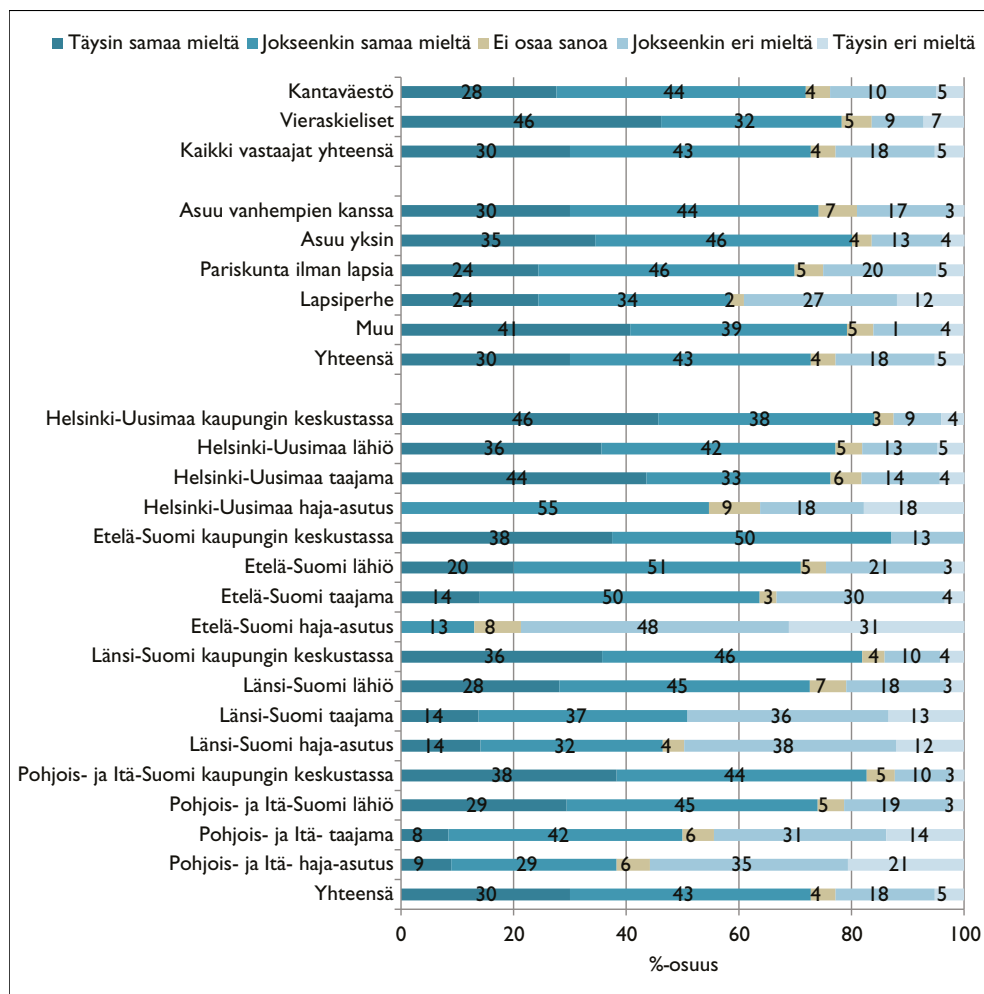
Kuva 6.9: Maaseutumainen asuminen on minulle mieluisin vaihtoehto

Asuinalueen luonnonläheisyys on tärkeää suurelle osalle nuorista: kaikista vastaajista 80 prosenttia on täysin tai jokseenkin samaa mieltä eri väittämästä ”asuin ympäristön luonnonläheisyys on minulle tärkeää”. Vieraskielisten ja kantäväestön vastausten välillä ei ole eroja väittämän suhteen. Samoin väitteestä ovat lähes yksimielisiä myös eri elämänvaiheessa olevat tai eri suuralueilla ja asuinpaikoissa asuvat vastaajat, sillä kaikista ryhmistä suurin osa, vähintään 70 prosenttia, on väitteestä täysin tai jokseenkin samaa mieltä. Asuinpaikka ei siis näytä vaikuttavan luonnonläheisyyden arvostukseen. Tulos on vuoden 2010 kyselyyn nähden samanlainen. Asukasbarometrissa (2010) luonnonympäristö oli vastaajien mielestä toiseksi tärkein asuinalueen viihtyvyydestä (Strandell 2011, 10). Luonnonläheisyyden voidaankin tulkita tarkoittavan eri asioita kaupungin keskustassa ja haja-asutusalueilla asuville.



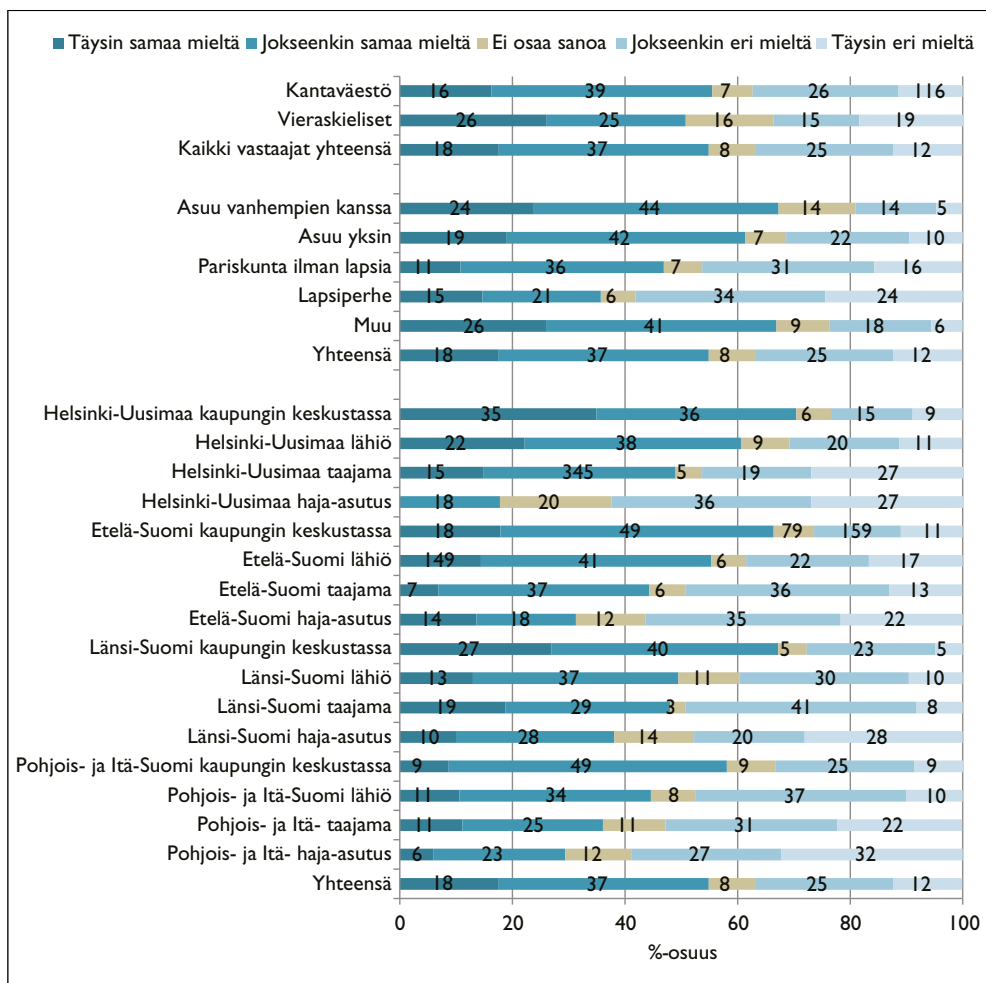
Kuva 6.10: Asuinympäristön luonnonläheisyys on minulle tärkeää

Vastaajista 73 prosenttia on täysin tai jokseenkin samaa mieltä väittämästä ”ravintoloiden, kauppojen ja kulttuuripalveluiden läheisyys on minulle tärkeää”. Näin oli jo vuoden 2010 tutkimuksessa. Vieraskielisille näyttäisi palveluiden läheisyys olevan tärkeämpää kuin kantaväestön vastaajille. Lapsiperheelliset eivät pidä niin tärkeinä mainittuja palveluiden läheisyyttä kuin yksin ja vanhempien kanssa asuvat, sekä lapsettomat pariskunnat. Myös asukasbarometrissa palvelujen läheisyys todettiin yksinasuville muita ryhmiä tärkeämmäksi (Strandell 2011, 10). Vastaajista, jotka asuvat Helsinki-Uudenmaan, Etelä-, Länsi-, Pohjois- ja Itä-Suomen haja-asutusalueilla eivät pidä niin tärkeinä mainittuja palveluita. Sitä vastoin kaupungin keskustoissa asuvat pitävät palveluiden läheisyyttä tärkeänä.



Kuva 6.II: Ravintoloiden, kauppojen ja kulttuuripalveluiden läheisyys on minulle tärkeää

Kaikista vastaajista hieman yli puolet (55 %) on täysin tai jokseenkin samaa mieltä eri väittämstä ”olen valmis tinkimään neliöiden määrästä, jotta saan asunnon keskeiseltä paikalta”. Vieraskielisistä vastaajista neljäsosa on valmis tinkimään neliöiden määrästä – todennäköisesti päästääkseen lähelle edellisessä väitteessä tärkeiksi koettuja palveluita. Samoin nuoremmat ovat vanhempia vastaajia valmiimpia tinkimään neliöiden määrästä. Sitä vastoin lapsiperheelliset eivät ole niin halukkaita tinkimään neliöiden määrästä kuin yksin ja vanhempien kanssa asuvat sekä lapsettomat pariskunnat. Vastaajat, jotka asuvat Helsinki-Uudellamaalla, Etelä-, Länsi-, Pohjois- ja Itä-Suomen kaupungin keskustoissa tai lähiössä ovat valmiimpia tinkimään neliöiden määrästä, jotta saavat asunnon keskeiseltä paikalta. Vuoden 2010 tulokset ovat samansuuntaiset.



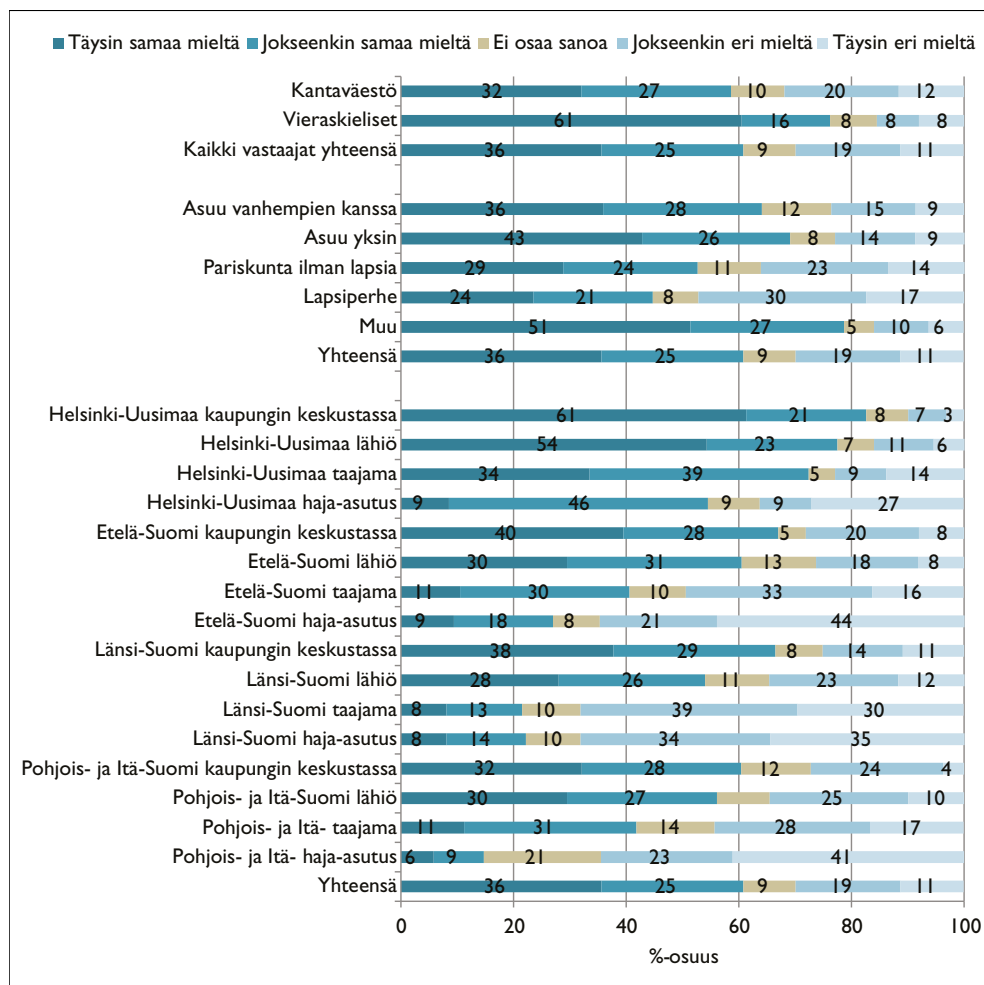
Kuva 6.12: Olen valmis tinkimään neliöiden määrästä, jotta saan asunnon keskeiseltä paikalta

6.4

Ympäristöasenteita heijastavat asumistoiveet

Kaikista vastaajista 61 prosenttia on täysin tai jokseenkin samaa mieltä väittämästä ”hyvät joukkoliikenneyhteydet ovat tärkeämpiä kuin hyvät henkilöautoyhteydet”¹³. Vieraskielisistä suurin osa (61 %) on väitteestä täysin samaa mieltä ja pitää hyviä joukkoliikenneyhteyksiä tärkeänä, vastaavasti reilu kolmasosa kantaväestön vastaajista on tätä mieltä. Yksin ja vanhempien kanssa asuvat pitävät hyviä joukkoliikenneyhteyksiä tärkeämpänä kuin lapsettomat pariskunnat tai lapsiperheelliset. Helsinki-Uudellamaalla, Etelä-, Länsi-, Pohjois- ja Itä-Suomen kaupungin keskustoissa tai lähiöissä asuvat painottavat muilla alueilla asuvia vastaajia enemmän hyvien joukkoliikenneyhteyksien tärkeyttä. Vuoden 2010 asukasbarometrissä hyviä joukkoliikenneyhteyksiä piti tärkeänä 81 prosenttia tulevan asuinalueen valinnassa, mutta vain 30 prosentilla hyvät joukkoliikenneyhteydet olivat vaikuttaneet nykyisen asunnon valintaan (Strandell 2011, 66–67).

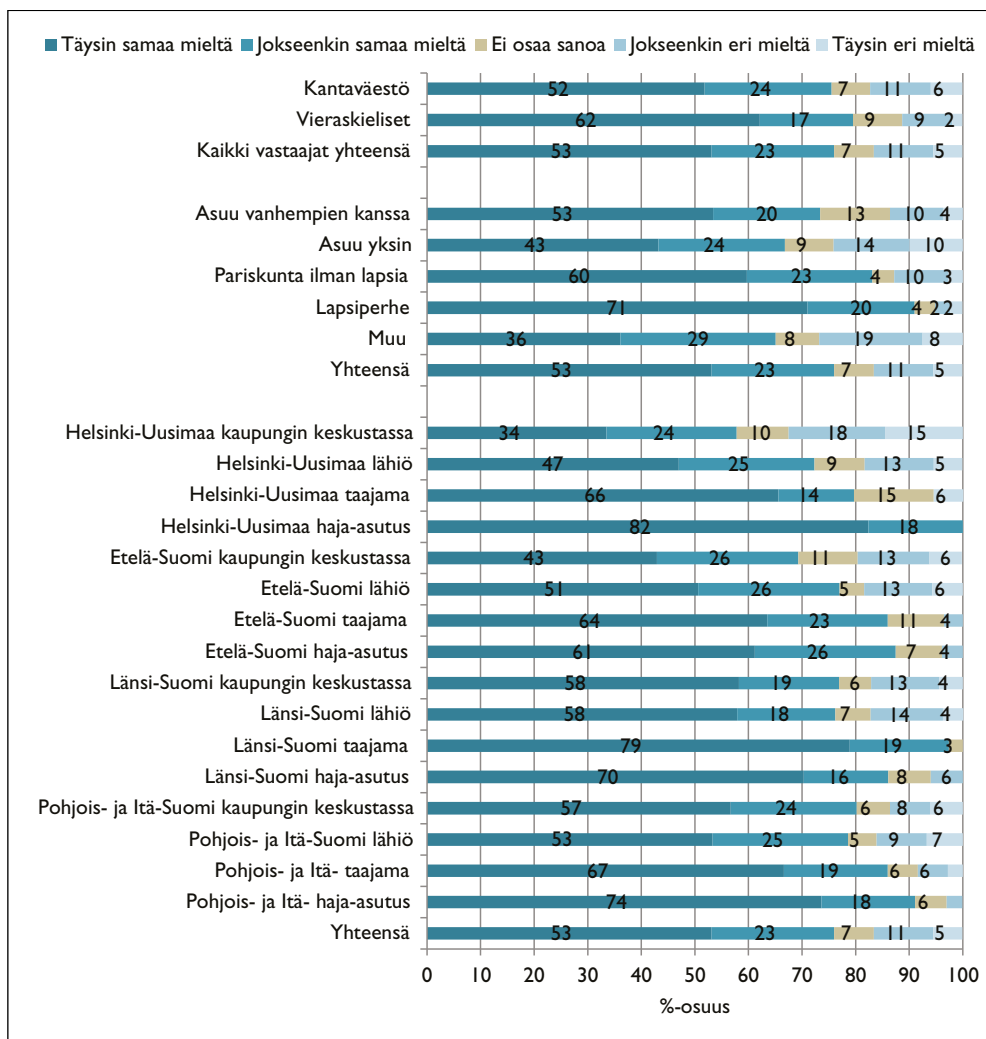
¹³ Vuoden 2010 tutkimuksessa väite oli muodossa ”hyvät liikenneyhteydet ovat tärkeämpiä kuin oma autopaikka”.



Kuva 6.13: Hyvät joukkoliikenneyhteydet ovat tärkeämpiä kuin hyvät henkilöautoyhteydet

Kaikista vastaajista 76 prosenttia on täysin tai jokseenkin samaa mieltä väittämäs-
tä ”asuntoon on hyvä kuulua oma autopaikka”¹⁴. Vieraskieliset pitävät autopaikan
kuulumista asuntoon hieman tärkeämpänä kuin kantaväestön vastaajat. Samoin
lapsiperheellisten enemmistön (71 %) mielestä asuntoon on hyvä kuulua oma au-
topaikka. Taajama- ja haja-asutusalueilla asuvat arvostavat autopaikan kuulumista
asuntoon suuralueesta riippumatta. Helsinki-Uudenmaan kaupunkien keskustoissa
asuvat arvostavat vähiten asuntoon kuuluvaa autopaikkaa.

¹⁴ Vuoden 2010 tutkimuksessa väite oli muodossa ”hyvät liikenneyhteydet ovat tärkeämpiä kuin oma autopaikka”.

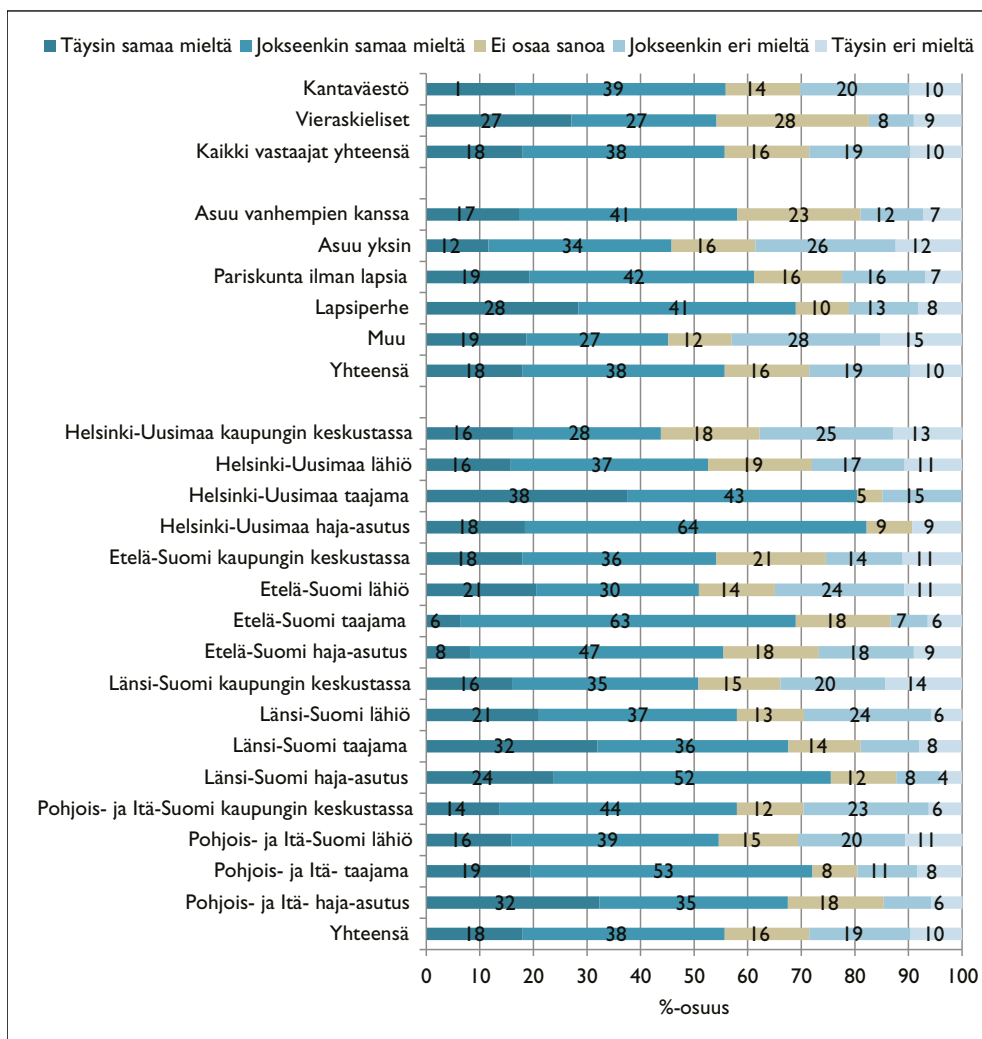


Kuva 6.14: Asuntoon on hyvä kuulua oma autopaikka

Kaikista vastaajista hieman yli puolet (56 %) täysin tai jokseenkin samaa mieltä väittämästä ”kiinnitän huomiota talon energiatehokkuuteen asuntoa valitessani”. Vieraskielisten ja kantaväestön välillä ei ole eroavaisuuksia väitteen osalta, sillä molemmista ryhmistä suurin osa kiinnittää huomiota talon energiatehokkuuteen asuntoa valitessaan. Samoin tekevät eri elämäntilanteissa olevat vastaajat, erityisesti lapsiperheelliset. Helsinki-Uudenmaan alueen taajamissa tai haja-asutusalueilla asuvat kiinnittävät muilla suuralueilla asuvia enemmän huomiota talon energiatehokkuuteen asuntoa valitessaan. Samoin omistusasunnossa ja omakotitaloissa asuvat kiinnittävät asiaan enemmän huomiota kuin vuokralla tai kerrostalossa asuvat. Tämä on odotettavaa, sillä energiatehokkuudella on suurempi ja suurempi taloudellinen merkitys omakotiasumisessa. Tulokset ovat samanlaisia kuin vuoden 2010 tutkimuksessa.

Asukasbarometrissä selvästi suurempi osuus (86 %) piti asumisen ympäristöstävällisyyttä melko tai erittäin tärkeänä asunnon ja asuinalueen valinnassa, jos olisi ollut kyselyhetkellä muuttamassa. Ympäristöstävällisyyttä ei kuitenkaan tarkemmin määritelty. Myös asukasbarometrin mukaan omakotitaloissa ja omistusasunnoissa asuvat pitävät ympäristöstävällisyyttä jonkin verran tärkeämpänä kriteerinä kuin kerrostaloissa ja vuokra-asunnoissa asuvat. Ympäristöstävällisyyttä asumisvalinnoissa tärkeänä pitävien osuuden havaittiin kasvavan iän myötä: nuorista 65 prosenttia pitää sitä tärkeänä, kun ikääntyneistä peräti 93 prosenttia. Kuitenkin vain kaksi prosenttia oli maininnut ekologisuuden, energiatehokkuuden tai ympäristöstäväll-

lisyyden yhdeksi kolmesta tärkeimmästä syystä toivotun talotyypin ja asuinalueen valinnassa. (Strandell 2011, 65.)



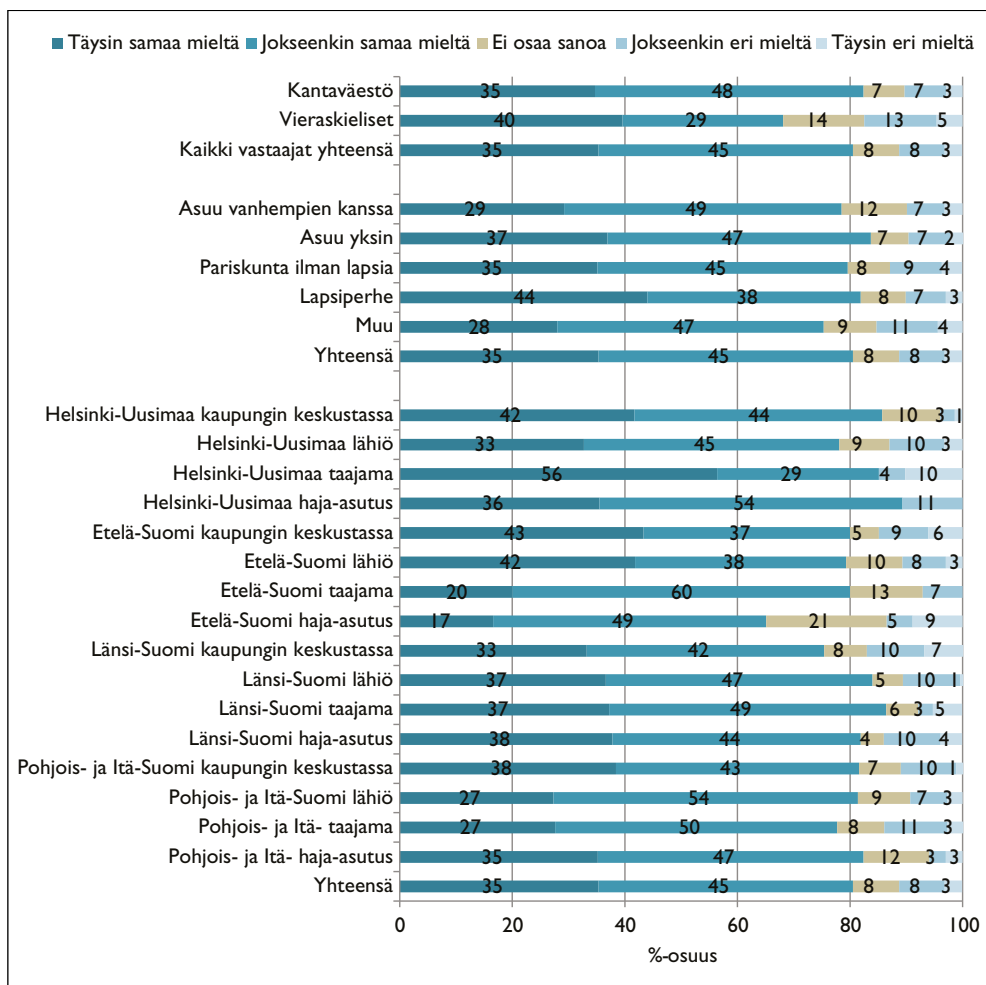
Kuva 6.15: Kiinnitän huomiota talon energiatehokkuuteen asuntoa valitessani

6.5

Asuinympäristö

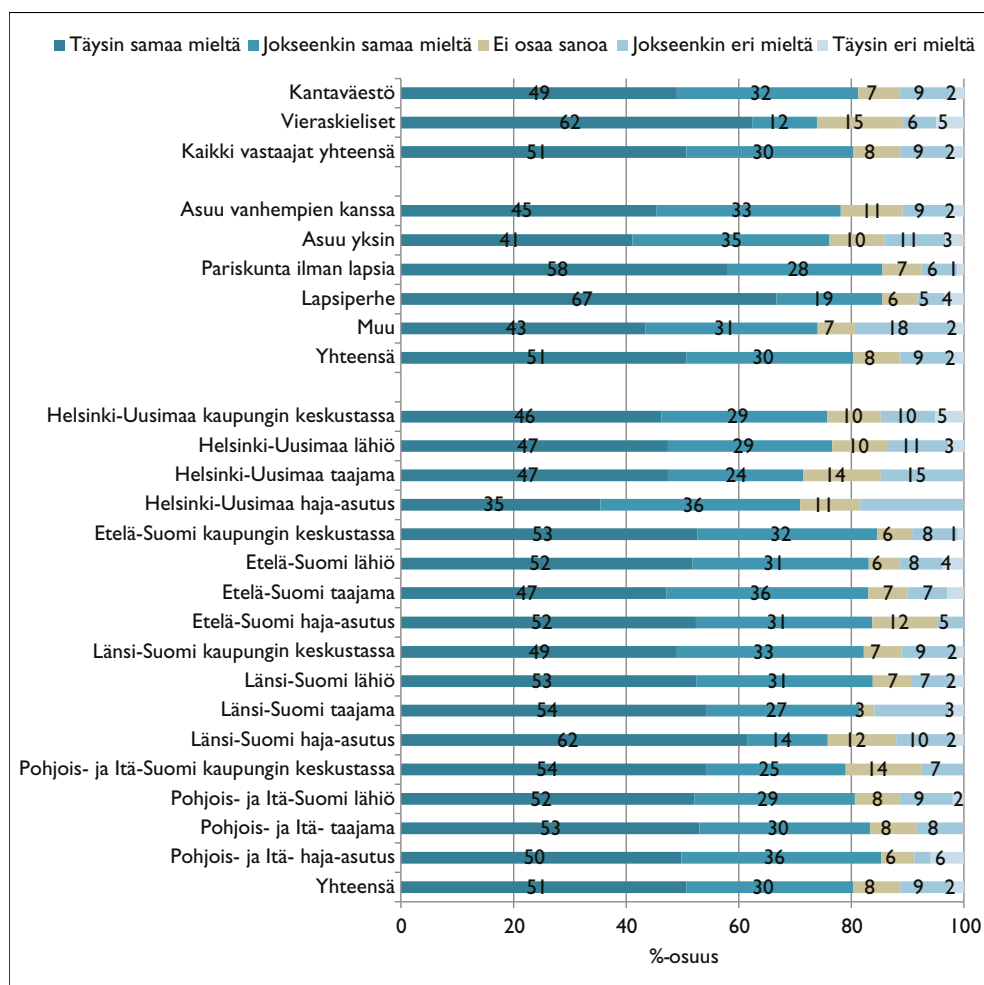
Kaikista vastaajista suurin osa (80 %) on täysin tai jokseenkin samaa mieltä väittämäs- tä "asuinalueen "henki" vaikuttaa muuttopäätökseeni". Kantaväestössä asuinalueen "henki" vaikuttaa hieman enemmän muuttopäätökseen kuin vieraskielisillä. Asuin- alueen "henki" on tärkeä eri elämäntilanteissa oleville vastaajille, sillä suurimman osan mielestä se vaikuttaa muuttopäätökseen kaikissa ryhmissä. Myös eri suuralueilla ja asuinpaikassa asuvien mielestä asuinalueen "henki" vaikuttaa muuttopäätökseen. Vähiten asuinalueen "henki" vaikutti muuttopäätökseen Etelä-Suomen haja-asutus- alueella asuvien mielestä.

Saatu tulos on samanlainen vuoden 2010 tutkimukseen verrattuna, jolloin myös 80 prosenttia piti asuinalueen "henkeä" tärkeänä muuttopäätökseen vaikuttavana tekijänä.



Kuva 6.16: Asuinalueen ”henki” vaikuttaa muuttopäätökseeni

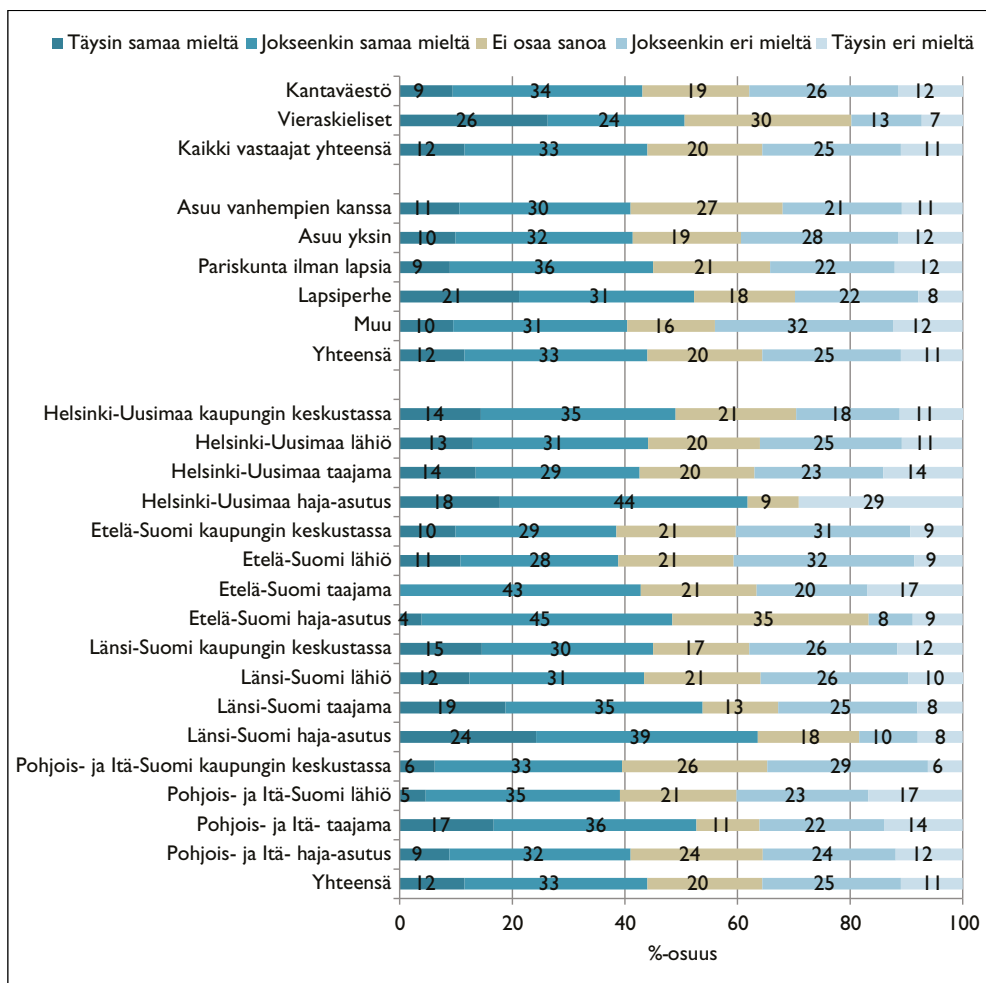
”Vaikka asunnon sijainti ja itse asunto olisivat hyvät, mutta asuinympäristö turvaton, en haluaisi asua siellä” on kyselyssä uusi nuorten asumistoiveita arvioiva väittämä. Väittämällä haluttiin tarkastella, kokevatko nuoret turvallisen ympäristön yhtenä tärkeänä asumiseen liittyvänä tekijänä. Suurin osa (80 %) ei haluaisi asua asunnossa, joka muuten täyttäisi asumisen kriteerit, mutta jonka asuinympäristö olisi turvaton. Erityisesti lapsiperheellisille asuinympäristön turvallisuus on tärkeä tekijä. Myös eri suuralueilla ja asuinpaikoilla asuville asuinympäristön turvallisuus näyttäisi menevän hyvän asunnon ja sen sijainnin edelle. Helsinki-Uusimaa-alueella asuvien arvioissa asuinympäristön turvallisuudelle ei laiteta aivan niin suurta painoarvoa kuin muiden suuralueilla asuvien vastauksissa. Myös asukasbarometrin mukaan asuinalueen turvattomuus on suomalaisten mielestä yksi pahimpia epäviihtyvyystekijöitä (Strandell 2011, 10).



Kuva 6.17: Vaikka asunnon sijainti ja itse asunto olisivat hyvät, mutta asuinympäristö turvaton, en haluaisi asua siellä

Vastaajista 45 prosenttia on täysin tai jokseenkin samaa mieltä väittämästä ”haluan vaikuttaa asuinalueeni ja asuinympäristöni suunnitteluun”. Väitteen osalta viidesosa vastaajista ei osannut sanoa mielipidettään. Vieraskielisistä puolet ja kantaväestöstä 43 prosenttia on täysin tai jokseenkin samaa mieltä väittämästä. Eri elämän vaiheissa olevista vastaajista lapsiperheelliset vastaajat pitivät vaikuttamista muita tärkeämpänä, sillä viidesosa oli täysin samaa mieltä väittämästä. Samoin eri suuralueiden haja-asutusalueilla (lukuun ottamatta Pohjois- ja Itä-Suomea) asuvat pitivät vaikuttamista asuinalueen ja asuinympäristön suunnitteluun muita tärkeämpänä. Vuoden 2010 tutkimukseen verrattuna nuorten halukkuus vaikuttaa asuinalueen ja asuinympäristön suunnitteluun on hieman laskenut, sillä vuoden 2010 tutkimuksessa yli puolet vastaajista halusi vaikuttaa suunnitteluun. Lapsiperheellisten kiinnostus vaikuttamiseen on pysynyt ennallaan.

Asukasbarometrin vastaajista puolet oli melko tai erittäin tyytyväisiä mahdollisuuksiin osallistua asuinalueen osallistamiseen koskevaan suunnitteluun. Tyytymättömiä oli viidesosa. Eri aluetyyppien väliset erot ovat pieniä, mutta harvan pientaloasutuksen alueilla asuvat olivat tyytyväisimpiä osallistumismahdollisuuksiin. Omistus- ja pientaloasukkaat olivat hiukan tyytyväisempiä kuin vuokra- ja kerrostaloasukkaat. Pienten lasten perheet olivat muita tyytymättömämpiä. Strandellin mukaan pikkulapsiperheillä on paljon tarpeita asuinympäristölle, mutta ei juuri aikaa ja mahdollisuuksia osallistumiseen. (Strandell 2011, 62.)

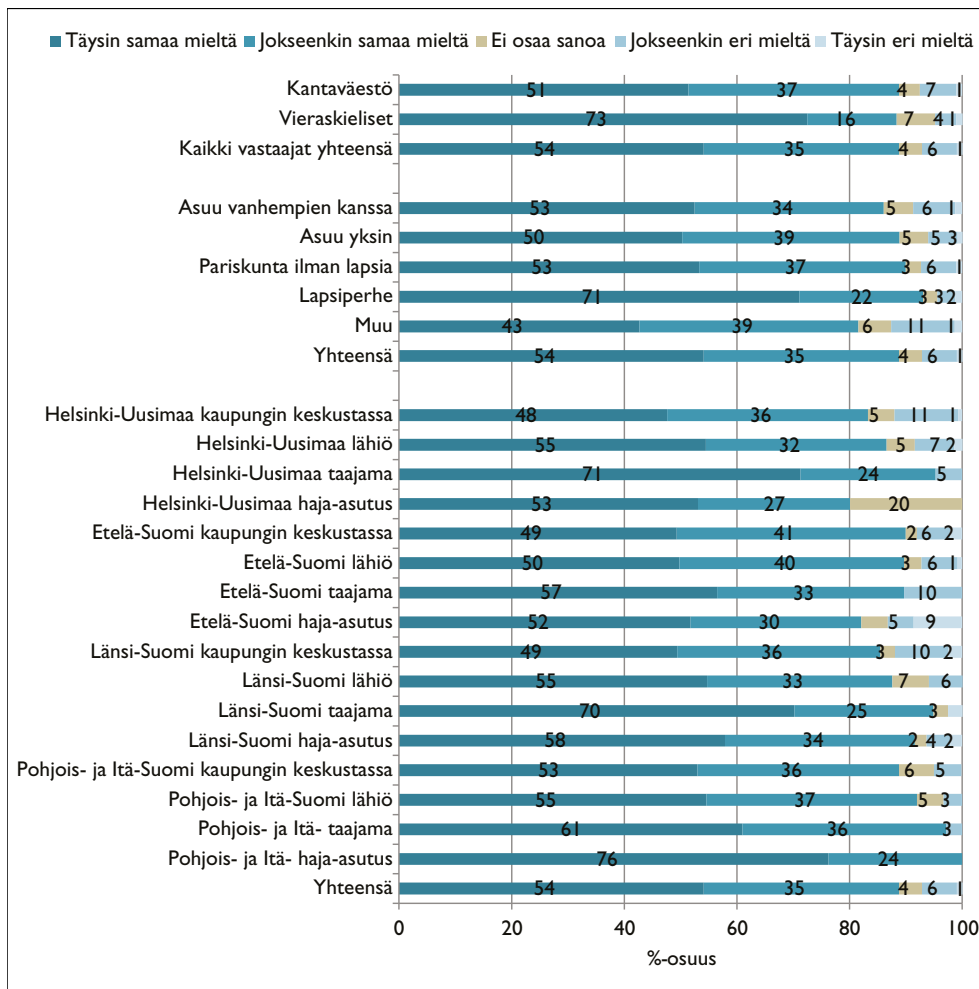


Kuva 6.18: Haluan vaikuttaa asuinalueeni ja asuinympäristöni suunnitteluun

Vastaajista 89 prosenttia on täysin tai jokseenkin samaa mieltä väittämästä ”mukavilla naapureilla on suuri merkitys asumisviihtyvyydelle”. Vieraskielisistä 73 ja kantaväestöstä 51 prosenttia on täysin samaa mieltä väittämästä. Eri elämän vaiheissa olevista vastaajista erityisesti lapsiperheelliset pitävät naapureiden merkitystä asumisviihtyvyydelle muita merkittävämpänä, sillä vastaajista 71 prosenttia on täysin samaa mieltä väittämästä. Samoin eri suuralueiden taajamissa asuvat pitävät naapureiden merkitystä muita tärkeämpänä. Erityisesti naapureiden merkitys korostuu Pohjois- ja Itä-Suomen haja-asutusalueella asuvien vastaajien mielipiteissä.

Tulos on hyvin samankaltainen vuoden 2010 tutkimukseen verrattuna, jolloin 90 prosenttia vastaajista oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä väittämästä. Lapsiperheellisillä naapureiden merkitys asumisviihtyvyyteen on pysynyt ennallaan. Tulos on samansuuntainen myös vuoden 2010 asukasbarometrin kanssa, jossa yhteisöllisyyttä mitattiin naapureiden kanssa jutteleminen yleisyydellä. Kaikkein tiiveimmät naapurussuhteet olivat pari- ja rivitaloissa asuvilla. Omakotitaloissa asuvatkin juttelivat enemmän naapureiden kanssa kuin kerrostaloissa asuvat. Vähiten naapureiden kanssa seurustelivat vuokra-asunnoissa sekä kaikkein tiiveimmillä asuinalueilla asuvat. Aiempien tutkimusten mukaan hyvin tiivis rakentaminen ei edistä yhteisöllisyyttä, vaikka ihmiset ovatkin fyysisesti lähellä toisiaan (ks. Kyttä 2004; Horelli 1981). Vuokra-asunnoissa ja tiiveimmillä asuinalueilla asuvilla myös keskimääräinen asumisaika on lyhyempi kuin muilla, mikä vaikuttaa naapurikontaktien syntymiseen. Väestöryhmien väliset erot naapurikontaktien määrässä ovat kuitenkin paljon suuremmat kuin aluetyyppien väliset erot. Naapurikontakteja on erityisen paljon yli 60-vuotiailla. Asu-

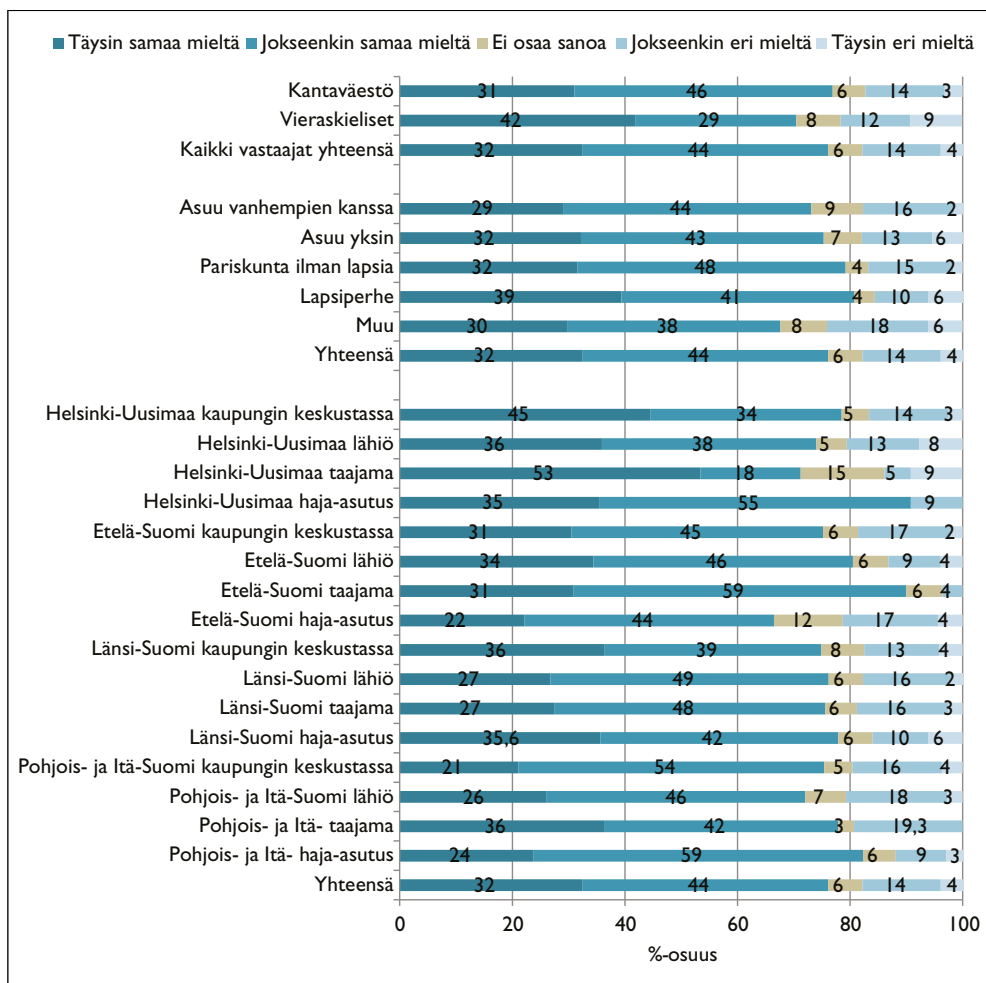
misajan lisäksi ikääntyneiden kontaktien runsauteen vaikuttaa myös elämänvaihe, jossa aikaa vietetään paljon asuinympäristössä. Sama koskee pienten lasten perheitä, joilla naapureiden kanssa juttelu oli keskimääräistä selvästi yleisempää, vaikka he olivat asuneet perhetyypeistä kaikkein lyhimmän aikaa nykyisessä asunnossa. Vähi- ten naapureiden kanssa juttelivat yksin asuvat. (Strandell 2011, 60.)



Kuva 6.19: Mukavilla naapureilla on suuri merkitys asumisviihtyvyydelle

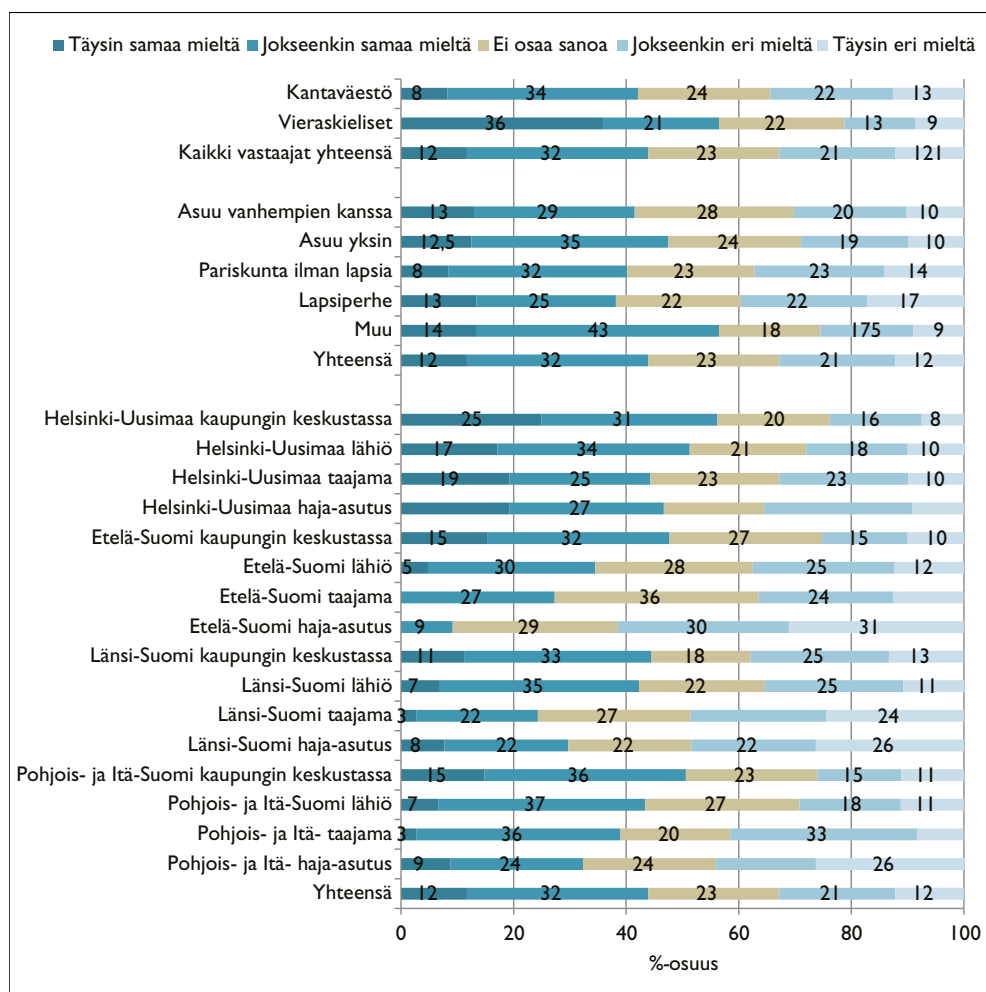
Vastaajista 76 prosenttia on täysin tai jokseenkin samaa mieltä väittämästä ”minulle on tärkeää, että asun lähellä tuttuja ja läheisiä ihmisiä”. Vieraskielisistä 42 ja kantaväestön vastaajista kolmasosa on täysin samaa mieltä väittämästä. Eri elämän vaiheissa olevista vastaajista erityisesti lapsiperheelliset pitivät tärkeänä asumista lähellä tuttuja ja läheisiä ihmisiä. Suuralueiden ja asuinpaikan mukaan erityisesti Helsinki-Uusimaa-alueen taajamissa tai kaupungin keskustoissa asuvat pitivät tärkeänä asumista lähellä tuttuja ja läheisiä ihmisiä.

Tulos on hyvin samankaltainen vuoden 2010 tutkimukseen verrattuna, jolloin 77 prosenttia oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä väittämästä. Lapsiperheellisille tärkeys läheisten ja tuttujen ihmisten asumisesta lähellä on pysynyt ennallaan.



Kuva 6.20: Minulle on tärkeää, että asun lähellä tuttuja ja läheisiä ihmisiä

Vastaajista 44 prosenttia on täysin tai jokseenkin samaa mieltä väittämästä ”asuisin mielelläni monikulttuurisessa asuinympäristössä”. Viidesosa ei osannut sanoa mieltäpidettään väittämästä ja viidesosa oli jokseenkin eri mieltä. Vieraskielisistä kolmasosa ja kantaväestöstä alle kymmenesosa on täysin samaa mieltä väittämästä. Eri elämän vaiheissa olevista vastaajista erityisesti sukulaisten, kavereiden tai yhdessä jonkun muun kanssa soluasunnossa asuvat vastaajat asuisivat mieluiten monikulttuurisessa asuinympäristössä. Suuralueiden ja asuinpaikan mukaan erityisesti kaupungin keskustoissa tai lähiöissä asuvat vastaajat suhtautuvat positiivisemmin asumiseen monikulttuurisessa asuinympäristössä kuin taajamissa tai haja-asutusalueilla asuvat. Erityisesti Etelä-Suomen haja-asutusalueella asuvat vastaajat suhtautuvat kielteisemmin asumiseen monikulttuurisessa asuinympäristössä. Vuoden 2010 tutkimukseen verrattuna nuorten halukkuus asua monikulttuurisessa asuinympäristössä on hieman laskenut, sillä vuoden 2010 tutkimuksessa noin puolet olisi asunut mielellään ko. asuinympäristössä.



Kuva 6.21: Asuisin mielelläni monikulttuurisessa asuinypäristössä

Tässä luvussa käsitellyt kysymykset koskevat vastaajien arvostuksia ja mieltymyksiä, eivät lähiajan suunnitelmia. Tämä selittää myös vastausten jonkinasteisen ristiriitaisuuden. Vastaajista suurin osa haluaa mieluummin asua omakotitalossa ja ylivoimaisesti suurin osa luonnonläheisessä ympäristössä. Toisaalta suurin osa haluaa asua isossa kaupungissa ja arvostaa asuinalueen hyviä joukkoliikenneyhteyksiä ja hyviä palveluita. Omakotiasuminen luonnonläheisessä ympäristössä hyvien palvelujen ja julkisen liikenteen yhteyksien äärellä on mahdollista kaupunkien esikaupunkialueilla.

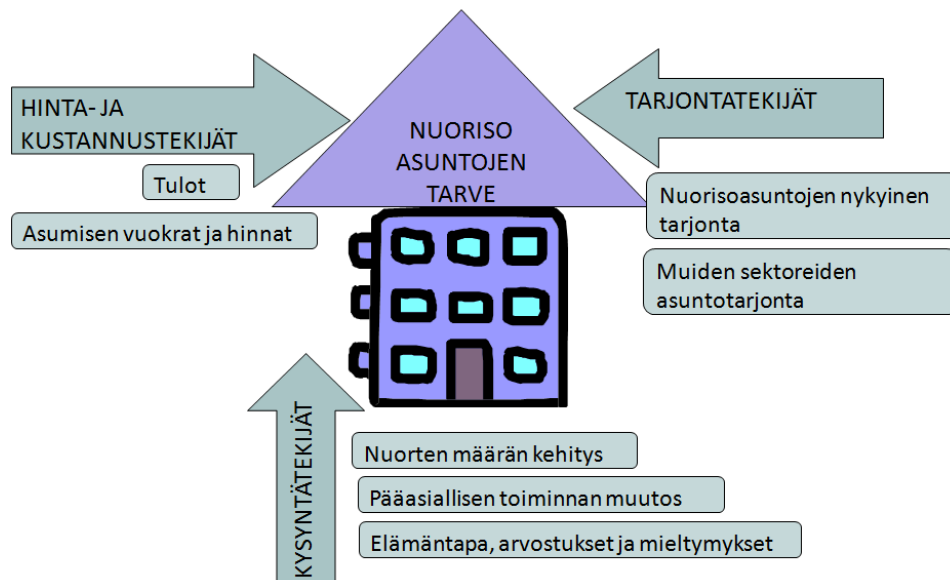
7 Nuorisoasuntojen määrällisen tarpeen arviointi

7.1

Nuorisoasuntojen tarpeeseen vaikuttavat tekijät

Tutkimuksen yhtenä tavoitteena on selvittää nuorisoasuntojen määrällistä tarvetta ja siihen vaikuttavia tekijöitä tulevien 5–10 vuoden ajalle. Arviointi perustuu kehikkoon, jossa nuorisoasuntojen tarpeeseen vaikuttavat tekijät on jaoteltu kysyntätekijöihin, tarjontatekijöihin sekä hinta- ja kustannustekijöihin (kuva 7.1). Useimmissa tekijöissä on suuria alueellisia eroja paitsi nykytilanteessa myös erityisesti tulevien vuosien kehityksessä. Tämä vaikuttaa nuorisoasuntojen tarpeeseen alueellisesti eriyttävästi. Arvioinnissa käytetään pääasiassa seuraavaa aluejakoa:

- Helsingin seutu: pääkaupunkiseutu, kehysalue
- Muut suuret kaupunkiseudut: Tampere, Turku, Oulu, Lahti, Jyväskylä, Kuopio
- Maakunta- ja seutukeskukset
- Muu Suomi.



Kuva 7.1: Nuorisoasuntojen tarpeeseen vaikuttavat tekijät

Kysyntätekijät

Nuorten määrä

Nuorten (18–29-vuotiaat) määrän kehitys määrittää nuorisoasuntojen laajaa kysyntä-pohjaa. Kaupungeissa, joissa on nuorisoasuntoja, 1–2 prosenttia nuorista asuu niissä.

Väestötilaston mukaan 18–29-vuotiaiden määrä on kääntynyt Suomessa laskuun ja väestöennusteen (Tilastokeskus 2012) mukaan nuorten määrä tulee vähenemään Suomessa keskimäärin 0,2 prosenttia vuodessa jaksolla 2013–2023, mutta kääntyy uudelleen loivaan nousuun 2020-luvun puolivälissä. Alueelliset erot nuorten määrän muutoksessa ovat suuret. Helsingin seudulla Tilastokeskus ennakoii nuorten määrän kasvavan edelleen hieman vuoteen 2023 mennessä ja kääntyvän sen jälkeen nopeampaan kasvuun. Helsingin kaupungin tietokeskuksen (2014) tuoreessa ennusteessa Helsingin seudun nuorten määrän arvioidaan kasvavan nopeammin kuin Tilastokeskuksen ennusteessa. Tampereen ja Oulun seutukunnissa nuorten määrän ennustetaan pysyvän nykyisellä tasolla vuoteen 2023 asti. Kaikilla muilla kaupunkialueilla (seutukunnissa), joissa on nuorisoasuntoja, nuorten määrän arvioidaan vähenevän seuraavan 10 vuoden aikana. Pienemmissä maakunta- ja seutukeskuksissa ja muualla maassa nuorten määrän ennakoitaan vähenevän jyrkemmin kuin suurilla kaupunkialueilla.

Maahanmuutto vaikuttaa nuorten määrän muutokseen, koska maahanmuuttajat painottuvat nuoriin aikuisiin. Viime vuosien maahanmuuttajista keskimäärin noin 40 prosenttia on ollut 15–29-vuotiaita. Jos maahanmuutto jatkuu yhtä vilkkaana kuin vuosina 2011–2013, se vaikuttaa nuorten määrää nostavasti erityisesti Helsingin seudulla ja muilla suurilla kaupunkialueilla, joihin maahanmuutto keskittyy. Vastaavasti Tilastokeskuksen nuorten ennuste saattaa osoittautua alimitoitetuksi näillä alueilla.

Pääasiallinen toiminta ja työllisyys

Tämän tutkimuksen haastatteluaineiston mukaan nuorisoasunnoissa asuviksi itsensä ilmoittaneista¹⁵ vajaa puolet oli opiskelijoita ja jonkin verran yli puolet kuului työvoimaan (mukaan lukien oppisopimusopiskelijat). Työvoimaan kuuluvista vajaa puolet ja kaikista vastaajista noin viidennes oli työttömänä. Opiskelijoiden osuus on varsin suuri ottaen huomioon, että nuorisoasunnot on ensisijaisesti tarkoitettu työssäkäyville tai työelämään hakeutuville.

Koko väestön 20–29-vuotiaista nuorista kaksi kolmannesta on työllisiä, kymmenesosa työttömiä, noin 15 prosenttia opiskelijoita ja kymmenesosa muita työvoiman ulkopuolella olevia¹⁶ (Työvoimatutkimus 2013). Voidaan arvioida, että nuorisoasunnoissa asuvien joukossa opiskelijat ja työttömät ovat edustettuina selvästi suuremmalla osuudella ja työlliset pienemmällä osuudella kuin koko väestön nuorissa.

Koko väestön 20–29-vuotiaiden pääasiallisen toiminnan jakauma on muuttunut vuodesta 2008 vuoteen 2014: Työllisten osuus on laskenut kaksi prosenttiyksikköä, ja vastaavasti työttömien ja opiskelijoiden osuudet ovat kasvaneet vajaan prosenttiyksikön. Myös muiden työvoiman ulkopuolisten osuus on noussut hieman (kuva 7.2).

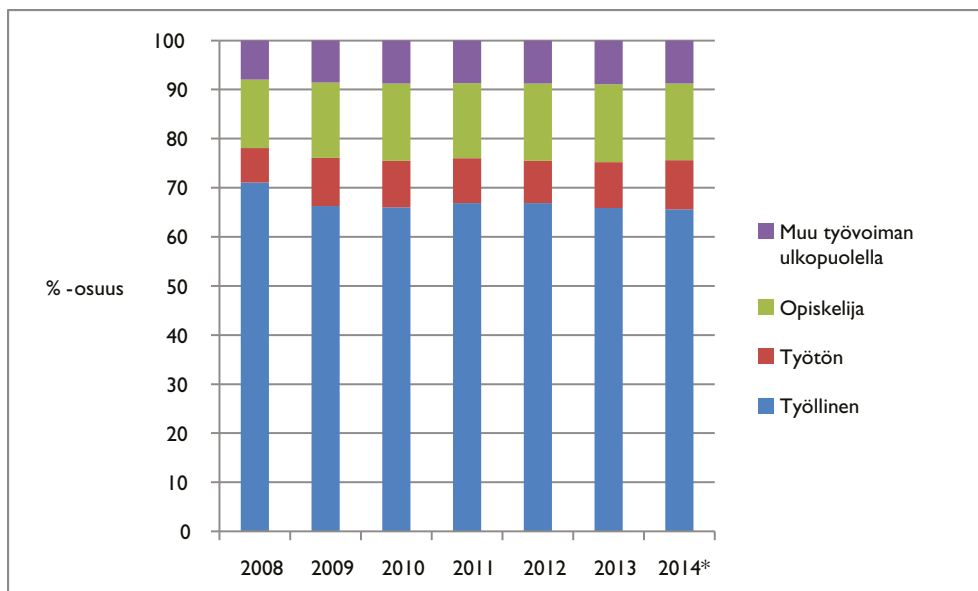
Talouden kehitys seuraavan 5–10 vuoden aikana on asiantuntijoiden mukaan epävarmaa. Arviot¹⁷ lähivuosien talouskehityksestä vaihtelevat taantuman pitkäaikais-

¹⁵ Vastaajien määrä n=22. Vastausten perusteella arvioidut osuudet ovat suuntaa antavia, eivät tilastollisesti luotettavia estimaatteja.

¹⁶ Varusmies- ja siviilipalvelusta suorittavat, eläkeläiset ja muut, jotka eivät opiskele tai kuulu työvoimaan.

¹⁷ Mm. VM, ETLA, PTT, PT, Nordea syksyllä 2014

ta jatkumisesta hitaaseen elpymiseen. Jos elpyminen toteutuisi ja talous ja työllisyys kääntyisivät nousuun, se heijastuisi myös nuorten työllisyystilanteeseen. On kuitenkin perusteltua varautua siihen, että työllisyystilanne pysyy heikkona useita vuosia. Tämä lisää osaltaan nuorisoasuntojen kysyntää etenkin suurilla kaupunkialueilla, joissa nuorten määrä kasvaa ennusteiden mukaan edelleen.



Kuva 7.2: 20–29-vuotiaat pääasiallisen toiminnan mukaan Suomessa. Lähde: Tilastokeskus, työvoimatutkimus. (*ennakkoarvio)

Elämäntapa, arvostukset ja mieltymykset

Nuorten muuttoliike alueiden välillä on vilkastunut jatkuvasti. 15–29-vuotiaiden maakuntien väliset muutot lisääntyivät 11 prosenttia vuodesta 2003 vuoteen 2013 ja samana aikana maahan muuttaneiden nuorten määrä kasvoi 84 prosenttia. Nuorten muuttoliike sekä maan sisällä että maahanmuutossa suuntautuu voimakkaasti suurille kaupunkialueille, joissa korkeakoulut ja muut koulutuslaitokset pääasiassa sijaitsevat ja joissa työllistymismahdollisuudet ovat parhaat.

Lapsuudenkodista muuttavien nuorten pääasialliset muuttosyyt ovat itsenäistyminen, paikkakunnan vaihtaminen opiskelun tai työn vuoksi sekä toisen henkilön kanssa yhteen muuttaminen. Itsenäisesti asuvista nuorista suurin osa asuu vuokra-asunnossa, osuus on suurempi vieraskielisillä kuin kantaväestöllä. Nuorista itsenäisesti vuokralla asuvista puolet asuu vapaiden markkinoiden asunnoissa, viidennes opiskelija-asunnossa, runsas kymmenes kunnan ja sama osuus suuren vuokratyöyhtiön vuokra-asunnossa. Nuorisoasunnoissa asuvien osuus on kaksi prosenttia. Asumiskuluista selviytyminen on yleisesti haastavaa. Kaksi kolmannesta aikoo hankkia omistusasunnon tulevaisuudessa. Nuorisoasunnoissa asuvista asunnon omistajaksi aikovia oli puolet.

Tämän tutkimuksen mukaan sekä nuorten asumistilanne että nuorten arvostukset asumisen suhteen ovat muuttuneet melko vähän verrattuna aikaisempiin 2000-luvulla tehtyihin tutkimuksiin.

Tulosten perusteella voidaan arvioida, että myös tulevaisuudessa vuokra-asuntojen merkitys nuorten itsenäisen asumisuran alkuvaiheen asuntona pysyy erittäin tärkeänä, vaikka pitemmän ajan kuluessa suurella osalla toiveena on omistusasunto, erityisesti omakotitalo. Nuorten vuokra-asuntomarkkinat painottuvat pieniin asuntoihin ja sijaitsevat suurilla kaupunkialueilla sekä maakunta- ja seutukeskuksissa.

Nuorisoasumisen vaihtoehtoja ovat ennen kaikkea vapaiden markkinoiden asunnot ja opiskelija-asunnot. Pääkaupunkiseudun ulkopuolella myös kaupunkien ja yleishyödyllisten toimijoiden arava- ja korkotukilainoilla rahoitetut ARA-vuokra-asunnot ovat nuorten ulottuvilla, mutta pääkaupunkiseudulla pienten ARA-asuntojen tarjonta on vähäistä ja kilpailu niistä on erittäin kovaa, jolloin erityisesti perheettömien nuorten asunnonhakijoiden mahdollisuudet ovat heikot.

7.3

Tarjontatekijät

Nuorisoasuntojen nykyinen kanta (asuntoja¹⁸ noin 6 500) on noin 0,8 prosenttia koko maan vuokra-asuntokannasta ja keskimäärin kaksi prosenttia vuokra-asuntokannasta niissä kunnissa (noin 30), joissa on nuorisoasuntoja. Nuorisoasuntoliitto (NAL) ja sen yhteistyökumppaneiden nuorisoasunnoissa asuntojen käyttöaste oli 96 prosenttia ja asukasvaihtuvuus 39 prosenttia vuonna 2013. Nuorisosäätiön asunnoissa, jotka sijaitsevat etupäässä pääkaupunkiseudulla, käyttöaste oli yli 99 prosenttia ja asukasvaihtuvuus noin 26 prosenttia.

Nuorisoasuntojen kysyntään vaikuttaa oleellisesti kysynnän ja tarjonnan suhde muilla vuokra-asuntomarkkinoilla. Vapaarahoitteisten vuokra-asuntojen tarjonta on kasvanut vuodesta 2005 vuoteen 2013 noin viidenneksellä, mutta vastaavasti ARA-kanta on supistunut noin 5 prosenttia, koska vanhoja ARA-asuntoja on siirtynyt vapaille markkinoille ARA-rajoitusten päätyttyä. Kaikkien asuttujen vuokra-asuntojen määrä on kasvanut 9 prosenttia. Vuokra-asuntojen osuus asuntokannasta on viime vuosikymmenen supistumisen jälkeen kasvanut hieman viimeksi kuluneen viiden vuoden aikana ja oli 40,4 prosenttia vuonna 2013.

ARA-asuntojen tuotanto on viimeisen viiden vuoden aikana ollut keskimäärin 6 500 asuntoa vuodessa, joista vajaa puolet on ollut erityisryhmien asuntoja, joihin sisältyvät myös nuorisoasunnot. ARA-asuntoja on valmistunut noin 2,5 prosenttia suhteessa koko ARA-kantaan. ARA-asuntojen kysynnän ja tarjonnan suhde on pysynyt viimeisen viiden vuoden aikana koko maassa vakaana. Tilanne on kuitenkin eriytynyt alueellisesti siten, että pääkaupunkiseudulla kysyntä on kasvanut jatkuvasti tarjontaa nopeammin, mutta muualla maassa kehitys on ollut vastakkaisasuuntainen ja ARA-kannan vajaakäyttö on kasvanut (ARA 2014a).

Vapaarahoitteisten vuokra-asuntojen tarjonta muuttuu ennen kaikkea yksityisten vuokra-asuntosijoittajien, joista suuri osa on tavallisia kotitalouksia, asuntokauppojen kautta vanhasta asuntokannasta. Myös yksityisen sijoittajasektorin (kiinteistörahastot, vakuutusyhtiöt, entiset yleishyödylliset rakennuttajat) rahoittamien vapaarahoitteisten vuokra-asuntojen uustuotanto on viime vuosina aktivoitunut suurilla kaupunkialueilla.

7.4

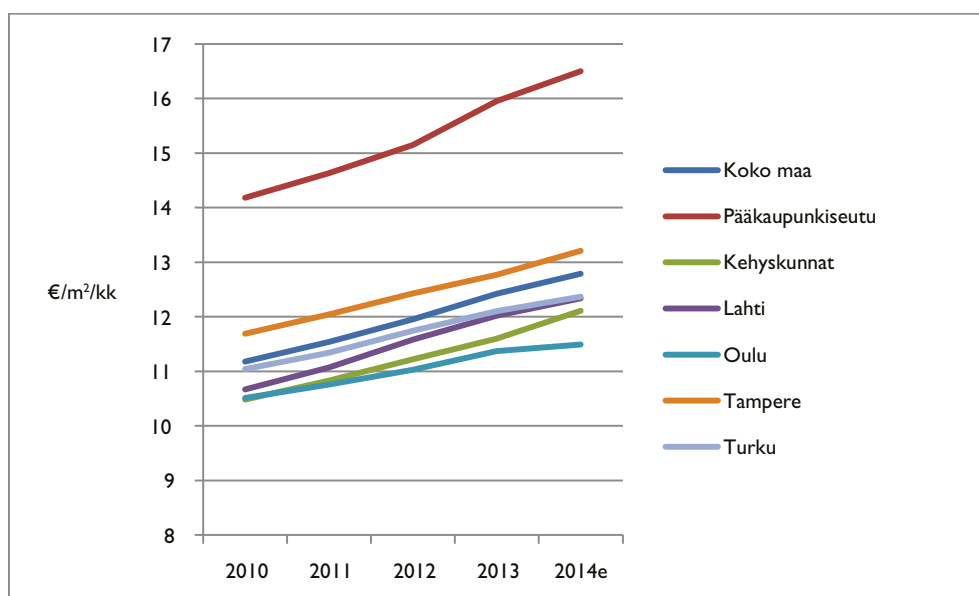
Tulo- ja kustannustekijät

Vapaarahoitteiset vuokrat ovat hyvä indikaattori vapaarahoitteisen vuokra-asuntokannan ja yleisemmin koko vuokra-asuntomarkkinan kysynnän ja tarjonnan tasapainolle. Pääkaupunkiseudulla vapaarahoitteisten vuokra-asuntojen vuokrataso on noin 30 prosenttia korkeampi kuin koko maassa keskimäärin (kuva 7.3). Sen lisäksi ainoas-

¹⁸ Nuorisoasuntoliiton/Alkuasuntojen sekä Nuorisosäätiön hallinnassa olevat asunnot.

taan Tampereella vuokrataso ylittää koko maan keskiarvon, johon vaikuttaa suurella painoarvolla pääkaupunkiseudun suuri osuus koko maan vuokra-asuntokannasta.

Koko maassa vuokrataso nousi 14 prosenttia vuodesta 2010 vuoden 2014 kolmanteen neljännekseen, kun kuluttajahinnat nousivat samana aikana 9 prosenttia ja yleinen ansiotaso 10 prosenttia (Tilastokeskus), toisin sanoen vapaarahoitteisen vuokra-asuntokannan vuokrataso nousi reaalisesti noin viisi prosenttia. Pääkaupunkiseudulla, kehyskunnissa ja Lahdessa vuokrataso nousi jakson aikana 16 prosenttia eli nopeammin kuin koko maassa keskimäärin. Tampereella nousu oli 13 prosenttia Turussa 12 prosenttia ja Oulussa 9 prosenttia. Vapaarahoitteisten vuokrien nousuvauhdin perusteella vuokra-asuntomarkkinat ovat kiristyneet tuntuvasti pääkaupunkiseudulla, Helsingin seudun kehyskunnissa ja Lahdessa. Myös Tampereella ja Turussa vuokrat ovat nousseet reaalisesti. Suurista kaupungeista ainoastaan Oulussa vuokrat ovat pysyneet reaalisesti samalla tasolla. Oulussakin vuokrien nousu taittui vasta vuonna 2013.



Kuva 7.3: Vapaarahoitteiset vuokrat koko maassa ja suurissa kaupungeissa. Lähde: Tilastokeskus. Vuoden 2014 tieto on neljännekseltä 3/2014.

Vuokra-asuntomarkkinoiden kireyttä nuorten näkökulmasta alueittain voidaan arvioida vertaamalla vapaarahoitteisten vuokra-yksidiöiden alakvartiili-vuokratason¹⁹ kohtuullisena pidettävään nuorisoasuntojen normitasoon²⁰. Jos jollain alueella pienen vuokra-asunnon alakvartiili-vuokrataso ei poikkea oleellisesti kohtuullisesta normitasosta, voidaan arvioida, että yksityisen vuokra-asuntokannan sekä normaalin ARA-kannan tarjonta riittää kohtuullisesti tyydyttämään nuorten vuokra-asuntokysynnän. Kaikilla alueilla voi tosin olla ajoittaisia ja paikallisia tarjontakapeikkoja.

Koko maassa vapaarahoitteisten vuokrayksidiöiden alakvartiilin keskivuokrataso oli 11,50 euroa/m²/kk vuonna 2013 (Tilastokeskus). Ero normivuokratason on melko pieni, 0,50 euroa eli noin 5 prosenttia. Alueelliset erot ovat kuitenkin suuret. Pääkaupunkiseudulla ero on noin 4 euroa ja muissa suurissa kaupungeissa sekä kehyskunnissa 1,50–2 euroa. Muualla maassa pienten vuokra-asuntojen alakvartiili-vuokrataso alittaa keskimäärin normivuokratason, joskin alueellinen vaihtelu on suurta.

¹⁹ Alakvartiili kuvaa neliövuokran suhteen halvimman neljänneksen korkeinta vuokratasoa (€/m²/kk).

²⁰ Nuorisoasuntoliiton / Alkuasuntojen keskimääräinen vuokrataso on noin 11 €/m².

Nuorisoasuntojen tarve

Nuorisoasuntojen tarpeeseen vaikuttavien tekijöiden muutos on ollut alueellisesti eriytyneenä viimeisen 5–10 vuoden aikana ja tulee todennäköisesti olemaan myös seuraavan 5–10 vuoden aikana.

Väestöennusteiden mukaan nuorten määrä kasvaa pääkaupunkiseudulla ja kehyskunnissa sekä Tampereen seudulla. Muilla suurilla kaupunkialueilla kasvu on joko hidasta tai määrä pysyy suunnilleen ennallaan. Suurimmassa osassa muuta Suomea nuorten määrä tulee vähenemään kuluvan vuosikymmenen jälkipuolella ja ensi vuosikymmenen alussa. Nuorten määrän kasvuun vaikuttaa oleellisesti maahanmuutto, koska kansainvälisten muuttajien joukossa nuorten aikuisten osuus on erittäin suuri. Maahanmuutto kohdistuu pääasiassa pääkaupunkiseudulle ja muille suurille kaupunkialueille. Maahanmuuttajanuorilla on selvästi vaikeuksia päästä asuntomarkkinoille.

Työllisyystilanteen heikentyminen yleisesti ja myös nuorten keskuudessa viime vuosina on heikentänyt työttömäksi tai työvoiman ulkopuolelle jääneiden nuorten asemaa asuntomarkkinoilla. On mahdollista, että nuorten työllisyystilanne pysyy heikkona useita vuosia. Nuorten työllisyystilanteen heikentyminen vuonna 2008 kansainvälisestä finanssikriisistä käynnistyneen talouden taantuman seurauksena on todennäköisesti lisännyt nuorisoasuntojen kysyntää, koska opiskelijat ja työttömät nuoret painottuvat niiden asukkaissa.

Vapaarahoitteisten vuokrien nousuvauhdin perusteella vuokra-asuntomarkkinat ovat kiristyneet selvästi pääkaupunkiseudulla, kehyskunnissa ja Lahdessa sekä lievemmin Tampereella ja Turussa. Nuorten mahdollisuudet saada ARA-vuokra-asuntoja ovat heikentyneet entisestään pääkaupunkiseudulla, mutta parantuneet ainakin pienemmillä kaupunkialueilla.

Nuorisoasuntojen kysyntä perustuu edulliseen vuokratasoon sekä valintaperusteisiin, joilla asunnot kohdennetaan asunnon tarpeessa oleviin nuoriin. Nuorten asunnonhakijoiden vaihtoehtoja ovat opiskelija-asunnot (opiskelijoille), vapaiden markkinoiden vuokra-asunnot sekä normaalit ARA-asunnot. Nuorisoasuntojen kysynnän perusteella alueet voidaan jakaa kolmeen ryhmään.

Pääkaupunkiseudulla edullisimpienkin pienten vapaiden markkinoiden vuokra-asuntojen vuokrataso on yli kolmanneksen korkeampi kuin nuorisoasuntojen normitaso. Lisäksi normaalien pienten ARA-vuokra-asuntojen saatavuus on erittäin heikko tavallisen nuoren kannalta. Nuorten määrä kasvaa maahanmuuton vauhdittamana. Työllisyysnäkymät tuskin paranevat merkittävästi lähivuosina. Tästä syystä hyvissä sijainneissa nuorisoasuntojen merkittäväälle lisätarjonnalle riittää todennäköisesti kysyntää pitkäaikaisesti. Sen sijaan joukkoliikenteellä heikosti saavutettaviin etäisiin sijainteihin rakentamiseen sisältyy kysyntäriski, jos vaihtoehtoinen tarjonta lisääntyy.

Helsingin seudun kehyskunnissa, Tampereella ja Turussa on todennäköisesti kysyntää nuorisoasuntojen lisätarjonnalle hyvissä sijainneissa, erityisesti kanta-kaupungissa sekä hyvien joukkoliikenneyhteyksien aluekeskuksissa. Myös muilla suurilla kaupunkialueilla on kysyntää parhaissa sijainneissa. Kuitenkin riskinä on, että mahdollinen uusi tarjonta vähentää kysyntää vanhassa, vähemmän edullisesti sijaitsevassa nuorisoasuntojen kannassa.

Muualla maassa vapaiden markkinoiden vuokra-asuntokanta ja normaali ARA-kanta pystyvät pääosin ottamaan vastaan nuorten asuntokysynnän, koska nuorten määrä vähenee, vuokra-asuntokannassa on väljyyttä ja edullisimpien vapaiden markkinoiden vuokra-asuntojen vuokrataso on lähellä normitasoa. Kuitenkin paikallisia kapeikkoja voi olla muun muassa kasvavissa maakunta- ja seutukeskuksissa.

Suurissa kaupungeissa kohtuuhintaisten, hyvin saavutettavassa paikassa sijaitsevien tonttien tarjonta on rajoite nuorisoasuntojen rakentamiselle. Hyvä saavutettavuus joukkoliikenteellä on välttämätön edellytys suurella kaupunkialueella sijaitseville nuorisoasunnoille. Samaan aikaan suurissa kaupungeissa on paljon vajaakäytössä tai tyhjillään olevia toimistorakennuksia, joista osa sijaitsee hyvin saavutettavissa sijainneissa. Mahdollisuuksia muuntaa tällaisia rakennuksia nuorisoasunnoiksi kannattaa selvittää edellyttäen, että rakennukset soveltuvat sijainnin ja rakenteiden puolesta kohtuullisin kustannuksin muunnettaviksi. Tällainen hanke on käynnistymässä Helsingin kaupungin nuorisoasiainkeskuksen, Toimivan kaupungin, Nuorisoasuntoliiton ja Alkuasuntojen yhteisenä projektina, jossa muotoilun avulla etsitään ratkaisua nuorten asunnottomuuteen²¹.

²¹ <http://www.toimivakaupunki.fi/fi/projektit/oman-muotoinen-koti/>

8 Johtopäätökset ja toimenpide-ehdotukset

8.1

Keskeiset tulokset

Yleisintä nuorten keskuudessa on asuminen yksin tai avoliitossa. Kolmannes asuu Uudellamaalla, valtaosa kaupunkien keskustoissa tai esikaupungeissa. Yli puolet nuorista asuu kerrostalossa. Vanhempiansa luona asuvista kuitenkin enemmistö asuu omakotitalossa.

Valtaosa vastanneista nuorista on jo muuttanut pois lapsuudenkodista, suurin osa 18–20-vuotiaana. Naiset muuttavat omilleen aikaisemmin kuin miehet. Halu itsenäistyä on yleisin poismuuton syy. Muita yleisiä syitä ovat muutto toiselle paikkakunnalle opiskelun vuoksi sekä muutto yhteen seurustelukumppanin tai puolison kanssa.

Kotoa pois muuttaneiden nuorten suurimpia ongelmia asuntoa etsiessä ovat liian korkea vuokrataso, kilpailu asunnosta muiden asunnon etsijöiden kanssa sekä liian suuri takuuvuokra. Korkea vuokrataso on suuri ongelma erityisesti Helsinki-Uusimaa -alueella. Seitsemän prosenttia omillaan asuvista nuorista on kokenut syrjintää asunnonhaussa. Syrjintäkokemukset ovat jonkin verran yleisempiä naisilla kuin miehillä. Koettu syrjintä liittyy ikään, sukupuoleen, elämäntilanteeseen, etniseen alkuperään ja ulkomaalaisuuteen sekä lemmikkieläimiin.

Vajaa viidennes nuorista asuu vielä vanhempiansa kanssa. Miehillä lapsuudenkodissa asuminen on naisia yleisempää. Keskeisin syy lapsuudenkodissa asumiseen on asuminen edullisuus. Valtaosa on tyytyväisiä asumiseen vanhempien kanssa ja kokee kotona asumisen turvalliseksi. Valtaosa pitää myös etuoikeutena mahdollisuutta asua pitkään vanhempien luona. Yli kolmasosa vanhempien luona asuvista katsoo kuitenkin asumistilanteensa siirtävän lasten hankkimista. Kolmasosa lapsuudenkodissa asuvista pelkää, ettei pärjäisi taloudellisesti, jos asuisi itsenäisesti, viidesosa vastaajista tarvitsisi apua asunnon etsintään ja hieman alle viidesosa viranomaisten kanssa asioimiseen sekä pelkää, että kärsisi omillaan asuessaan yksinäisyydestä.

Viidesosa kaikista vastaajista on muuttanut takaisin vanhempiensa kotiin jo kerran sieltä lähdettyään, kantaväestöstä useampi kuin vieraskielisistä. Yleisimmät syyt ovat väliaikainen asuminen vanhempien luona esimerkiksi kesätöiden, varusmies- tai siviilipalveluksen tai ulkomailla asumisen vuoksi, opiskelujen päätyminen, työpaikan tai opiskelupaikan saaminen kotiseudulta sekä rahan säästäminen. Takaisin lapsuudenkotiin muuttaneista viidesosalla syynä ovat taloudelliset vaikeudet.

Reilu kolmasosa suunnittelee muuttoa: omilleen muuttaneista kolmasosa ja vanhempien luona asuvista vähän yli puolet. Lapsuudenkodissa asuvilla tärkein syy muuton suunnitteluun on halu itsenäistyä. Muita yleisiä syitä ovat paikkakunnan vaihdos, muutto yhteen toisen henkilön kanssa, paikkakunnan heikot työ- tai opiskelumahdollisuudet sekä asunnon huono sijainti. Lapsuudenkodistaan jo pois muuttaneilla muuttoa suunnittelevilla yleisimmät syyt muuttoon ovat nykyisen asunnon ahtaus, paikkakunnan vaihdos, asunnon muu epätyytyttävävyys, huono sijainti ja kalleus.

Kaksi kolmesta nuoresta asuu vuokra-asunnossa. Omistusasuminen on ikäsidonnaista, mutta liittyy kiinteästi myös työmarkkina-asemaan (Pyykkönen 2013). Omistusasuminen onkin yleisempää yli 23-vuotiaiden keskuudessa kuin sitä nuo-

remmilla. Vuokralla asuvista puolet asuu vapailta markkinoilta vuokratuissa asunnoissa, viidesosa opiskelija-asunnossa ja reilu kymmenesosa ison vuokrayhtiön tai kunnan vuokra-asunnossa. Noin puolet vuokralla asuvista pitää asumistaan melko pitkäaikaisena, 2–5 vuoden mittaisena jaksona. Kaikista vastaajista yli puolet katsoo vuokra-asumisen olevan itselleen sopiva asumismuoto.

Omistusasuminen on yhä vahvasti nuorten tulevaisuuden tavoitteena, vaikka vain neljäsosa asui vastaushetkellä omistusasunnossa. Kaksi kolmesta aikoo ostaa omistusasunnon tulevaisuudessa, valtaosa kuitenkin vasta neljän vuoden päästä tai myöhemmin. Yleisimmät rahoitustavat asunnon ostoon ovat laina ja säästöt. Vastaajista yli puolet katsoo, että omistusasunnon hankkiminen kannattaa aina. Omistusasunnon hankkimisen kannattavuuteen uskoi selvästi suurempi osuus omillaan asuvista nuorista kuin vanhempien luona asuvista. Kolmasosa vastaajista katsoi asumisoikeusasumisen olevan itselleen varteenotettava asumismuoto.

Valtaosa nuorista selviää asumismenoistaan hyvin. Yksinasujien on selvästi vaikeampi selvitä asumismenoistaan. Heikoimmin asumiskustannuksista kokevat selviävänsä yksin kaupunkien keskustoissa tai esikaupungeissa asuvat kaikilla suuralueilla. Omistusasujat selviävät asumismenoistaan vuokralla asuvia paremmin. Suurin osa (80 %) on joutunut sopeuttamaan omaa tilannettaan selviytyäkseen asumismenoista. Yleisimpiä keinoja ovat tinkiminen muusta elämästä, työskentely opiskelun ohella ja turvautuminen sukulaisten apuun. Yli puolet on saanut taloudellista tukea vanhemmilta, isovanhemmilta tai muilta sukulaisilta. Suurin osa tuesta on ollut joko epäsuoraa taloudellista tukea tai suoraa rahallista tukea. Vaikka vastaajat ovatkin joutuneet turvautumaan erilaisiin keinoihin selviytyäkseen asumismenoistaan, suurinta osaa (72 %) eivät asuntohuolet paina.

Yli puolet nuorista asui mieluiten omakotitalossa, viidesosa kerrostalossa ja hieman alle viidesosa rivitalossa. Omakotiasuminen oli mieluisin asumismuoto kaikilla suuralueilla, mutta sen suosio on selvästi pienempi kaupunkien keskustoissa ja esikaupungeissa kuin taajamissa ja haja-asutusalueilla asuvilla. Asuinalue vaikuttaa odotetusti realistisena pidettyyn neliömäärään: Helsinki-Uudellamaalla asuvista sekä muiden suuralueiden keskustoissa tai esikaupungeissa asuvista vastaajista suurin osa pitää realistisena pienempää neliömäärää kuin muualla taajamissa sekä haja-asutusalueilla asuvat vastaajat. Tämä selittyy hintatasolla ja kotitalouden rakenteella.

Yhteisöllinen asuminen täysin vieraiden henkilöiden kanssa ei ole nuorten keskuudessa suosittu asumisen muoto. Sen sijaan asuminen ennestään tuttujen kavereiden kanssa tuntuu olevan varsinkin kotimaisia kieliä puhuvien vastaajien mielestä varteenotettava tapa asua. Lähes kaikki pitävät kimppasumista hyvänä keinona pitää asumiskustannukset alhaisina, ja valtaosa pitää yhteisöllisyyttä kimppa-asumisen tärkeimpänä elementtinä.

Nykyisellä asuinpaikalla on merkitystä sille, minkälaisessa asuinympäristössä halutaan asua ja minkälaisia palveluja arvostetaan. Yli puolet nuorista haluaa mieluiten asua suuressa kaupungissa. Vieraskieliset, yksin asuvat, lapsettomat pariskunnat ja vanhempien luona asuvat suosivat asumista suuressa kaupungissa. Myös nykyinen asuinpaikka vaikuttaa: kaupunkien keskustoissa ja esikaupungeissa asuvat sekä Helsinki-Uudellamaalla asuvat haluavat yleisemmin asua suuressa kaupungissa. Lapsiperheet ja haja-asutusalueilla asuvat sen sijaan haluavat asua mieluiten maaseutumaisessa asuinympäristössä. Asuinympäristön luonnonläheisyys on valtaosalle tärkeää riippumatta asuinpaikasta; luonnonläheisyys tarkoittaneekin eri asioita erilaisissa ympäristöissä asuville. Luonnonympäristön merkitys suomalaisten asuinalueiden viihtyvyydestä on tullut esiin myös asukasbarometrissä (Strandell 2011). Kolmelle neljäsosalle ravintoloiden, kauppojen ja kulttuuripalveluiden läheisyys on tärkeää. Palvelujen läheisyys on erityisen tärkeää vieraskielisille, yksinasuville, lapsettomille pariskunnille sekä kaupunkien keskustoissa asuville. Hieman yli puolet olisi valmiita tinkimään asuinneliöistä päästäkseen asumaan keskeiselle paikalle. Suurin osa pitää

hyviä joukkoliikenneyhteyksiä tärkeämpinä kuin hyviä henkilöautoyhteyksiä. Hieman suurempi osa kuitenkin katsoi, että autopaikan kuuluminen asuntoon on hyvä asia. Yli puolet nuorista kiinnittää huomiota asunnon energiatehokkuuteen asuntoa valitessaan. Asuinalueen turvallisuudella, ”hengellä”, mukavilla naapureilla ja asumisella lähellä tuttuja ja läheisiä on suuri merkitys kaikille nuorille. Sen sijaan alle puolet haluaisi vaikuttaa asuinalueensa ja -ympäristönsä suunnitteluun. Alle puolet asuisi mielellään monikulttuurisessa ympäristössä.

Huomattavan korkea osuus nuorista, viisi prosenttia, on ollut oman ilmoituksensa mukaan asunnottomana. Nuorten asunnottomuus on asunnottomuustilastojen valossa kasvanut (ARA 2009; ARA 2014b). Asunnottomuutta kokeneista vain hieman yli puolet on miehiä, mikä poikkeaa yleisestä asunnottomuuden sukupuolijakaumasta. Nuorten asunnottomien sukupuolijakauma näyttäisi olevan tasaisempi kuin kaikkien asunnottomien, joista valtaosa on miehiä (Kostiainen & Laakso 2015). Nuorten naisten asunnottomuusjaksot ovat myös pidempiä kuin miesvastaajien. Asunnottomuutta kokeneista yli puolet on asunut asunnottomuuden vuoksi sukulaisten tai ystävien luona. Yleistä on myös asuminen vanhempien luona asunnottomaksi joutumisen vuoksi.

8.2

Johtopäätökset

Heikko taloustilanne heijastuu nuorten asumiseen

Suurimmat muutokset nuorten asumisessa ovat tapahtuneet 1990-luvulta 2000-luvulle tultaessa, kun taas 2000-luvulla muutokset ovat olleet suhteellisen pieniä. Vanhempien kanssa asuvien osuus on supistunut huomattavasti 1990-luvulla tehtyihin tutkimuksiin verrattuna, mutta 2000-luvun tutkimuksissa osuus on pysynyt melko vakaana; osuus on laskenut vuosien 1991 ja 1995 kyselyn vajaan kolmannekseen alle viidennekseen. Talouden suhdanteet näkyvät korkeampina osuuksina vuosina 1995 ja 2010. Vastaavasti yksin asuvien osuus on noussut vajaan neljänneksestä kolmannekseen. Tämä näkyy myös vanhempien luona asuvien nuorten osuudessa, miltä osin suurimmat muutokset ovat tapahtuneet niin ikään 2000-luvulle tultaessa: viime vuosina 20–24-vuotiaiden kotona asuvien osuus on ollut noin neljännes, kun vuonna 1990 lähes puolet asui vanhempien luona (Tilastokeskus 2014). Kuitenkin tässä tutkimuksessa suurempi osuus nuorista (83 %) oli muuttanut pois lapsuudenkodista kuin vuoden 2010 kyselyssä (77 %). Halu itsenäistyä, muutto toiselle paikkakunnalle opiskelun vuoksi sekä muutto yhteen seurustelukumppanin tai puolison kanssa ovat olleet samassa järjestyksessä tärkeimmät syyt kotoa muuttoon myös vuosien 2005 ja 2010 tutkimuksissa. Vuokrataso on vuonna 2014 suurempi ongelma nuorille kuin neljä vuotta sitten, samoin kilpailu asunnoista on kiristynyt. Yhteisasuminen kavereiden ja sukulaisten kanssa tai soluasunnossa on kasvattanut hieman suosiotaan vuoden 2010 kyselyyn nähden.

Lapsuudenkodissa asumisen tärkeimmät syyt ovat pysyneet samoina vuodesta 1991: vastaajista suurin osa asuu kotona siksi, että asuminen siellä on halvempaa ja valtaosa on tyytyväisiä asumiseen vanhempiensa kanssa. Vuoden 2010 kyselyssä uutena tullut syy, kotona asumisen turvallisuus, nousi heti tärkeimpien syiden joukkoon. Reilu kolmasosa vastaajista suunnittelee muuttoa: omilleen muuttaneista kolmasosa ja vanhempien luona asuvista vähän yli puolet. Vanhempien luona asuvien muuttoaikeet ovat vähentyneet selvästi vuodesta 2010. Vastaajista viidesosa oli muuttanut takaisin lapsuudenkotiin sieltä kerran lähdettyään ja osuus oli kasvanut hieman edellisestä kyselystä. Nuorten asumisväljyys (34,5 m²/henkilö) kasvoi jälleen

hieman vuosien 2005 ja 2010 kyselyihin nähden, mutta on edelleen selvästi alhaisempi kuin koko väestöllä (39,8 m²/henkilö).

Suurimmat viimeaikaiset muutokset liittyvät asunnon hallintamuodon jakaumaan. Suurin osa vastaajista (71 %) asuu vuokra-asunnossa ja osuus on kasvanut selvästi vuodesta 2010, jolloin 60 prosenttia asui vuokralla. Omistusasunnossa asuvien osuus on vastaavasti laskenut 25 prosenttiin, kun se vuoden 2010 kyselyssä oli 38 prosenttia. Kaksi kolmesta nuoresta aikoo kuitenkin ostaa omistusasunnon tulevaisuudessa, mutta valtaosa vasta neljän vuoden päästä tai myöhemmin. Omistusasunnon ostoaikheet ovat kasvaneet vuoden 2010 kyselystä, jolloin 40 prosenttia vastaajista aikoi ostaa asunnon, mutta asunnon ostoa suunnitellaan nyt pidemmälle tulevaisuuteen. Näyttää siltä, että nuoret ovat joutuneet taloudellisista syistä lykkäämään omistusasunnon hankintaa, joten suurempi osa vasta suunnittelee asunnon ostoa. Vaikka korot ovat pysyneet alhaalla, asuntolainan saannin ehdot ovat kiristyneet. Samalla nuorten työttömyys on kasvanut ja työssäkäyvien osuus laskenut reippaasti vuodesta 2010. Vastaajista yli puolet katsoi, että omistusasunnon hankkiminen kannattaa aina. Osuus on kuitenkin laskenut vuoden 2010 kyselystä.

Heikentynyt taloustilanne näkyy myös asumismenoista selviämisessä. Yksinasuvista nuorista 71 prosenttia selviää asumismenoistaan hyvin tai melko hyvin, kun vuoden 2010 kyselyssä omassa taloudessa asuvilla osuus oli hieman korkeampi ja kaikilla kotoa pois muuttaneilla nuorilla yli 80 prosenttia. Suurempi osuus vastaajista (80 %) on myös joutunut sopeuttamaan omaa tilannettaan kuin edellisessä kyselyssä (73 %). Toimeentulotukeen on joutunut turvautumaan neljä prosenttiyksikköä suurempi osuus kuin vuoden 2010 tutkimuksessa. Nuorista yli puolet on saanut taloudellista tukea vanhemmiltaan, isovanhemmiltaan tai muilta sukulaisiltaan, kun edellisessä kyselyssä osuus oli 42 prosenttia. Suurin osa tuesta on ollut joko epäsuoraa taloudellista tukea tai suoraa rahallista tukea. Suurinta osaa nuorista (72 %) eivät asuntohuolet kuitenkaan paina eikä osuus ole kasvanut edellisestä kyselystä.

Pieniä muutoksia on havaittavissa myös nuorten asumispreferensseissä ja on viitteitä siitä, että urbaanin asumisen suosio olisi hienoisessa kasvussa. Vaikka edelleen suurin osa nuorista asuisi mieluiten omakotitalossa, osuus on laskenut 61 prosenttiin vuoden 2010 kyselyn 66 prosentista. Kerrostaloasumisen suosio on kasvanut noin kolme prosenttiyksikköä ja rivitaloasumisen suosio pysynyt samalla tasolla kuin vuonna 2010. Yli puolet (55 %) vastaajista haluaisi mieluiten asua isossa kaupungissa. Osuus on noussut vuoden 2010 tutkimuksesta, jolloin reilu 40 prosenttia halusi asua isossa kaupungissa. Kaikista vastaajista alle puolet pitää maaseutumaista asumista on mieluisimpana vaihtoehtona, jonkin verran pienempi osuus kuin vuoden 2010 tutkimuksessa. Eri mieltä olevien osuus on myös kasvanut hieman. Monikulttuurisessa ympäristössä mielellään asuvien osuus on hieman pienentynyt vuoden 2010 kyselystä.

Asumisen arvostuksia ja mieltymyksiä koskevien kysely- ja haastattelututkimusten tuloksia pidetään usein ristiriitaisina, koska suuri osa vastaajista näyttää haluavan toisensa poissulkevia asioita, kuten samaan aikaan asuinalueen hyviä palveluita sekä luonnonläheistä ympäristöä. Kuitenkaan varsinaista ristiriitaa ei ole, kun vastauksia tarkastellaan yhteydessä toisiinsa. Halu asua suuressa kaupungissa on tiiviisti kytkeytynyt kerrostalo- ja rivitaloasumisen arvostukseen. Samoin ravintoloiden, kauppojen ja kulttuuripalveluiden läheisyys on tärkeintä niille, jotka haluavat asua kerrostalossa tai rivitalossa. Sen sijaan jokseenkin kaikki, jotka eivät halua asua suuressa kaupungissa, haluavat asua omakotitalossa. Toisaalta myös suuressa kaupungissa asumista haluavien joukossa on paljon niitä, jotka arvostavat ensisijaisesti omakotiasumista ja haluavat asua luonnonläheisesti, mikä on mahdollista suurten kaupunkien esikaupungeissa. Luonnonläheisyys myös tarkoittaa eri asioita erilaisilla alueilla asuville.

Maahanmuuttajataustaiset nuoret ovat kantaväestön nuoria heikommassa asemassa

Vuoden 2014 kyselyssä ovat ensi kertaa erillistarkastelussa maahanmuuttajataustaiset nuoret. He muodostavat heterogeenisen joukon, joista osa on ensimmäisen polven ja osa toisen polven maahanmuuttajia, osa pakolaisuuteen verrattavista syistä maahan tulleita, osa Suomeen opiskelemaan tulleita. Osalla asuu Suomessa myös muu lapsuuden perhe, osa on tullut maahan itsenäisesti. Vaikka muuta kuin suomea ja ruotsia äidinkielenään puhuvat nuoret eivät muodostakaan yhtenäistä joukkoa, näyttäytyy heidän asemansa suomalaisilla asuntomarkkinoilla selvästi kantaväestön nuoria heikompana.

Kantaväestön ja vieraskielisten välillä on eroja jo taustatekijöissä: vieraskieliset ovat hieman nuorempia, keskittyvät voimakkaasti Uudellemaalle, asuvat pääsääntöisesti kaupungeissa, ovat pienituloisempia, useammin opiskelijoita, erityisesti toisella asteella (tutkinto suoritetaan kantaväestöä vanhempina), useammin lapsiperheellisiä ja harvemmin yksinasuvia. Vieraskieliset asuvat kantaväestöä useammin kerrostalossa ja harvemmin omakotitalossa. He myös asuvat kantaväestön nuoria ahtaammin.

Vieraskieliset muuttavat kotoa hieman vanhempina kuin kantaväestön nuoret. Myös vieraskielisillä halu itsenäistyä ja muutto toiselle paikkakunnalle ovat tärkeimpiä syitä muuttoon, mutta osuudet ovat selvästi pienempiä kuin kantaväestöllä. Vieraskielisillä muutto toisella paikkakunnalle töihin ja vanhempien asunnon ahtaus ovat hieman yleisempiä muuttosyitä kuin kantaväestön nuorilla. Vieraskielisille kotoa pois muuttaneille nuorille liian korkea vuokrataso, kilpailu asunnosta muiden asunnon etsijöiden kanssa sekä liian suuri takuuvuokra ovat olleet asuntoa etsiessä vielä suurempia ongelmia kuin kantaväestön nuorille. Vieraskielisistä suurempi osuus kokee syrjintää eikä tiedä, mistä etsiä asuntoa.

Kantaväestön ja vieraskielisten syyt kotona asumiseen ovat samankaltaisia, mutta jonkin verran erojakin löytyy. Vieraskielisistä vastaajista suurempi osaa asuu kotona siksi, että kotona asuminen on turvallisempaa, opinnot ovat kesken tai he eivät ke pärjäävänsä vielä yksinään. Myös liian nuori ikä, vanhempien tarvitsema apu, ja se, ettei ole onnistunut saamaan omaa asuntoa, ovat vieraskielisillä yleisempiä syitä asua vanhempien kanssa kuin kotimaisia kieliä äidinkielenään puhuvilla nuorilla. Vieraskieliset kokevat tarvitsevansa enemmän tukea itsenäistymiseen: kolmasosa heistä tarvitsee apua asunnon etsintään ja lähes kolmasosa viranomaisten kanssa asioimiseen. Lähes kolmasosa kokee, että kärsisi omillaan asuessaan yksinäisyydestä, tarvitsisi tukea arjen askareisiin, ja pelkää, että asiat jäisivät tekemättä, kun kukaan ei ole kehittämässä.

Takaisin vanhempien luokse muuttamisen syy on vieraskielisillä kantaväestön nuoria useammin vanhempien toive nuoren takaisin muutosta, taloudelliset vaikeudet sekä muut syyt, joita olivat muun muassa remontti, vanhemman sairastuminen tai oma sairastuminen. Vieraskielisistä vanhempien luona asuvista hieman harvempi suunnittelee muuttoa kuin kantaväestöön kuuluvista. Verrattuna kantaväestön nuoriin vieraskielistä muuttoa suunnittelevista jonkin verran suurempi osuus haluaisi itsenäistyä, ja selvästi suurempi osa suunnittelee muuttoa muuttaakseen yhteen toisen henkilön kanssa tai haluaisi muuttaa asunnon ahtauden vuoksi. Paikkakunnan vaihto ja asunnon sijainti ovat puolestaan kantaväestöä harvemmalla syynä muuton suunnitteluun. Omillaan asuvilla muuttoa suunnittelevilla vieraskielisillä asunnon ahtaus ja kalleus ovat merkittävämpiä syitä muuttoon kuin kantaväestöllä.

Vieraskielisistä selvästi kantaväestöä suurempi osuus (91 %) asuu vuokralla. Vuokralla asuminen on heille kantaväestöä pysyvämpi ratkaisu myös tulevaisuudessa. Vieraskieliset asuvat kantaväestön nuoria harvemmin yksityisten markkinoiden vuokra-asunnossa ja useammin kaupungin ja isojen vuokranantajien asunnoissa. Tutkimusten mukaan sosiaalinen vuokra-asuminen on maahanmuuttajien tärkein

asumismuoto (Rasinkangas 2010). Eri maahanmuuttajaryhmien välillä on kuitenkin eroja (Dhalmann 2011). Ero kantaväestön ja vieraskielisten vastaajien muuttoaikeissa ryhmien välillä on suuri, sillä kantaväestöä edustavista vastaajista reilu kolmasosa ja vieraskielistä vastaajista kaksi kolmasosaa on etsinyt itselleen vuokra-asuntoa.

Vieraskielisillä on kantaväestöä suuremmalla osuudella vaikeuksia selviytyä asumismenoistaan. Vieraskielisistä yksinasuvista lähes puolet kokee selviävänsä asumismenoistaan huonosti tai erittäin huonosti. Suurempi osa kuin kantaväestöstä on turvautunut sosiaalitoimiston toimeentulotukeen, tehnyt ylitöitä tai kahta työtä taikka vaihtanut halvempaan asuntoon. Vieraskielisistä vastaajista pienempi osuus kuin kantaväestöstä, kolmasosa, on saanut taloudellista tukea vanhemmilta, isovanhemmilta tai muilta sukulaisilta. Asuntohuolet painavat vieraskielisten mieltä kantaväestöä useammin.

Myös vieraskielisistä suurin osa suunnittelee omistusasunnon ostoa, vaikkakin hieman pienempi osuus kuin kantaväestöstä. Yleisimmät rahoitusmuodot ovat myös vieraskielisillä laina ja säästöt. Suurin ero kantaväestön ja vieraskielisten vastaajien välillä on uuden asunnon rahoittaminen edellisen asunnon myynnillä, sillä huomattavasti pienempi osuus vieraskielisistä asui vastaushetkellä omistusasunnossa. Lisäksi vieraskielisistä nuorista hieman useampi aikoo rahoittaa asunnon hankintaa vanhempien tai muiden sukulaisten avustuksella kuin kantaväestön vastaajista.

Vieraskielisten nuorten asumispreferensseissä heijastuvat kaupunkilaisuus ja keskittyminen Uudellemaalle; vieraskielisistä 61 prosenttia asuu Helsinki-Uudenmaan alueella. He suosivat asumista suuressa kaupungissa ja kerrostaloasuminen on heille kotimaisia kieliä puhuvia mieluisampi vaihtoehto. Palvelujen läheisyys on erityisen tärkeää vieraskielisille, ja he pitävät hyviä joukkoliikenneyhteyksiä hyviä henkilöautoyhteyksiä tärkeämpinä. He suhtautuvat molempiin yhteisöllisen asumisen muotoihin, kimppa-asumiseen kavereiden kanssa ja soluasumiseen ventovieraiden kanssa, kielteisemmin kuin kantaväestö.

Kolmannes syrjintää kokeneista nuorista on vieraskielisiä, mikä on selvästi suurempi osuus kuin heidän osuutensa kyselyn vastaajista. Syrjintää ovat kokeneet erityisesti Aasian kieliä äidinkielenään puhuvat. Syrjintää kokeneista yli puolet on naisia. Kantaväestön, venäjänkielisten sekä Euroopan ja muiden länsimaiden kieliryhmässä naiset ovat kokeneet enemmän syrjintää kuin miehet. Vastaavasti Afrikka ja muu Lähi-itä sekä Aasia-kieliryhmissä miehet ovat kokeneet enemmän syrjintää kuin naiset. Maahanmuuttajien syrjintäkokemuksia asuntomarkkinoilla on selvitetty Suomessa myös muissa tutkimuksissa (Dhalmann 2011; FRA 2009; Jasinskaja-Lahti ym. 2002). Dhalmannin mukaan heikoimmassa asemassa ovat valtaväestöstä eriten poikkeavat etniset vähemmistöt. Etnisten vähemmistöjen syrjinnästä valtaväestöön nähden on saatu empiiristä todistusaineistoa myös tilanestetimenetelmällä (Joroinen 2012). Maahanmuuttajien on arveltu kokevan syrjintää erityisesti yksityisillä vuokra-asuntomarkkinoilla (Sjöblom-Immala 2012).

Vieraskielisistä suurempi osa on ollut asunnoton kuin kotimaisia kieliä puhuvista. Asunnottomuus kohdistuu erityisesti Afrikan ja Lähi-idän kieliä puhuviin nuoriin. Asunnottomuusjaksojen pituudet ovat vieraskielisillä pidempiä kuin kantaväestöllä. Erityisesti Afrikan ja muun Lähi-idän kieliryhmässä vajaalla puolella asunnottomuusjakso oli kestänyt 1–2 vuotta. Vieraskielisistä asunnottomista reilu kymmenesosa oli asunut myös asunnottomien asumispalveluissa.

Keskeinen jakaja asumisessa on maantieteellinen sijainti

Keskeinen nuorten asumista määrittävä tekijä on asuinpaikan maantieteellinen sijainti ja asunnon sijainti kotikunnan sisällä. Helsinki-Uudellamaalla asuvien asuminen ja asumistoiveet poikkeavat muiden suuralueiden vastaajista. Samoin kaupunkien keskustoissa ja esikaupungeissa asuvien asuminen ja asumistoiveet eroavat taajamissa ja

haja-asutusalueilla asuvien asumistoiveista. Taajamissa ja haja-asutusalueilla asuvat ovat useammin vanhempien luona asuvia ja lapsiperheitä, kun kaupungeissa asuu lapsettomia pariskuntia ja yksin asuvia. Vieraskielisten vastaajien ryhmässä esikaupunkialueilla asuvien osuus on huomattavasti suurempi kuin kantaväestössä. Kantaväestöä asuu sitä vastoin vieraskielisiä enemmän taajamissa ja haja-asutusalueilla.

Kaupunkien muuta maata korkeampi hintataso ja kilpailu vuokramarkkinoilla näkyvät selvästi niissä ongelmissa, joita kotoa pois muuttaneet vastaajat ovat kokeneet. Helsinki-Uusimaa -alueella sekä kaupunkien keskustoissa ja lähiöissä asuvat nuoret pitävät suurempana ongelmana alueen korkeaa vuokratasoa sekä kilpailua vuokra-asunnoista kuin muut vastaajat. Jossain määrin maantieteen vaikutus näkyy myös muuttoaikeissa olevien nuorten muuton syissä. Riippumatta suuralueesta (Helsinki-Uusimaa, Etelä-, Länsi-, Pohjois- ja Itä-Suomi) sekä sijainnista (keskusta, lähiö, taajama, haja-asutus) yleisin muuton syy on paikkakunnan vaihto ja toiseksi yleisin syy asunnon ahtaus. Kuitenkin taajamissa ja haja-asutusalueilla asuvat nostavat halun itsenäistyä vanhemmistaan toiseksi yleisimmäksi muuton syyksi. Etelä- ja Länsi-Suomen keskustoissa muuttosyiden kärkikolmikkoon nousee asuntojen kalleus. Erityisesti Länsi-, Pohjois- ja Itä-Suomen alueilla esiin tulee myös nykyisen asunnon huono sijainti.

Sijainti vaikuttaa selvästi nuorten selviämiseen asumiskustannuksista sekä tuen tarpeeseen vanhemmilta ja sukulaisilta. Heikoiten asumiskustannuksista kokevat selviävänsä yksin asijat eri suuralueiden kaupungin keskustoissa tai lähiöissä. Vastaajien suuralueen ja asunnon sijainnin mukaan yli puolet vastaajista, jotka asuvat eri suuralueiden kaupungin keskustoissa, ovat saaneet taloudellista tukea vanhemmiltaan, isovanhemmiltaan tai muilta sukulaisiltaan. Poikkeuksen tähän tekevät myös Etelä-Suomen taajama ja haja-asutusalueiden sekä Länsi-, Pohjois- ja Itä-Suomen lähiöissä asuvat vastaajat, joista myös yli puolet on saanut taloudellista tukea. Tuen muoto on ollut useimmiten epäsuoraa taloudellista tukea, poikkeuksena Helsinki-Uudenmaan, Etelä- ja Länsi-Suomen kaupungin keskustoissa asuvat vastaajat sekä Länsi-, Pohjois- ja Itä-Suomen haja-asutusalueilla asuvat vastaajat, joille tuki on ollut useimmiten suoraa rahallista tukea.

Vuokra-asuntoa ovat etsineet useammin Pohjois- ja Itä-Suomen taajamissa asuvat vastaajat sekä Helsinki-Uusimaa -alueen taajamissa asuvat vastaajat (62 %). Tämä selittyy osittain sillä, että suurempi osa taajamissa asuvista on vielä vanhempiensa luona asuvia nuoria. Lähes kaikilla suuralueilla huolimatta vastaajan asunnon sijainnista suurin osa aikoo ostaa omistusasunnon tulevaisuudessa. Ostoaikheet ovat alempia haja-asutusalueilla, ainoastaan Helsinki-Uudenmaan ja Länsi-Suomen haja-asutusalueella vajaa puolet suunnittelee omistusasunnon ostamista tulevaisuudessa. Vastaajista, jotka asuvat tällä hetkellä suuralueen keskustassa tai lähiössä, suurempi osuus suunnittelee pienempien asuntojen (kaksio tai kolmio) ostamista. Vastaavasti taajamassa tai haja-asutusalueella asuvista suurempi osuus suunnittelee ostavansa neliön tai sitä suuremman asunnon.

Maantieteellinen sijainti jakaa erityisesti asumistoiveita ja asumisväljyyttä. Omakotitaloasuminen on toivotuin asumismuoto kaikilla suuralueilla ja asunnon sijainnilla. Kerrostaloasuminen on kuitenkin selvästi toivotumpaa Helsinki-Uudellamaalla (haja-asutusalueita lukuun ottamatta) kuin muilla suuralueilla sekä kaupunkien keskustoissa ja lähiöissä kuin haja-asutusalueilla ja taajamissa. Helsinki-Uudellamaalla asuvista sekä muiden suuralueiden keskustoissa tai lähiöissä asuvista vastaajista suurin osa pitää realistisena huomattavasti pienempää neliömäärää, 40–65 neliömetriä, kun taas Länsi-, Pohjois- ja Itä-Suomen taajama- ja haja-asutusalueilla asuvista vastaajista suurin osa pitää realistisena yli 111 neliömetrin asuntoa. Tähän vaikuttaa hintatason lisäksi jossain määrin myös erilaisten kotitaloustyyppien yleisyys erilaisissa sijainneissa. Vastaajista, jotka asuvat Helsinki-Uusimaa-alueella tai kaupunkien keskustoissa ja lähiöissä, yli puolet haluaa mieluiten asua isossa kaupungissa. Tilanne

on päinvastainen muun Suomen taajamissa tai haja-asutusalueilla asuvilla nuorilla. Haja-asutusalueilla asuvat vastaajat asuisivat lähes kaikki mieluiten maaseutumaisessa asuinympäristössä.

Haja-asutusalueilla asuvat eivät myöskään pidä palveluiden läheisyyttä niin tärkeänä. Sitä vastoin suuralueiden kaupunkien keskustoissa asuvat nuoret pitävät palveluiden läheisyyttä hyvin tärkeänä. Kaupungin keskustoissa tai lähiössä asuvat painottavat muita vastaajia enemmän myös hyvien joukkoliikenneyhteyksien tärkeyttä. Taajama- ja haja-asutusalueilla asuvat puolestaan arvostavat autopaikan kuulumista asuntoon. Helsinki-Uusimaa-alueen taajamissa ja haja-asutusalueilla asuvat kiinnittävät muilla suuralueilla asuvia vastaajia enemmän huomiota talon energiatehokkuuteen asuntoa valitessaan. Samoin omistusasunnossa ja omakotitaloissa asuvat kiinnittävät asiaan enemmän huomiota kuin vuokralla tai kerrostalossa asuvat. Helsinki-Uusimaa-alueella asuvien nuorten arvioissa asuinympäristön turvallisuudelle ei anneta aivan niin suurta painoarvoa kuin muiden suuralueilla asuvien vastauksissa. Eri suuralueiden haja-asutusalueilla (lukuun ottamatta Pohjois- ja Itä-Suomea) asuvat vastaajat pitivät vaikuttamista asuinalueen ja asuinympäristön suunnitteluun muita tärkeämpänä. Suuralueiden taajamissa ja haja-asutusalueilla asuvat pitivät naapureiden merkitystä muita tärkeämpänä. Erityisesti Helsinki-Uusimaa-alueen taajamissa tai kaupunkien keskustoissa asuvat vastaajat pitivät tärkeänä asumista lähellä tuttuja ja läheisiä ihmisiä. Kaupunkien keskustoissa ja lähiöissä asuvat vastaajat suhtautuvat positiivisemmin asumiseen monikulttuurisessa asuinympäristössä kuin taajamissa tai haja-asutusalueilla asuvat.

Myös nuorisoasuntojen tarpeeseen vaikuttavien tekijöiden kehitys on eriytynyt alueellisesti. Nuorten määrä kasvaa edelleen vain suurimmilla kaupunkialueilla, joissa maahanmuutto on keskeinen nuorten määrään vaikuttava tekijä. Myös työllisyystilanteen heikentyminen on huonontanut nuorten asemaa asuntomarkkinoilla. Vuokra-asuntomarkkinat ovat kiristyneet erityisesti pääkaupunkiseudulla, mutta myös joillakin muilla suurilla kaupunkialueilla. Nuorille kohdennettuja asuntoja eli nuorisoasuntoja tarvitaan lisää niillä alueilla, joissa kysyntä kasvaa ja vaihtoehtoja tarjontaa ei ole riittävästi. Ongelmana on, että erityisesti pääkaupunkiseudulla tonttien tarjonta joukkoliikenteellä hyvin saavutettavissa sijainneissa on niukkaa.

8.3

Toimenpide-ehdotukset

Nuorisoasuntojen tarjontaa tulisi lisätä erityisesti pääkaupunkiseudulla, mutta myös Helsingin seudun kehyskunnissa, Tampereella ja Turussa. Tarjontakapeikkoja voi olla muillakin suurilla kaupunkialueilla. Uudet nuorisoasunnot tulisi sijoittaa kantakaupunkiin sekä hyvien joukkoliikenneyhteyksien aluekeskuksiin. Sen sijaan heikosti saavutettaviin etäisiin sijainteihin sisältyy kysyntäriski.

Suurissa kaupungeissa kohtuuhintaisten ja hyvin saavutettavassa paikassa sijaitsevien tonttien tarjonta rajoittaa nuorisoasuntojen rakentamista. Hyvä saavutettavuus joukkoliikenteellä on välttämätön edellytys suurella kaupunkialueella sijaitseville nuorisoasunnoille. Kaupungeissa asuvat nuoret arvostavat hyviä joukkoliikenneyhteyksiä ja näkevät autopaikan vähemmän tärkeänä kuin taajamissa ja haja-asutusalueilla asuvat; nuorisoasuntokohteissa kannattaa tinkiä mahdollisuuksien mukaan autopaikoista kustannusten alentamiseksi ja painottaa joukkoliikennettä sekä kävelyä ja pyöräilyä liikkumismuotona. Samaan aikaan suurissa kaupungeissa on paljon vajaakäytössä tai tyhjillään olevia toimistorakennuksia, joista osa sijaitsee joukkoliikenteen kannalta hyvin saavutettavissa paikoissa. Mahdollisuuksia muuntaa tällaisia

rakennuksia nuorisoasunnoiksi kannattaa selvittää edellyttäen, että rakennukset soveltuvat sijainnin ja rakenteiden puolesta kohtuullisin kustannuksin muunnettaviksi.

Nuoret suhtautuvat hyvin myönteisesti yhteisölliseen asumiseen keinona alentaa asumiskustannuksiaan. He asuvat mieluummin yhdessä kavereidensa kanssa kuin perinteisissä soluasunnoissa ennestään tuntemattomien kanssa. Tämä tulisi huomioida nuorisoasuntojen uustuotannossa.

Nuorisoasuntojen tuotannossa on otettava huomioon myös maahanmuuttajanuorten osuuden kasvu ja heidän kantaväestön nuoria heikommat mahdollisuutensa saada asunto yksityisiltä vuokramarkkinoilta sekä ostaa oma omistusasunto. Nuorten on myös vaikeampi saada kunnallista vuokra-asuntoa, koska pieniä asuntoja vapautuu perheasuntoja vähemmän. Nuorten ja erityisesti maahanmuuttajien asunnottomuus on kasvanut viimeaikoina voimakkaasti. Siksi tarvitaan lisää kohtuuhintaisia, erityisesti nuorille kohdennettuja asuntoja mahdollistamaan erilaisista taustoista tulevien nuorten itsenäinen asuminen. Asumistukeen sidottu vuokratakaustajärjestelmä voisi helpottaa jossain määrin myös maahanmuuttajataustaisten nuorten vaikeuksia löytää asunto vapailta markkinoilta.

Maahanmuuttajataustaiset nuoret tarvitsevat kyselyn mukaan enemmän tukea itsenäistymiseen ja apua asunnon etsimiseen; selvästi kantaväestön nuoria suurempi osuus ei tiedä mistä etsiä asuntoa. Nuorille tarvitaan matalan kynnyksen asumiseen keskittyneitä palveluita, jossa neuvontaa kohdennetaan myös maahanmuuttajataustaisten nuorten tarpeisiin.

Toisen asteen kouluverkon karsiminen aikaistaa nuorten itsenäistymistä ja tarvetta muuttaa omaan kotiin. Kysyntä saattaa kohdistua maakuntakeskuksia voimakkaammin suuriin kaupunkeihin, mikäli kotoa on joka tapauksessa muutettava.

LÄHTEET

- ARA (2014a) Asuntomarkkinakatsaus 1/2014.
- ARA (2014b) Asunnottomat 2013. Selvitys 2/2014.
- ARA (2010) Asunnottomat 2009. Selvitys 5/2010.
- ARA (2013) Asumisoikeusasuntojen markkinatilanne ja käyttövastikkeet 2012–2013. Selvitys 4/2013.
- Dhalmann, H. (2011) Yhden uhka, toisen toive? Somalien ja venäläisten asumistoiveet etnisen segregaatiokehityksen valossa. Kaupunkimaantieteen väitöskirja. Helsingin yliopisto.
- Eurostat (2009) Youth in Europe 2009.
- FRA (2009) EU-MIDIS European Union Minorities and Discrimination Survey. Main Results Report
<http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/663-FRA-2011_EU_MIDIS_EN.pdf>
- Helamaa, A. & Pylvänen, R. (2012) Askeleita kohti yhteisöasumista. Selvitys yhteisöasumisen muodoista ja toteuttamisesta. Tampereen teknillinen yliopisto. Arkkitehtuurin laitos. Asunto-suunnittelu. Julkaisu 6 Tampere 2012
- Iacocou, M. (2011) Leaving home: Independence, togetherness and income in Europe. Population Division Expert Paper 10 /2011. United Nations: Department of Economic and Social Affairs.
- Jasinskaja-Lahti, I., Liebkind, K. & Vesala, T. (2002) Rasismi ja syrjintä Suomessa – maahanmuuttajien kokemuksia. Gaudeamus.
- Ilmonen, M., Hirvonen, J. & Manninen, R. (2005) Nuorten asuminen 2005. Ympäristöministeriö, Helsinki. Suomen ympäristö 812.
- Joronen, M. (2012) Romanian ja maahanmuuttajien syrjintä asunnonhaussa. Ihmisoikeusliiton selvitys 4/2012
- Junnto, A. (2010) Suhdanteet ja trendit muovaavat asumisen tulevaisuutta. Anneli Junnto (toim.) Asumisen unelmat ja arki. Suomalainen asuminen murroksessa. Gaudeamus 2010.
- Junnto, A. (2008) Kaikkien asumisen unelmat eivät toteudu. Hyvinvointikatsaus 1/2008.
- Kostiainen, E. & Laakso, S. (2015 tuleva) Helsingiläisten asunnottomuuspolut. ARA.
- Kostiainen, E. & Laakso, S. (2012) Vailla vakinaista asuntoa – Liikkuvuus asunnottomuuden ja asuntokannan välillä. ARA.
- Kupari, Tiina (toim.) (2011) Oma kotia etsimässä. Nuorten asuminen 2010. Ympäristöministeriö, Helsinki. Suomen ympäristö 1/2011.
- Kyttä, M. & Pahkasalo, K. & Vaattovaara, M. (2010) Asuminen – eletty unelma. Teoksessa Junnto, A. (toim.) (2010) Asumisen unelmat ja arki. Gaudeamus, Helsinki. s. 91–120.
- Laakso, S. (2011) Asuntojen hinnat nousevat mutta asumisväljyys ei – katsaus Helsingin seudun asuntomarkkinoihin. Kansantaloudellinen aikakauskirja 107(1). s. 76–92.
- Laakso, S. & Kostiaainen, E. (2013) Tavallisen pienituloisen ihmisen kohtuuhintainen vuokra-asuminen Helsingin seudulla. Y-Säätiö.
- Lapintie, K. & Hasu, E. (2010) Asumisen monet kulttuurit. Teoksessa Junnto, A. (toim.) (2010) Asumisen unelmat ja arki. Gaudeamus, Helsinki. s. 151–176.
- Moreno, A. & López, A. & Sánchez-Cabezudo, S. & Cano, A. & Ballesteros, E. (2012) The Transition to Adulthood in Spain. Economic Crisis and Late Emancipation. Social Studies Collection No. 34.
- Myllyniemi, S. (2009) Taidekohtia. Nuorisobarometri 2009. Nuorisotutkimusverkosto /Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 97. Nuorisosiain neuvottelukunta, julkaisuja 41.
- Nikander, T. & Pietiläinen, M. (2013) Alussa asutaan yksin tai kaksin – lopussa uudestaan yksin. Hyvinvointikatsaus 4/2013.
- Oinonen, E. (2013) Nuorten kotoa muuttamisen trendit Euroopassa. Hyvinvointikatsaus 4/2013.
- Pyykkönen, T. (2013) Elämänvaihe vaikuttaa asumistoiveisiin – työura valinnan mahdollisuuksiin. Tilastokeskus Hyvinvointikatsaus 2/2013. (10.12.2014)
<http://www.stat.fi/artikkelit/2013/art_2013-06-03_003.html?s=0>
- Rasinkangas, J. (2013) Maahanmuuttajien asuminen ja alueellinen sijoittuminen. Teoksessa Martikainen, T. & Saukkonen, P. & Säävälä, M. (toim.) (2013) Muuttajat. Kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta. Gaudeamus, Helsinki. 123–140.
- Sjöblom-Immala, H. (2012) Työtä, palvelua ja luonnonläheisyyttä. Maahanmuuttajien Suomen sisäiset muutot, asumistoiveet ja kotoutuminen 2000-luvulla. Siirtolaisinstituutti. Tutkimuksia A 40.
- Strandell, A. (2011) Asukasbarometri 2010. Asukaskysely suomalaisista asuinympäristöistä. Suomen ympäristö 31/2011.
- Tilastokeskus (2014) Perheet 2013. Vuosikatsaus. (4.12.2014)
<http://www.stat.fi/til/perh/2013/02/perh_2013_02_2014-11-21_kat_006_fi.html>
- Uudenmaan liiton tietopalvelu (2014) Asumisväljyys. (9.12.2014)
<<http://www.uudenmaanliitto.fi/tietopalvelut/uusimaa-tietopankki/asuminen/asuntokannat/asumisvaljyys>>

Nuoret asunnottomat Suomessa

Veera Viitanen
tutkija
Sosiaalitieteiden laitos, Turun yliopisto

Artikkeli perustuu kirjallisuuskatsaukseen, jonka kohteena on nuorten aikuisten asunnottomuutta käsittelevä eurooppalainen tutkimuskirjallisuus. Tarkastelun keskiössä ovat erityisesti nuorten asunnottomien määrä, heidän asunnottomuuttaan selittävät tekijät sekä keinot nuorten asunnottomuuden vähentämiseksi.

Asunnottomien määrä

Suomessa oli virallisen asunnottomuustilaston mukaan noin 2 000 yksinelävää 18–25-vuotiasta asunnottomia marraskuussa 2013. Nuorten asunnottomien tilastoitu määrä pysyi 2000-luvulla pitkään 1 500 asunnottoman alapuolella, mutta vuosina 2012 ja 2013 määrä on ollut korkeampi. Kasvu selittyy kokonaan Helsingin nuorten asunnottomien määrän kasvulla.

Kaikenikäisiä yksin eläviä asunnottomia oli vielä vuonna 1987 noin 17 000, mutta vuodesta 2003 lähtien määrä on vaihdellut 7 000 ja 8 000 asunnottoman välillä. Asunnottomiksi määritellään tilastoissa ihmiset, jotka majoilevat asunnon puutteen takia jossakin seuraavista:

- (1) ulkona, julkisessa tilassa tai ensisuojoissa
- (2) asunnottomien asuntoloissa tai majoitusliikkeissä
- (3) laitoksissa joko ensisijaisesti asunnon puutteen takia tai ollen kotiutumassa pian vailla tietoa asunnosta
- (4) tilapäisesti tuttavien tai sukulaisten luona

Tilapäisesti tuttavien tai sukulaisten luona majoilevien osuus asunnottomista on kasvanut jatkuvasti. Vuonna 1987 heitä oli asunnottomista hieman alle puolet, nykyään 75 prosenttia. Ulkona, julkisessa tilassa tai ensisuojoissa majoili marraskuussa 2013 noin 300 asunnottomia. Nuorten osalta tilastoissa ei eritellä asunnottomuuden muotoja. (ARA 2014a)

Asunnottomuus on vaikea aihe tilastoinnille kaikkialla maailmassa. Pohjoismaiden asunnottomuustilastot on arvioitu selvästi maailman parhaiksi, mutta ne ovat kuitenkin sekä meillä että muualla kovin epäluotettavia verrattuna useimpiin muihin sosiaalialan tilastoihin (Babtista ym. 2012; Edgar 2009). Epäluotettavuus johtuu muun muassa siitä, että asunnottomuustilastot eivät pohjautu rekistereihin vaan asunto- tai sosiaalisektorilla työskenteleville työntekijöille suunnattuihin kyselyihin. Tilastojen ulkopuolelle jäävät muun muassa asunnottomat, jotka eivät ole kyseisten työntekijöiden asiakkaita, ja lisäksi eri kuntien tilastointitavat poikkeavat merkittävästi toisistaan (Pitkänen 2010). Tästä epäluotettavuudesta johtuen asunnottomuustilastot

soveltuvat heikosti esimerkiksi kansallisten tai alueellisten interventioiden vaikuttavuuden mittareiksi (Edgar 2009).

Edeltävän asumismahdollisuuden menettäminen

Sille, miksi nuorten asunnottomuutta on olemassa, on tunnistettu monia selittäviä tekijöitä. Jokaisen nuoren polku asunnottomuuteen on yksilöllinen, ja asunnottomuutta selittää aina monen tekijän yhteisvaikutus. On kyse erillisistä ilmiöistä sen osalta, miksi nuoret asunnottomat menettävät edeltävän asumismahdollisuutensa ja miksi he eivät saa uutta asumismahdollisuutta. Käsittelen edeltävän asumismahdollisuuden menettämistä tässä luvussa ja uuden asumismahdollisuuden saamista seuraavissa luvuissa.

Ei tiedetä, kuinka suuri osa nuorista asunnottomista tarvitsee tukea selviytyäkseen itsenäisestä asumisesta. Tämä on tuhannen taalan kysymys sekä tutkijoille että interventiokeinojen kehittäjille. Se kuitenkin tiedetään, että on paljon nuoria asunnottomia, jotka eivät tarvitse arjen tukea itsenäisessä asumisessa, ja että tällaisen tuen tarve ei ole kenenkään nuoren tapauksessa ainoa asunnottomuutta aiheuttava tekijä (Buch-Geertsema ym. 2010, 14–20, 50–54).

Helsingin nuorista asunnottomista toimeentulotuen saajista vuosina 2008–2010 puolet asui juuri ennen asunnottomuutta itsenäisesti, 30 prosenttia lapsuudenkodissaan ja 20 prosenttia laitoksessa tai tukiasunnossa (Viitanen & Ahola, julkaisematon). Vain harvalla asunnottomalla itsenäinen asuminen päättyy virallisen häädön seurauksena. Tilastotietoa asiasta on käytettävissä Tanskasta, jossa viidennes nuorista asunnottomista on häädetty edeltävästä asunnostaan (Benjaminsen & Lauritzen 2013, 103). Suomessa osuus lienee pienempi, sillä koko maassa tehdään häätöhakemuksia kaikenikäisille vain noin 7 000 vuodessa ja näistä vain noin 1 500 johtaa toimeenpantuun häätöön (Valtakunnanvoudinvirasto 2013, 41). Vuokratästit tai asumisen häiriöt voivat kuitenkin vaikuttaa edeltävän asumismahdollisuuden päättymiseen myös ilman virallista häätöprosessia.

Suuri osa nuorista asunnottomista menettää edeltävän asuntonsa arkisella, omiin asumisen taitoihin liittymättömällä tavalla. Tarve muuttaa pois johtuu esimerkiksi määräaikaisen vuokrasuhteen päättymisestä, erilleen muuttamisesta puolison tai kämppekaverin kanssa taikka asunnon muuttumisesta sopimattomaksi esimerkiksi asumiskustannusten tai uuden työ- tai opiskelupaikan sijainnin suhteen. (Socialstyrelsen, 2012 42; Benjaminsen & Lauritzen 2013, 103)

Nuorten karkaaminen, pakeneminen tai häädetyksi tuleminen lapsuudenkodista korostuvat enemmän eurooppalaisessa kuin suomalaisessa tutkimuskirjallisuudessa (Högdin & Sjöblom 2012; Thompson ym. 2010; Zenger ym. 2008). Toisaalta nuoret muuttavat Pohjoismaissa lapsuudenkodistaan joka tapauksessa keskimäärin jopa 10 vuotta nuorempina kuin monissa Etelä- ja Itä-Euroopan maissa (Iacovou & Skew 2010, 90). Siirtymiä asunnottomaksi suoraan lapsuudenperheestä esiintyy kuitenkin myös Suomessa, ja nämä siirtymät ovat usein äkillisiä ja perheensisäisiin konflikteihin liittyviä. Nuoren kotiutuminen laitoksesta asunnottomaksi tarkoittaa teoriassa palvelujärjestelmän äärimmäistä epäonnistumista, mutta käytännössä nämä tilanteet voivat olla hyvin ymmärrettäviä. Itsenäisen elämän valmiuksien tuettu harjoittelu on vaikeaa esimerkiksi silloin, jos nuori on jouduttu sijoittamaan lastenkotiin vasta lähellä täysi-ikäistymistään ja jos hän ei tuoreessa kriisitilanteessaan ole motivoitunut vielä ottamaan tukea vastaan. (Viitanen 2012)

Joidenkin nuorten asunnottomien kohdalla asunnottomaksi joutuminen voidaan välttää tarjoamalla sopivaa ja oikea-aikaista tukea edeltävän asunnon menettämisen ehkäisemiseksi. Tämä voi tarkoittaa sosiaalista tukea esimerkiksi itsenäisessä asu-

misessa tai lapsuudenperheen konfliktien selvittämisessä. Työskentely edeltävän asumismahdollisuuden menettämisen välttämiseksi on ajankohtainen näkökulma kansainvälisessä tutkimuskirjallisuudessa (Buch-Geertsema ym. 2010). On kuitenkin tärkeää muistaa, että suuri osa nuorista asunnottomista menettää edeltävän asumismahdollisuutensa sellaisella tavalla, joita ei voida eikä olisi edes tarkoituksenmukaista yrittää ehkäistä.

Kohtuuhintaisen asuntokannan saatavuus

Maailmanlaajuisesti keskeisin asunnottomuutta selittävä tekijä on kohtuuhintaisten asuntojen puute. Keski- ja Pohjois-Euroopassa, Suomi mukaan lukien, tämän tekijän merkitys on pienempi, mutta meilläkin kuitenkin tärkeä. Kohtuuhintaisten valtion tukemien vuokra-asuntojen osuus esimerkiksi Helsingin vuokra-asunnoista on pienentynyt 47 prosentista 45 prosenttiin vuodesta 2005 lähtien. Tämä johtuu siitä, että kohtuuhintaisten asuntojen määrä on pysynyt lähes samana, mutta muiden asuntojen määrä on kasvanut. Vuokra-asuntojen osuus Helsingin koko asuntokannasta on pysynyt lähes 50 prosentissa. Asuntojen kokonaismäärän on kasvettava suurissa kaupungeissa jatkuvasti, koska asuntojen tarve kasvaa väestönkasvun ja asuntokuntien rakennemuutoksen seurauksena. Vuosien 1985 ja 2013 välillä Helsingin väkiluku kasvoi 26 prosenttia ja asuntokuntien määrä 40 prosenttia. Vuosien 1960 ja 2013 välillä koko Suomessa yksinasuvien osuus asuntokunnista kasvoi 16 prosentista 42 prosenttiin ja asuntokunnan keskikoko pienentyi yli yhden henkilön verran. (Tilastokeskus 2014)

Nuorten asunnottomuutta selittäväksi tekijäksi on tunnistettu kaikkialla Euroopassa myös sosiaalisen asuntokannan allokaatiomekanismit. Sosiaalinen asuntokanta tarkoittaa asuntoja, jotka ovat julkisilla varoilla tuettuja, julkisesti säänneltyjä ja joiden tuottaminen ja ylläpito on voittoa tavoittelematonta. Ne on kohdennettu väestöryhmille, joiden on vaikea järjestää asumistaan yksityisten asuntomarkkinoiden kautta, ja niiden asukasvalinnan kriteerit on määritelty selkeästi. (Pleace ym. 2011, 16.)

Sosiaalisen asuntokannan osuus koko asuntokannasta vaihtelee Euroopan maissa muutamasta prosentista jopa kolmannekseen. Suomessa osuus on 16 prosenttia (Pitini & Laino 2011, 23). Kaikkialla asunnonhakijoita on paljon enemmän kuin asuntoja, ja tästä syystä kaikkialla on kehitetty kahdenlaisia sääntöjä sille, keitä asukkaiksi valitaan: (1) Ketkä hakijoista priorisoidaan, kun asuntoja ei riitä kaikille? (2) Estävätkö jotkin tekijät asunnon saannin ylipäänsä? (Pleace ym. 2011, 55)

Asunnottomat, tai ainakin osa asunnottomien alaryhmistä, kuuluvat kaikissa Euroopan maissa priorisoiduimpien asunnonhakijoiden joukkoon. Sosiaalinen asuntokanta onkin ilmiönä kehittynyt alun perin nimenomaan asunnottomien ja heikkolaatuisimmissa asumuksissa oleskelevien ihmisten asuttamiseksi. Nykyajan asunnottomuuden kannalta ongelmallista on se, että monessa maassa priorisoiduimpien asunnonhakijoiden joukkoon on nostettu sittemmin monia muita kilpailevia hakijaryhmiä. Sosiaalista asuntokantaa on käytetty keinona esimerkiksi työvoiman liikkuvuuden parantamiseen, kaupungin kehittämistoimien mahdollistamiseen ja luonnonkatastrofien uhrien tai paluumuuttajien asuttamiseen. Muidenkin kuin asunnottomien hakijoiden priorisoiminen sosiaalisen asuntokannan asukasvalinnassa on monessa mielessä perusteltua. Nuorten asunnottomuuden kannalta on kuitenkin olennaista, että jokainen uusi priorisoitava hakijaryhmä heikentää alkuperäisten priorisoitujen ryhmien asunnonsaannin mahdollisuuksia. (Pleace ym. 2011; Buch-Geertsema ym. 2010, 35–40)

Allokaatiomekanismien muutoksia on tapahtunut myös Suomessa. Valtion tuemassa asuntokannassa asukasvalinnan tärkeimmässä kiireellisyyssryhmässä ovat tällä hetkellä asunnottomien lisäksi muun muassa henkilöt, jotka ovat saaneet kunnasta

työpaikan, sekä erillään asuvat perheenjäsenet. Vasta kolmanteen kiireellisyysryhmään kuuluvat monet asunnottomuuden uhasta kärsivät nuoret, muun muassa he, joiden asumiskustannukset ovat korkeat suhteessa tuloihin ja varallisuuteen ja joiden asunnontarve johtuu perhepiirissä olevista ristiriidoista. (ARA 2014b, 19–20) Asuntosektorin työntekijöillä on kuitenkin tapauskohtaista harkintavaltaa, ja monissa kaupungeissa on erinomaisia esimerkkejä sosiaali- ja asuntosektorien välisestä yhteistyöstä nuorten asunnonsaannin mahdollistamiseksi. Silti sosiaalisen asuntokannan priorisointisäännöt ovat myös Suomessa yksi tärkeä nuorten asunnottomuuteen vaikuttava tekijä.

Useimmissa Euroopan maissa vuokratästit, luottotietomerkinnot tai asumishäiriömerkinnät estävät sosiaalisen asunnon saamisen (Pleace ym. 2011, 58). Suomessa luottotietomerkinnot eivät estä asunnon saamista valtion tukemasta asuntokannasta, mutta vuokratästit ja asumishäiriömerkinnät samalle vuokranantajalle kylläkin. Tilanteita voidaan kuitenkin harkita tapauskohtaisesti. (ARAb 2014, 21) Kysymys vuokratästien vaikutuksesta uuden asunnon saannille on kaksipiippuinen. Toisaalta olisi kohtuutonta vuokranantajille, että asukas voisi kerta toisensa jälkeen asua asunnossa joitakin kuukausia maksamatta vuokraa, laiminlyöden asunnon kunnossapitoa tai häiriten muita asukkaita. Toisaalta asuminen on perustavanlaatuisen ihmisoikeus, ja jokaisella pitäisi olla mahdollisuus omaan kotiin riippumatta muun muassa taloudenhallinnan taidoista tai elämäntavoista. Jonkin verran heikentyneestä itsenäisen asumisen kyvystä kärsivät ihmiset, jotka eivät motivoitu tarjolla olevaan tuettuun asumiseen, jäävät järjestelmässä väliinpuotoajiksi. Tilanne mutkistuu entisestään niiden nuorten kohdalla, joille asumishäiriömerkintä tai vuokratästit ovat syntyneet heti heidän tultuaan täysikäisiksi, mutta elämäntilanne on muuttunut tämän jälkeen. Näiden nuorten kohdalla yksilökohtaista harkintaa toki käytetään jonkin verran, mutta esimerkiksi virallista rajaa vanhojen rikkeiden anteeksiantamiselle ei ole.

Asumisen tukeminen

Osalla nuorista asunnottomista asunnottomuuden ehkäiseminen tai päätyminen edellyttää siis yksilöllistä asumisen tukemista. Nuoret asunnottomat ovat kuitenkin yksilöllisen tuen näkökulmasta usein haastava ryhmä. Toimivat tukimuodot täyttävät kolme ehtoa: (1) Tukimuoto tavoittaa asunnottomat tai päinvastoin. (2) Nuoret asunnottomat motivoituvat tukimuodon vastaanottamiseen. (3) Tukimuoto on vaikuttavaa. (Thompson ym. 2010; Brown & Wilderson 2010; Bender ym. 2007)

Kirjallisuudessa korostetaan tällä hetkellä erityisesti kolmea piirrettä, joiden on arvioitu parantavan tukimuotojen vaikuttavuutta: matalan kynnyksen tuki, kokonaisvaltaisuus sekä etsivän nuorisotyön filosofia. (Thompson ym. 2010; Heinze ym. 2010; Zenger ym. 2008; Pollio ym. 2006) Matalan kynnyksen palvelut tarkoittavat työmuotoja, joiden lähestyminen on nuorille mahdollisimman yksinkertaista muun muassa fyysisen sijainnin, aukioloaikojen, yhteydenoton muotojen, työmuotojen ja nuorelle asetettavien velvollisuuksien suhteen. Kokonaisvaltaisuus liittyy siihen, että itsenäisen asumisen tukemisen lisäksi käytössä on monia muitakin työmuotoja, jotka rakentuvat tyypillisesti työllistymisen, koulutuksen, taiteen tai urheilun ympärille. Lontoossa toimii esimerkiksi asunnottomien ooppera, Cardboard People, ja Suomesakin harjoittelee tällä hetkellä joukkue asunnottomien jalkapallon maailmanmestaruuskilpailuihin. Etsivän nuorisotyön rooli on vahvistunut viime vuosina Suomessa ja Euroopassa niin käytännön kuin tutkimuksenkin tasolla (Puuronen 2014). Työmuoto perustuu omanlaiseensa laajempaan filosofiaan ja tarkoittaa muutakin kuin jalkautuvaa työtötta. Konkreettisista työmuodoista myös asumisneuvontatyön roolia en-

naltaehkäisevän työn muotona korostetaan tällä hetkellä erityisesti suomalaisessa asunnottomuuskeskustelussa.

Ajankohtaisin keino asunnottomuuden vähentämiseksi on kuitenkin asunto ensin -mallin mukainen työskentely (Pleace & Bretherton 2013; Buch-Geertsema ym. 2010). Mallin ydinajatuksia ovat asumisen ja tuen erottaminen toisistaan sekä intensiivisen tuen tarjoaminen. Asumisen ja tuen erottaminen toisistaan tarkoittaa sitä, että asumiseen on oikeus, vaikka asunnoton ottaisi vastaan tukea. Poikkeuksena tähän on pakollinen, kerran viikossa tapahtuva asunto ensin -työntekijän kotikäynti, joka perustuu keskusteluihin hyvinvoinnista, sen parantamisen mahdollisuuksista ja tarvittaessa haittojen vähentämisestä. Asunto ensin -mallissa asumiseen on oikeus riippumatta esimerkiksi mahdollisen päihteidenkäytön määrästä. Vastaavasti tuki jatkuu, vaikka asuminen jostain syystä päättyy. Malli on kehitetty New Yorkissa vakavista päihde- ja mielenterveysongelmista kärsivien asunnottomien auttamiseksi. Mallin mukaisista asunnoista voi saada hädän pitkälti samoilla perusteilla kuin muista vuokra-asunnoista. Alkuperäisen mallin mukaan asuntojen tuli sijaita tavallisessa asuntokannassa hajautetusti, mutta tästä periaatteesta ollaan joissain maissa luovuttu. Suomen asunto ensin -mallissa painottui aluksi asuntojen keskittäminen, mutta tällä hetkellä painopiste on siirtymässä kohti hajautettua asumista. Sekä keskitetyssä että hajautetussa asumisessa on kuitenkin olennaista, että jokaisella asukkaalla on oma tila, oma osoite ja itsenäinen vuokrasopimus asuntoon, sijaitsi asunto sitten muiden asunto ensin -asuntojen joukossa tai tavallisessa asuntokannassa. (Pleace & Quilgars 2013; Pleace & Bretherton 2013)

Asunto ensin -mallin menestystarina perustuu siihen, että lukuisten vaikuttavuustutkimusten mukaan asumisen jatkuminen onnistuu tässä mallissa 80–97 prosentilla asukkaista hädöiden mahdollisuudesta huolimatta. Perinteisessä porrasmallissa mahdollisuus itsenäiseen asumiseen edellyttää portaittaista etenemistä ensisuojusta ja asuntoloista tuettuun asumiseen ja sieltä edelleen itsenäiseen asumiseen elämäntapojen muuttuessa. Lukuisten tutkimusten mukaan porrasmallissa vain 30–50 prosenttia asiakkaista etenee itsenäiseen asumiseen asti. Asunnottomuuden päättymisen lisäksi asunto ensin -mallin on todettu vähentävän asukkaiden häiritsevää asumiskäyttäytymistä sekä rikollisuutta. Mallin mukaiset palvelut stabilisoivat tai parantavat päihde- ja mielenterveysongelmia. Verrattuna porrasmalliin asunto ensin -malli on kuitenkin vaikuttavampi vain asunnottomuuden päättymisen suhteen. Häiritsevän asumisen, rikollisuuden ja mielenterveyden suhteen vaikutukset ovat yhtä myönteiset kuin porrasmallissa ja päihteidenkäytön vähenemisen suhteen asunto ensin -malli on porrasmallia heikompi. (Pleace & Quilgars 2013) Suomen pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishjelma (2012–2015) on sitoutunut asunto ensin -periaatteeseen, ja mallin mukaisia palveluita on kehitetty viime vuosina lisääntyvässä määrin erityisesti Helsingissä.

LÄHTEET

- ARA 2014a. Asunnottomat 2013. Selvitys 2/2014, myös aiempien vuosien selvitykset. Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus. www.ara.fi > ARA-tietopankki > ARAn selvitykset > Selvitykset 2014 [Viitattu 19.12.2014.]
- ARA 2014b. Opas arava- ja korkotukivuokra-asuntojen asukasvalintoihin. Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus. www.ara.fi > ARA-tietopankki > ARAn julkaisut > Oppaat [Viitattu 19.12.2014.]
- Babtista, I., Benjaminsen, L., Pleace, N. & Buch-Geertsema, V. 2012. Counting Homeless People in the 2011 Housing and Population Census. European Observatory on Homelessness, Brussels. European Observatory on Homelessness Comparative Studies on Homelessness 2. feantsaresearch.org/IMG/pdf/feantsa-studies_02_web.pdf [Viitattu 19.12.2014.]
- Benjaminsen, L. & Hesselberg Lauritzen, H. 2013: Hjemløshed i Danmark 2013. The Danish national centre for social research, Copenhagen. Det nationale forskningscenter for velfærd 13:21. sfi.dk/rapportoplysninger-4681.aspx?Action=1&NewsId=4007&PID=9267 [Viitattu 19.12.2014.]
- Brown, S. & Wilderson, D. 2010. Homelessness prevention for former foster youth: Utilization of transitional housing programs. *Children & Youth Services Review* 32(10) s. 1464–1472.
- Buch-Geertsema, V., Edgar, W., O'Sullivan E. & Pleace, N. 2010. Homelessness and Homeless Policies in Europe: Lessons from Research. European Observatory on Homelessness, Brussels. feantsaresearch.org/IMG/pdf/fea_020-10_en_final.pdf [Viitattu 19.12.2014.]
- Bill, E. 2009. European Review of Statistics on Homelessness. European Observatory on Homelessness, Brussels. feantsaresearch.org/IMG/pdf/feantsa_2009statsreview_en.pdf [Viitattu 19.12.2014.]
- Heinze, H., Hernandez Jozefowicz, D. & Toro, P. 2010. Taking the youth perspective: Assessment of program characteristics that promote positive development in homeless and at-risk youth. *Children & Youth Services Review* 32(10) s. 1365–1372.
- Högdin, S. & Sjöblom, Y. 2012. Leaving home in early youth: Influential factors in running away from home or being thrown out. *Nordic Social Work Research* 2(1) s. 39–58.
- Iacovou, M. & Skew, A. 2010. Household structure in the EU. In: Atkinson A. & Marlier, E. (eds.) *Income and living conditions in Europe*. European commission, Brussels. Eurostat Statistical books. S. 79–100. <http://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-statistical-books/-/KS-31-10-555> [Viitattu 19.12.2014.]
- Pitkänen, S. 2010. Selvitys pitkäaikaisasunnottomuuden määrittelystä ja tilastoinnista. Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus raporteja 2/2010. www.ara.fi > ARA-tietopankki > ARAn julkaisut > ARAn raporteja -julkaisusarja [Viitattu 19.12.2014.]
- Pittini, A. & Laino, E. 2011. Housing Europe Review 2012. The nuts and bolts of European social housing systems. CECODHAS, Brussels. www.housingeurope.eu/resource-105/the-housing-europe-review-2012 [Viitattu 19.12.2014.]
- Pleace, N., Teller, N. & Quilgars, D. 2011. Social Housing Allocation and Homelessness. European Observatory on Homelessness, Brussels. European Observatory on Homelessness Comparative Studies on Homelessness 1. feantsaresearch.org/IMG/pdf/feantsa_eoh-studies_v1_12-2011.pdf [Viitattu 19.12.2014.]
- Pleace, N. & Bretherton, J. 2013. The Case for Housing First in the European Union: A Critical Evaluation of Concerns about Effectiveness. *European Journal of Homelessness* 2013:7(2) s. 21–42.
- Pleace, N. & Quilgars, D. 2013. Improving Health and Social Integration through Housing First. A review. European Observatory on Homelessness, Brussels. feantsaresearch.org/IMG/pdf/improving_health_and_social_integration_through_housing_first_a_review.pdf [Viitattu 19.12.2014.]
- Pollio, D., Thompson, S., Tobias, L., Reid, D. & Spitznagel, E. 2006. Longitudinal Outcomes for Youth Receiving Runaway/Homeless Shelter Services. *Journal of Youth & Adolescence* 35(5) s. 852–859.
- Puuronen, A. 2014. Etsivän katse. Etsivä nuorisotyö ammattina ja ammattialan kehittäminen – näkökulmia käytännön työstä. Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 144.
- Socialstryrelsen 2012. Hemlöshet och utestängning från bostadsmarknaden 2011 – omfattning och karaktär. www.socialstryrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/18523/2011-12-8.pdf [Viitattu 19.12.2014.]
- Tilastokeskus 2014. www.stat.fi [Viitattu 10.11.2014.]
- Thompson, S., Bender, K., Windsor, L., Cook, M. & Williams, T. 2010. Homeless Youth: Characteristics, Contributing Factors, and Service Options. *Journal of Human Behavior in the Social Environment* 20(2) s. 193–217.
- Valtakunnanvoudinvirasto 2013. Tilastot kertyvät... Tilastot kertovat. Ulosottoimen tilastoja vuodelta 2012. *Julkaisu* 2013:1.
- Viitanen, V. 2012. Selvitys nuorten asunnottomuudesta Turussa. [Turun kaupungin sisäinen raportti.]
- Viitanen, V. & Ahola, E. Young homeless income support recipients in Helsinki – psycho-social characteristics and transitions into and out of homelessness. [Työn alla oleva artikkeli.]
- Ympäristöministeriö 2014. Pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishjelma 2012–2015 www.ymparisto.fi/FI/Asuminen/Ohjelmat_ja_strategiat/Pitkaaikaisasunnottomuuden_vahentamisohjelma_20122015 [Viitattu 19.12.2014.]
- Zerger, S., Strehlow, A. & Gundlapalli, A. 2008. Homeless Young Adults and Behavioral Health: An Overview. *American Behavioral Scientist* 51(6) s. 824–841.

Opiskelija-asuminen tulevaisuuden viisaan asumisen mallina

Tuuli Kaskinen
tutkija, toiminnanjohtaja,
Demos Helsinki
Tommi Laitio
nuorisotoimenjohtaja
Helsingin kaupunki (Demos Helsingin tutkija vuoteen 2012 saakka)

Tämä kirjoitus perustuu Demos Helsingin ja Helsingin seudun opiskelija-asuntosäätiö Hoasin yhteistyöhön vuosina 2010–2014. Saimme mahdollisuuden kokeilla sitä, miten asumisesta voidaan tehdä viisaampaa yhdessä tuhansien Hoasin asukkaiden kanssa. Tavoitteena oli tehdä yhteisöllisempää ja energiatehokkaampaa asumista. Artikkeliki kuvaa niitä oivalluksia, joita Hoas-laboratoriossa tehdyt kokeilut synnyttivät, ja joista monet ovat nyt arkipäivää Hoasilla ja monissa muissa vuokra-asuntokohteissa. Palvelukehitystyötä on Hoasin lisäksi rahoittanut Tekes, ja se oli osa World Design Capital Helsinki 2012 -ohjelmakokonaisuutta.

Hoas on yleishyödyllinen säätiö, joka vuokraa, rakennuttaa ja ylläpitää asuntoja pääkaupunkiseutulaishuoneistoille opiskelijoille. Hoasilla asuu noin 18 000 asukasta. Se perustettiin tarjoamaan suojaisa koti jokaiselle opiskelijalle. Neljän vuosikymmenen aikana asumisesta tuli opiskelijoillekin ensin minä- ja viime vuosina me-projekti. Siksi koti pitää nyt keksiä uudelleen. 2010-luvun asuminen auttaa ihmisiä ratkaisemaan arkipäivänsä viheliäisiä ongelmia yhdessä.

Asumisen muutos

Suomalaisten asuminen on muuttunut merkittävästi 1970-luvulta nykypäivään. Henkilöä kohden käytettävissä oleva tila on kasvanut ja kodit ovat laitteistuneet. Uudet alueet ovat tulleet suosioon ja vanhoja alueita täytyy kohentaa, jotta niiden vetovoima säilyy. Nämä ilmiöt näkyvät myös opiskelija-asumisessa. Yleisistä trendeistä kolme on sellaisia, jotka ovat erityisesti näkyneet Hoasin palvelutarjonnassa:

1. Asuminen on privatisoitunut

Alun perin ideana oli tarjota opiskelijoille jonkinlainen katto pään päälle. Kuitenkin jo 1970-luvulla luovuttiin useamman ihmisen majoittamisesta yhteen huoneeseen. Vielä 1970-luvulla koko talon asukkaat saattoivat kerääntyä kerhohuoneeseen talon ainoan television ääreen. Nykyään monet kerhohuoneet seisovat tyhjillään ja soluasuntojen ajan ajateltiin päättyneen 1980-luvulla. Opiskelijoiden toiveena on oma, tavallisen asunnon kaltainen koti.

2. Asumisen hinta-laatusuhdetta ajatellaan koko ajan uudelleen

Toinen suuri muutos liittyi opiskelija-asumisen hinnan ja laadun suhteeseen. Koh-tuuhintaisuus ja vaatimattomuus on ollut vuokra-asuntopolitiikan vahva mantra.

Silti opiskelijoiden toiveet asumisen laadusta ja siihen liittyvien palveluiden tarjon-
nasta muuttuvat. Hoas on vastannut haasteeseen esimerkiksi muuttamalla lähiöiden
soluasuntoja perheasunnoiksi, lisäämällä parvekkeita ja terasseja uudiskohteisiin ja
tarkentamalla tonttipolitiikkaansa.

3. Asukkaat kansainvälistyvät

Kolmas muutos liittyy korkeakoulujen voimakkaaseen kansainvälistymiseen. Se on
jo kasvattanut asuntoa tarvitsevien ulkomaisten opiskelijoiden määrää rajusti, ja
tahti ei ainakaan näytä hidastuvan. Tällä hetkellä noin neljännes Hoasin asukkaista
on kansainvälisiä opiskelijoita, ja käytännössä jokaisessa kiinteistössä asuu ihmisiä,
jotka eivät puhu suomea.

Näihin muutosilmiöihin lähdettiin tarttumaan Hoas-laboratoriossa.

Metodit: Opiskelijan koti synty yhteistyönä

Vuonna 2010 Hoasin hallitus pohti asukkailta ja yhteiskunnasta tulleita viestejä. Asuk-
kaille teetetty kyselytutkimus osoitti, että asukkaat kaipasivat taloihin monenlaisia
palveluita. Esimerkiksi pyöränkorjaustilat oli mainittu useissa palautteissa. Samaan
aikaan yhteisöllisestä asumisesta alettiin puhua julkisessa keskustelussa ja kiinnostus
sitä kohtaan kasvoi. Kasvava kansainvälisten opiskelijoiden joukko kyseli Hoasilta
entistä edullisempia asuntoja, ja ensi kertaa kahteen vuosikymmeneen alettiin kaivata
jaettuja soluhuoneita. Keskustelu ilmastonmuutoksesta ja energian hinnan nousu
aiheuttivat paineita asumisen ympäristövaikutusten pienentämiseen.

2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen lopussa oli myös tehty päätöksiä uusista
Hoasin kiinteistöistä. Ne nousevat Helsingin satamalta ja telakalta vapautuneille
alueille Kalasatamaan ja Jätkäsaareen. Hoas on myös mukana muovaamassa Aalto-
yliopiston kehittyvää kampusaluetta Otaniemessä.

Näistä lähtökohdista sekä palvelemaan uusien ja vanhojen kohteiden tarpeita Hoas
halusi lähteä kehittämään entistä viisaampaa opiskelija-asumista. Perustettiin Hoas-
laboratorio, joka oli Demos Helsingin kanssa toteutettu Tekes-hanke.

Yksi ensimmäisistä oivalluksista oli, että suomalainen ajattelu kohtuuhintaisesta
asumisesta perustuu yhä samaan sodanjälkeiseen malliin, jossa hinta tarkoittaa elin-
kaarilaskelmien tuottamia lukuja rakennus- ja korjauskustannusten jakautumisesta.
Palveluiden saatikka vertaisyhteisön tuottamien hyötyjen arviointia ei oltu tehty,
vaikka asukkaat tuntuivat niitä palautteen perusteella arvostavan.

Siksi Hoas-laboratorion tavoitteena oli tuoda Hoasin asukkaat entistä vahvem-
min mukaan opiskelija-asumisen kehittämiseen. Laboratorion menetelmäksi valit-
tiin design-ajattelu. Sen avulla rakennettiin nopeissa sykleissä tutkimuskysymykset,
käytettiin mielikuvitusta mahdollisten ratkaisujen tuottamiseen ja testattiin ratkaisuja
käytännön kokeiluina.

Hoas-laboratorion alussa tehtiin haastatteluja ja kyselytutkimuksen asumisen ja
koulutuksen asiantuntijoille. Vastauksista piirtyi kuva tulevaisuuden asumisesta,
jossa jakaminen lisääntyy. Energian hinnan nousu nähtiin tosiasiana.

Yksi lähtökohta oli, että asumistarpeet ja -kyvyt jatkavat eriytymistään. Vuokra-
nantajan etu jatkossa on ymmärtää ja auttaa asukasta ennen kuin ongelmatilanne
edes syntyy. Jakamista ja yhteistä arkea helpotetaan kotiutumisen-, harrastus- ja sii-
vospalveluilla. Asukkaat ovat mukana tuottamassa näitä palveluja ja siten luo-
massa itselleen tulevaisuuden työmarkkinoita. Ammatillaisen ja asukkaan väliin on
syntynyt vastaajien mukaan uusia välittäjärooleja. Kaupunginosat ovat luonteeltaan

ja asumistavoiltaan hyvin erilaisia keskenään. Nämä otettiin hankkeen keskeisiksi tulevaisuushypoteeseiksi.

Asiantuntijanäkemyksen ja asukkaiden palautteen mukaan tulevaisuuden asuminen on siis yhteisöjen elämää. Toiminnallisten yhteisöjen voimistuminen vastaa sekä ekologisiin että sosiaalisiin tarpeisiin. Ihmiset haluavat olla tekemässä itse, mutta eivät yksin. Juuri yhdessä tekeminen helpottaa oman jäljen jättämistä asuinympäristöön.

Mielikuvituksen käyttämisessä Hoas-laboratoriota ovat auttaneet useat opiskelija- ja asukasryhmät. Esimerkiksi Aalto-yliopiston arkkitehtuurin laitoksella osallistuttiin kurssitöinä kilpailuun, jossa kehitettiin tulevaisuuden opiskelija-asumista. Lisäksi järjestettiin useita työpajoja, joissa asukkaat tuottivat itse ratkaisuja. Hankkeen loppuvaiheessa, talvella 2012–2013, asukkaat muun muassa suunnittelivat itse neljän yhteistilan sisustuksen ja toteuttivat ne talkoovoimilla uuteen Jätkäsaaren taloon. Näin vahvistettiin yhteistyötä Hoasin ja oppilaitoksen välillä, tätä ennen se oli suhteellisen vähäistä. Samalla saatiin opiskelijat kartoittamaan oman vertaisryhmänsä käytännön tarpeita.

Hoas-laboratoriossa tehtiin kaiken kaikkiaan viisitoista kokeilua. Ne elivät erilaisissa muodoissa Hoasin palveluiden kehittämisessä. Seuraavassa esittelemme neljä onnistunutta ja tuloksia tuottanutta kokeilua, jotka muovautuivat toimintaehdotuksiksi Hoasille.

Mitä yleisesti löydettiin?

1980- ja 1990-luvun koti oli yksityinen alue toimiston tai luentosalin vastakohtana. Koti oli ei-työ, ei-jumppasali ja ei-laboratorio. Kotoa lähdettiin aamuisin hankkimaan tienestää tai tietoa. Kotiin tullessa työhaalarit ripustettiin naulaan. Näin ei ole enää. Opiskelijat elättävät itseään freelance-hommilla, joita tehdään kotona ja kahviloissa. Tekemisen irtoaminen määritellyistä paikoista muuttaa kotia. Kodin on väännyttävä muihinkin kuin yksityisiin tarpeisiin. Kodin on tuotettava osallisuutta ja elinkeinoa.

Asuminen nähdään yhä liian usein tiloina, joilla on tietty hinta. Näistä asioista olemme vuokranantajina ja vuokralaisina tottuneet puhumaan. Mutta hyvä koti ei synny vain tehokkaista tai viihtyisistä neliöistä. Millaista hyvä asuminen on, jos ymmärrämme sen järjestelmänä, joka koostuu rakennusten ja neliöiden lisäksi paikoista, palveluista ja ihmisistä?

Nämä neljä toimintaehdotusta ovat osa uutta kokonaiskuvaa asumisen järjestelmästä. Kutsumme sitä viisaaksi asumiseksi. Viisas asuminen tarkoittaa sitä, että asukas hyödyntää fiksusti niitä asioita, joita asunto ja asumismuoto tarjoavat, eikä käytä ylen määrin energiaa tai muita resursseja. Viisas asuminen on konkretisoitunut Hoas-laboratoriossa sellaisiin asioihin kuin yhteisten ulko- ja sisätilojen aiempaa tietoisempi muotoilu, asukkaiden ja henkilökunnan vuorovaikutuksen kehittäminen ja asukkaiden toiminnallinen yhteisöllisyys.

Uudelle ajattelulle ja uusille toimintatavoille on kaksi ajuria. Ensinnäkin asuminen kuluttaa luonnonvaroja enemmän kuin mikään muu elämän osa-alue. Nykyinen kulutustahti syö siis hyvän elämän edellytyksiä tulevaisuudelta. Kyseessä on myös taloudellinen kysymys. Energian hinta nousee vuosi vuodelta ja siten nostaa asumisen hintaa.

Toiseksi opiskelijan asumisesta on tullut merkittävä osa minä-projektia. Pelkkä edullisuus ei riitä. Asunnon on kerrottava siitä, kuka minä olen ja mitä minä arvostan. Vaikka sisustaminen on monille tärkeä ajanviete, ei minä-projekti tyhjene siihen. Sen rinnalle kaivataan yhteisöllisyyttä, monimuotoista laajempaa asuinympäristöä ja urbaania pöhinää. Asuminen ei ole muusta elämästä irrallinen alue. Työ, opiskelu

ja vapaa-aika eivät ole asioita, jotka tapahtuisivat omissa, etukäteen määritetyissä paikoissaan.

Yksi Hoas-laboratorion päätuloksista on aiempaa rikkaampi kuva siitä, mitä asumisen järjestelmään kuuluu ja millaisia mahdollisuuksia se kehittämiseksi tarjoaa. Tähän kuvaan kuuluu yksittäisten asukkaiden lisäksi ihmissuhteita, naapurussuhteita ja kämppäkaveruuksia. Asuntojen ja kiinteistöjen ohella on myös yhteistiloja, pihoja ja käytäviä. Vuokraehtojen, vikailmoitusten ja uutiskirjeiden lisäksi on myös naapuruston sisäistä viestintää ja kirjoittamattomia sääntöjä. Vuokrien ohella on informaatiota, joka virtaa vuokranantajalta asukkaille, asukkailta vuokranantajalle ja asukkailta asukkaille.

Hoas-laboratoriossa on opittu, että parantamalla viestintää voidaan parantaa koko asumista, että hyvät naapurisuhteet ovat tärkeä osa asumista ja että joskus yhteisten tilojen kehittäminen voi olla tärkeämpi asia kuin asuntojen ehostaminen. Asumisen tapoja havainnoimalla ja tunnistamalla on päästy kokeilemaan uusia välineitä asumisen kehittämiseen.

Hoas-laboratorion toimintaehdotukset ovat siis laajempia asioita kuin yksittäisiä onnistuneita kokeiluja. Vaikka niiden muuttaminen pysyväksi toiminnaksi vie aikaa ja vaatii työtä, syntyneitä havaintoja voidaan yleistää ja monistaa uusiksi työkaluperheiksi. Uusista välineistä voidaan tehdä pysyvä osa asumisen järjestelmää opiskelija-asumista tarjoavissa yhtiöissä.

Kohti viisasta asumista: neljä testattua ehdotusta

Hoas-hostit ja vahvat asukastoimikunnat

Yksi iso haaste opiskelija-asumisessa on asukkaiden nopea vaihtuvuus. Asukkaat eivät ehdi tutustua naapureihinsa, ja ongelmatilanteessa ei tiedetä, kenen puoleen kääntyä. Niinpä ainoa osoite asumiseen liittyvien haasteiden ratkaisemiselle on ollut Hoasin palvelunumero, jonne tulee kyselyitä mitä tavallisimmista asumiseen liittyvistä asioista, joissa normaali naapuriapu toimisi hyvin. Hoas-laboratoriossa tehtiin kaksi kokeilua, jotka osoittautuivat toimiviksi. Vahvistettu asukastoimikunta tai erikseen nimetyt Hoas-hostit vahvistivat talon yhteishenkeä, ja monet asumiseen liittyvät haasteet saatiin ratkaistua talon sisällä.

Asukaskokoukset ovat valtion tuella rakennetuissa vuokrataloissa lakisääteinen asukasdemokratian muoto. Monesti niihin yhdistyvät asukastoimikunnat, jotka parhaimmillaan ovat toimivia asumismukavuuden ja yhteisön kehittäjiä, huonoimmillaan toimimattomia byrokratianmakuisia porukoita. Jo projektin alkuvaiheessa kävi selväksi, että iso osa asukkaista vierastaa asukastoimikuntia.

”Mun mielestä sitä [asukastoimintaa] ei oo näkyyny niin paljon eikä oo ollu mitään sellasta, joka ois niinku saanu, että ’hei, toi ois silleen kiva juttu ja ois kiva osallistua’. Että vois laittaa todellakin aikaa siihen.”

– Hoasin asukas Kirsi Hantulan kyselyssä 2012 (Hantula 2013)

Monille asukastoiminta tuntuu vieraalta, koska pelätään, että mukana ei juuri ole muita ja että itse joutuu tekemään liikaa. Kaikille avointen yhteistapahtumien järjestäminen ja niiden mainostaminen on tärkeää muun yhteistoiminnan kannalta.

Asukastoiminnan tekeminen näkyväksi ja sen kehittäminen asukkaiden toiveita vastaavaksi osoittautui projektin aikana tärkeäksi. Erityisen hyvät tulokset syntyivät

Jätkäsaaren uusissa taloissa tehdystä kokeilusta, jossa asukastoimikunta markkinoi omaa toimintaansa aktiivisesti ja järjesti useita tilaisuuksia, joihin asukkaat kutsuttiin.

Jätkäsaaren talossa järjestettiin lukuvuoden aikana kolmet isommat juhlat. Tupaantuliaiset pidettiin syyskuussa, seuraavan kerran juhlittiin ensimmäisten yhteistilojen valmistumista tammikuussa, ja toukokuussa pidettiin kevätbileet.

”Mä luulen, että se helpottaa sen yhteyden syntymistä, jos on jotain tapahtumia, jotka on luotu. Niihin on helppo tulla mukaan, kun ne on avoimia.”

– Hoasin asukas Hoas-laboratorion kyselyssä 2013

Hoas-host-kokeilulla asukastoimikuntien perusajatuksia vietiin uuteen muotoon. Hostit ovat asukkaiden joukosta valittuja välittäjiä, jotka parantavat Hoasin ja asukkaiden välistä tiedonkulkua. Hoas-hostit toivottavat uudet asukkaat tervetulleiksi, hoitavat yhteisiä tiloja, tuovat talon ihmisiä yhteen, ratkaisevat ongelmatilanteita ja toimittavat tietoa kohteen asioista Hoasille. Korvauksena he saavat palkkion tai ilmaisen asumisen. Hoas-hostina toimiminen voi sopia hyvin esimerkiksi perheellisille, paljon kotona oleville opiskelijoille, jotka haluavat kohtuullistaa asumismenojaan.

Erityisen hyvin host-kokeilu on toiminut niissä kiinteistöissä, joissa asuu paljon vaihto-opiskelijoita. Kansainväliset opiskelijat ovat Suomessa yleensä vain kolmesta yhdeksään kuukautta ja hakevat aktiivisesti kontaktia talon muihin asukkaisiin.

Hoas-laboratoriossa on opittu, että suostuttelu ja vinkkaaminen ovat tehokkaita tapoja laajentaa asukastoimijoiden mielikuvitusta siitä, mitä yhteinen tekeminen voisi olla. Hoas-laboratorion pääoppeja onkin, että yhteisöllisyys leviää vain, jos nykyinen innokas tekeminen tehdään näkyväksi ja aktiivisimmat ihmiset tulevat tutuiksi kaikille talossa.

Yhteisöjen ajatellaan helposti syntyvän itseksensä asukkaiden aktiivisuudesta. Näin voi joissain erityistilanteissa olla, mutta myös kiinteistön omistajalla on keinoja yhteisön vahvistamiseen. Monessa tilanteessa tämä on myös koetun palvelun laadun kannalta taloudellisesti perusteltua, kun vahva naapuruusyhteisö vähentää painetta asiakaspalveluun.

Puhuvat seinät ja Facebook-ryhmät

Informaatiotulvan aikana tiedon välittäminen talosta, sen tavoista ja säännöistä ja myös sen palveluista on kovan työn takana. Seiniin liimatut opasteet, Facebook-ryhmät, talon omat nettisivut ja rappukäytävien ilmoitustaulut ovat olleet ahkerassa käytössä koko Hoas-laboratorion ajan ja silti asukkaista tuntuu, ettei tietoa ole ainaakaan kaikilla kielillä tarpeeksi.

Viestinnän lähtökohta on se, että vuokrasopimusta tehtäessä annetaan ohjeita ja ohjataan nettisivuille löytämään lisää tietoa. Käytännössä on todettu, että sähköpostiviestit saavat hyvin vähän liikettä aikaan. Ilmoitustaulut ovat usein täynnä vanhoja papereita. Eikä kukaan tietenkään lähde biopussi kädessä ilmoitustaululta tarkistamaan, missä se jätehuone olikaan. Siksi roskapusseja löytyy jatkuvasti käytäviltä.

Hoas-laboratorion kokemukset osoittavat, että viestinnällistä ajattelua tulee vahvistaa sekä uudisrakennusten suunnittelussa ja peruskorjauksissa että jokapäiväisessä talon asioista viestimisessä. Seinä- ja lattiapintojen selkeät viestit auttavat asukkaita löytämään yhteiset palvelut ja muistuttavat ystävälliseen sävyyn yhteisen elämän perussäännöistä. Ympäristön ymmärtäminen ja kokeminen omaksi on iso osa hyvää asumista.

Mielekkään elämisen opasteet ja asumisen yhteisölliset elementit tuodaan mukaan jo tilojen suunnitteluvaiheessa. Näiden arkea helpottavien sysäysten paras sijoittelu tunnistetaan kokeilujen avulla. Lattioiden ja seinien lisäksi voidaan käyttää esimer-

kiksi mattoja ja opastetauluja. Asukkaiden arjen sujuvoittaminen kytketään näin osaksi Hoasin viestintäajattelua.

Hoasin Junailijankujalla tehdyssä kokeilussa saatiin erinomaisia tuloksia. Roskapsusseja löytyi vähemmän käytäviltä ja enemmän jätahuoneesta. Pyykkihuoneen seinään tehty maailmankartta sai myös kiitosta. Siihen jokainen sai merkitä kotimaansa punaisella tarralla ja tehdä samalla itsensä näkyväksi muille asukkaille.

”Tämä on mielestäni ehdottomasti parhaita ideoita tässä projektissa. Kauniita, rohkeita ja mielikuvituksellisia tarroja ja maalauksia käyttöön kaikkiin kohteisiin, saadaan info ja sisustus samalla iskulla. Tieto on tässä mallissa saatavilla juuri siinä missä tarvitaan eikä esim. nettisivujen tai tiedotekirjeen syövereissä.”

– Hoasin työntekijän vastaus henkilöstökyselyssä

Uudessa Jätkäsaaren kohteessa Hoas perusti asukkaita varten Facebook-ryhmän, josta tuli nopeasti suosittu. Ryhmään liittyi vuoden aikana 370 jäsentä eli suuri osa kaikista talon asukkaista. Ryhmässä lähetetään päivittäin useita viestejä, ja sen kautta asukkaat oppivat tuntemaan toisensa ja asukastoimikunnan jäsenet paremmin kuin rappukäytävän satunnaisissa kohtaamisissa. Yhteinen tekemisen meininki on vahvistunut, ja monet arjen pikkuasiat kuten tavaroiden lainaus ja saunavuorojen vaihto sujuvat nyt Facebook-ryhmän kautta.

Seurasimme ryhmää helmikuussa 2013 ja kokosimme 100 peräkkäisen viestin otoksen. Eniten palstalla keskusteltiin yhteistiloista, niiden suunnittelusta ja käytöstä (26 viestiketjua). Lisäksi puhuttiin tavaroiden lainaamisesta ja myymisestä, vaihdettiin saunavuoroja, haettiin seuraa erilaiseen tekemiseen ja asukastoimikunta tiedotti tapahtumista.

”Toi on ollu toi Facebook-ryhmä tosi hyvä, koska se aiheuttaa myös sitä, että ihmiset on toistensa kanssa tekemisissä muutoinkin kuin silloin ku on [asukastoimikunnan] kokous. Ja siellä on ihmisiä, joita ei pätäkäään kiinnosta esimerkiks mikään kokoustoiminta. Et siellä voi olla helposti, nimenomaan että on matala kynnyys olla toistensa kanssa vuorovaikutuksessa ja tekemisissä ja kysyä asioita ja esittää omia mielipiteitä.”

– Hoasin asukas Hoas-laboratorion kyselyssä

Nykyisessä informaatiotulvassa vuokralatoyhtiön on panostettava ammattimaisesti asukkaille viestintään ja asiakastyöhön. Siten syntyy avoin ja toimiva yhteistyö asiakkaan ja vuokranantajan ja asukkaan välillä.

Yhteissuunnittelu

Hoas-laboratorio on osoittanut, että asukkailla on halukkuutta ja kykyä tuottaa arvokasta tietoa suunnittelun pohjaksi. Uudiskohteissa osallistuva suunnittelu voi tuottaa arkkitehdin työlle nykyistä tarkemmat lähtökohdat ja vahvistaa siten arkkitehtuurin roolia ongelmanratkaisijana. Peruskorjauksissa nykyisten asukkaiden näkemys taas on merkittävä tietoperusta oikeiden ongelmien korjaamisessa. Samalla siirrytään pelkästä huoneiden ja tilojen suunnittelusta vuorovaikutukseen sekä tilanteiden ja yhteisöjen toiminnan suunnitteluun.

Vuokralaloissa on oltava yhteistila, jota asukkaat voivat käyttää. Käytännössä monet näistä tiloista ovat jääneet ajastaan jälkeen, kun tarve esimerkiksi yhteiselle television katselulle on loppunut. Vaikka yhteisten tilojen on hyvä vastata tiettyyn tarkoitukseen, näiden tarkoitusten on tärkeää olla asukkaiden muokattavissa. Muuten tilan käyttö vähenee ja se rapistuu. Tällaisia esimerkkejä suomalaisissa vuokralaloissa on runsaasti. Kangaspuilla kutojat ovat joskus halunneet sellaiset yhteistiloihin, mutta muutaman muutettua pois talosta kukaan ei niitä enää käytä. Valokuvastudioille

on käynyt samoin ja myös kuntosalit käyvät vanhanaikaisiksi, ellei niitä aktiivisesti kehitetä. Näissä tilanteissa nykyisten asukkaiden kuuleminen ja yhteissuunnittelu luovat edellytykset hyvälle lopputulokselle.

Uusia käytäntöjä on helpoin juurruttaa uusissa kohteissa. Hoas-laboratorio testasi Jätkäsaaren kohteessa, miten yhteistilojen yhteinen suunnittelu edistää niiden käyttöä ja miten yhteisö voi luoda säännöt ja käytännöt yhteistilojen hallinnalle.

Yhteistilojen suunnittelu toteutettiin useissa vaiheissa. Ensimmäisten asukkaiden muutettua taloon tyhjiä yhteistiloissa järjestettiin useita tutustumis- ja suunnitteluiltoja. Niissä kehitettiin kuuteen tilaan kuusi ajatusta tilojen käyttötarkoituksista. Sen jälkeen asukkaista tehtiin ryhmät kunkin tilan suunnittelua varten. Ryhmät loivat ehdotuksensa tilan sisustukselle ja tekivät budjetin, jotka ammattiarkkitehti vahvisti. Hänen tehtävänä oli pitää huolta siitä, että ratkaisut ovat riittävän kestäviä ja muunneltavia.

Yhteiset tilat tulee suunnitella tarpeeseen, joka ei toteudu yksityisissä tiloissa. Näitä tarpeita voivat olla esimerkiksi liikunta, ruoanlaitto, elokuvan katselu isolta kankaalta, lautapelit tai opiskelu. Tällöin yhteisen tilan käyttö on osa asukkaan normaalia elämää eikä siitä irrallinen yhteisöllisyyden osa-alue.

Hoasin uuden Jätkäsaaren kohteen yhteistilat näyttävät suuntaa. Syksyllä 2012 asukkaat suunnittelivat talon neljälle yhteistilalle erilaisen luonteen. Tilojen käyttötarkoitukset ja -säännöt luotiin yhdessä ensimmäisten asukkaiden kanssa. Yhteistilat suunniteltiin tavalla, joka sallii asukkaiden tekemän korjaamisen ja parantamisen ja siten kasvattaa omistajuutta. Asukastoimikunnat ovat tässä kulttuurin rakentamisessa merkittävässä roolissa.

Hoasin Jokiniemen kohde puolestaan osoitti, miten vanhassakin kiinteistökanassa voidaan luoda yhteisöllisyyttä tehokkaasti. Asukastoimikunta on järjestänyt säännöllistä, asukkaille ilmaista joogaa kerhohuoneessa. Ajatus on viisas. Yhteisen ja hyödyllisen tekemisen kautta kerhohuone ja muut asukkaat ovat tulleet tutuiksi.

Sekä Jokiniemessä että Jätkäsaareessa on nähty, miten tärkeää on keskinäisriippuvuuden tunne. Jokiniemen asukkaille oli rakennettu hyvä kuntosali, mutta välineiden varastelu oli aluksi jatkuvaa. Sähkölukot ja avainkortit olisivat olleet liian kallis investointi. Asukastoimikunta päättikin, että kuntosalin avaimen saa vain maksamalla pienen vuosimaksun. Maksutuloilla hankittiin salille uusia välineitä. Varastelu loppui kuin seinään.

Jokiniemen tapauksesta kannattaa ottaa oppia. Yhteisrahoitus yhteisissä tiloissa kasvattaa vastuuntuntoisuutta. Tietgenkollegiet-opiskelijatalossa Kööpenhaminassa talon yhteisten kerhohuoneiden käytöstä pitää maksaa vuosittainen, parinkymmenen euron maksu. Maksut synnyttävät tunteen osallistumisesta mutta eivät ole osallistumisen este. Asukastilojen kunnostuksessa voitaisiinkin rahoitusmalleja kehittää laajemminkin.

Energiafiksu elämä

Hoasin kuluista 17 prosenttia menee nyt energiaan – ja sen suhteellinen osuus kasvaa vuosittain sekä asukkaiden kulutuksen että energian hinnan nousun seurauksena. Siinä lähtökohta energiafiksun Hoasin edistämiseksi. Energian hinta ei muutu ainakaan halvemmaksi, ja ilmastonmuutoksesta tietoiset asukkaat haluavat asua energiaviisaasti.

Joka vuosi vietetään – Hoasillakin – energiansäästöviikkoa. Asukkaille on järjestetty erilaisia säästökilpailuja ja kerrottu ympäristönsuojelusta. Viikon ja kampanjoinnin vaikutus energiankulutukseen on ollut vähäinen.

Hoas ei ole yksin havaintonsa kanssa. Kuluttajatutkimuskeskuksen tutkimusprofessori Eva Heiskasen mukaan kulutukseen vaikuttaminen valistamalla on osoittautunut erittäin vaikeaksi. Heiskasen mukaan yksi syy on käytetyn viestinnän yksilö-

keskeisyydessä. (Heiskanen 2013) Perinteinen tiedolla ohjaaminen olettaa kulutuksen koostuvan selkeistä yksilöllisistä valinnoista. Valintojen ajatellaan perustuvat vain ympäristömyönteiseen arvomaailmaan tai säästäväisyyteen. Vertaisten esimerkillä on kuitenkin suuri vaikutus, jota ei kannata ohittaa.

Tähän haasteeseen tartuttiin kokeilulla, jonka perustana oli uudenlainen energiaviestintä. Energiansäästöissä edettiin teknisten innovaatioiden lisäksi käyttöönnövaatioihin. Se tarkoittaa energiankulutuksen tuomista näkyväksi, energiafiksun toiminnan tekemistä helpoksi sekä asioiden ja tavaroiden jakamisen uusia ratkaisuja ja palveluita. Asuntotason informaation kerääminen on käytännössä mahdotonta vanhimmissa kiinteistöissä, ja monissa uusissakin se vaatii laiteasennuksia. Siksi muutos ei tapahdu hetkessä. Vuokrataloyhtiöt tarvitsevat kehitystyöhön yhteistyökumppaneita. Esimerkiksi energiayhtiöt ovat viime vuosina osoittaneet merkittävää kiinnostusta kulutustiedon käyttöä kohtaan.

Hoas-laboratoriossa järjestettiin kaksi sähkönsäästökilpailua. Ensimmäinen tehtiin kahden kerrostalon välillä Vantaan Koivukylässä (Rasinkatu). Kyseisissä kohteissa asukkailla ei ollut omia sähkösopimuksia eikä kulutustietoa pystytty tarjoamaan asuntotasolla. Palkinnoksi parhaiten kulutustaan vähentävälle talolle luvattiin yhteisöllinen, kaikkien asukkaiden kesken jaettava palkinto. Sähkönsäästö tavoista kerrottiin asukkaille asukasilloissa, kiertämällä ovilla, sähköpostitse sekä asuntoihin toimitetuilla lapuilla.

Rasinkadun kilpailu ei ollut menestys. Koko kiinteistön sähkönkulutus kasvoi kilpailun aikana lievästi – kuten se tosin kasvaa Hoasin taloissa vuosi vuodelta yleisemminkin trendinomaisesti. Asukkailla on jatkuvasti enemmän sähkölaitteita kuten tietokoneita, älypuhelimia, taulutelevisioita ja tuulettimia. Vaikka noin kolmannes asukkaista ilmoittautui säästötalkoisiin mukaan, kilpailuun suhtauduttiin myös avoimen kielteisesti.

Kilpailu osoitti, että talotason informaatio ilman asukkaiden välistä kokemusta yhdessä tekemisestä ei riitä muuttamaan asukkaiden käyttäytymistä ja motivoimaan energiankulutuksen vähentämiseen. Se jopa provosoi päinvastaiseen käyttäytymiseen.

Toinen kokeilu teetettiin neljän identtisen kiinteistön välillä Helsingin Viikissä. Kiinteistöissä suurimmalla osalla asukkaista oli omat sähkösopimukset. Tässä palkinto tarjottiin sekä eniten sähkönkulutusta pudottavalle talolle että yksittäiselle asunnolle. Viikissä koko talon keskikulutus putosi kuusi prosenttia, joka vastaa mittakaavaltaan muualla maailmassa tehtyjen kokeiden tuloksia. Suurimmat asuntokohtaiset pudotukset olivat yli kolmekymmentä prosenttia.

Hoas-laboratorion energiansäästökilpailut antoivat näyttöä siitä, miten muiden esimerkki voi kannustaa säästämään energiaa. Yhdessä tekemiseen kannustaminen oli yksi koko laboratorion ydinteemoista. Samaan aikaan mitä haastavammaksi teemat käyvät, sitä haastavampaa on myös niistä viestiminen.

Kilpailu ja siihen liittyvä kuluttajien välisen vertailutiedon jakaminen on vain yksi keino monien joukossa, jolla voidaan tuottaa kokemusta energian tai veden fiksun käytöstä asiana, jota muutkin ihmiset tekevät. Näitä eri toimintamallien oppeja yhdistelemällä voidaan tulevaisuudessa löytää vielä tehokkaampia keinoja fiksun elämäntapojen levittämiseen.

Miten eteenpäin?

Suomessa yli 700 000 ihmistä asuu vuokra-asunnoissa, ja näistä noin puolet kuntien, yleishyödyllisten asuntoyhteisöjen tai vastaavien omistamissa asunnoissa. Niissä kaikissa asumista muuttavat samat privatisoitumisen, laadun tavoittelun ja kansain-

välityksen trendit. Vuokra-asumista on ohjattu kohti yhteisöllisiä valintoja muun muassa valtion asuntorahoitukseen kytketyillä vaatimuksilla asukastoiminnasta ja yhteistiloista. Näillä on hyvät tavoitteet, mutta toteutus on vaikea tehdä nykyajan vaatimuksia vastaavaksi. Tässä piilee suuri sekä yhteisöllisyyden että ympäristöystävällisemmän asumisen potentiaali.

Hoas-laboratorio osoittaa, että asukaslähtöisten ratkaisujen kehittäminen yhdessä asukkaiden kanssa tuottaa toteuttamiskelpoisia ratkaisuja. Niiden skaalaaminen kymmenien tuhansien asukkaiden saavutettavaksi vaatii resursseja, mutta se on mahdollista. Digitaalisuuden ja sosiaalisen median mahdollisuuksia ratkaisujen toteuttamisessa isoille massoille ei kannata vähätellä, mutta samaan aikaan tarvitaan fyysisiä tiloja ja kohtaamisia, joiden kautta yhteisö vahvistuu.

LÄHTEET:

- Hantula, K. 2013. ”Ei mikään normaali kerrostalo” – Huomioita Hoasin asukkaiden haastatteluista joulukuussa 2012 – tammikuussa 2013. Haastatteluyhteenveto. Ei julkaistu.
- Heiskanen, E., Johnson, M. & Vadovics, E. 2013. Learning about and involving users in energy saving on the local level. *Journal of Cleaner Production*, Volume 48, s. 241–249. <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0959652612004416> [Viitattu 19.12.2014.]
- Kaskinen, T., Korhonen, S. & Mokka, R. 2013. Peloton – Yhteiskehittämisen työkirja. Demos Helsinki. <http://www.demoshelsinki.fi/julkaisut/peloton-yhteiskehittamisen-tyokirja/> [Viitattu 19.12.2014.]

Nuoret ja asumisen tuet

Havainnot Kelan rekistereistä

Pertti Honkanen
johtava tutkija, valtiotieteiden tohtori
Kela

Julkinen valta tukee kansalaisten asumista usein eri tavoin. Asumiskustannusten välittömään lieventämiseen voi saada asumisen tukea yleisenä asumistukena, opintotuen asumislisänä, eläkkeensaajien asumistukena sekä sotilasavustuksen asumisavustuksena. Myös toimeentulotuesta korvataan asumiskustannuksia. Välillisempää asumisen tukea ovat asuntolainojen korkovähennykset verotuksessa, lainatakaukset sekä valtion asuntorahaston kautta maksettavat erilaiset rakennusaikaiset tuet ja avustukset. Tässä kirjoituksessa keskitytään varsinaiseen asumisen tukeen, joka maksetaan suoraan avustuksina kansalaisille ja kotitalouksille, ja selvitetään sen merkitystä erityisesti nuorten kannalta.

Kaikki mainitut asumisen tukimuodot koskevat myös nuoria. Opintotuen asumislisä on nuorilla henkilöillä yleisin asumisen tukimuoto, mutta myös yleisessä asumistuessa nuoret ikäluokat painottuvat, kuten näemme myöhemmin. Sotilasavustuksen asumisavustus on jo kohderyhmänsä puolesta ensi sijassa nuoriin kohdistuva tukimuoto. Eläkkeensaajien asumistuessa ymmärrettävästi vanhemmat ikäluokat ovat ensisijaisesti tuen saajina, mutta on myös nuoria eläkeläisiä, joilla eläke on lyhyen työuran tai työuran puuttumisen vuoksi hyvin niukka ja jotka sen vuoksi ovat riippuvaisia eläkkeensaajien asumistuesta.

Tässä kirjoituksessa kuvataan asumistukien merkitystä nuorille Kelan tilastojen ja rekisteritietojen avulla sekä pohditaan joitakin niihin liittyviä ongelmia. Tilastollisesti ”nuorilla” tarkoitetaan tässä 16–25-vuotiaita henkilöitä. Tietenkin määritelmää on mahdollista laajentaa vanhempiinkin, 26–30-vuotiaiden ikäluokkiin, mutta tämä on käytännöllinen raja, joka kohdistaa huomion ensi sijassa ”nuorison” eikä niinkään ”nuorten aikuisten” tilanteeseen. Aluksi on kuitenkin kuvattava asumistukijärjestelmien pääpiirteitä.

Asumisen tukijärjestelmät

Rinnakkaiset asumisen tuet ovat syntyneet eri aikoina erilaisiin tarpeisiin. Yleisen asumistuen edeltäjiä on jo 1950-luvulla asuntotuotantolain (488/1953) perusteella maksettu perheenasuntoavustus. Asumistukien nykyiset peruspiirteet ovat 1970-luvulta, jolloin ryhdyttiin maksamaan asumistukea kansaneläkeläisille (1970), säädettiin asumistukilaki (408/1975) sekä liitettiin silloiseen opintotukilakiin (28/1972) asumislisä (1977). Sotilasavustuksen historia yltää jopa 1940-luvulle, mutta nykyinen laki (781/1993), jossa sotilasavustus on sidottu kansaneläkkeen määrään, on 1990-luvulta. Sotilasavustuksella tuetaan varusmiehiä ja siviilipalvelusmiehiä sekä heidän omaisiaan palvelun aikana.

Kunnat maksavat toimeentulotukea viimesijaisena tukena, jos kotitalouden käytettävissä olevat tulot eivät riitä toimeentulotuen normien mukaiseen kulutukseen. Siis-

hen sisältyvä perustoimeentulon tuki korvaa myös asumiskustannuksia. Useimmissa tapauksissa asumiskustannukset vaikuttavat maksettavan toimeentulotuen määrään.

Kela vastaa nykyisin eri asumistukien toimeenpanosta ja maksatuksesta toimeentulotukea lukuun ottamatta. Hallituksen rakennepoliittisen ohjelman mukaan myös perustoimeentulon tuki siirtyy Kelalle vuonna 2017, joten Kelan hallinnoima asumisen tuki laajenee edelleen^N.

Tuen perusteet poikkeavat melko paljon eri asumistukijärjestelmissä. Yksinkertaisin ja hallinnollisesti kevein järjestelmä on opintotuen asumislisä, jossa on tietty vuokratotto, nykyisin 252 euroa, johon asti vuokrasta voidaan korvata 80 prosenttia. Asumislisä ei riipu muun opintotuen suuruudesta eikä muistakaan tuloista sikäli kuin ne alittavat opintokuukausille ja opintovuodelle säädetyt rajat, esimerkiksi opintokuukausina 660 euroa kuukaudessa. Puolison tulot eivät vaikuta asumislisään. Erinäiset poikkeukset näistä säännöistä koskevat muun muassa ulkomailla opiskelevia sekä tapauksia, joissa opiskelijan vanhemmat omistavat vuokra-asunnon, jossa opiskelija asuu. Alle 18-vuotiailla vanhempien tulot voivat vaikuttaa asumislisän suuruuteen, jos kyse ei ole opiskelusta korkeakoulussa.

Yksityiskohtaisimmin säädelty on yleinen asumistuki. Vuoden 2014 loppuun asti käytössä olleessa järjestelmässä oli erikokoisille perheille säädetty huomioon otettava enimmäispinta-ala ja asunnoille neljässä eri kuntaryhmässä asunnon koosta riippuva enimmäisasumismeno neliometriä kohden. Pinta-alaluokkia oli seitsemän. Myös asunnon ikä vaikutti siihen, miten suuri vuokra voitiin ottaa huomioon; ikäluokkia oli kolme. Jos esimerkiksi kyse oli kahden hengen kotitaloudesta, laskennassa otettiin huomioon asumismeno enintään 57 neliömetrin osalta. Tämänkokoiselle asunnolle hyväksyttiin ensimmäisessä kuntaryhmässä asumismenoksi enintään 13,40 euroa neliömetriltä, jos asunto oli valmistunut tai peruskorjattu vuosina 1986–1995. Tällöin koko hyväksyttävä asumismeno oli 763,80 euroa. Jos asunto oli uudempi, hyväksyttävä vuokra oli hieman suurempi, jos vanhempi, hieman pienempi. Muualla maassa hyväksyttävä asumismeno oli pienempi kuin Helsingissä. Jos esimerkiksi asui pienemmässä, esimerkiksi 40 neliömetrin asunnossa, hyväksyttävä asumiskustannus neliometriä kohden oli suurempi. Tuloharkinta taas perustui laajoihin perusomavastuutaulukoihin, joissa perusomavastuille oli esimerkiksi vuonna 2014 yli 5 000 numeroarvoa.

Järjestelmä kuitenkin yksinkertaistui vuoden 2015 alussa, jolloin tuli voimaan uusi laki yleisestä asumistuesta (938/2014). Tällöin luovuttiin yksityiskohtaisesta pinta-ala- ja neliövuokranormituksesta sekä asuntojen ikäluokituksesta ja korvattiin vanha normitus erikokoisten perheiden enimmäisasumismenoilla neljässä eri kuntaryhmässä. Myös perusomavastuutaulukoista luovuttiin ja ne korvattiin yksinkertaisemalla laskukaavalla, jossa perusomavastuu riippuu kotitalouden aikuisten ja lasten lukumäärästä sekä yhteenlasketuista tuloista. Kun hyväksyttävästä asumismenosta vähennetään tuloista riippuva perusomavastuu, tuki on 80 prosenttia jäännöksestä.

Eläkkeensaajien asumistuki on alun perin ollut perusteiltaan väljempi kuin yleinen asumistuki, mutta siinäkin on säädetty enimmäisasumismeno, joka riippuu kuntaryhmästä ja jossain määrin myös perheen koosta. Sekä yksin asuvilla että puolisoilla vuokra hyväksytään 70 neliometriin asti. Hyväksyttävästä asumismenosta vähennetään laissa määritelty perusomavastuu sekä tuloista riippuva lisäomavastuu. Tämän laskelman jäännöksestä tuki on 85 prosenttia.

Sekä sotilasavustuksessa että toimeentulotuessa viranomaisilla on melko paljon harkintavaltaa sen suhteen, minkälaiset asumiskustannukset voidaan ottaa huomioon tuessa korvattaviksi. Laissa sotilasavustuksesta todetaan, että asumisavustus korvaa ”todelliset, enintään kohtuullista asumistasoa vastaavat asumismenot”. Laki toimeentulotuesta (1412/1997) ei anna näinkään tarkkaa ohjetta siitä, miten suuri vuokra tai

¹ Toimeentulotuen perusosan ja muun perustoimeentulotuen siirto Kelaan todetaan hallituksen päätöksessä rakennepoliittisen ohjelman toimeenpanosta osana julkisen talouden suunnitelmaa 25.3.2014.

muu asumismeno voidaan hyväksyä. Suurimmat kunnat pyrkivät noudattamaan omia ohjearvojaan toimeentulotukea myöntäessään.

Rinnakkaisten asumistukijärjestelmien olemassaolo johtaa rajausongelmiin, joi- ta on pyritty ratkomaan lakitekstejä tarkentamalla. Opiskelijat, joilla on lapsia tai omistusasunto, ovat yleisen asumistuen piirissä, mikä toisinaan tulee heille yllätyk- senä. Jos samassa kotitaloudessa asuu sekä eläkeläinen että ei-eläkeläinen, joissakin tapauksissa on ollut mahdollista valita kahdesta eri tukimuodosta edullisempi, joko yleinen asumistuki tai eläkkeensaajien asumistuki. Yksi rajausta perustuu tuen tar- peen keston: yleistä asumistukea ei myönnetä lyhytaikaiseen, esimerkiksi parin kuukauden mittaiseen tarpeeseen. Pienituloisuuden on oltava pysyvämpää, jotta tukea myönnettäisiin.⁰

Taulukko 1. Asumistuen saajat ikäluokissa 16–25 vuotta, joulukuun 2013

Ikä	Yleinen asumis- tuki	Opintotuen asumis- lisä	Eläkkeen- saajien asumistuki	Yhteensä	Osuus koko ikäluokasta
16	24	1 186	16	1 226	2 %
17	179	2 948	44	3 171	5 %
18	1 257	8 144	94	9 495	15 %
19	5 154	11 013	179	16 346	24 %
20	6 708	17 571	366	24 645	37 %
21	7 188	22 785	545	30 518	44 %
22	7 161	22 485	627	30 273	44 %
23	6 971	19 883	735	27 589	40 %
24	7 019	15 300	723	23 042	34 %
25	7 384	10 334	845	18 563	27 %
Yhteensä	49 045	131 649	4 174	184 868	28 %

Opintotuen asumislisää lukuun ottamatta eri asumistukijärjestelmät koskevat kaikkia asumisen muotoja, myös omistusasumista. Käytännössä tuki painottuu voimakkaasti vuokra-asuntoihin. Pienituloiset asuvat useammin vuokra- kuin omistusasunnois- sa. Tuen ehdot ovat sitä paitsi jonkin verran mutkikkaammat omistusasunnoissa, ja etenkin omakotitaloissa ne perustuvat enemmän laskennallisiin kuin todellisiin kustannuksiin. Asuntolainan korot voidaan ottaa huomioon osittain tai kokonaan, mutta mikään asumistuki ei korvaa asuntolainan lyhennyksiä.

Tukien yleisyys

Taulukossa 1 on esitetty eri asumistukimuotojen yleisyys joulukuussa 2013 ikäluo- kissa 16–25 vuotta. Luvut on selvitetty Kelan rekisteritiedoista.

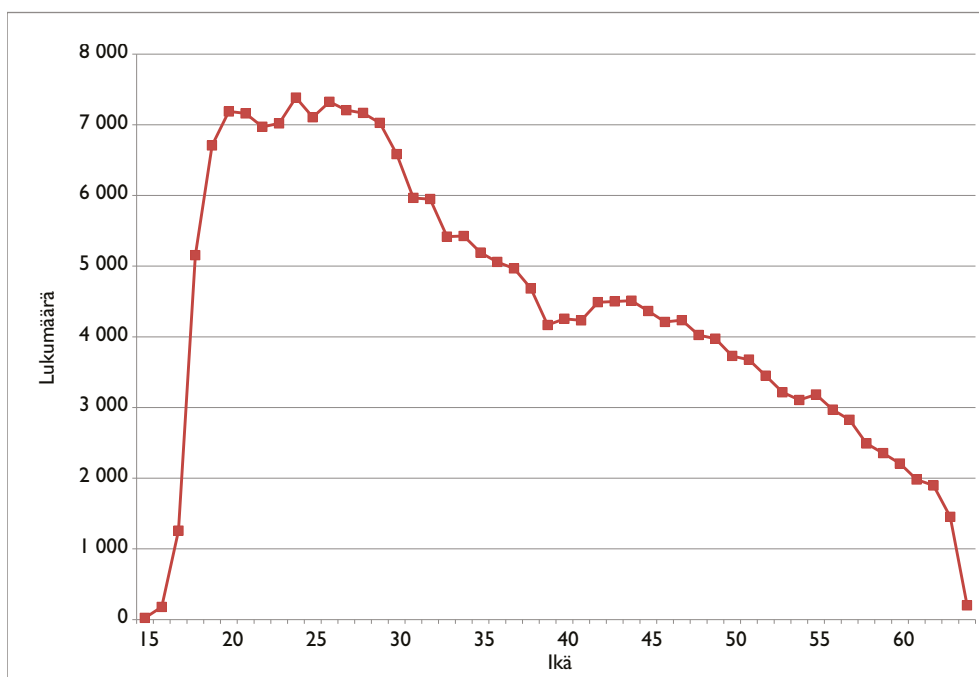
Taulukosta nähdään, että nuorissa ikäluokissa asumistukea saavien osuus on suu- rimmillaan noin 44 prosenttia. Kaiken kaikkiaan 16–25-vuotiaista 28 prosenttia on jonkin asumistukijärjestelmän piirissä. Yleisin tukimuoto on opintotuen asumis- lisä, jonka saajia on lähes 132 000. Yleisen asumistuen saajia on näissä ikäluokissa 49 000. Eläkkeensaajien asumistuen saajia on noin 4 200. Koska näissä ikäluokissa on eläke- läisiä (omaeläkkeen saajia, ei perhe-eläkkeen saajia) uusimman tilaston mukaan 8 200, nähdään, että noin puolet nuorista eläkeläisistä saa eläkkeensaajien asumistukea¹.

² Vanhassa asumistukilaissa, jonka voimassaolo on päättynyt, edellytettiin ”pysyvien kuukausitulojen” alittavan asetetut rajat. Uudessa asumistukilaissa tuloharkinnan perusteena ovat jatkuvat tai vuosittain toistuvasti saatavat tulot. Jatkovana tulona pidetään vähintään kolmen kuukauden ajan jatkuvaa tuloa.

³ Luku eläkeläisten lukumäärästä vuonna 2013 on Eläketurvakeskuksen tietokannasta. Eläkkeensaajien asumistukea saavat alle 26-vuotiaat ovat melko vähäisiä poikkeuksia lukuun ottamatta kansaneläkkeen saajia.

Taulukon luvuista puuttuvat sotilasavustuksen asumisavustuksen saajat, joita oli Kelan tilaston mukaan 4 014 joulukuussa 2013, lähes yhtä paljon kuin eläkkeensaajien asumistuen saajia näissä ryhmissä. Vuonna 2013 85 prosenttia kaikista tuensaajista kuului ikäluokkaan 20–24 vuotta. (Kelan sotilasavustustilasto 2013)

Kuvassa 1 on esitetty yleisen asumistuen saajien jakautuminen iän mukaan. Laskelmassa on otettu huomioon asumistuen hakijan (viitehenkilön) sekä mahdollisen puolison ikä. Kuviosta nähdään, että yleisen asumistuen saajat painottuvat melko voimakkaasti nuoriin, 20–30-vuotiaiden ikäluokkiin. Aineistosta voidaan laskea, että viime vuosina alle 26-vuotiaiden osuus on ollut noin 22 prosenttia kaikista yleisen asumistuen saajista ja alle 31-vuotiaiden lähes 40 prosenttia. Luvut eivät ole sinänsä yllättäviä. Opiskelun ja tulojen vakiintumattomuuden sekä toisaalta myös lasten synnyttämisen ja hoitamisen vuoksi nuoremmilla ikäluokilla tulot ovat keskimääräistä pienemmät ja riippuvuus opintotuesta ja pienituloisten asumistuesta keskimääräistä yleisempää.



Kuva 1. Yleisen asumistuen saajat iän mukaan, jouluku 2013

Vuoden 2008 jälkeen yleistä asumistukea saavien nuorten määrä on kasvanut noin 11 000:lla, mikä johtunee pääosin työttömyyden lisääntymisestä. Myös eläkkeensaajien asumistukea saavien nuorten määrä on kasvanut. Sen sijaan opintotuen asumislisän saajien lukumäärä on pysynyt jokseenkin ennallaan.

Asumistukien ongelmia

Asumistukijärjestelmistä voidaan paikantaa erilaisia ongelmia tai kipupisteitä, jotka ovat jo kauan olleet esillä erilaisissa selvityksissä ja keskusteluissa.

Yksi perusongelma on järjestelmän monimutkaisuus, joka liittyy toisaalta useamman rinnakkaisen järjestelmän olemassaoloon ja toisaalta yleisen asumistuen varsinkin yksityiskohtaisiin perusteisiin. Eri tukien perusteita voi olla vaikea hahmottaa. Tuki kehittyy eri järjestelmissä eri tahdissa. Rajanveto tai siirtyminen järjestelmästä toiseen aiheuttaa toisinaan ongelmia. Yleisessä asumistuessa erityinen piirre on ollut, että sen perusteet ovat suurimmaksi osaksi asetuksessa eivätkä laissa. Tämä on voinut vaikuttaa siihen, että parlamentaarista tai poliittista keskustelua siitä on ollut melko

vähän. Yleinen asumistuki on kuitenkin muuttunut näissä suhteissa parempaan suuntaan uuden lain myötä vuoden 2015 alussa.

Tukien riittävyyden kannalta merkittävä ongelma on, että tukiperusteilla on ollut taipumus jäädä jälkeen yleisestä tulo- ja kustannuskehityksestä ja erityisesti vuokrien noususta. Tämä pätee erityisesti opintotuen asumislisään ja yleiseen asumistukeen. Eläkkeensaajien asumistuessa tukiperusteet on melko hyvin sidottu kansaneläkeindeksiin sekä asumiskustannusten kehitykseen, minkä vuoksi siinä tämä ongelma on pienempi. Sotilasavustus ja toimeentulotuki sopeutuvat ilmeisesti melko hyvin vuokrien todelliseen kehitykseen, mutta toimeentulotuessa kuntien itsenäinen päätösvalta voi johtaa erilaiseen kohteluun eri kunnissa (vrt. Honkanen 2013).

Kelan rekisteritietojen avulla voidaan melko tarkkaankin selvittää, miten hyvin eri tukijärjestelmissä tukinormit vastaavat todellista asumiskustannusten kehitystä. Taulukossa 2 on esitetty keskivuokrien kehitys opintotuen asumislisässä vuosina 2004–2013 sekä vuokraton ylittävien osuus. Luvut koskevat kunkin vuoden joulukuuta. Nähdään, että yhdeksässä vuodessa opiskelijoiden maksama keskimääräinen vuokra on kohonnut 92 euroa eli 35 prosenttia. Asumislisän vuokratotto on noussut sen sijaan vain 17,5 prosenttia. Asumislisän vuokratarajaa korotettiin vuonna 2005, minkä ansiosta vuokraton ylittävien vuokrien osuus väheni 70 prosentista 50 prosenttiin. Sen jälkeen vuokraton ylittävien vuokrien osuus on kuitenkin noussut joka vuosi ja on nyt jo suurempi kuin vuonna 2004, nimittäin yli 84 prosenttia vuonna 2013.

Taulukko 2. Opintotuen asumislisän keskivuokrat ja vuokratotto 2004–2013

Vuosi	Keskivuokra, €/kk	Vuokratotto, €/kk	Vuokraton ylittävien osuus
2004	263,40	214,44	70,2%
2005	272,73	252,00	51,3%
2006	281,83	252,00	56,5%
2007	291,89	252,00	61,3%
2008	304,32	252,00	66,8%
2009	314,21	252,00	71,6%
2010	322,95	252,00	74,8%
2011	333,14	252,00	78,1%
2012	345,42	252,00	81,4%
2013	355,21	252,00	84,2%

Yleisessä asumistuessa havaitaan samansuuntainen kehitys. Taulukossa 3 on esitetty vuosilta 2002–2013 yksin vuokralla asuvien alle 26-vuotiaden keskimääräinen todellinen vuokra sekä niiden tapausten osuus, joissa todellinen asumiskustannus ylittää asumistuen normeissa huomioon otetun asumiskustannuksen. Luvut koskevat kunkin vuoden joulukuuta. Kuvatun ajanjakson aikana keskivuokra on noussut näillä tuen saajilla 46 prosenttia. Kuluttajahintojen nousuvauhti on ollut tänä aikana 21 prosenttia. Niiden osuus, joiden vuokra ylittää asumistuessa huomioon otetun normien mukaisen vuokran, on kasvanut 72 prosentista 80 prosenttiin.

Taulukko 3. Nuorten keskivuokra ja normien ylitys yleisessä asumistuessa

Vuosi	Keski-vuokra	Ylitysten osuus
2002	293,20 €	72,0%
2003	301,23 €	75,0%
2004	311,24 €	77,1%
2005	320,85 €	77,5%
2006	330,67 €	77,1%
2007	339,79 €	77,8%
2008	351,88 €	79,3%
2009	368,05 €	80,3%
2010	380,78 €	78,7%
2011	395,67 €	79,2%
2012	413,55 €	79,9%
2013	427,54 €	79,7%

Kuvaa voidaan tarkentaa vuoden 2013 osalta katsomalla, missä määrin ylitys johtuu pinta-alanormin ja missä määrin neliövuokranormin ylityksestä. Tarkastelu koskee yksin asuvia päävuokralaisia, sillä osa- ja alivuokralaisasunnoissa pinta-alanormia ei sovelleta. Vuoden 2013 joulukuun tilanne on esitetty taulukossa 4.

Taulukko 4. Normien ylitys nuorilla yleisen asumistuen saajilla joulukuussa 2013

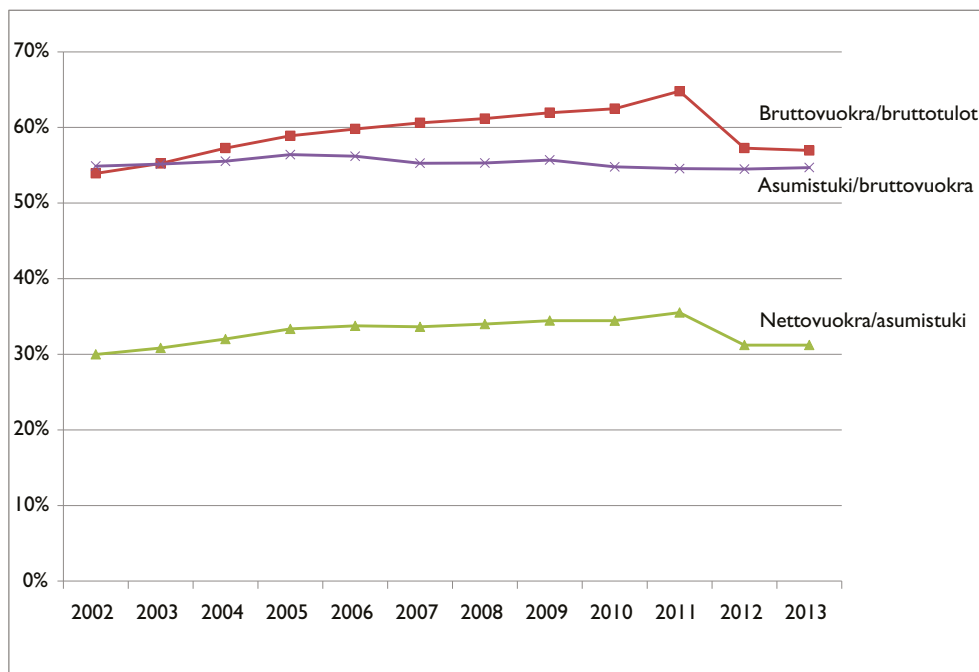
Pinta-alanormin (37 neliötä) ylitys:	43,2 % tuen saajista
Neliövuokranormin ylitys:	80,3 % tuen saajista
Pinta-ala- ja neliövuokranormin ylitys	30,9 % tuen saajista
Pinta-ala- tai neliövuokranormin ylitys	87,2 % tuen saajista

Taulukosta käy ilmi, että vain noin 13 prosentilla yksin asuvista nuorista yleisen asumistuen saajista sekä asunnon pinta-ala että neliövuokra mahtuivat asumistuen normeihin. Normit ovat niin tiukat, että aineistossa on jopa 138 tapausta, joissa vuokra alittaa opiskelijoiden asumistuen vuokraton 252 euroa, mutta ei kuitenkaan mahdu asumistuen normeihin.

Normien jääminen jälkeen vuokrien todellisesta kehityksestä johtaa siihen, että aikaisempaa suurempi osa tuloista on käytettävä asumiskustannuksiin asumistuesta huolimatta. Kuvassa 2 on esitetty asumismenon (vuokran) sekä yleisen asumistuen jälkeen maksettavaksi jäävän nettovuokran suhde bruttotuloihin yksin asuvilla asumistukea saavilla nuorilla vuosien 2002–2013 joulukuussa⁴. Ilman asumistukea vuokrat olisivat nykyisin lähes 60 prosenttia tuloista. Asumistuen jälkeen osuus on runsaat 30 prosenttia. Nämä suhdeluvut nousivat jatkuvasti vuoteen 2011 asti. Suhteen pienentyminen vuonna 2012 johtuu lähinnä työttömien perusturvan parantamisesta eikä niinkään asumistuen kohentumisesta, sillä kuviossa näkyvä asumistuen keskimääräinen suhde bruttovuokraan ei ole juuri muuttunut viime vuosina. Ongelmana ei ole niinkään se, että asumistuen suhde vuokriin olisi merkittävästi huonontunut, vaan se, että vuokrien suhde tuloihin on kasvanut ja että tätä muutosta ei asumistuessa ole juuri otettu huomioon ennen vuotta 2012. Tällöin työttömien perusturvan korotuksen yhteydessä asumistuen tuloarvoja korotettiin.

⁴ Laskelmaan on valittu yksin vuokralla asuvat alle 26-vuotiaat, joilla on asumistuessa huomioon otettavia tuloja vähintään 400 euroa ja jotka eivät ole opiskelijoita. Tulorajaus poistaa laskelmasta nollatuloiset ja hyvin pienet tulot, jotka kohottaisivat suhdelukuja keinotekoisesti. Opiskelijat on poistettu laskelmasta varmuuden vuoksi, koska opintotukea ei oteta huomioon tulona asumistuessa. Tosin yksin vuokralla asuvien opiskelijoiden pitäisi olla opintotuen asumislisän eikä yleisen asumistuen piirissä.

Kuviota tulkittaessa on otettava huomioon, että asumistuen määrään on vaikuttanut asumismenojen normituksen ohella tuloihin perustuva niin sanottu tarveharkinta, jossa on käytetty edellä mainittuja perusomavastuutaulukoita. Se, että asumistuen keskimääräinen suhde bruttovuokraan ei ole tässä aineistossa kovin paljon pienentynyt vuokranormien tosiasiallisesta tiukentumista huolimatta, viittaa siihen, että tuloihin perustuva tarveharkinta on näillä pienillä tulotasoilla jossain määrin lieventynyt.



Kuva 2. Brutto- ja nettovuokrien suhde tuloihin sekä asumistuen suhde bruttovuokraan yksin asuvilla nuorilla yleisen asumistuen saajilla joulukuussa 2002–2013

Koska asumiskustannusten suhdetta tuloihin ei voida laskea silloin kun tuloja ei ole, kuva 2 ei anna täysin oikeaa kuvaa kehityksestä ja nykytilanteesta, vaan se kaunistelee sitä kaikkein pienituloisimpien kannalta. On myös huomattava, että kyse on bruttotuloista. Asumiskustannusten suhde nettotuloihin on tietenkin suurempi, ja se on jo tarkastelujakson alussa vuonna 2002 ollut varsin suuri pienituloisilla. Toisaalta on ilmeistä, että suuri osa aineiston nuorista saa toimeentulotukea, mikä pienentää asumiskustannusten aiheuttamaa räsitusta. Riippuvuutta toimeentulotuesta ei voida kuitenkaan pitää tavoiteltavana asiana. Joulukuussa 2013 yksin vuokralla asuvista nuorista yleisen asumistuen saajista 24 prosenttia oli asumistukirekisterin mukaan vailla mitään veronalaisia tuloja.

Kuten edellä mainittiin, eläkeläisten asumistuessa normit ovat jonkin verran väljemmät ja niitä on tarkistettu säännöllisesti kansaneläkeindeksillä ja asumiskustannusten nousu huomioon ottaen. Vuoden 2013 joulukuun aineistosta voidaan laskea, että vain 23 prosentilla nuorista eläkkeensaajien asumistuen saajista hyväksyttävä asumismeno ylitti todellisen asumismenon. Tässä tarkastelu on rajoitettu normaaleihin vuokra-asuntoihin.

Kolmen erilaisen asumistukijärjestelmän olemassaolosta seuraa toisinaan ongelmia, jos kotitalouden on siirryttävä järjestelmästä toiseen tai jos se jää "väliinputoajaksi". Ehkä eniten hämmennystä ovat aiheuttaneet tilanteet, joissa opiskelijaperheelle syntyy lapsi. Tällöin opintotuen asumislisä lakkaa ja perheen on haettava yleistä asumistukea. Se johtaa usein asumistuen pienentymiseen, mikä johtuu kahdesta syystä: Opintotuen asumislisässä tulorajojen puitteisiin mahtuva työtulo ei vaikuta asumislisän suuruuteen, mutta yleisessä asumistuessa se vaikuttaa. Toisaalta opintotuen asumislisässä ei ole pinta-ala- eikä neliövuokranormitusta, joka voi yleisessä

asumistuessa tuntuvasti pienentää asumistukea. Asetelmaa lieventää jonkin verran se, että opintorahaa ei oteta yleisessä asumistuessa huomioon tulona.

Esimerkki: Oletetaan, että opiskelijapariskunta maksaa vuokraa 600 euroa kuukaudessa. Kummallakin on täysi sallittu palkkatulo opintokuukausien aikana, 660 euroa kuukaudessa. Kun kumpikin saa täyden asumislisän, asumislisät ovat yhteensä 403,20 euroa kuukaudessa. Jos perheeseen syntyy lapsi, perheen on anottava yleistä asumistukea, joka on vuonna 2014 käytössä olleiden perusteiden mukaisesti ollut parhaassa tapauksessa (I kuntaryhmässä eli Helsingissä, uusimmassa asuntojen ikäluokassa) 364 euroa mainituilla palkkatuloilla. Se on voinut olla paljon pienempikin, jos kyse on muusta kuntaryhmästä, jos asunto on vanhempi ja jos asunnon pinta-ala ei ole normien kannalta optimaalinen eli 77 neliometriä. Esimerkiksi neljännessä kuntaryhmässä, vanhimman ikäluokan 40 neliömetrin asunnossa asumistuki oli 152 euroa, jos vuokra oli sama 600 euroa ja tulot muuten samat.

Ongelmana voidaan pitää myös sitä, että usein asumiskustannuksia joudutaan korvaamaan myös toimeentulotuesta. Etenkin yleinen asumistuki ja toimeentulotuki ovat usein päällekkäisiä. Tilanne johtuu siitä, että perusturvaetuudet sekä yleinen asumistuki ovat niukkoja – liian niukkoja – asumiskustannusten yleiseen tasoon nähden. Tukien päällekkäisyys aiheuttaa tuen saajille ylimääräistä vaivaa, niin sanotun kahden luukun ongelman. Asumiskustannukset on selvitettävä kahdessa paikassa, Kelan toimistossa ja kunnan sosiaalitoimistossa. Tähän liittyy myös niin sanottu kannustinongelma. Koska toimeentulotuessa kaikki lisätulot pienentävät tukea (pienä työtulojen 150 euron etuoikeutta lukuun ottamatta), lisätulojen hankkiminen ei tunnu kaikissa tilanteissa mielekkäältä, etenkin jos lisätulot ovat vaatimattomat. Ne voivat johtaa siihen, että toimeentulotukea ja mahdollisesti myös asumistukea peritään takaisin. Toinen ongelma tilanteessa on epäjohtonmukaisuus ja järjestelmän uskottavuuden rapautuminen. Asumiskustannukset on tiukkaan normitettu yleisessä asumistuessa, mutta toimeentulotuessa tämä normitus joudutaan sivuuttamaan, ja useimmiten toimeentulotuessa asumiskustannukset on otettava huomioon paljon väljemmin perusteiden tai todellisen suuruisina (vrt. Honkanen 2010).

Marraskuussa 2009 vajaa viidennes, 18 prosenttia, yleisen asumistuen saajista sai myös toimeentulotukea. Toisaalta noin 74 prosenttia toimeentulotuen saajista sai myös yleistä asumistukea, kun tarkastelu rajoitetaan työikäiseen väestöön.^R

Yleisen asumistuen uudistus 2015

Kuten edellä mainittiin, yleinen asumistuki on uudistunut vuonna 2015. Uusi laki on hyväksytty eduskunnassa syyskuussa 2014 ja tullut voimaan 1.1.2015. Se perustuu sosiaaliturvan uudistamista pohtineen niin sanotun Sata-komitean linjauksiin vuodelta 2009 (STM 2009). Tärkeimmät periaatteelliset muutokset ovat seuraavat:

- Asumistuen perusteet kirjataan kokonaisuudessaan lakiin eikä niitä enää muotoilla vuosittain annettavissa valtioneuvoston asetuksissa. Näin asumistuen perusteita koskeva päätöksenteko muuttuu avoimemmaksi, kaikilta osin parlamentaarisen päätöksenteon piiriin.
- Asumistuki yksinkertaistuu tuntuvasti. Erilliset pinta-ala- ja neliövuokranormit korvataan niin sanotun kokonaisvuokran normeilla. Asunnon ikä ei enää vaikuta tuen määrään. Päävuokralaisten ja alivuokralaisten tuki myönnetään samoin perusteiden. Perusomavastuutaulukkoista luovutaan ja tuloharkinnan määrittelee suhteellisen yksinkertainen lineaarinen kaava. Omaisuus ei enää vaikuta asumistukeen.
- Keskeiset asumistuen perusteet sidotaan automaattisesti kuluttajahintojen ja asumiskustannusten muutoksiin. Tulorajat ja tuloharkinnassa käytettävät

⁵ Tämä on laskettu niin sanotusta Kela-THL-aineistosta, jossa rekisteritietoja Kelan etuuksien saajista on yhdistetty THL:n rekisteriin toimeentulotuen saajista.

rahamäärät sidotaan kansaneläkeindeksiin. Enimmäisasumiskustannukset sidotaan vuokraindeksiin.

- Osa työtuloista saa tuloharkinnassa etuoikeutetun aseman: niitä ei oteta huomioon 300 euron rajaan saakka. Tätä rajaa sovelletaan ruokakunnan kuhunkin jäseneseen erikseen. Tämä ei perustu Sata-komitean ehdotuksiin, vaan myöhemmin Kataisen hallituksen aikana tehtyihin päätöksiin. Tämä muutos tulee voimaan 1.9.2015.

Uudistus helpottaa asumistuen hakemista, koska enää ei tarvita niin paljon selvityksiä kuin nykyisin. Asumistuen laskenta muuttuu myös helpommin ymmärrettäväksi. Oudot tilanteet, jossa esimerkiksi pinta-alanormin ylitys tai alitus on leikannut tukea, vähenevät. Enää ei pitäisi olla mahdollista, että jopa opintotuen kattovuokraa alempi vuokra jää osittain asumistuen ulkopuolelle. Työtulojen etuoikeuttaminen 300 euroon asti hyödyttää erityisesti pätäk- ja osa-aikatyöntekijöitä. Tämä on luultavasti eduksi etenkin nuorille.

Myös edellä mainittu tilanne, jossa lapsiperhe joutuu siirtymään opintotuen asumislistasta yleiseen asumistukeen, muuttuu suotuisammaksi kuin edellä esitetystä laskelmassa. Parhaimmillaan asumistuki voi olla jopa hieman suurempi kuin esimerkiksi mainittu opintotuen asumislistalla.

Uudistus ei kuitenkaan merkitse tukitason yleistä korotusta. Normien väljennys johtaa monissa tapauksissa nykyistä suurempaan tukeen, mutta joissakin tapauksissa huomioon otettava vuokra on nykyisiä enimmäisvuokranormeja pienempi. Tämä koskee muun muassa uusimman ikäluokan asuntoja pääkaupunkiseudulla. Työtulojen osittainen etuoikeus merkitsee sitä, että monissa tapauksissa työttömän asumistuki tulee olemaan pienempi kuin samansuuruisista työtuloa saavan henkilön tai kotitalouden asumistuki.

Hallituksen päättämä indeksileikkaus, jossa kansaneläkeindeksin nousu vuonna 2015 rajoitetaan 0,4 prosenttiin, merkitsee myös sitä, että uusi asumistuki ei tullut voimaan niin edullisessa muodossa kuin alun perin oli päätetty. Tulorajat ovat hieman tiukemmat kuin ne olisivat olleet ilman tätä indeksileikkausta.

Mitä tulevaisuudessa

Merkittävästä yleisen asumistuen uudistuksesta huolimatta asumistuen ongelmia ei ole kaikilta osin ratkaistu. Esimerkiksi opintotuen asumislistan jääminen jälkeen vuokratason noususta vaatisi toimenpiteitä. Järjestelmä, jossa on laskutavasta riippuen 3–5 asumistukijärjestelmää, on edelleen melko mutkikas.

Edellä mainittu Sata-komitea esitti, että ”lopullisena tavoitteena on yksi asumistukijärjestelmä, joka sisältäisi nykyiset yleisen, eläkeläisten sekä opiskelijoiden asumistukijärjestelmät” (STM 2009, 38). Järjestelmiä on kuitenkin vaikea yhdistää siten, että kaikki nykyisten järjestelmien hyvät piirteet säilyisivät. Jos opintotuen asumislistaa yhdistetään yleiseen asumistukeen, menetetään asumislistan yksinkertaisuus ja vaihtavuus. Jos siihen yhdistetään eläkkeensaajien asumistuki, eläkeläisten nykyistä, jossain määrin muita parempaa asumisen tukitasoa voi olla vaikea säilyttää. Jos järjestelmien yhdistäminen otetaan tavoitteeksi ja sillä tiellä edetään, muun muassa opiskelun erityispiirteet olisi syytä ottaa huomioon. Toimeentulotuen perusosan ja siihen liittyvän perustoimeentulon tuen siirtäminen Kelaan vuonna 2017 kylläkin selkeyttää tukipolitiikkaa ja ainakin suurelta osin poistaa kahden luokan ongelman.

Jos vuokrien nousu jatkuu nykyistä vauhtia yleistä elinkustannusten nousua nopeampana ja jos paineet tiukkaan budjettipolitiikkaan säilyvät, asumistukien nykyistäkään tasoa on vaikea ylläpitää. Se koskee tuen absoluuttisen tason ohella erityisesti suhteellista tasoa, kun vertailukohta on yleisen tulotason kehitys. Järkevä vaihtoehto asumistukien lisäämiselle voisi olla vuokratason nousun hillitseminen valtiovaltan

toimin. Esimerkiksi opintotuen asumislisän alhainen taso ei olisi ongelma, jos saata-
villa olisi runsaasti edullisia opiskelija-asuntoja, joiden vuokra mahtuu opintotuen
vuokratasoon. Tietenkin myös asuntojen rakentamiseen suunnattu tuki lisäisi valtion
menoja, mutta vaikutukset kansalaisten kannalta voisivat olla suotuisimmat. Jos
vuokratason nousua hillittäisiin valtion tukemalla asuntotuotannolla, asumistukiin ja
toimeentulotukeen liittyviä kannustin- ja köyhyysloukkuongelmia voitaisiin vähen-
tää tai lieventää. Välttyttäisiin myös siltä usein mainitulta uhalta, että asumistukien
suurentaminen hyödyttäisi vain vuokranantajia. Kun vallalla ovat markkinoiden va-
pautta suosivat linjaukset, valtion voimakkaampaa puuttumista asuntomarkkinoihin
kuitenkin vierastetaan ja tällaisia tavoitteita on vaikea toteuttaa. Näin ollen asumis-
tukien kehittäminen siten, että ne ottavat paremmin huomioon asumiskustannusten
nousun ja erilaiset elämäntilanteet, on edelleen ajankohtainen tavoite.

LÄHTEET

- Honkanen, P. 2010. Asumiskustannukset toimeentulotuessa. Sosiaali- ja terveysturvan selosteita
72/2010. Kelan tutkimusosasto 2010, Helsinki.
- Honkanen, P. 2013. Vuokranormien vaikutus toimeentulotukeen. Julk.: Ahola, E. & Hiilamo, H.
(toim.). Köyhyyttä Helsingissä. Toimeentulotuen saajat ja käyttö 2008–2010. Sosiaali- ja terveysturvan
tutkimuksia 127. Kelan tutkimusosasto 2013, Helsinki.
- Kela 2014. Kelan sotilasavustustilasto 2013. Kelan tilastoryhmä 2014, Helsinki.
- STM 2009. Sosiaaliturvan uudistamiskomitean (SATA-komitean) ehdotukset sosiaaliturvan uudis-
tamiseksi. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2009:62. Sosiaali- ja terveysministeriö.

LIITTEET

Liitetaulukko 1: Vastaajien prosenttiosuudet maakunnittain äidinkielen mukaan

	Kantaväestö	Vieraskieliset	Yhteensä
Uusimaa	27,4	61,4	31,7
Varsinais-Suomi	9,9	8	9,7
Satakunta	3,4	2,5	3,3
Kanta-Häme	2,5	0,5	2,3
Pirkanmaa	8,8	5,7	8,4
Päijät-Häme	3,3	2,1	3,2
Kymenlaakso	2,8	1,7	2,6
Etelä-Karjala	2,1	2,2	2,1
Etelä-Savo	2,7	0,6	2,5
Pohjois-Savo	4,8	1,8	4,5
Pohjois-Karjala	2,8	1,8	2,7
Keski-Suomi	7,4	3,5	6,9
Etelä-Pohjanmaa	2,9	2,5	2,8
Pohjanmaa	4,1	3,1	3,9
Keski-Pohjanmaa	1,6	.	1,4
Pohjois-Pohjanmaa	10,2	1,2	9,1
Kainuu	0,7	.	0,6
Lappi	2,6	1,2	2,5
Yhteensä	100	100	100

Liitetaulukko 2: Vastaajien työmarkkina-asema

		% -osuus		
		Kantaväestö	Vieraskieliset	Yhteensä
Opiskelija		46	56	47
	Opiskelija lukiossa tai ammatillisessa oppilaitoksessa	14	29	16
	Opiskelija yliopistossa, ammattikorkeakoulussa tai muussa korkeakoulussa	32	27	31
Työssä käyvä		39	28	38
	Vakituisessa työssä	28	22	27
	Määräaikaisessa työssä	9	5	9
	Osa-aikatyössä	2	1	2
Työtön		8	7	7
Muu		7	10	7
	Äitiys-, isyys- tai vanhempainlomalla	2	4	2
	Oppisopimuskoulutuksessa	1	0	1
	Nuorisotakuun tarjoamassa työ-, työkokeilu-, opiskelu-, työpaja- tai kuntoutuspaikassa	1	1	1
	Ammatillisella kurssilla, työelämään valmentavassa koulutuksessa tai kurssilla	0	1	0
	Varusmies- tai siviilipalveluksessa	1	1	1
	Ei osaa sanoa	2	2	2

Liitetaulukko 3: Vastaajien jakautuminen (%) tuloluokkiin (pl. lapsuudenkodissa asuvat)

Tulotaso	Yksin asuvat			Lapseton pariskunta			Lapsiperhe		
	Kanta- väestö	Vieras- kiel.	Yht.	Kanta- väestö	Vieras- kiel.	Yht.	Kanta- väestö	Vieras- kiel.	Yht.
Alle 500 €	16	24	17	1	.	1	.	.	.
501 - 1000 €	32	31	32	8	16	8	1	10	2
1001 - 1500 €	13	21	14	11	10	11	4	3	4
1501 - 2000 €	12	9	12	7	30	9	8	18	9
2001 - 3000 €	16	6	15	18	16	18	17	20	18
3001 - 4000 €	4	.	4	20	12	19	24	27	24
4001 - 5000 €	1	2	1	16	.	15	21	6	19
yli 5000 €	1	.	1	16	3	15	23	3	20
Ei halua sanoa	4	8	4	5	13	5	3	13	4
Yhteensä	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Liitetaulukko 4: Lapsuudenkodista pois muuttaneiden kohtaamia ongelmia etsiessään asuntoa suuralueen ja nykyisen asunnon sijainnin mukaan

%osuus	Vuokrataso on liian korkea		Samasta asunnosta kilpailee moni asunnon etsijä	
	On suuri ongelma	On vähäinen ongelma	On suuri ongelma	On vähäinen ongelma
Helsinki-Uusimaa kaupungin keskusta	46	24	34	37
Helsinki-Uusimaa lähiö	37	30	32	29
Helsinki-Uusimaa taajama	47	15	23	16
Helsinki-Uusimaa haja-asutus	43	14	14	43
Etelä-Suomi kaupungin keskusta	29	26	18	30
Etelä-Suomi lähiö	23	34	20	41
Etelä-Suomi taajama	5	35	5	24
Etelä-Suomi haja-asutus	21	20	7	33
Länsi-Suomi kaupungin keskusta	27	44	30	27
Länsi-Suomi lähiö	24	41	14	42
Länsi-Suomi taajama	15	33	15	22
Länsi-Suomi haja-asutus	14	16	7	13
Pohjois- ja Itä-Suomi kaupungin keskusta	27	35	13	49
Pohjois- ja Itä-Suomi lähiö	21	37	18	40
Pohjois- ja Itä- taajama	24	44	20	40
Pohjois- ja Itä- haja-asutus	4	38		17
Yhteensä	28	33	22	35

Liitetaulukko 5: Vastaajien ilmoittamat asumiskustannukset keskimäärin kuukaudessa

Vuosi	Keskimääräinen kuukausivuokra €/kk	Omistusasujan asumiskustannukset €/kk
2014	564	953
2010	500	900
2005	412	695

KUVAILULEHTI

Julkaisija	Ympäristöministeriö Rakennetun ympäristön osasto		Julkaisu-aika Tammikuu 2015	
Tekijä(t)	Päivi Kilpeläinen, Eeva Kostainen ja Seppo Laakso			
Julkaisun nimi	Toiveet ja todellisuus – Nuorten asuminen 2014			
Julkaisusarjan nimi ja numero	Suomen ympäristö 2/2015			
Julkaisun teema	Asuminen			
Julkaisun osat/ muut saman projektin tuottamat julkaisut				
Tiivistelmä	<p>Tutkimuksessa selvitetään 18–29-vuotiaiden nuorten asemaa asuntomarkkinoilla, nykyistä asumista sekä asumiseen liittyviä suunnitelmia, ongelmia ja toiveita. Tutkimuksen aineisto kerättiin nuorille suunnatulla valtakunnallisella puhelinkyselyllä. Aiemmat vuosina 1991, 1995, 2005 ja 2010 toteutetut nuorten asumista koskevat tutkimukset mahdollistavat asumisessa tapahtuneiden muutosten ajallisen vertailun. Ensimmäistä kertaa kysely kohdennettiin myös maahanmuuttajataustaisille nuorille. Uusia teemoja tässä tutkimuksessa ovat maahanmuuttajanuorten asumisen lisäksi nuorten asunnottomuus, heidän asuntomarkkinoilla kokemansa syrjintä sekä asenteet yhteisöllistä asumista kohtaan. Kyselyaineiston analyysin lisäksi julkaisu sisältää luvun nuorisoasumisen määrällisestä tulevaisuuden tarpeesta sekä artikkelit nuorten asunnottomuudesta, opiskelija-asumisen tulevaisuudesta ja nuorten asumisen tuista.</p> <p>Nuoret asuvat muuta väestöä ahtaammin ja yleisintä on vuokra-asuminen. Maahanmuuttajataustaisten nuorten asema asuntomarkkinoilla on selvästi kantaväestön nuoria heikempi. Nuorten asumistoiveet heijastelevat suomalaisten yleisiä toiveita omistusasumisesta pientalossa luonnonläheisessä ympäristössä, mutta tulokset antavat jonkin verran viitteitä urbaanin asumisen suosion kasvusta. Keskeinen jakaja nuorten asumisessa ja asumistoiveissa on maantieteellinen sijainti: pääkaupunkiseutu poikkeaa muusta Suomesta ja kaupungit poikkeavat taajamista ja haja-asutusalueista. Taloudellinen tilanne heijastuu jossain määrin enemmän nuorten asumiseen kuin vuoden 2010 tutkimuksessa. Asumismenoista hyvin selviävien nuorten osuus on hieman laskenut, ja useampi on joutunut sopeuttamaan toimintaansa selvittääkseen asumiskustannuksistaan. Vaikeimmassa asemassa ovat yksin kaupunkien keskustoissa asuvat nuoret. Entistä harvempi nuori asuu omistusasunnossa ja useampi suunnittelee asunnon ostoa vasta pidemmällä aikavälillä. Kotona asuvat nuoret puolestaan suunnittelevat muuttoa aiempaa harvemmin. Valtaosa nuorista selviää kuitenkin asumismenoista hyvin eikä asuminen aiheuta suurimmalle osalle huolta. Nuorten kokemukset syrjinnästä ja asunnottomuudesta ovat verrattain yleisiä. Suhtautuminen yhteisölliseen asumiseen ei ole nuorten keskuudessa täysin varauksetonta, mutta se nähdään kuitenkin yleisesti hyvänä keinona alentaa asumiskustannuksia.</p> <p>Nuorisoasuntojen tarjontaa tulisi lisätä erityisesti pääkaupunkiseudulla ja kehyskunnissa sekä Tampereen seudulla. Väestöennusteiden mukaan nuorten määrä kasvaa näillä alueilla edelleen tulevaisuudessa, erityisesti maahanmuuton vaikutuksesta, mutta vuokra-asuntomarkkinat ovat jo ennestään kireät.</p>			
Asiasanat	Asuminen, asuinympäristö, nuoret, itsenäistyminen, kyselytutkimus			
Rahoittaja/ toimeksiantaja	Ympäristöministeriö, nuorisoasiain neuvottelukunta (Nuora), Nuorisoasuntoliitto ry ja Asuntorakentamisen Kehityssäätiö			
	ISBN (nid.) 978-952-11-4377-9	ISBN (PDF) 978-952-11-4378-6	ISSN (pain.) ISSN 1238-7312	ISSN (verkkokj.) ISSN 1796-1637
	Sivuja 116	Kieli suomi	Luottamuksellisuus julkinen	
Julkaisun myynti/ jakaja	Julkaisu on saatavana internetistä: www.ym.fi/julkaisut			
Julkaisun kustantaja	Ympäristöministeriö			
Painopaikka ja -aika	Edita Prima Oy Helsinki 2015			

PRESENTATIONSBLAD

Utgivare	Miljöministeriet Avdelningen för den byggda miljön	Datum Januari 2015		
Författare	Päivi Kilpeläinen, Eeva Kostiainen och Seppo Laakso			
Publikationens titel	Toiveet ja todellisuus – Nuorten asuminen 2014 (Förhoppningar och verklighet – Ungas boende 2014)			
Publikationsserie och nummer	Miljön i Finland 2/2015			
Publikationens tema	Boende			
Publikationens delar/ andra publikationer inom samma projekt				
Sammandrag	<p>I denna undersökning utreds 18–29-åriga ungas ställning på bostadsmarknaden, deras nuvarande boendeformer samt planer, problem och förhoppningar som hänför sig till boendet. Undersökningsmaterialet samlades in genom en riksomfattande telefonenkät som var riktad till unga. Tidigare undersökningar av ungas boende från 1991, 1995, 2005 och 2010 gör det möjligt att tidsmässigt jämföra de förändringar som skett inom boendet. Enkäten riktades nu också för första gången till unga med invandrarbakgrund. Nya teman i undersökningen är utöver unga invandrades boende även bostadslöshet bland unga, upplevd diskriminering på bostadsmarknaden och attityder till boende i gemenskap. Utöver en analys av det material enkäten gav innehåller publikationen också ett kapitel om det kvantitativa behovet av boende för unga i framtiden samt artiklar om bostadslöshet bland unga, framtiden när det gäller studentboende och stöd för ungas boende.</p> <p>De unga bor trängre än den övriga befolkningen, och den vanligaste boendeformen är att bo på hyra. Ungas med invandrarbakgrund har betydligt svagare ställning på bostadsmarknaden än vad unga födda finländare har. De ungas förhoppningar beträffande boendet avspeglar de allmänna önskemålen bland finländare – ägarboende i småhus i naturnära miljö – men resultaten ger även vissa fingervisningar om att urbant boende stiger i popularitet. Något som pekar på centrala skillnader i fråga om de ungas boende och önskemålen beträffande boendet är det geografiska läget: huvudstadsregionen avviker från resten av Finland och städer avviker från tätorter och glesbygdsområden. Den ekonomiska situationen avspeglas i viss mån tydligare på ungas boende än vad den gjorde i undersökningen 2010. När det gäller boendegifter har andelen unga som klarar sig bra sjunkit något, och flera har blivit tvungna att anpassa sitt levnadssätt för att klara av boendekostnaderna. De unga som bor ensamma i städernas centrum befinner sig i den knepigaste situationen. Allt färre unga bor i ägarbostad och allt fler planerar att köpa bostad först på längre sikt. Ungas som bor hemma planerar för sin del mer sällan att flytta hemifrån. Merparten av de unga klarar trots allt av sina boendegifter väl och största delen oroar sig inte heller för boendet. Erfarenheter av diskriminering och bostadslöshet är relativt allmänt förekommande bland unga. De unga ställer sig inte helt förbehållslöst till att bo i gemenskap, men överlag ses det ändå som ett bra sätt att sänka boendekostnaderna.</p> <p>Utbudet av ungdomsbostäder borde ökas i synnerhet i huvudstadsregionen och i kranskommunerna samt i Tammerforsregionen. Befolkningsprognoser visar att antalet unga kommer att fortsätta öka i dessa områden, i synnerhet till följd av invandring, men hyresbostadsmarknaden är ansträngd redan från tidigare.</p>			
Nyckelord	Boende, boendemiljö, unga, bo självständigt, enkätundersökning			
Finansiär/ uppdragsgivare	Miljöministeriet, delegationen för ungdomsärenden (Nuora), Förbundet för Ungdomsbostäder rf och Asuntorakentamisen Kehityssäätiö (en stiftelse för främjande av bostadsbyggande)			
	ISBN (hft.) 978-952-11-4377-9	ISBN (PDF) 978-952-11-4378-6	ISSN (print) 1238-7312	ISSN (online) 1796-1637
	Sidantal 116	Språk Finska	Offentlighet Offentlig	
Beställningar/ distribution	Publikationen finns tillgänglig på internet: www.ym.fi/julkaisut			
Förläggare	Miljöministeriet			
Tryckeri/tryckningsort och -år	Edita Prima Oy Helsingfors 2015			

DOCUMENTATION PAGE

<i>Publisher</i>	Ministry of the Environment Department of the Built Environment		Date January 2015	
<i>Author(s)</i>	Päivi Kilpeläinen, Eeva Kostiainen and Seppo Laakso			
<i>Title of publication</i>	Toiveet ja todellisuus – Nuorten asuminen 2014 (Dreams and Reality – Housing for Young People 2014)			
<i>Publication series and number</i>	The Finnish Environment 2/2015			
<i>Theme of publication</i>	Housing			
<i>Parts of publication/ other project publications</i>				
<i>Abstract</i>	<p>The study looks at the position of young people between 18 to 29 years old in the housing market, their current housing and their housing-related plans, problems and wishes. The material for the study was gathered through a national telephone survey aimed at young people. Because of previous studies on the housing of young people carried out in 1991, 1995, 2005 and 2010, it is possible to make comparisons of how their housing has changed over time. This was the first time that the study also looked at young people with immigrant backgrounds. In addition to the housing of immigrant young people, new themes in this study included homelessness among young people, discrimination experienced by young people in the housing market and attitudes towards communal living. Besides an analysis of the survey material, the publication includes information on the future quantitative needs of youth housing and articles on homelessness among young people, the future of student housing and housing support for young people.</p> <p>Young people live in smaller housing units than the rest of the population and most commonly live in rental housing units. Young people with immigrant backgrounds are in a significantly weaker position in the housing market compared to young people who belong to the native-born population. Young people's wishes in regard to housing reflect the general Finnish desire to live in a small self-owned house close to nature, but the results give some indication that urban housing is growing in popularity. The main dividing factor in young people's housing and their wishes regarding housing is geographical location: the Helsinki metropolitan area differs from the rest of Finland and cities differ from population centres and sparsely populated areas. The financial situation was somewhat more clearly reflected in young people's housing compared to the study carried out in 2010. The number of young people who manage their living expenses well has decreased slightly, and a greater number of young people have had to adapt their behaviour to manage living costs. Young people living alone in city centres are in the worst position in this regard. The number of young people living in housing units that they own has decreased and a greater number of young people are putting off purchasing a housing unit of their own. The number of young people currently living at home who are planning on moving out has also decreased. However, the majority of young people manage their living expenses well and most young people are not worried about housing issues. Young people's experiences regarding discrimination and homelessness are relatively common. Attitudes towards communal living are not completely unqualified, but communal living is generally seen as a good way of decreasing living costs.</p> <p>The number of housing units meant for young people should be increased, especially in the Helsinki capital region and in its surrounding municipalities and in the Tampere region. According to population forecasts, the number of young people living in these areas will continue to increase, especially due to immigration, but the rental housing market is already tight as it is.</p>			
<i>Keywords</i>	Housing, residential environment, young people, becoming independent, survey			
<i>Financier/ commissioner</i>	Ministry of the Environment, the Advisory Council for Youth Affairs (Nuora), the Finnish Youth Housing Association and Asuntorakentamisen Kehityssäätiö (a foundation for the advancement of housing construction)			
	ISBN (pbk.) 978-952-11-4377-9	ISBN (PDF) 978-952-11-4378-6	ISSN (print) 1238-7312	ISSN (online) 1796-1637
	<i>No. of pages</i> 116	<i>Language</i> Finnish	<i>Restrictions</i> For public use	
<i>For sale at/ distributor</i>	The publication is available on the internet: www.ym.fi/julkaisut			
<i>Financier of publication</i>	Ministry of the Environment			
<i>Printing place and year</i>	Edita Prima Oy Helsinki 2015			

Toiveet ja todellisuus – Nuorten asuminen 2014 on tutkimus 18–29-vuotiaiden nuorten asumiseen liittyvistä kokemuksista, ongelmista, suunnitelmista ja toiveista. Se on jatkoa vuosina 2010, 2005, 1995 ja 1991 toteutetuille nuorten asumista selvittäneille tutkimuksille ja tarjoaa siten mahdollisuuden tehdä myös ajallista vertailua aikaisempien tutkimusten tuloksiin. Tutkimuksessa esitetään myös arvio nuorisosasuntojen määrällisestä tarpeesta tulevaisuudessa.

Keskeinen jakaja nuorten asumisessa ja asumistoiveissa on maantieteellinen sijainti: pääkaupunkiseutu poikkeaa muusta Suomesta ja kaupungit poikkeavat taajamista ja haja-asutusalueista. Taloudellinen tilanne heijastuu nuorten asumiseen jossain määrin enemmän kuin vuoden 2010 tutkimuksessa. Maahanmuuttajataustaisten nuorten asema asuntomarkkinoilla on kantaväestön nuoria selvästi heikompi. Nuorten kokemukset syrjinnästä ja asunnottomuudesta ovat verrattain yleisiä.

Julkaisu sisältää lisäksi kolme artikkelia, jotka lähestyvät nuorten asumista eri näkökulmista. Artikkeleissa käsitellään nuorten asunnottomuutta, opiskelija-asumisen tulevaisuutta sekä nuorten asumisen tukia. Tutkimusraportti ja artikkelit tarjoavat yhdessä lukijalle monipuolisen katsauksen nuorten asumista koskeviin ajankohtaisiin kysymyksiin ja kehityssuuntiin.



Ympäristöministeriö
Miljöministeriet
Ministry of the Environment

ISBN 978-952-11-4377-9 (nid.)
ISBN 978-952-11-4378-6 (PDF)
ISSN 1238-7312 (pain.)
ISSN 1796-1637 (verkköj.)

